

RAZVOJNA STRATEGIJA SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE 2011. - 2013.

Rujan, 2011.

*Ovaj dokument predstavlja prijedlog
Razvojne strategije Splitsko dalmatinske županije
2011.-2013. koji nije lektoriran niti grafički
uređen za širu objavu, već služi za potrebe
Splitsko dalmatinske županije. Nakon službenog
donošenja od strane Skupštine Splitsko dalmatinske
županije, dokument će se lektorirati i
grafički pripremiti za objavu široj javnosti.*

SADRŽAJ

SAŽETAK

I. OSNOVNA ANALIZA

1. PRIRODNA I PROSTORNO-LOKACIJSKA OBILJEŽJA.....	6
2. PROMETNA, ENERGETSKA I KOMUNALNA INFRASTRUKTURA	9
3. STANJE PRIRODNIH RESURSA I SUSTAV ZAŠTITE OKOLIŠA I PRIRODE.....	21
4. STANOVNIŠTVO, LJUDSKI RESURSI I TRŽIŠTE RADA.....	32
5. GOSPODARSTVO.....	49
5.1. Gospodarstvo SDŽ i njegova uloga u gospodarstvu RH.....	49
5.2. Gospodarska i tehnološka infrastruktura	62
5.2.1. Poduzetnička infrastruktura.....	62
5.2.2. Suradnja znanstvenih institucija i gospodarstva	63
5.3. Turizam.....	64
5.4. Poljoprivreda	67
5.5. Ribarstvo i akvakultura	73
5.6. Izravna strana ulaganja	75
6. DRUŠTVENE DJELATNOSTI.....	81
7. CIVILNO DRUŠTVO	93
8. UPRAVLJANJE RAZVOJEM	96
9. MEĐUŽUPANIJSKA I MEĐUNARODNA SURADNJA	106
10. FINANCIRANJE RAZVOJA JAVNOG I PRIVATNOG SEKTORA.....	108

II. SWOT ANALIZA

III. VIZIJA, GLAVNI CILJEVI, PRIORITETI I MJERE

IV. PROVEDBENI OKVIR

FINANCIJSKI OKVIR

INSTITUCIONALNI OKVIR

AKCIJSKI PLAN

KRITERIJI I POSTUPAK ZA VREDNOVANJE PROJEKATA ZA SUFINANCIRANJE I DAVANJE
PREPORUKE

SUSTAV PRAĆENJA I IZVJEŠTAVANJA O REZULTATIMA

DODATAK I: RAZRADA MJERA

DODATAK II: IZVJEŠTAJ O PRETHODNOM VREDNOVANJU ŽRS

DODATAK III: AKCIJSKI PLAN PROVEDBE ŽRS ZA 2011. I 2012.

DODATAK IV: KOMUNIKACIJSKA STRATEGIJA

DODATAK V: KONZULTACIJSKI PROCES PRI IZRADI ŽRS

DODATAK VI: POLITIKA ŽUPANIJE PREMA POSEBNIM PODRUČJIMA

DODATAK VII: FINANCIJSKI OKVIR ZA ŽRS NA RAZINI MJERA

DODATAK VIII: REZULTATI PROVEDBE ROP-a

DODATAK IX: USKLAĐENOST STRATEŠKIH CILJEVA SD ŽUPANIJE S CILJEVIMA EU I NACIONALNIM STRATEŠKIM CILJEVIMA

DODATAK X: POPIS IZVORA PODATAKA

SAŽETAK

Županijska razvojna strategija (ŽRS) ključni je planski dokument za županije definiran unutar Strategije regionalnog razvoja RH s ciljem dugoročnog društveno-gospodarskog razvoja županije. Smjernice za izradu županijskih razvojnih strategija zadane su Pravilnikom o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija (NN 53-1304/2010).

Napominje se da se ova strategija donosi za vrlo kratko razdoblje od 2011.-2013. s obzirom na nužnost usklađivanja hrvatskih programskih i financijskih ciklusa sa sedmogodišnjim okvirima Europske unije. Ova činjenica predstavljala je veliko ograničenje pri izradi strategije koja je po svojoj definiciji dugoročan dokument. Međutim, kako će relativno brzo početi pripremati iduća Županijska razvojna strategija kojom će se obuhvatiti puno sedmogodišnje razdoblje od 2014.-2020., nastojalo se ovu strategiju izrađivati na način da bude kvalitetna podloga i za nadolazeći programski ciklus.

Proces izrade ŽRS od samog je početka poštivao načelo partnerstva budući da su se svi dijelovi dokumenta izrađivali u postupku savjetovanja s Županijskim partnerskim vijećem te u konzultativnom procesu putem sastanaka Radne skupine za izradu ŽRS.

Prvi konzultacijski sastanci fokusirali su se na ocjenu socio-ekonomskog stanja županije, s posebnim naglaskom na razvojne probleme i potrebe. Aktivnim sudjelovanjem interesnih skupina odnosno dionika postupno su se izdvajale i unutarnje snage i slabosti, te s druge strane, vanjske prilike i prijetnje koje imaju značajan utjecaj na razvoj Splitsko dalmatinske županije.

Identifikacijom uvjetovanosti i ograničenja mogućeg i željenog razvoja Splitsko-dalmatinske županije, odabrana je vizija koja se ne razlikuje od one određene Regionalnim operativnim programom.

Prema viziji strategije, SDŽ je visoko-razvijena, razvojno dinamična, pomorski orijentirana, otvorena europsko-mediterranska regija:

- konkurentnog gospodarstva, temeljenog na znanju i kvalitetnim ljudskim resursima
- prepoznatljiva i privlačna zbog visoke kvalitete življenja, očuvanog okoliša, kulture i tradicije
- usmjerena održivom razvoju svih svojih dijelova te prometno i razvojno integrirana sa svojim širim okruženjem
- utemeljena na snažnom partnerstvu i komunikaciju među razvojnim dionicima

S druge strane, strateški ciljevi su u odnosu na ROP izmijenjeni i glase:

1. Konkurentno gospodarstvo
2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša
3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života
4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem
5. Jačanje prepoznatljivosti županije

Daljnijim konzultacijama razvijeni su prioriteti razvoja (ukupno 19) Splitsko dalmatinske županije za svaki od postavljenih ciljeva, dok su se za operacionalizaciju vizije, ciljeva i prioriteta izradile mjere (ukupno 64) na koje će se kasnije u provedbenoj fazi naslanjati projekti.

Izradom financijskog okvira dolazi se do podataka o distribuciji planiranih ulaganja prema strateškim ciljevima i prioritetima koji pokazuju kako se najveća ulaganja do kraja 2013.g. planiraju ostvariti u okviru Cilja 2: Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša na koji otpada 70,3% ukupnih ulaganja. Zatim slijede Cilj 1: Konkurentno gospodarstvo na koji otpada 17,3% ukupnih ulaganja, Cilj 3: Razvoj ljudskih resursa i povećanje zapošljivosti (11,2%), Cilj 4: Unaprjeđenje upravljanja razvojem (0,6%) te najzad Cilj 5: Jačanje prepoznatljivosti županije (0,6%).

Ulogu regionalnog koordinатора odnosno koordinatora izrade, provedbe i izvještavanja o Županijskoj razvojnoj strategiji SD županije 2011.-2013. preuzima RERA S.D., u skladu s Pravilnikom u upisniku upravnih tijela jedinica lokalne i područne samouprave, agencija i drugih pravnih osoba osnovanih s ciljem učinkovite koordinacije i poticanja regionalnog razvoja.

I. OSNOVNA ANALIZA

1. PRIRODNA I PROSTORNO-LOKACIJSKA OBILJEŽJA

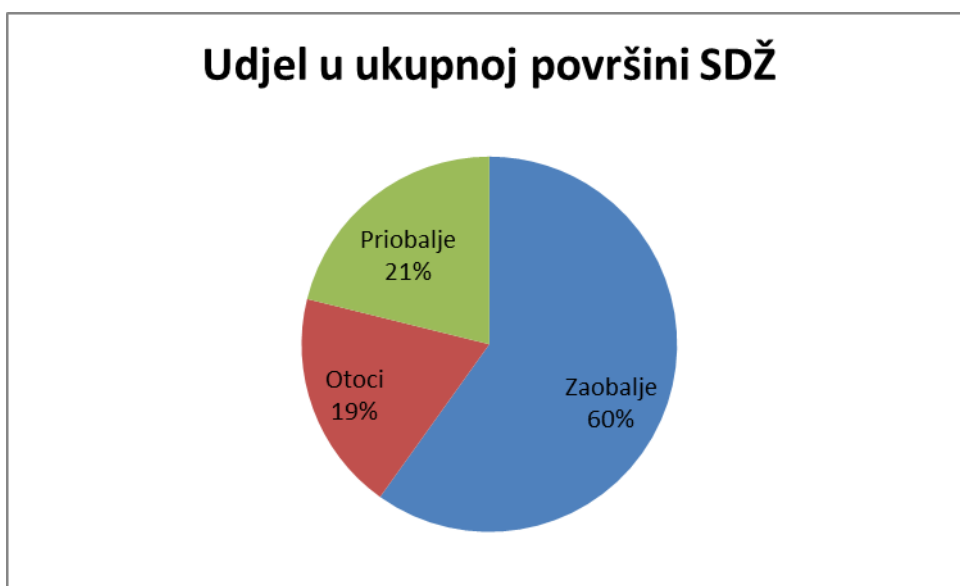
1.1. Zemljopisni položaj i osnovne prostorne karakteristike SDŽ

- Splitsko-dalmatinska županija je geografski smještena na središnjem dijelu jadranske obale. Proteže se od Vrljke na sjeveru do najudaljenijeg hrvatskog otoka Palagruže na jugu, od Marine na zapadu do Vrgorca na istoku.
- Splitsko-dalmatinska županija graniči: na sjeveru s Republikom Bosnom i Hercegovinom, na istoku s Dubrovačko-neretvanskom županijom, a na jugu se prostire do granice teritorijalnog mora Republike Hrvatske.
- Županija se dijeli u tri geografske podcjeline: zaobalje, priobalje i otoke. Zaobalje, u kontinentalnom dijelu županije, ispresijecano je planinama koje se pružaju paralelno s obalom. Kraj je rijetko nastanjen i ekonomski siromašan. Priobalje čini uski pojas uz more između planinskih lanaca i mora. To je područje visoko urbanizirano i ekonomski razvijenije u odnosu na zaobalje. Otoci su slabo nastanjeni, ekonomski su razvijeniji od zaobalja, međutim zbog različitih prilika imali su trajnu emigraciju stanovnika. Otočno područje Županije sastoji se od 74 otoka i 57 hridi i grebena. Veličinom i naseljenošću se izdvaja 5 otoka, a to su Čiovo, Šolta, Brač, Hvar i Vis. Naseljeno je još 6 otoka: Veli Drvenik, Mali Drvenik, Sv. Klement, Šćedro, Biševo i Sv. Andrija.
- SDŽ je teritorijalno organizirana u 55 jedinica lokalne samouprave, odnosno 16 gradova (Hvar, Imotski, Kaštela, Komiža, Makarska, Omiš, Sinj, Solin, Split, Stari Grad, Supetar, Trogir, Trilj, Vis, Vrgorac i Vrljka) i 39 općina (Baška Voda, Bol, Brela, Cista Provo, Dicmo, Dugi rat, Dugopolje, Gradac, Hrvace, Jelsa, Klis, Lećevica, Lokvičići, Lovreć, Marina, Milna, Muć, Nerežišća, Okrug, Otok, Podbablje, Podgora, Podstrana, Postira, Prgomet, Primorski Dolac, Proložac, Pučišća, Runovići, Seget, Selca, Sućuraj, Sutivan, Šestanovac, Šolta, Tučepi, Zadvarje, Zmijavci i Zagvozđ). Županijsko središte se nalazi u gradu Splitu.
U SDŽ-u postoji 368 naselja.¹
- Cjelokupna površina Splitsko-dalmatinske županije iznosi 14.106,40 km². Površina kopnenog dijela s površinom otoka je 4.523,64 km² (8% površine Republike Hrvatske), a površina morskog dijela je 9.576,40 km² (30,8% morske površine RH).² Najveći dio površine zauzima zaobalje (59,88%), dok najmanji udio površine otpada na otoke (19%).

¹ DZS; Statistički ljetopis 2009.

² Županijski zavod za prostorno uređenje, Prostorni plan SDŽ, Knjiga 3, Split, 2002.

Slika 1: Odnos površina geografskih cjelina SDŽ

Izvor: Izračun autora prema podacima iz Prostornog plana SDŽ

1.2. Osnovne geološke karakteristike te obilježja tla, vegetacije i faune

- Geomorfološki, dominira krševit i vapnenački sastav terena, s brojnim kraškim formama od kojih su najvažnija kraška polja (Cetinsko, Hrvatačko, Sinjsko, Mučko-postinjsko, Konjsko, Dugopoljsko, Dicmansko i Imotsko polje, Rastok i Vrgoračko jezero). Atmosferski i ini utjecaji rezultirali su pojavama abrazije, erozije, denudacije, akumulacije, klizanja, odronjavanja i osipanja. U pogledu rudnih bogatstava, na području Županije iskorištavaju se kamen, cementni lapor, glina, gips, šljunak, pijesak, dolomit. Rezultat raznolikosti krša u reljefskom i klimatskom pogledu, geološko-petrografskoj građi, načinu uslojenosti, čvrstoći i sastavu stijena jest velika pedološka razvrstanost, koja se ogleda u nagloj izmjeni različitih tipova hidromorfni i amorfnih tala na relativno malom prostoru.
- U pogledu hidrogeologije i vodnih resursa, u zaobalnom dijelu ističu se kraška polja kao slivna područja, ali iz kojih se voda drenira podzemnim tokovima. Na obali, osim površinskih vodnih tijekova (rijeke Cetina, Jadro i Žrnovnica) postoje veći dotoci podzemnih voda iz kraškog zaobalja (npr. ponornica Vrlike i Matice u Imotskom odnosno Vrgoračkom polju). Na otocima nema površinskih voda, a i podzemne vode su skromnih količina (tzv. leće), počesto pomiješane sa slanom vodom.
- Flora i fauna na području Županije bogate su i raznolike, s velikim brojem endemskih, ugroženih i zaštićenih vrsta. Kod flore se razlikuju područja šumske vegetacije, (antropogeni) travnjaci (livade i pašnjaci), vegetacija pukotina stijena, vegetacija točila, obalne pjeskovite i šljunkovite sipine te vegetacija u zoni prskanja mora. Bogata je i podmorska fauna, a posebno ističemo područja morskih cvjetnica. Specifična karakteristika faune Županije predstavlja bogatstvo različitih podzemnih staništa, špilja i jama te podzemnih voda, osobito u području krša, bogatih reliktnim oblicima. Slično je i kod vodenih staništa s reliktnom čovječje ribice. Zakonom su zaštićene i velike zvijeri, primjerice vuk, ris i medvjed (planinsko područje). Na području Županije obitavaju i posljednji primjerci npr. eleonorinog sokola i nekih vrsta šišmiša.³

³ Regionalni operativni program SDŽ, str. 6.

1.3. Klimatska obilježja

- Županija se nalazi u zoni jadranskog tipa mediteranske klime čije su osnovne osobine suha i vruća ljeta te blage i vlažne zime.
- Krećući se od otočnog preko obalnog do zaobalnog područja, srednje godišnje temperature opadaju, a povećava se ukupna količina oborina. Klima otočkog područja je topla s obiljem sunca i temperaturama koje rijetko padnu ispod nule, te sa malo oborina, za razliku od klime zaobalnog područja gdje temperature tijekom jesenskih i zimskih mjeseci često padaju ispod nule, a prisutna je i veća količina oborina. Klima priobalja je karakterizirana maksimalnim oborinama u hladno doba godine te vrućim i suhim izrazito vedrim ljetom.
- Temperatura najhladnijeg mjeseca se kreće između -3°C i $+18^{\circ}\text{C}$, dok je srednja temperatura najtoplijeg mjeseca veća od 22°C .⁴
- Prevladavajući vjetrovi su bura i jugo čija učestalost iznosi 35 do 55% godišnje.⁵
- Jadransko more kao prirodni rezervoar relativno tople vode s temperaturom od 10 do 26°C najvažniji je indikator klimatskih karakteristika na širem području Županije.

⁴ Županijski zavod za prostorno uređenje, Prostorni plan SDŽ, Knjiga 1, Split, 2002.

⁵ Ib.

2. PROMETNA, ENERGETSKA I KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

2.1. Prometna infrastruktura

2.1.1. Cestovna infrastruktura

- Prema podacima DZS-a, na području Splitsko-dalmatinske županije u 2009. kategorizirano je 2.659 km cesta, od čega su 864 km državne, 854 km županijske i 941 km lokalne ceste. Gustoća cestovne mreže iznosi 586 m/km².
- Auto-cesta Zagreb-Split-Dubrovnik dio je cestovnog pravca između kontinentalnog dijela Hrvatske i dalmatinske regije, a gradi se intenzivno od 2002. godine. Do sada je kroz Splitsko-dalmatinsku županiju ukupno izgrađeno 122,4 km od ukupno planiranih 138,5 km. Na dionici kroz SDŽ do sada je izgrađeno 8 čvorišta: Prgomet, Vučevica, Dugopolje, Bisko, Blato na Cetini, Šestanovac, Zagvozd i Ravča.
- Spojne ceste na autocestu su:
 - Prgomet - Trogir ;
 - Dugopolje - Split,
 - Dubci (DC 8) - Gornja Brela - Zadvarje – Šestanovac (AC 1) - Cista Provo – Aržano - Kamensko,
 - Baško Polje (DC 8)-Bast- tunel Biokovo (u izgradnji) –Zagvozd (AC 1) - Kamenmost – Imotski - Vinjani Donji,
 - planirana spojna cesta Vučevica-Kaštela;
- Postojeće ceste traže stalna ulaganja u kvalitativnom smislu te je u proteklom razdoblju izvršena ili je u tijeku rekonstrukcija važnijih dionica: Split-Solin-Dugopolje, Solin-Kaštela-Trogir, Split-obilaznica, Split-Omiš, Omiš-Gata, Omiš-Dupci-Makarska, Šestanovac -Dupci, Imotski-Lovreć, Han-Vaganj, a još su u pripremi Jelsa-Poljica-Sućuraj, Trilj-Kamensko, Drvenik-Ploče, Nerežišća-Murvica-Bol, Dubovica-Sveta Nedilja, Kaštela-Kozjak-Vučevica, Trogir-Čiovo, Imotski-Zagvozd, Ravča-Drvenik.
- Prigradske i gradske ceste najviše su zagušene tijekom turističke sezone kao i u vremenu svakodnevnih dolazaka i odlazaka na posao (primjerice u gradovima Splitu, Trogiru, Omišu i Kaštelima) te je potrebno izgraditi dodatne trakove i reorganizirati postojeće prometne tokove .
- Prometnice drugih kategorija kao što su lokalne i nerazvrstane ceste dijelom su izgrađene u vrijeme Austro-Ugarske monarhije te bi iste trebalo rekonstruirati i osuvremeniti. Ove prometnice prolaze slabije naseljenim područjima zaobalja te na dijelu otoka.
- Prema DZS-u broj motornih vozila se i dalje povećava. U 2002. godini bila su 2,9 stanovnika po motornom vozilu, a u 2009. godini taj iznos je 2,3 stanovnika po motornom vozilu što rezultira potrebom za stalnim održavanjem i rekonstrukcijom cesta kao i nedostatkom parkirnih mjesta u gradovima.
- Prema podacima MUP-a, broj prometnih nesreća u županiji u 2010. godini iznosio je 4.676 čime je zabilježen pad za 7,2% u odnosu na prethodnu godinu te pad od čak 25% u odnosu na 2005. godinu. Budući da je sličan trend smanjivanja broja prometnih nesreća zabilježen i na razini cijele Hrvatske udio koji SDŽ ima u RH (10,5%) nije bitno promijenjen u navedenom razdoblju.
- Nakon izgradnje Jadransko-jonske autoceste (A1) na teritoriju Splitsko-dalmatinske županije, a u svjetlu novih geopolitičkih odnosa u regiji i očekivanog ulaska Hrvatske u Europsku uniju, ukazala se potreba redefiniranja važnosti pojedinih cestovnih pravaca i prilagodbe novom graničnom režimu sa BiH.
- U budućem razdoblju potrebno je završiti izgradnju drugog kolnika D8 Kaštel Gomilica –Plano i drugog kolnika D1 Solin-Klis. Isto tako od velike važnosti je i izgradnja brzih cesta na dionicama: Čvor Vučevica – Kaštela, Stobreč-Dugi Rat, Dugi Rat –Omiš, kao i izgradnja brze ceste od D8 s mostom Čiovo.

- Ističe se da su u planu i drugi značajni zahvati na mreži državnih, županijskih cesta i lokalnih cesta, a sve u cilju poboljšanja i optimaliziranja cestovnog prometa na području SDŽ.
- U većim gradovima trebalo bi predvidjeti mogućnost izgradnje više javnih garaža po modelu javno-privatnog partnerstva.
- Posebno bi trebalo istaknuti problem nedovoljnog prostornog kapaciteta za prihvata i otpremu putnika na autobusnom kolodvoru u Splitu, ali i u Kaštelima, Solinu i Trogiru, što naročito dolazi do izražaja u turističkoj sezoni.

2.1.2. Željeznička infrastruktura

- Županija je povezana sa središnjom hrvatskom željezničkom prugom Split-Perković-Knin te dalje prugom Gospić-Oštarije (Karlovac-Zagreb).
- Građevinska dužina pruge u SDŽ iznosi 52,8km. Na pruzi se nalazi ukupno 14 stanica, 3 ukrsnice te 8 stajališta.
- Sadašnje stanje željezničke infrastrukture nije zadovoljavajuće te je prijeko potrebno uskladiti ga s razvojem ostale pružne mreže u RH i u čitavoj Europi radi usklađivanja razvoja cjelokupnog prometnog sustava na ovom području.
- Osim postojeće pružne mreže, temelj budućeg razvoja željezničkog prometa u Splitsko-dalmatinskoj županiji, a također i Dalmaciji, činila bi rekonstruirana pruga Oštarije - Knin - Split (tzv. lička pruga), te djelotvornija organizacija gradskog i prigradskog željezničkog prometa.⁶
- Posebno bi trebalo istaknuti problem prihvata i otpreme putnika na željezničkom kolodvoru Split, kao i problem prolaska željezničke pruge kroz naselja što se negativno odražava na sigurnost prometa. Prostorni plan Grada Splita predviđa izgradnju i modernizaciju glavnog željezničkog kolodvora u Kopilici sa potrebnim sadržajima, dok se u Gradskoj luci planira uređenje manjeg kolodvora (terminala) za potrebe daljinskog i gradskog prijevoza željeznicom.

2.1.3. Pomorska infrastruktura

- Pomorski promet je vrlo značajan za SDŽ kao najveću županiju Jadranske Hrvatske i s obzirom na njegovu nezaobilaznu ulogu u prometnom i gospodarskom razvoju.
- Lučka infrastruktura županije sastoji se od: tri (3) trgovačko-industrijske luke (2 županijskog i 1 državnog značaja), devet (9) luka nautičkog turizma (8 županijskog i 1 državnog značaja), 51 luka otvorene za javni promet (44 lokalnog, 6 županijskog i 1 međunarodnog značaja), 49 športsko-rekreativnih luka (županijskog značaja), 8 pristaništa (5 županijskog i 3 državnog značaja), 4 brodogradilišta (2 županijskog i 2 državnog značaja) i 1 servisne baze.
- Splitska luka je jedna od najvećih hrvatskih luka, a dijeli se na putničku (Gradska luka) i teretnu (Sjeverna luka). Gradska luka Split se suočava s nedostatkom parkirališnog prostora za automobile i privezišta za mega jahte, kao i veza za prihvata cruisera dok se Sjeverna luka suočava s problemom nepostojanja, manjka i/ili zastarjelosti postojeće lučke suprastrukture. Trajektne luke na glavnim prometnim pravcima uglavnom imaju problem nedostatnog kapaciteta i opremljenosti. Općenito, može se istaknuti da su morske luke županijskog značenja (posebno one gospodarske namjene) nedovoljno iskorištene s obzirom na potencijale i rastuće potrebe.

⁶ Prema: Prostorni plan SDŽ, 2002.

2.1.4. Zračna infrastruktura

- Na području SDŽ zrakoplovne luke prema kategorijama po Anex-u ICAO⁷ su sljedeće:⁸
 - Zračna luka Split (zračna luka 4E kategorije)
 - Zračna luka Brač (zračna luka 2C kategorije)
 - Športska zračna luka Sinj
- Glavni nedostaci zračne infrastrukture odnose se na nedostatak popratnih usluga (stajanki, skladišta, cargo servisa i sl.) te na činjenicu da iskorištenost zračnih luka trpi izuzetno velike sezonske oscilacije.
- Zračna luka Split (između gradova Trogira i Kaštela) postaje sve značajnija zbog širenja kontinuiranim otkupom zemljišta oko zračne luke. Prema podacima iz Zračne luke započeto je proširenje kapaciteta zbog konstantnog povećanja prometa te se planira investirati oko 53 milijuna eura do 2015. godine. Kapacitet stajanke proširuje se za 20% (36.000 četvornih metara u što će se uložiti 13 milijuna eura). Zračna luka je također kupila 4,5 hektara zemljišta za proširenje putničkog terminala (gdje će uložiti 40 milijuna eura) te parkirališni prostor. Proširenjem luke će se povećati kapacitet putničkog terminala sa sadašnjih 1,3 milijuna na 2 milijuna putnika godišnje. Čak 80% ulaganja u proširenje kapaciteta osigurat će zračna luka Split iz vlastitih izvora, a ostatak će namiriti Republika Hrvatska.
- Ipak, izgledno je da će kapacitet Zračne luke Split u budućnosti biti nedostatan te postoji potreba za ispitivanjem mogućnosti izgradnje nove zračne luke u županiji.
- Heliodromska pristaništa izgrađena su u Splitu(2), na Braču(4), Hvaru(2), Visu(2), Šolti, Drveniku Velom, Drveniku Malom, Imotskom i Palagruži.⁹

2.1.5. Telekomunikacijska infrastruktura

Telekomunikacijska mreža Splitsko dalmatinske županije na zadovoljavajućem je stupnju razvijenosti.

Nepokretna telefonska mreža

- Prema Županijskom zavodu za prostorno uređenje i podacima razvoja nepokretne telefonske mreže, za razdoblje od 2005. – 2010. godine iskorištenost instaliranih priključaka je 85%, stupanj digitalizacije je 100%, dok ukupna dužina optičkih kabela iznosi 1.072km.

Pokretne mreže

- Postojeća analogna NMT mreža ulazi u maksimum kapaciteta koji se više neće širiti. Korištenje mreže nastaviti će se do razdoblja ekonomske opravdanosti njezine eksploatacije. Digitalna GSM, u početnom planskom razdoblju, izgrađivat će se ubrzanim tempom, kako rastom broja priključaka, tako i gradnjom baznih postaja. Sada područje SDŽ pokrivaju tri mobilna operatera.
- U odnosu na ostale županije Jadranske regije SDŽ bilježi najveći rast broja ADSL priključaka, ali je još uvijek ispod onog u najrazvijenijim županijama Hrvatske.

⁷ Kratica od engl. riječi: International Civil Aviation Organisation.

⁸ Prostorni plan SDŽ, Split, 2002.

⁹ Županijski zavod za prostorno uređenje, Split, 2010.

Tablica 1: Broj ADSL priključaka na 100 stanovnika

Županija	(12/2007)	(3/2008)	Rast broja pristupa
Splitsko-dalmatinska	8,2	9,2	12,2%
Primorsko-goranska	11,6	12,7	9,5%
Zadarska	7,7	8,2	6,5%
Šibensko-kninska	6,5	7,0	7,7%
Dubrovačko-neretvanska	9,8	10,8	10,2%
Istarska	10,8	11,7	8,3%
RH	8,5	9,4	10,5%

Izvor: Hrvatski telekom, obrada autora

- Najnoviji podaci Hrvatske agencije za poštu i elektroničke komunikacije (HAKOM) pokazuju da je prema stanju zabilježenom u 2. kvartalu 2010.g. Splitsko dalmatinska županija u odnosu na broj pretplatnika širokopojasnog pristupa Internetu na 100 stanovnika bila treća među jadranskim županijama, iza Istarske i Dubrovačko neretvanske županije. **Splitsko dalmatinska županija imala je 16,48 pretplatnika širokopojasnog pristupa Internetu na 100 stanovnika**, dok su Istarska i Dubrovačko neretvanska županija bilježile preko 19 pretplatnika na 100 stanovnika, što je **i dalje niže od prosjeka Republike Hrvatske (21,13)**.

2.2. Energetska infrastruktura

- Energetski potencijali Splitsko-dalmatinske županije sastoje se od vodnih snaga i nekonvencionalnih-obnovljivih izvora (sunce i vjetar), ogrjevnog drva i neznatnih količina nekvalitetnog ugljena. Dosadašnji energetski razvitak je bio usmjeren prema korištenju hidroenergetskih potencijala (sliv rijeke Cetine), koji je većim dijelom iskorišten. Međutim, u budućnosti se očekuje realizacija više projekata proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije (energija vjetra, solarna energija, biomasa i dr.) te korištenje plina kao izvora električne i toplinske energije (kogeneracijska postrojenja).
- **Najznačajnija proizvodnja energije unutar županije događa se na pet hidroelektrana na Cetini** (HE Peruća, HE Orlovac, HE Đale, HE Zakućac i HE Kraljevica). Ukupno instalirane snage 5 HE na području naše županije iznose 88 MW što čini ~24% svih elektroenergetskih kapaciteta u Hrvatskoj (s prosječnom godišnjom proizvodnjom od 2.280 GWh) i riječ je o najvećim hidroenergetskim objektima u RH, s oko 42% ukupne instalirane snage hidroelektrana u RH, odnosno 43% ukupne proizvodnje hidroelektrana u RH.
- Od 1993. godine godišnja potrošnja električne energije ima trend rasta, tako da je u 2008. godini dosegla potrošnju od 2.065 GWh što je za 1,36 puta više od ostvarene potrošnje u 1997. godini (a u odnosu na 1993. godinu približno 2 puta više). S obzirom na gospodarsku krizu u zadnje dvije godine bilježi se trend smanjenja koji je isključivo posljedica smanjene gospodarske aktivnosti. Broj potrošača

u kućanstvu bilježi stalni rast tako da ih je u 2009. godini dosegao broj od 247.101, dok je u 1990. godini njihov broj iznosio 186.000¹⁰.

- Međutim, elektroprijenosna mreža, pretežito niskonaponska, nije na zadovoljavajućoj razini, posebice na otocima i dijelu zaobalja.
- Izgradnjom distribucijskog sustava i distribucije plina za gradove Split, Solin, Kaštela i Trogir i dijelove općina Dugopolje, Klis i Seget stvorit će se mogućnosti za korištenje plina kao energenta u gospodarstvu i kućanstvima. Postavljanje cijevi započeti će u 2011.g., a završetak radova planiran je u jesen 2012. Ukupna vrijednost projekta je između 360 i 380 milijuna kn, a obuhvaća 626 km cjevovodne mreže. Za ovaj plinifikacijski sustav postoji oko 81.000 potencijalnih potrošača od čega su 35% kućanstva.
- Broj potencijalnih lokacija za izgradnju vjetroelektrana iznosi 25.¹¹
- Splitsko dalmatinska županija svojim potencijalom obnovljivih izvora energije, u kojem prednjači sunčeva energija, u stanju je osigurati nesmetani gospodarski razvoj uz znatno smanjenje emisija CO₂. Od sunčeve energije se najviše očekuje u budućnosti, s obzirom da ima najveći potencijal neograničene mogućnosti primjene, a idealan model njezinog korištenja u SD županiji jest nisko temperaturna primjena sunčeve energije u kombinaciji s električnom energijom.¹²

2.3. Vodoopskrbni i kanalizacijski sustav

2.3.1. Vodoopskrbni sustavi

- Izgrađena vodoopskrbna mreža na području Splitsko-dalmatinske županije sastoji se od:
 - tri regionalna sustava: Split-Solin-Kaštela-Trogir, Omiš-Brač-Hvar-Šolta-Vis, regionalni sustav Makarskog primorja
 - dva grupna vodovoda: grupni vodovod Sinjske krajine i grupni vodovod Imotske krajine
 - četiri vodoopskrbna sustava: grada Vrgorca, grada Vrlike, općine Marina i vodoopskrbni sustav otoka Visa
 - te četiri manja vodovoda (Žrnovnica, Sitno Donje, Studenci i Podašpilje)
- Ujedno treba spomenuti i sustave koji se ne nalaze u Splitsko-dalmatinskoj županiji, ali iz kojih se opskrbljuju određena područja SDŽ i to:
 - regionalni sustav Šibenik koji dovodi vodu u podsustav Prgomet – Primorski Dolac
 - vodoopskrbni sustav Josip Jović koji dovodi vodu u podsustav Josip Jović
 - vodoopskrbni sustav Ploče koji dovodi vodu u podsustav Gradac
 - vodoopskrbni sustav Čikola koji dovodi vodu u podsustav Čikola
- Na području SDŽ djeluje 10 komunalnih poduzeća koja upravljaju s 3 regionalna sustava, 2 grupna vodovoda, 4 lokalna vodovoda i 3 podsustava.
- Kopneni prostor Županije podijeljen je na 12 slivnih područja, dok otočni prostor predstavlja posebno slivno područja (srednji sliv rijeke Cetine, donji sliv rijeke Cetine, sliv područja izvora Jadro i Žrnovnica, sliv izvora Čikole, sliv izvora Pantan, sliv Primošten-Marina, sliv Vrulje-Dubci, regionalni sliv izvora na desnoj obali donje Neretve, sliv izvora Imotskog polja, sliv Banje i Butine, sliv vrulje Drašnica, Priobalni sliv i Veliki otoci).
- Gradovi Split, Solin, Kaštela i Trogir opskrbljuju se vodom iz izvora rijeke **Jadro**; Sinj i Trilj iz izvora **Kosinac i Ruda**; Imotski iz izvora **Opačac**; Vrlika iz izvora **Cetine** – te vodozahvatima **na rijeci Cetini**

¹⁰ Odsjek za industriju, energetiku, promet i veze, SDŽ, 2010.

¹¹ Prema podacima Županijskog zavoda za prostorno uređenje iz 2010. to su: Cista Provo, Dicmo-Sinj, Dicmo-Trilj, Hrvace Ravno-Vrdovo, Hrvace Vučipolje, Klis-Dugopolje, Marina, Marina-Seget Njivice, Marina-Seget Boraja, Muć Plane, Muć Ričipolje, Muć-Klis, Muć-Sinj-Dicmo, Omiš, Prgomet-Lećevica-Kaštela, Sinj, Split-Podstrana-Dugi Rat-Omiš, Šestanovac Žeževačka ljut, Šestanovac Katuni, Trilj, Trilj-Cista Provo, Vrlika, Zagvoz, Otok Ruda, Otok-Orlovac.

¹² HGK, Županijska komora Split, 2008., Potencijal obnovljivih izvora energije u SDŽ, str. 11.-12.

(kraj Gata i Zadvarja) iz kojih se već vodom opskrbljuje Makarsko primorje, Omiš i srednjodalmatinski otoci. Najveći problem predstavlja činjenica da se četiri najveća grada o opskrbljuju s jednog izvora (rijeka Jadro).

- **Organiziranom vodoopskrbom obuhvaćeno je preko 90% stanovništva.**
- Količina zahvaćene vode na razini Županije je 73,3mil.m³, a isporučene je 35,8mil.m³, što znači da gubitak vode u transportu iznosi 37,5 mil.m³, odnosno 51%.¹³ Po kriterijima Europske Unije gubici u transportu vode koji su veći od 15-18%, smatraju se neprihvatljivim pa posebnu pozornost treba usmjeriti na otklanjanje svih uzroka koji dovode do gubitaka u postojećim sustavima vodoopskrbe na području SDŽ.

2.3.2. Kanalizacijski sustavi

- Mjere zaštite voda provode se s ciljem očuvanja okoliša, osiguranja zdravlja ljudi te korištenje voda za piće i rekreaciju, kao i osiguranja opstanka razvoja biljnog i životinjskog svijeta.
- U SDŽ u funkciji su 33 javna sustava organiziranog prikupljanja otpadnih voda na koje je priključeno 48% postojećih ES¹⁴ u županiji, 14 uređaja za pročišćavanje od čega deset s mehaničkim predtretmanom (Split-Solin: dva uređaja Stupe i Katalinića brig, Sutivan, Sumartin, Povelja, Sućuraj, Vis- dva uređaja: Luka i Kut, Makarska, Omiš-Dučić i Sinj), jedan uređaj prvog stupnja u Zagvozdu i dva uređaja drugog stupnja pročišćavanja u Imotskom i Trilju. Ukupno je na uređaje spojeno 37% ES Županije.
- U tijeku je **realizacija Integralnog projekta zaštite Kaštelanskog zaljeva** (Eko projekt) koji obuhvaća izgradnju i rekonstrukciju kanalizacijskih sustava gradova Splita, Solina, Kaštela, Trogira, općina Seget, Okrug, Dugopolje i Klis te dio otoka Čiovo. Ujedno ovaj Projekt obuhvaća rekonstrukciju i dogradnju pripadajućih vodoopskrbnih sustava. Do sada je izgrađen i pušten u rad Kanalizacijski sustav Split-Solin i Vodoopskrbni sustav Split-Solin-Kaštela-Trogir, dok je izgradnja kanalizacijskog sustava Kaštela-Trogir u tijeku.
- Sustavi odvodnje u naseljima od Podstrane do Gradaca uglavnom su izgrađeni. Postotak priključenja potrošača u pojedinim naseljima kreće se od oko 20 do oko 90%.
- Otoci Brač i Vis imaju većim dijelom izgrađene sustave u priobalnim naseljima, što nije slučaj za otok Hvar (osim Grada Hvara) i Šoltu.
- U zaobalju, sustavima odvodnje pokrivena su naselja gradova Vrlike, Sinja, Trilja i Imotskog.
- Izgrađenost sustava odvodnje još uvijek nije na zadovoljavajućoj razini. Međutim, u nekoliko zadnjih godina ulaganjima u komunalnu infrastrukturu, u prvom redu kolektorsku mrežu, podmorske ispuste i pročišćivače, stanje se značajno poboljšalo što je utjecalo i na kvalitetu okoliša.
- U sadašnjem razdoblju glavna nastojanja usmjerena su na izgradnju sustava odvodnje i pročišćivača u većim naseljima, a u narednom razdoblju značajnije napore trebat će usmjeriti prema rješavanju većeg broja manjih decentraliziranih onečišćivača.

2.4. Otpad

- Republika Hrvatska donijela je niz zakona i podzakonskih akata koji reguliraju pitanje gospodarenja otpadom. Sukladno zakonskoj regulativi, svaka jedinica lokalne samouprave ili više njih zajedno na području Županije obvezni su riješiti problematiku zbrinjavanja vlastitog otpada, a što je i u obvezi svakog poslovnog subjekta koji ga proizvodi.

¹³ Glasilo instituta za javne financije br.37., srpanj 2008.-izračun autora na temelju podataka JP Hrvatske vode, 2008.

¹⁴ Kratica za Ekvivalent stanovnika

- Splitsko-dalmatinska županija je izrazito turistička regija, što znači da boravkom relativno velikog broja turista dolazi i do povećanja količine komunalnog otpada.
- Prema Planu gospodarenja otpadom Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2007-2015.g., prema Izvješću o provedbi Plana gospodarenja otpadom u Splitsko-dalmatinskoj županiji za razdoblje 2007.-2015. godine i prema podacima iz Registra onečišćivača u okoliš za 2009. godinu skupljanjem komunalnog otpada obuhvaćeno je 94% stanovništva, a godišnje 29 tvrtki koje gospodare komunalnim otpadom skupi oko 240.000 t komunalnog otpada.
- Tijekom 2008. i 2009. godine na službena odlagališta SDŽ odložene su sljedeće količine otpada:

Tablica 2: Količina otpada odložena na službena odlagališta SDŽ tijekom 2008/09 godine

	Tvrtka koja gospodari odlagalištem	ODLAGALIŠTE	Na području grada / općina	Odloženo u 2008. (t/god.)	Odloženo u 2009. (t/god.)
1.	JUKD „Hvar“ - Hvar	Stanišće	Grad Hvar	4 735,15	5 464,45
2.	“Topana” d.o.o. - Imotski	Kozjačić	Grad Imotski	11 390,00	11 465,00
3.	J.K.P. „Komža“ - Komiža	Šćeće	Grad Komiža	6 620,00	3 350,00
4.	„Vodovod i čistoća Sinj“ d.o.o. - Sinj	Mojanka	Grad Sinj	33 026,19	30 738,65
5.	„Čistoća“ d.o.o. - Split	Karepovac	Grad Split	141 064,00	136 642,00
6.	„Komunalno Stari Grad“ d.o.o. Stari Grad	Dolci	Grad Stari Grad	2 109,00	1 899,00
7.	KD „Grad“ d.o.o. - Supetar	Kupinovica	Grad Supetar	13 030,10	11 510,60
8.	„Dobrić“ d.o.o. - Trogir	Vučje brdo-Plano	Grad Trogir	22 924,00	23 643,60
9.	„Gradina“ d.o.o. - Vis	Welington	Grad Vis	6 438,00	7 097,00
10.	„Komunalno Vrgorac“ d.o.o. - Vrgorac	Ajdanovac	Grad Vrgorac	2 522,00	2 773,00
11.	„Usluga“ d.o.o. - Vrlika	Poljanak-Otišić	Grad Vrlika	2 965,00	2 710,00
12.	„Komunalno Jelsa“ d.o.o. - Jelsa	Prapratna	Općina Jelsa	1 980,00	3 045,00
13.	Općina Muć - vlastiti komunalni pogon	Podine-Neorić	Općina Muć	/	/
14.	„Michieli-Tomić“ d.o.o. – Gornji Humac	Brdo-Košer	Općina Pučišća	5 747,27	5 771,52
15.	Općina Sućuraj - vlastiti komunalni pogon	Prapratna-Sućuraj	Općina Sućuraj	170,00	190,00
16.	KP «Basilija» d.o.o. - Grohote	Borovik	Općina Šolta	1 233,60	1 262,80
				255 954,31	247 562,62

Izvor: Izvješće o provedbi Plana gospodarenja otpadom u Splitsko-dalmatinskoj županiji za razdoblje 2007.-2015. godine

- Gospodarenje otpadom u gradovima i općinama na području Županije u zadnjih nekoliko desetljeća nije bilo sustavno rješavano i uglavnom se svodilo na odlaganje komunalnog i svakog drugog otpada na 16 odlagališta koja nisu imala zakonski propisanu dokumentaciju i nisu udovoljavala minimalnim tehničkim uvjetima.
- Pored ovih odlagališta na području Županije evidentiran je i veći broj lokacija na kojima se nekontrolirano odlagao otpad. S obzirom na takvu praksu odlaganja otpada, lokalno stanovništvo s razlogom je formiralo izrazito negativni stav i veliko nepovjerenje glede odlagališta otpada.
- Sukladno Zakonu o otpadu i provedbenim propisima donesenim na temelju istog, određene vrste otpada čija se vrijedna svojstva mogu iskoristiti moraju se odvojeno skupljati i skladištiti. Navedena zakonska odrednica potakla je određene gospodarske subjekte za obavljanje djelatnosti gospodarenja pojedinim vrstama otpada pa se na području ove Županije organizirano gospodari pojedinim vrstama ambalaže i ambalažnim otpadom (ambalaža od papira, plastike, drveta, metala, višeslojna ambalaža, staklena, tekstilna), otpadnim baterijama i akumulatorima, otpadnim uljima, otpadnim električnim i elektroničnim uređajima i opremom, otpadnim gumama, otpadnim vozilima, pojedinim vrstama građevinskog otpada (beton, opeka, crijep, drvo, stakla, plastika, metali). Prema podacima iz gore navedenog Izvješća godišnje se na području SDŽ skupi više od 41 000 tona posebnih vrsta otpada. Isto tako ističe se da se godišnje skupi oko 1.mil. litara otpadnih ulja i otpada od tekućih goriva.
- Odvojeno skupljanje otpada, koje će se dodatno poticati i u narednom razdoblju znatno će pridonijeti smanjenju količine otpada i njegovog štetnog djelovanja na okoliš, te će obrada i uporaba istog pridonijeti razvoju gospodarstva.
- **Izgradnja Centra za gospodarenje otpadom predstavlja jednu od najvažnijih infrastrukturnih građevina u Splitsko-dalmatinskoj županiji u narednom razdoblju.**
- Odlukom o donošenju Prostornog plana Splitsko dalmatinske županije („Službeni glasnik“, broj: 1/03) planirana je izgradnja Županijskog centra za gospodarenje otpadom, te je određeno da će se obavljanjem istražnih radova koji obuhvaćaju ispitivanje tla, utjecaje na vode, kakvoću zraka, razinu buke kao i praćenje flore i faune odrediti definitivna lokacija, a izmjenom i dopunom Prostornog plana Splitsko-dalmatinske županije („Službeni glasnik“, broj:13/07) određena je mikrolokacija Centra u općini Lećevica na površini od približno 60 ha.
- Ista je planirana Strategijom gospodarenja otpadom u Republici Hrvatskoj („Narodne novine“, br. 130/05), Planom gospodarenja otpadom u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2007.- 2015. god. („Narodne novine“, 85/07) i Planom gospodarenja otpadom Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2007. – 2015. godine („Službeni glasnik SDŽ“ br. 1B).
- Planom gospodarenja otpadom Republike Hrvatske za razdoblje 2007. – 2015. godine, a koji predstavlja osnovni dokument u gospodarenju otpadom, utvrđeno je da je temeljni zadatak istog:
 - uspostava cjelovitog sustava gospodarenja otpadom
 - sanacija i zatvaranje postojećih odlagališta
 - sanacija „crnih točaka“
 - razvoj i uspostava regionalnih i županijskih centara za gospodarenje otpadom, te predobrada otpada prije konačnog zbrinjavanja ili odlaganja
 - uspostava potpune informatizacije sustava.

- Provedbom Plana gospodarenja otpadom Republike Hrvatske postiže se:
 - uspostava sustava gospodarenja otpadom u svakoj županiji po regionalnom, odnosno županijskom konceptu
 - povećanje udjela odvojenog prikupljanja otpada
 - recikliranje i ponovna uporaba otpada
 - prethodna obrada otpada prije konačnog odlaganja
 - smanjenje udjela biorazgradivog otpada u komunalnom otpadu
 - izdvajanje goriva iz otpada
 - smanjenje količine otpada koji se odlaže na odlagalištima
 - smanjenje štetnih utjecaja otpada na okoliš
 - samoodrživo financiranje sustava gospodarenja sustava komunalnim otpadom.
- **Kontrolirano gospodarenje otpadom karakteriziraju mjere koje se koriste u postupcima smanjenja nastanka otpada, načina iskorištavanja otpada i sigurnog odlaganja neiskoristivog otpada, kao i poduzimanje mjera zaštite od njegovog eventualnog štetnog djelovanja.**
- Isto tako, u sklopu budućeg Centra provodit će se razvrstavanje i obrada otpada, sve u cilju izdvajanja iskoristivog dijela otpada te odlaganja inertnog otpada.
- Početkom rada Centra stvorit će se uvjeti za postupno saniranje i zatvaranje postojećih odlagališta otpada na području Splitsko-dalmatinske županije.
- **Konačni cilj ovog projekta je uspostava cjelovitog sustava gospodarenja otpadom u Županiji.**
- Skupština Splitsko-dalmatinske županije dana 31. ožujka 2005. godine donijela je Odluku o osnivanju tvrtke Regionalni centar čistog okoliša d.o.o. za gospodarenje otpadom s osnovnim zadatkom izgradnje Centra u Lećevici.

2.5. Razvojni problemi i potrebe

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
Prometna, energetska i komunalna infrastruktura:	
Prometna infrastruktura a) Cestovna infrastruktura - Slaba povezanost autoceste sa turističkim destinacijama; - Slaba kvaliteta dijela prometnica na otocima i zaobalju; - Nedostatnost cestovne infrastrukture u prigradskim i gradskim prometnim vezama; - Postojeći autobusni kolodvori u Splitu, Solinu, Kaštelima i Trogiru ne udovoljavaju potrebama prihvaća i otpreme putnika u domaćem i međunarodnom cestovnom prometu; - Nedostatna infrastruktura za promet u mirovanju u gradovima. b) Željeznička infrastruktura - Postojeći kolodvor u Splitu je zastario i ne odgovara suvremenim standardima prihvaća i otpreme putnika; - Sadašnje stanje željezničke infrastrukture nije zadovoljavajuće te je prijeko potrebno uskladiti ga s razvojem ostale pružne mreže u RH i u čitavoj Europi; c) Pomorska infrastruktura - Nedostatak privezišta za mega jahte kao i veza za prihvat cruisera; - Nedostatak organiziranih sidrišta za nautičare s plutačama za sidrenje; - Neiskorištenost luka gospodarske namjene kao i zastarjelost opreme (Sjeverna luka Split); - Trajektne luke su nedostatnog kapaciteta za glavne prometne pravce;	a) Cestovna infrastruktura - Nastaviti s izgradnjom i rekonstrukcijom spojnih cesta od čvorova na autocesti do gradova u SDŽ; - Izgraditi i rekonstruirati dio značajnih pravaca državne i županijske cestovne mreže u svim dijelovima SDŽ; - Poboljšati stanje lokalnih cesta te protupožarnih i poljoprivrednih putova; - U većim gradovima predvidjeti mogućnost izgradnje više javnih garaža po modelu javno-privatnog partnerstva. b) Željeznička infrastruktura - Ulagati u željezničku prometnu infrastrukturu, pokretati idejne projekte za uočene razvojne probleme; - Ulagati u modernizaciju glavnog prometnog pravca Split-Knin; - Izraditi studiju o mogućnostima izgradnje prometnog pravca Split-Sinj-Livno, nastavno na projekt izgradnje Jadransko-Jonske željezničke pruge; - Izgraditi novi suvremeni željeznički terminal (kolodvor), koji bi na jednom mjestu integrirao željeznički i autobusni promet (lokacija Kopilica); - Poboljšati uvjete za prihvat i otpremu putnika na ostalim željezničkim postajama u Županiji. c) Pomorska infrastruktura - Poticati modernizaciju lučke infrastrukture (operativne obale, lučke cestovne i željezničke instalacije, vodovodna, kanalizacijska, energetska i telefonska mreža, te objekti sigurnosti plovidbe u luci i sl.) i suprastrukture (skladišta, silosi, rezervoari, dizalice i dr.) te intermodalni promet u Sjevernoj luci

d) Zračna infrastruktura - Problem nedostatka popratnih usluga (stajanka, skladišta, cargo servis i sl.); - Iskorištenost zračnih luka (Split i Brač) trpi sezonske oscilacije;	Split; - Izgraditi ili rekonstrukcijom povećati trajektne luke na glavnim projektnim pravcima; - Povećati kapacitete luka nautičkog turizma (LNT); - Izraditi integralnu studiju prihvata plovila nautičkog turizma u LNT, privezištima i privremenim (ljetnim) privezištima i sidrištima. d) Zračna infrastruktura - Nastaviti sa proširenjem kapaciteta stajanke, kao i započeti proširenje putničkog terminala; - Istražiti mogućnosti gradnje nove zračne luke
Energetska infrastruktura - Elektroprijenosna mreža, u dijelu niskonaponske mreže, je nezadovoljavajuća, posebice na otocima i dijelu zaobalja; - Nedovoljna spremnost sustava za prihvrat proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora; - Struktura izvora energije zasnovana je na eksploataciji hidropotencijala, koji je uglavnom iskorišten, dok su ostale mogućnosti proizvodnje energije neiskorišteni (energija vjetra i sunca ponajprije, te biomase)	Energetska infrastruktura - Započeti korištenje potencijala u energiji vjetra i solarnoj energiji; - Stvoriti uvjete za prihvrat proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora; - Poticati korištenje obnovljivih izvora energije u kućanstvima; - Omogućiti sve preduvjete za uvođenje plina kao energenta u kućanstva i gospodarstva; - Poticati pripremu i provedbu projekata iz područja energetske učinkovitosti
Vodoopskrbni i kanalizacijski sustav - Vodoopskrbni sustav je u dijelovima star i zbog toga dolazi do velikih gubitaka vode; - Budući razvitak turizma i poljoprivrede na otocima ne može se osloniti na postojeće izvore vode; - Dinamika priključivanja kućanstava na sustave odvodnje je slaba; - Nepostojanje alternativnih pravaca vodoopskrbe (snažna ovisnost četiri najveća grada o jednom izvoru – rijeci Jadro); - Postojeći sustav odvodnje, s direktnim ili ispuštima nepročišćenih otpadnih voda, osnovni je izvor onečišćenja mora i vodotoka	Vodoopskrbni i kanalizacijski sustav - Uvesti sustav nadziranja te izvršiti rekonstrukciju postojećih vodoopskrbnih sustava, a sve u cilju smanjenja velikih gubitaka vode; - Boljim povezivanjem sa susjednim županijama i BiH dugoročno bi se mogao riješiti problem vodoopskrbe svih dijelova županije; - Uvoditi uređaje za pročišćavanje, posebno u većim središtima; - Dovršiti provedbu Integralnog projekta zaštite Kaštelanskog zaljeva (Eko projekt) kojim se rješava problem vodoopskrbe i kanalizacijske infrastrukture gradova Splita, Solina, Kaštela i Trogira, te općina Seget, Okrug, Klis i Dugopolje;
Otpad	Otpad

- Sva postojeća "službena" odlagališta otpada ne zadovoljavaju osnovne ekološke i sigurnosne kriterije; - Veliki broj divljih odlagališta otpada prijetnja su okolišu i ljudskom zdravlju; - Dio proizvedenog otpada se ne zbrinjava na propisani način; - Odvajanje pojedinih vrsta otpada čija se vrijedna svojstva mogu iskoristiti nije na zadovoljavajućoj razini.	- Sanirati nelegalna odlagališta otpada, kao i službena odlagališta koja ne zadovoljavaju ekološke i sigurnosne kriterije; - Izgraditi Centar za gospodarenje otpadom u Lečevici, s popratnim objektima, gdje bi se zbrinjavao otpad iz cijele Županije; - Potaknuti JLS na izgradnju reciklažnih dvorišta i „zelenih otoka“; - Poticati na odvajanje pojedinih vrsta otpada čija se vrijedna svojstva mogu iskoristiti.
--	---

3. STANJE PRIRODNIH RESURSA I SUSTAV ZAŠTITE OKOLIŠA I PRIRODE

3.1. Vode

- Cetina sa svojim pritocima jest najduži i vodom najbogatiji površinski tok s najvećim slijevom (oko 1.200km² u RH te dodatnih 2.440km² u susjednoj BiH). Drugi najznačajniji površinski vodotoci su Jadro – s čijeg se izvora vodom opskrbljuje splitsko područje; Žrnovnica; te ponornice Vrljika i Matica (Tihaljina) u Imotskom odnosno Vrgoračkom polju. Iako relativno malobrojni i kratki, krški vodotoci bogati su vodom koju primaju s velikog slivnog područja koje daleko premašuje granice njihovog ortografskog sliva. Međutim, zbog sezonske varijabilnosti oborina i relativno niskog akumulacijskog/retencijskog kapaciteta krškog vodonosnika, unatoč relativno visokoj godišnjoj količini oborina (od 1.000mm/god. u priobalju te do 1.600mm/god. u zaobalju), vodostaj je često nizak, s minimumom u ljetnim mjesecima.
- U SD županiji trenutno, zahvaljujući sustavu akumulacija na Cetini, postoje dovoljne strateške rezerve vode za obradu za vodu za piće. Međutim, s obzirom na osjetne klimatske promjene te planirani intenzivni razvoj u području osjetljivih krških vodonosnika, racionalno korištenje vode kao osjetljivog resursa i zaštita od onečišćenja, usprkos bogatim izvorima voda, predstavljaju jedan od prioriteta sektora zaštite okoliša i održivog razvoja na području županije.¹⁵
- Od voda stajaćica površinom je najveće Peručko jezero – umjetna akumulacija na Cetini koja je ujedno najveća u RH. Od drugih umjetnih akumulacija mogu se izdvojiti Zeleno jezero na Ričici kod Imotskog, te akumulacije Đale i Prančevići na Cetini, od kojih je posljednja posebno značajna i kao strateška rezerva vode za vodoopskrbu područja SDŽ. Prirodne stajačice su površinom znatno manje i uključuju Crveno i Modro jezero kod Imotskog, Lokvićka jezera, Prološko blato i veliki broj manjih tzv. lokvi na otocima.
- **Izrazite sezonske oscilacije u protoku vode kao posljedicu imaju i činjenicu da je osnovna negativna posljedica vodoopskrbe na okoliš – oduzimanje vode iz njenog prirodnog toka i ugrožavanje prirodnih staništa koja ovise o njoj** – relativno izražena na području SDŽ (npr. Jadro, Žrnovnica, donji tok Cetine). Posljedično, treba nastojati minimalizirati utjecaj što racionalnijim zahvaćanjem odnosno korištenjem jednom zahvaćene vode, što trenutno nije slučaj, u prvom redu radi relativno zapuštene vodoopskrbne mreže s velikim gubitcima prilikom prijenosa („curenje sustava“), ali i zbog neracionalnih načina korištenja vode (npr. pranje ulica vodom za piće, nekorištenje pročišćene vode kao tehnološke vode ili vode za navodnjavanje u poljoprivredi, i dr.).
- Rezultati mjerenja ukazuju na dvije osnovne činjenice o stanju praćenih površinskih voda (Cetina, Vrljika i Matica): 1) značajno narušavanje kakvoće prema mikrobiološkim pokazateljima upućuje na još uvijek **prekomjerno opterećenje vodotoka komunalnim otpadnim vodama naselja u njihovim slivovima**; 2) zbog poduzetih mjera u području podizanja kvalitete zbrinjavanja otpadnih voda (prije svega gradnje kolektorskih mreža i pročišćivača) **smanjuje se broj ugroženih vodnih područja**.
- Također, praćenje mjerenja teških metala u riječnim sedimentima (Cetina i Jadro) pokazuju da u recentnom razdoblju nema značajnijeg povećanja onečišćenja. Teški metali su česti onečišćivači površinskih voda, a opasni su za žive organizme zbog njihove otpornosti, visoke toksičnosti i sklonosti da se akumuliraju u ekosustavu. Najčešći izvori onečišćenja okoliša teškim metalima su industrija, promet, komunalni otpad i kemijska sredstva za zaštitu bilja.

¹⁵ Izvješće o stanju okoliša za 2009. godinu za SDŽ, Zagreb, 2010.

- Prema podacima iz Programa zaštite okoliša SDŽ **najveći onečišćivači voda na području SDŽ su nepročišćene otpadne vode naselja**, u prvom redu od naselja u zaobalnom dijelu županije. Naime, trenutno stanje sa infrastrukturnom opremljenošću je kako slijedi: kolektorska mreža još uvijek pokriva uglavnom samo središnje dijelove glavnih naselja, a i otpadne vode sakupljene kolektorskom mrežom, uz neolicinu trenutno postojećih iznimki (npr. Sinj, Trilj), ispuštaju se bez pročišćavanja u recipijent; domaćinstva koja nisu pokrivena kolektorskom mrežom ne koriste danas postojeće okolišno neškodljive načine zbrinjavanja otpadnih voda (npr. posve razvijena i dostupna tehnologija tzv. „kompostnih WC-a“, i sl.) već problem odvodnje rješavaju „crnim jamama“ koje su najčešće propusne, pa se otpadna voda cijedi u krško podzemlje.
- Pored toga, pritisak na okoliš značajno je rastao prošlih desetljeća, kao posljedica **izostanka uravnoteženog/integralnog pristupa razvoju vodoopskrbe/odvodnog sustava**, odnosno posljedica jednostranog razvoja vodoopskrbe kojim se povećala količina otpadnih voda za koje nije istovremeno osiguran kvalitetan sustav zbrinjavanja (odvodnje, pročišćavanja, okolišno prihvatljivog ispuštanja u krajnji recipijent). Problem je posebno izražen u ljetnom periodu nižih vodostaja, kad recipijenti imaju znatno smanjenu sposobnost razrjeđenja onečišćujućih otpadnih voda, a i količina otpadnih voda raste zbog turističkih i drugih aktivnosti.
- Osim komunalnih-fekalnih voda, onečišćenje dolazi i iz sektora industrije s neadekvatno zbrinutim vodama, koje ispuštaju bilo direktno u okoliš, bilo u sustav javne odvodnje koji također nema adekvatni pročišćivač.
- Pored samog onečišćenja voda, problem je i nepostojanje jedinstvenog biološkog minimuma za sve rijeke, kao i nepostojanje jedinstvenog katastra izvora na području županije.

3.2. More

- **Jadransko more** osim što je važan ekološki sustav predstavlja i **ključni prirodni resurs** za razvoj gospodarstva, osobito turizma i ribolova, zbog čega je pitanje kvalitete, odnosno čistoće mora od najviše važnosti za razvoj županije.
- Prema Ocjeni stanja kakvoće priobalnog mora Hrvatskih voda, **more je duž cijele obale i dalje najviše kvalitete**, s izuzetkom nekoliko zatvorenijih, slabije prostrujenih dijelova akvatorija, opterećenih otpadnim vodama urbanog ili industrijskog porijekla, riječnim donosima, te lučkim prometom, koja su klasificirana kao tzv. kritične točke („Hot spots“). Jedna od tih vrućih točaka je i područje Vranjičkog i Kaštelanskog zaljeva, gdje se u relativno zatvoreni akvatorij – koji već i prirodno ima viši trofički status od ostatka akvatorija jer se u njega prirodno ulijevaju znatne količine vode s kopna (rijekom Jadro, iz izvora Pantan i većeg broja vrulja) – ispuštaju nepročišćene komunalne i industrijske otpadne vode iz najveće konurbacije na hrvatskom dijelu Jadranske obale. Provedbom projekta Eko-Kaštelanski zaljev, te zatvaranjem pojedinih većih industrijskih postrojenja situacija se već značajno popravila, pa se može očekivati njegova relativno brza ekološka obnova.
- Prema ispitivanju Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva kod kakvoće mora na plažama Jadrana u 2010. g., u SDŽ more je uzorkovano na 144 točke, od kojih je 89,58% ocjenjeno kao more izvrsne kakvoće (plava boja u Tablici 3), 9,03% kao more dobre kakvoće (zeleno boja) te 1,39% kao more zadovoljavajuće kakvoće (žuta boja). Po udjelu koji otpada na točke ocjenjene kao more izvrsne kvalitete, SDŽ zaostaje za ostalim jadranskim županijama. Promatrajući pojedinačno ocjenjene uzorke, 93,76% uzoraka ocjenjeno je kao more izvrsne kakvoće, 4,27% kao more dobre kakvoće i 1,28% kao more zadovoljavajuće kakvoće, dok je 0,67% uzoraka ocjenjeno nezadovoljavajućom kakvoćom (crvena boja). I po ovom pokazatelju naša županija zaostaje za ostalim jadranskim županijama, pogotovo uzevši u obzir najviši broj uzoraka ocjenjenih nezadovoljavajućom ocjenom (deset uzoraka).

Tablica 3: Godišnje ocjene točaka ispitivanja uz postotnu razdiobu po ocjenama na plažama hrvatskog Jadrana za 2010. g.

Županija	Broj točaka				
Dubrovačko-neretvanska	101	94,06%	2,97%	1,98%	0,99%
Splitsko dalmatinska	144	89,58%	9,03%	1,39%	0,00%
Šibensko kninska	90	91,11%	7,78%	1,11%	0,00%
Zadarska	92	94,57%	4,35%	1,09%	0,00%
Ličko senjska	47	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Primorsko goranska	237	95,78%	2,11%	0,84%	1,27%
Istarska	202	92,57%	3,96%	2,97%	0,50%
Ukupno	913	93,54%	4,38%	1,53%	0,55%

Izvor: Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva

- **Izvori zagađenja mora su: direktno ispuštanje industrijskih i gradskih otpadnih voda kroz ispuste ili odlaganjem na morsku obalu, indirektno ispuštanje rijekama ili kanalima što uključuje i dotok podzemnim vodama i ispiranje kišom, donos atmosferom te izvorima onečišćenja s mora.**
- Također, more je ugroženo dugogodišnjim stihijskim i ilegalnim nasipanjem obale te gradnjom nelegalnih objekata uz morsku obalu.
- **Od izvora onečišćenja s mora, najznačajniji je pomorski promet,** uz koji se vezuju nelegalna ispuštanja onečišćenih kaljužnih voda, otpada ulja i zauljenih voda, ispiranje tankova, izmjena balastnih voda, mogućnost nesreća s posljedicama koje variraju od ozbiljnih do katastrofalnih. Osim onečišćenja uzrokovanog prometovanjem većih brodova – među koje u posljednje vrijeme treba naročito uključiti brzo rastući broj „cruisera“, nije zanemariv ni utjecaj velikog broja malih brodova za rekreaciju. Nažalost, infrastruktura zaštite okoliša koja je nužna radi izbjegavanja negativnih okolišnih utjecaja željenog razvoja *cruising* i nautičkog turizma (lučka infrastruktura i razrađene procedure za zbrinjavanje otpada i otpadnih voda, uređena sidrišta, objekti za prihvrat zelenog otpada i dr.) iako se razvija, kasni s obzirom na razvoj i rast potražnje za takvom vrstom usluga.
- Također, jedan od vrlo aktualnih oblika onečišćenja eko sustava mora je i unošenje alohtonih biljnih i životinjskih vrsta budući da su neke od njih invazivne odnosno u postojećem eko sustavu nemaju fizikalno-kemijskih ili bioloških faktora koji ograničavaju njihovo širenje.
- Ulov nedoraslih organizama dovodi do smanjenja populacija pojedinih vrsta, a u krajnjem slučaju i do njihovog nestanka. Prema podacima iz Programa zaštite okoliša SDŽ-a, **populacije gospodarski najatraktivnijih morskih vrsta već duže vrijeme pokazuju znakove prelovljenosti¹⁶,** a učinkovita rješenja za ograničenje ulova odnosno smanjenje ukupnog pritiska na ekosustav, koja bi dovela do osjetnog oporavka biozaliha, još nisu usvojena i provedena, a njihova provedba kontrolirana. Upravo

¹⁶ Rezultati istraživanja pokazuju smanjenje ulova, promjene u strukturi ulova, kao i smanjenje veličine ulovljenih organizama – tipične indikatore prelovljenosti.

suprotno, još uvijek je dominantan trend neodgovornog „izlova svim sredstvima“ iako su deklarativno svi svjesni potrebe i čvrsto opredijeljeni za očuvanje „naše hraniteljice mora“. Degradacija ili potpuno uništenje lokaliteta na kojima se mrijeste pojedine vrste organizama ili se zadržava riblja mlad ima posebno štetne posljedice na riblji fond.

- Morske vrste i staništa su također ugrožena i sidrenjem brodova i otpadom s brodova te otpadnim vodama.
- Na području SDŽ **ne postoji cjeloviti sustav praćenja stanja morske vode, ribljeg fonda, vrsta i staništa** pa se sljedeća ocjena stanja izvodi na osnovi postojećih relevantnih parcijalnih programa praćenja, odnosno u njima danih procjena. „Golim okom“ vidljiva visoka kakvoća morske vode, te opće usvojena činjenica o „najljepšem i najčistijem moru na svijetu“, neki su od razloga zbog kojih je sustavni monitoring relativno nisko na skali prioriteta.

3.3. Zrak

- Kategorije onečišćenja zraka koje postoje u SDŽ su: izgaranje u ne-industrijskim ložištima, izgaranje u industriji, proizvodni procesi, korištenje otapala i ostalih proizvoda, cestovni promet, ostali pokretni izvori i strojevi, obrada i odlaganje otpada, poljoprivreda te ostali izvori i ponori¹⁷.
- Činjenica je da su **dugoročni trendovi čistoće zraka pozitivni**, odnosno da se stanje dugoročno uglavnom popravlja – dijelom zbog gašenja nekih velikih industrijskih onečišćivača, a dijelom zbog investicija u suvremenije tehnologije¹⁸ kojima se negativni utjecaji preostalih onečišćivača smanjuju.
- Na području SDŽ postoji duga tradicija sustavnog praćenja kakvoće zraka, te se razni parametri kakvoće zraka prate na većem broju lokacija na prostoru cijele županije, što se planira unaprijediti provedbom Programa zaštite i poboljšanja kakvoće zraka koji je 2009.g. izrađen za Splitsko-dalmatinsku županiju.

3.4. Tlo

- Trajni gubitak zemljišta (i tla na njemu) prenamjenom pojavljuje se u više oblika, a na području SDŽ u prvom redu kao posljedica: - urbanizacije, - izgradnje infrastrukture (prometnice), - eksploatacije mineralnih sirovina (nesanirani kamenolomi i tupinolomi), intenzivne poljoprivrede (plastenici) te vidljivih odlagališta otpada. Veliku prijetnju za održivi razvoj prostora županije predstavlja preizgrađenost prostora obalne zone i dijela otoka.
- Prema Programu zaštite okoliša SDŽ na području SDŽ postoje značajna područja s umjerenim pa čak i visokim rizikom od erozije i visokim stupnjem poroznosti tla (opasnost od zagađenja).
- Najteže onečišćena su tla urbanih sredina (zbog prometa); tla u blizini industrijskih postrojenja (područje Kaštelanskog zaljeva); te nekoliko specifičnih lokacija (npr. prostor uz aerodrome i sl.). Tehnološke otpadne vode, oborinske vode koje ispiru onečišćene površine, također su značajan izvor

¹⁷ Ponor ili emisija CO₂ od promjene biomase šuma, prenamjene šuma i livada, napuštanja obrađivanog zemljišta + ne-antropogene emisije, uključivo: emisija iz šuma s kojima ne upravlja čovjek, emisija zbog požara, iz prirodnih livada i druge vegetacije, iz močvara i kopnenih voda (rijeka i jezera), vulkani, sijevanje, plantažne šume, itd.

¹⁸ Ugradnja pročišćivača za industrijska postrojenja poput vrećastih otprašivača, pročišćivača otpadnih voda, aktivnosti oko sanacije/rekultivacije eksploatacijskih polja i dr.

onečišćenja tla, u prvom redu u prostoru oko prometnica, odlagališta otpada te drugih, u nekom incidentu jako onečišćenih, a nesaniranih površina. Problem predstavlja i krčenje šuma i kamenjara zbog uspostave novih površina pod maslinicima i vinogradima dok se istovremeno zapuštaju velike površine pod istim.

- Poseban oblik onečišćenja tla, i općenito prostora prisutan na području SDŽ jest onečišćenje minama, koje obuhvaća 29km² površine županije.¹⁹ Poslovima razminiranja u 2009. g. u SD županiji razminirano je 612,831m² od planiranih 650,936m² (94,15%). U 2010.g. poslovima razminiravanja u našoj županiji planiralo se ukloniti minsku opasnost na površini od 400,646 m², međutim još nije izrađeno izvješće o realizaciji ovog plana.
- U SDŽ nema sustavnog monitoringa – praćenja stanja i promjena kakvoće tala, o stanju tala, pritiscima na njega i posljedicama.²⁰

3.5. Bioraznolikost i zaštićena područja

- Na području SDŽ, prema Zakonu o zaštiti prirode, u nekoj od kategorija zaštite, zaštićeno je 267,499 km² – od čega najveći dio (nešto manje od 200 km²) otpada na Park prirode Biokovo.
- Prema Zakonu je **u SDŽ trenutačno zaštićeno samo oko 6% kopnenog područja** što je značajno ispod ionako ne previsokog RH prosjeka od oko 9% te je **ta činjenica u izrazitom neskladu s postojećim bogatstvom prirodne baštine na području SDŽ.**
- Ipak, treba uzeti u obzir **Ekološku mrežu RH** usvojenu 2007.g. koja prema podacima Državnog zavoda za zaštitu prirode s površinom od 214441,7 ha²¹ obuhvaća 47,2% površine Županije. Unutar Ekološke mreže RH 250 je područja u našoj županiji važnih za divlje svojte i stanišne tipove, a sedam (7) je područja od međunarodne važnosti za ptice.
- Prema Prijedlogu Republike Hrvatske za **područja ekološke mreže NATURA 2000**²², 49,1% površine naše županije (222956,94 ha²³) potpada u potencijalna NATURA 2000 područja, od čega je 221 predloženih područja od značaja za Zajednicu i šest (6) područja posebne zaštite.

¹⁹ Nacionalni Program protuminskog djelovanja RH, Zagreb, lipanj 2009.

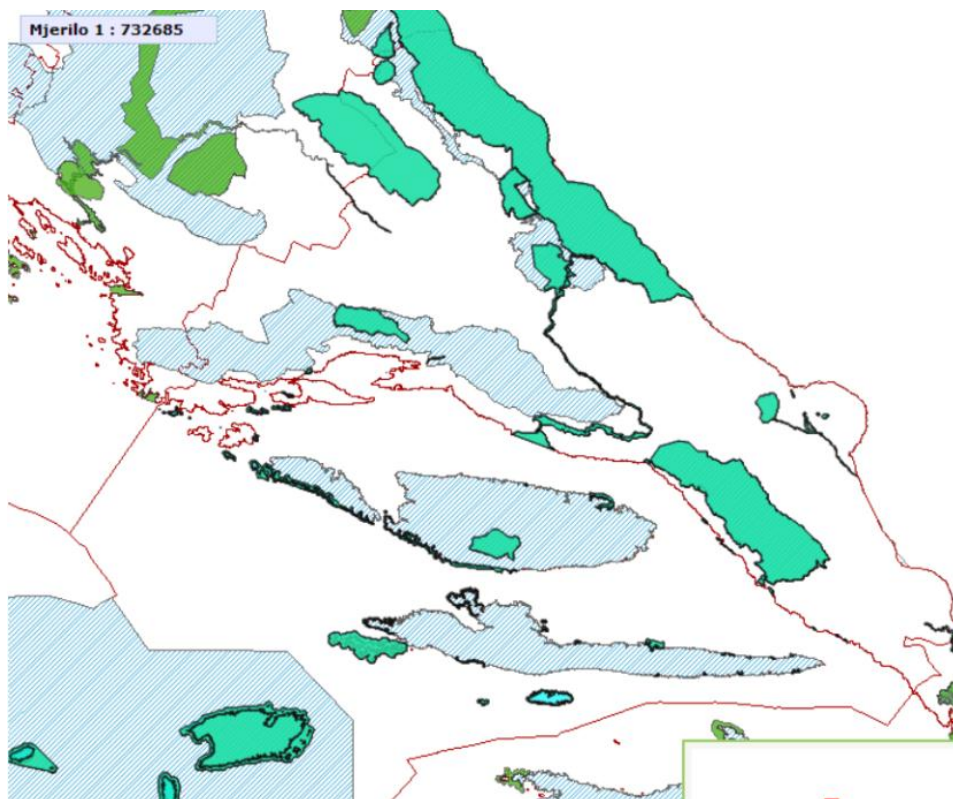
²⁰ Temeljem Vrednovanja tala SDŽ za potrebe natapanja iz 2007. g. najzastupljenija tla županije su smeđa tla na vapnencu ili dolomitu s 52.485 ha i vapneno dolomitno crnica s 42.027 ha koja spadaju u trajno nepogodno tla za natapanje. Od pogodnih tala najzastupljenija su antropogena tla u raznim oblicima krša (42.258 ha). Najbolja tla za oranice i vrtove su hidromeliorirana (3.649 ha) i aluvijalna (3.068 ha), a tla koja u tom kraju potencijalno najviše vrijede su močvarno glejna tla (3.337 ha).

²¹ Ukupna površina dobivena je izuzimanjem zona preklapanja Područja važnih za divlje svojte i stanišne tipove i Međunarodno važnih područja za ptice od značaja.

²² NATURA 2000 je ekološka mreža sastavljena od područja važnih za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova Europske unije. Njezin cilj je očuvati ili ponovno uspostaviti povoljno stanje više od tisuću ugroženih i rijetkih vrsta te oko 230 prirodnih i poluprirodnih stanišnih tipova. Dosad je u ovu ekološku mrežu uključeno oko 30.000 područja na gotovo 20% teritorija EU što je čini najvećim sustavom očuvanih područja u svijetu.

²³ Ukupna površina dobivena je izuzimanjem zona preklapanja predloženih Područja od značaja za zajednicu i Područja posebne zaštite.

Slika 2: Prijedlog područja u Splitsko dalmatinskoj županiji za europsku ekološku mrežu Natura 2000

iscrtana (kosa crta) - zaštićena staništa ptica;

svijetlo plavo - zaštićena područja za ostale vrste

- Zaštićeni dijelovi prirodne baštine na području SDŽ su:
 - Park prirode Biokovo,
 - Park šuma Marjan,
 - 3 posebna rezervata,
 - 15 značajnih krajobraza,
 - 11 botaničkih spomenika prirode,
 - 9 geomorfoloških spomenika prirode,
 - 2 geološka spomenika prirode,
 - 1 paleontološki spomenik prirode,
 - 8 spomenika parkovne arhitekture.²⁴
- Osim navedenih proglašених zaštićenih dijelova prirode, **Prostornim planom SDŽ je za zaštitu predložen skoro dvostruko veći broj novih dijelova prirode.** Međutim, jedan od problema koji se javlja jest nepostojanje i/ili neusklađenost prostornih planova zaštićenih područja sa prostornim planovima jedinica lokalne samouprave.
- Na području županije je novijim istraživanjima rasprostranjenosti vrsta i staništa identificirano nekoliko prioriternih područja za očuvanje, posebice podmorja. Među ovim područjima su i Vrulja, dijelovi

²⁴ Izmjene i dopune Prostornog plana SDŽ, 2007.

Paklenih otoka, te područje viškog arhipelaga koji je prepoznat kao prioritetan i na međunarodnoj razini.

- Oblici ugrožavanja zaštićenih dijelova prirode su brojni. Prema Programu zaštite okoliša najvažnije negativne pojave unutar zaštićenih područja su: sječa stabala i šumskih sastojina, nasipavanje obale, iskapanje humusa, bespravna izgradnja, pritisak na rubna područja s intencijom sužavanja područja zaštite, neprimjerena izgradnja infrastrukture, neprimjereno korištenje i onečišćenje otpadom, onečišćenje otpadnim vodama i dr. Posljedica je smanjenje krajobrazne i bioraznolikosti (ugroženost vrsta i staništa) zbog neodgovarajućeg sustava upravljanja zaštitom prirode.
- S ciljem zaštite, održavanja i promicanja zaštićenih dijelova prirode na području SDŽ 1996. godine **osnovana je Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima**, no bit će potrebno još puno truda za njenu uspostavu kao učinkovite središnje institucije za upravljanje prirodnom baštinom na području SDŽ s obzirom da je njeno funkcioniranje značajno otežano zbog proračuna koji dostaje za pokrivanje minimalnih troškova „hladnog pogona“, ali ne i za ostale aktivnosti nužne za ispunjenje ciljeva ustanove. Posebne Javne ustanove za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima osnovane su za upravljanjem Parkom prirode Biokovo te za upravljanje Park šumom Marjan, s tim da obje ustanove imaju slične poteškoće s financiranjem i kapacitetima kao i Županijska javna ustanova.

3.6. Praćenje stanja i planiranje zaštite okoliša i prirode

- Uspostava županijskog informacijskog sustava praćenja stanja okoliša i prirode pretpostavlja ispunjenje više zadaća, kojima će se postupno uspostaviti sve tri osnovne funkcije informacijskog sustava, a to su: prikupljanje, obrada i distribucija informacija.
- Prema Programu o zaštiti okoliša SDŽ prati se stanje pojedinih segmenata okoliša (npr. vode, more na plažama, zrak)²⁵ kao i razina pritiska na okoliš (npr. podaci u katastru emisija u okoliš). Međutim, trenutno ne postoji sustav praćenja stanja ugroženih vrsta i staništa te stanja ribljeg fonda.
- **SDŽ odnosno nadležni upravni odjel je ostvario dobre rezultate na uspostavi lokalne mreže za praćenje kakvoće zraka; upotpunjavanju stručnih podataka o posebno vrijednim dijelovima prirode (staništa, flora, fauna) potrebnih za izradu planova upravljanja te izradi karte buke.**
- Međutim, postojeći sustav praćenja **još uvijek ima niz nedostataka**:
 - praćenja su često nepotpuna u smislu da ne daju cjelovitu informaciju o temi koja se prati;
 - ne prate se svi segmenti okoliša i prirode, niti svi pritisci koji zaslužuju praćenje;
 - podaci dobiveni postojećim praćenjem ne pretvaraju se u cjelovitu, relevantnu, lako dostupnu pa stoga i korištenu informaciju o okolišu i prirodi, niti čine dio cjelovitog informacijskog sustava SDŽ.
- 2008.g. donesen je Program zaštite okoliša SD županije kao najviši strateški (najobuhvatniji i najdugoročniji) dokument zaštite okoliša na području županije, te kao takav prvenstveno služi za: 1) interpretiranje smjernica nacionalne strategije u uvjetima specifičnim za područje Splitsko-dalmatinske županije, 2) sagledavanje cjeline problematike zaštite okoliša unutar prostora županije.
- Akteri koji se pojavljuju u skorijoj praksi zaštite okoliša mogu se svrstati u jednu od tri osnovne kategorije: upravna tijela na različitim razinama (državna, regionalna, lokalna), u različitim sektorima (zaštita okoliša, gospodarstvo, infrastruktura,...), s različitim funkcijama (planiranje, provedba,

²⁵ Nastavni zavod za javno zdravstvo prati: kakvoću morske vode, stanje vodoopskrbe, kakvoću zraka, zdravstvenu ispravnost namirnica, razinu alergenata, mjerenje buke te toksikološke nalaze.

nadzor,...); gospodarski subjekti (različita javna i privatna poduzeća) te javnost (skupine, pojedinci, udruge). Međutim, **suradnja između ovih brojnih aktera u županiji je još uvijek na nezadovoljavajućoj razini, što rezultira nedovoljno razvijenim mehanizmima za zaštitu okoliša.**

- Posljedično, poticanje (redovne, institucionalizirane) suradnje i tako ostvareni sinergijski učinci koji trenutno gotovo u cijelosti izostaju zaslužuje status jednog od prioriteta zaštite okoliša SDŽ u narednom razdoblju.²⁶ Isto tako, nužno je kontinuirano raditi na podizanju svijesti o značaju očuvanja okoliša i prirode.

²⁶ Program zaštite okoliša SDŽ, str. 90.

3.7. Razvojni problemi i potrebe

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
Stanje prirodnih resursa i sustav zaštite okoliša i prirode:	
a) Vode: - Oduzimanje vode iz njenog prirodnog toka i ugrožavanje prirodnih staništa kao posljedica vodoopskrbe; - Relativno zapuštena vodoopskrbna mreža s velikim gubitcima prilikom prijenosa; - Neracionalni način korištenja vode; - Jednostrani razvoj vodoopskrbe kojim se povećala količina otpadnih voda za koje nije istovremeno osiguran kvalitetan sustav zbrinjavanja; - Nepostojanje jedinstvenog biološkog minimuma za sve rijeke; - Ne postoji jedinstveni katastar izvora na području Županije; - Stihijsko i potpuno bespotrebno kanaliziranje vodenih tokova.	a) Vode - Minimalizirati negativan utjecaj vodoopskrbe na izvore vode što racionalnijim zahvaćanjem odnosno korištenjem jednom zahvaćene vode; - Izgraditi kolektorske mreže i pročišćivače zbog kvalitetnijeg zbrinjavanja otpadnih voda; - Utvrditi biološki minimum za svaku pojedinu rijeku te osigurati dostupnost podataka o istom svim ustanovama; - Izraditi katastar izvora na području Županije te postrožiti dopuštenja za istraživanje istih-uz kontrolu istraživača od nadležnih institucija; - Izraditi bilancu voda
b) More: - Ispuštanje nepročišćenih komunalnih i industrijskih otpadnih voda na području Vranjičkog i Kaštelanskog zaljeva; - Onečišćenja uzrokovana nelegalnim ispuštanjem onečišćenih kaljužnih voda, ispiranjem tankova, izmjenom balastnih voda te bacanjem krutog otpada (posebno PVC) sa brodova; - Prekomjerni ulov morskih organizama; - Stihijsko i ilegalno nasipanje obale; - Nelegalni objekti uz morsku obalu; - Ne postoji cjelovit sustav praćenja stanja mora i podmorja.	b) More - Nastaviti integralni projekt zaštite Kaštelanskog zaljeva (Eko projekt), dovršiti kanalizacijski sustav Kaštela-Trogir; - Osmisliti i provoditi Program unaprjeđenja infrastrukture zaštite okoliša; - Poticati uspostavu sustava kontrole izlova (sredstava izlova i vremenskog perioda izlova) ispitivanje potrebe zabrane ribolova u pojedinim područjima; - Sprječavati betonizaciju morske obale; - Uklanjati nelegalne objekte uz morsku obalu (privezišta, mulovi...); - Uspostaviti cjeloviti sustav praćenja stanja mora i podmorja.
c) Zrak: - Onečišćenje zraka izgaranjem u industriji, proizvodnim procesima, korištenjem otapala, cestovnim prometom, otpadom, poljoprivredom i sl.	c) Zrak - Investirati u suvremenije tehnologije kojima se negativni utjecaji onečišćivača smanjuju (ugradnja pročišćivača za industrijska postrojenja poput vrećastih otpašivača, pročišćivača otpadnih voda, aktivnosti oko sanacije/rekultivacije eksploatacijskih polja i dr); - Nastaviti provođenje Programa zaštite i poboljšanja kakvoće zraka; - Provoditi kontrolu onečišćenja prometom (cestovnim, prometom kruzera itd.), kao i industrijskim postrojenjima.
d) Tlo: - Trajni gubitak zemljišta uzrokovan	d) Tlo - Prilikom izrade prostornih planova posebno

urbanizacijom, nekontroliranom izgradnjom infrastrukture, eksploatacijom mineralnih sirovina, intenzivnom poljoprivredom (plastenici) i stihijskom upotrebom pesticida; - Onečišćenje tla otpadnim i oborinskim vodama, prometnicama, odlagalištima otpada te minama; - Visoki stupanj poroznosti tla (opasnost od zagađenja); - U SDŽ nema sustavnog monitoringa – praćenja stanja i promjena kakvoće tala; - Krčenje šuma i kamenjara zbog uspostave novih površina pod maslinicama i vinogradima dok se istovremeno zapuštaju velike površine pod istim;	voditi računa o očuvanju tla kao prirodnog resursa; - Rješavati probleme eksploatacije mineralnih sirovina na način da se točno definiraju rokovi eksploatacije, način sanacije prostora i osiguraju financijska sredstva; - Provoditi uzorkovanje tala radi utvrđivanja onečišćenja posebno na području sa plastenicima, industrijskim zonama i poljoprivrednim površinama s intenzivnom poljoprivredom; - Uspostaviti sustavni monitoring - praćenje stanja i promjena tla; - Sprječavati promjene krajobraznih vrijednosti.
e) Bioraznolikost i zaštićena područja - Relativno mali udio u površini (6% kopna) zaštićenih prirodnih bogatstava, međutim, treba uzeti u obzir Ekološku mrežu koja obuhvaća 47,2% površine Županije; - Negativne pojave unutar zaštićenih područja kao što su: sječa stabala, nasipavanje i betonizacija obale, iskapanje humusa, protupravna izgradnja, neprimjereno korištenje i onečišćenje otpadom, onečišćenje otpadnim vodama i dr.; - Smanjenje krajobrazne i bioraznolikosti (ugroženost vrsta i staništa) zbog neodgovarajućeg sustava upravljanja zaštitom. - Nepostojanje i/ili neusklađenost prostornih planova zaštićenih područja sa prostornim planovima jedinica lokalne samouprave. - Unos alohtonih (npr.mufloni) i invazivnih (npr.Caulerpa) vrsta; - Nestanak domaćih svojiti i pasmina; - Nedostatna stručnost istraživača.	e) Bioraznolikost i zaštićena područja - Zaštititi prirodna bogatstva predviđena Prostornim planom, zaštititi akvatorij oko zaštićenih područja kopna te osigurati financijska sredstva za očuvanje i upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima, a posebno velikim područjem Ekološke mreže; - Nužno zaštititi planinske masive Dinara-Kamešnica, Biokovo od Cetine do Neretve te Kozjak-Mosor; - Uspostaviti zaštićena područja na moru; - Izraditi planove upravljanja zaštićenim područjima i ekološke mreže; - Odobriti Javnoj ustanovi za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području SDŽ veći proračun da bi mogli provoditi inventarizaciju biljnih i životinjskih vrsta, praćenje i informiranje javnosti, čime bi bolje i učinkovitije očuvali prirodnu baštinu; - Poticati uzgoj domaćih sorti i pasmina posebno u zaštićenim područjima; - Poticati dodatno usavršavanje osoblja u ustanovama koje upravljaju zaštićenim područjima.
f) Praćenje stanja i planiranje zaštite okoliša i prirode - Ne prate se svi segmenti okoliša i prirode i praćenja su često nepotpuna; - Podaci dobiveni praćenjem ne pretvaraju se u cjelinu i lako dostupnu informaciju; - Suradnja između brojnih aktera u području zaštite okoliša i prirode u županiji je još uvijek na nezadovoljavajućoj razini, što rezultira nedovoljno razvijenim mehanizmima za zaštitu okoliša; - Devastacija prostora zbog izgradnje	f)Praćenje stanja i planiranje zaštite okoliša i prirode - Posložiti funkcioniranje županijskog informacijskog sustava okoliša i prirode na način da se prikupljaju, obrađuju i distribuiraju cjeloviti podaci za sve segmente okoliša i prirode; - Poticanje (redovne, institucionalizirane) suradnje između aktera u području zaštite okoliša i prirode; - Izraditi stručne studije na planiranim područjima pod vjetroelektranama i solarnim

vjetroelektrana te postavljanja velikih površina pod solarnim panelima; - Nedovoljno razvijena svijest o značaju očuvanja okoliša.	elektranama radi uvida u njihov utjecaj na okoliš; - Omogućiti sudjelovanje predstavnika (stručnjaka) Županije u ocjenama stručnih studija; - Poticati akcije podizanja svijesti o značaju očuvanog okoliša.
---	--

4. STANOVNIŠTVO, LJUDSKI RESURSI I TRŽIŠTE RADA

4.1. Veličina, kretanje stanovništva i gustoća naseljenosti

- Stanovništvo je temeljni čimbenik društvenog, gospodarskog i kulturnog života i razvitka svake društvene zajednice. Prema popisu stanovništva 2001. godine u županiji Splitsko - dalmatinskoj, koja se prostire na 8% površine Hrvatske, živjelo je 463.676 stanovnika, odnosno 10,4% stanovništva Hrvatske. U odnosu na popis stanovništva iz 1991.g. broj stanovnika se smanjio za 10.343 stanovnika (2%).
- Procjena trenda kretanja broja stanovnika u SDŽ je pozitivna.** Prema podacima DZS-a u 2008. godini se u odnosu na 2001.g. broj stanovnika povećao za 3,8%. Prema tim rezultatima, **SDŽ bilježi znatno povoljnije trendove u odnosu na većinu drugih županija.** Naime, u 14 županija zabilježen je pad broja stanovnika u 2008. u odnosu na 2001. godinu, dok se SDŽ nalazi među 7 županija (većina primorskih županija i grad Zagreb) u kojima je zabilježen porast broja stanovnika. Kao posljedica toga, povećao se i udio stanovništva SDŽ u odnosu na ukupno stanovništvo RH i u 2008.g. je iznosio 10,8%.

Tablica 3: Broj stanovnika u primorskim županijama, trend 2001.-2008.

	2001.	Procjena 2005.	Procjena 2008.	Promjena 2008./2001. - Indeks
Splitsko dalmatinska	464.980	477.382	482.571	103,8
Dubrovačko-neretvanska	123.128	124.789	127.237	103,3
Šibensko-kninska	113.145	113.960	114.434	101,1
Zadarska	162.541	169.151	175.467	107,9
Istarska	206.628	210.741	214.732	103,9
Primorsko-goranska	305.544	305.109	304.582	99,7
RH	4.439.635	4.441.989	4.435.056	99,9

Izvor: DZS

- Iako je prirodni prirast SDŽ stalno pozitivan promatrajući trend od 2005.-2009., SDŽ ipak u tom razdoblju bilježi izražen pad za 42%.** RH u referentnom razdoblju kontinuirano ima negativan prirodni prirast iako se on u posljednje tri godine smanjuje.
- Uspoređujući vitalni indeks (broj živorođenih na 100 umrlih), SDŽ je kontinuirano iznad 100 čime je značajno iznad prosjeka RH (malo više od 80) i to među najbolje rangiranim županijama, iako je primjetan pad za 3.8% od 2005. do 2009. godine.

Tablica 4: Prirodno kretanje stanovništva u SDŽ od 2005.-2009.

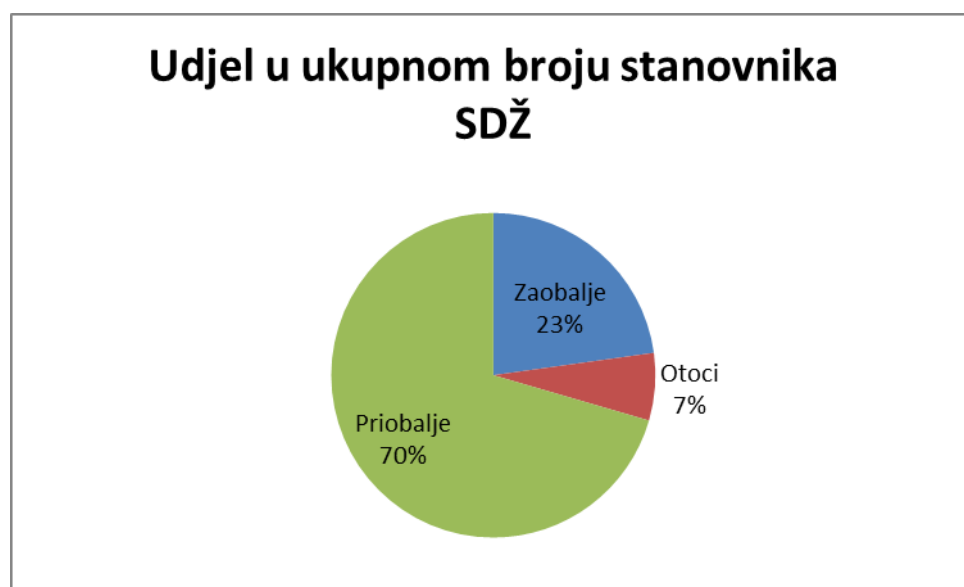
Godina	Rođeni	Umrli	Prirodni prirast SDŽ	Prirodni prirast RH	Vitalni indeks SDŽ*	Vitalni indeks RH
2005.	4 990	4 536	434	-9 298	109,6	82,0
2006.	4 921	4 316	590	-8 932	113,7	82,3
2007.	4 904	4 488	395	-10 457	108,8	80,0
2008.	4 929	4 720	190	-8 398	104,0	83,9
2009.	4959	4690	251	-7837	105,4	85,0

Izvor: DZS

*Broj živorođenih na 100 umrlih

- Ipak, treba naglasiti da **relativno pozitivna demografska slika nije homogena uspoređujući gradove i općine u SDŽ**. Otoci u razdoblju od 2005.-2008.g. kontinuirano bilježe negativne prirodne priraste (osim općine Sutivan koja posljednje dvije godine bilježi pozitivan prirodni prirast), kao i većina gradova i općina zaobalja (grad Imotski je iznimka ovom negativnom trendu iako i taj grad u referentnom razdoblju bilježi pad prirasta za 42%). Najviši prirodni prirast s kontinuiranim rastom bilježe gradovi Solin i Kaštela, dok je u gradu Splitu prirast od pozitivnog (142) u 2005.g. došao na negativan prirast (-105) u 2008.g.
- Prema procjeni broja stanovnika iz 2008.g., u 16 gradova županije živjelo je 76,2% ukupnog stanovništva, dok je ostalih 23,8% stanovništva živjelo u 39 općina. U gradu Splitu živjelo je 37,5% ukupnog broja stanovnika, a idući po brojnosti stanovništva bio je grad Kaštela u kojem je prema procjeni DZS-a 2008. živjelo 8,6% stanovnika Županije. Najveća je općina Podstrana s 9.208 stanovnika, dok je najmanje stanovnika u općini Zadvarje, tek 281.
- Više od 70% stanovnika živi na priobalju, manje od 7% na otocima, dok nešto manje od 23% stanovnika živi na području zaobalja.

Slika 3: Raspored stanovništva SDŽ po geografskim cjelinama

Izvor: Izračun autora prema podacima iz procjene stanovništva DZS-a

- Prosječna gustoća naseljenosti SDŽ u 2008.g. iznosila je 106,6 stanovnika/km², što je iznad nacionalnog prosjeka (78 st./km²). SDŽ bilježi kontinuirani rast gustoće stanovništva, imajući u vidu da je 2005.g. iznosila 105,5, a 2001.g. 102,7 stanovnika/km². Najveću gustoću naseljenosti ima grad Split s visokih 2.269 stanovnika/km², a vrlo visoku gustoću imaju i gradovi Kaštela i Solin te općine Dugi Rat, Podstrana (svi preko 600 stanovnika/km²). S druge strane, postoje jedinice koje bilježe ekstremno malu gustoću, manju od 10 stanovnika/km², kao što su Lećevica, Prgomet i Vrlika. Zabrinjava činjenica da čak 31 jedinica ima gustoću manju od 50 stanovnika/km², što ukazuje na značajne demografske probleme u većem dijelu županije. Od toga je 18 jedinica lokalne samouprave u zaobalju, te 12 na otocima.

Tablica 5: Broj stanovnika i gustoća naseljenosti u jedinicama lokalne samouprave, procjena krajem 2008.

Broj stanovnika	Broj JLS-a	Udjel u ukupnom broju stanovništva JLS-a	Prosječna gustoća
0-1500	10	1,7%	15,3
1500-3000	16	7,1%	32,0
3000-10000	20	20,1%	50,9
10000-50000	8	33,4%	168,6
>50000	1	37,4%	2269,9
Ukupno	55	100%	106,6

Izvor: Izračun autora prema procjeni stanovništva DZS

4.2. Dobna struktura stanovništva

- Pokazatelji dobne strukture stanovništva SDŽ ukazuju na **trend postupnog starenja stanovništva**. Iako županija time slijedi trend prisutan na razini RH, **ipak ima značajno povoljniju demografsku sliku kako od nacionalnog prosjeka tako i od svih županija u Jadranskoj NUTS2 regiji**.
- SDŽ s indeksom starenja 88,8 u 2007. godini spada među tri županije u Republici Hrvatskoj s najnižim omjerom osoba starih 60 i više godina prema stanovništvu mlađem od 20 godina. Ipak, treba upozoriti da indeks starenja SDŽ stanovništva kontinuirano raste od 2003. g. kada je iznosio još nižih 81,4 čime županija prati negativni trend daljnjeg starenja prisutan na razini RH. Indeks starenja na razini RH je 2007. g. iznosio 103,1, što je također veliki porast u odnosu na 2003. kada je iznosio 96,2.
- Osim toga, promatrajući i koeficijent starosti odnosno postotni udio osoba starih 60 i više u ukupnom stanovništvu, SDŽ ima bolju dobnu strukturu stanovništva nego ostale županije Jadranske Hrvatske i prosjek RH, ali opet se uočava trend pogoršanja od 2001. do 2007. godine.

Tablica 6: Pokazatelji dobne strukture stanovništva Jadranske Hrvatske, 2001. i 2007.

Županija	2001.		2007.	
	Koeficijent starosti*	Indeks starenja**	Koeficijent starosti	Indeks starenja
SDŽ	20,0	77,8	20,6	88,8
Dubrovačko-neretvanska	21,9	86,9	22,6	98,7
Šibensko-kninska	26,4	114,1	26,0	123,7
Ličko-senjska	30,6	146,3	29,0	146,0
Istarska	21,9	101,0	22,6	120,3
Zadarska	21,7	86,9	22,5	98,3
Primorsko-goranska	22,7	110,8	23,8	134,2
RH	21,7	90,7	22,2	103,1

Izvor: DZS

Napomena:

*Koeficijent starosti** je postotni udio osoba starih 60 i više u ukupnom stanovništvu.

*Indeks starenja*** je postotni udio osoba starih 60 i više godina prema stanovništvu mlađem od 20 godina.

- Prosječna starost stanovništva Županije iznosi u 2001. godini 38,1 godinu dok na razini Hrvatske iznosi 39,3 godine. Zaobalje usprkos iscrpljenosti i vrlo malom broju stanovnika ima biološki vitalniju strukturu i više stope prirodnog prirasta, dok otoci pokazuju strukturu izrazito stare populacije (prosječna starost stanovništva preko 45 godina i indeks starenja preko 120).
- Udjel mlađeg stanovništva (15-24god.) najveći je u velikim gradovima zbog migracija mladog stanovništva radi školovanja i zapošljavanja iz nerazvijenih jedinica (naročito otoka) u razvijena područja što onda dodatno ističe subregionalne razlike unutar županije.

Tablica 7 : Dobna struktura stanovništva SDŽ po geografskim cjelinama, 2001.

Geografska cjelina	Indeks starenja, 2001.
Zaobalje	78,1
Otoci	122,1
Priobalje	74,0
SDŽ	77,8
RH	90,7

Izvor: Izračun autora prema Popisu stanovništva DZS-a 2001.

4.3. Obrazovna struktura

- Prema podacima iz Popisa stanovništva 2001.g. SDŽ bilježi **iznadprosječni udio obrazovanog stanovništva u stanovništvu starom 15 i više godina** (65,5% naspram prosjeka RH - 59,0%). Također, županija bilježi iznadprosječni udjel više i visoko-obrazovanog stanovništva (13,4% naspram 11,9%) što samo potvrđuje da županija ima relativno dobru obrazovnu strukturu u odnosu na ostale županije. **S druge strane, SDŽ zaostaje za prosjekom RH kada je u pitanju udio osoba sa završenim magisterijem i doktoratom znanosti** (0,4% naspram 0,54% na razini RH).
- Značajne su razlike u obrazovanosti stanovništva među jedinicama lokalne samouprave.** Najviše je više i visoko obrazovanog stanovništva očekivano zabilježeno u gradu Splitu (20,1%), Makarskoj (14,1%), ali i manjim jedinicama poput općine Gradac (16,0%) i Podgora (13,6%). Zanimljivo je da neke veće lokalne jedinice bilježe ispod-prosječne udjele više i visokoobrazovanih osoba, primjerice gradovi Solin, Sinj, Kaštela i Trogir. Najmanje više i visoko obrazovanog stanovništva ima u zaobalju gdje dominira stanovništvo bez škole ili s osnovnom školom.

Tablica 8: Obrazovna struktura stanovništva SDŽ po geografskim cjelinama, 2001.

Geografska cjelina	Udio stanovništva bez škole ili s osnovnom školom u stan. iznad 15 god.	Udio obrazovanog stan. u stan. iznad 15 godina (srednja škola i više)	Udjel više i visokog obrazovanog stan. u stan. iznad 15 g.
Zaobalje	30%	51%	6%
Otoci	21,8%	58%	10%
Priobalje	19%	71%	16%
SDŽ	21,2%	65,5%	13,4%
RH	24,6%	59,0%	11,9%

Izvor: Izračun autora prema Popisu stanovništva DZS-a 2001.

- Upisani broj studenata u ak. god. 2008./2009. pao je u odnosu na 2004./2005. za 4,7%, što je u nesrazmjeru s trendom rasta upisa na nacionalnoj razini (rast od 4,2%). Iako gledano prema mjestu prebivališta većina jedinica lokalne samouprave bilježe rast upisanih studenata, veliki gradovi kao što su Split, Makarska i Trogir bilježe pad upisa.
- Najviši je udio studenata u populaciji 20-24 kontinuirano u jedinicama priobalja iako je zabilježen pad od akademske godine 2004./2005. do 2008./2009. U jedinicama zaobalja najmanji je udio studenata, ali se baš kao i na otocima u referentnom razdoblju bilježi rast.

Tablica 9 : Upisani studenti prema geografskoj cjelini prebivališta

Geografska cjelina	Udio studenata u populaciji 20-24 akad. god. 2004/2005.	Udio studenata u populaciji 20-24 akad. god. 2008/2009.	Stopa promjene i 2004/2005 2008/2009.
Zaobalje	32%	36%	112,5
Otoci	44%	45%	102,3
Priobalje	53.3%	49%	91,9
SDŽ	48%	45.7%	95,2
RH	40.9%	42.7%	104,4

Izvor: Izračun autora prema podacima DZS-a

- Doktoranda u ak. g. 2008./2009. bilo je 269 na splitskom sveučilištu (od čega ih je 39 prijavilo doktorat), a ohrabruje i činjenica da su osim društvenih znanosti (71 doktorand) zastupljene tehničke znanosti (90), biomedicina i zdravstvo (74) kao i prirodne znanosti (34). Akademске godine 2007./2008. bilo je 186 doktoranda na splitskom sveučilištu. Usporedivši ove podatke s onima raspoloživim za ak.g. 2004./2005. kada je na Sveučilištu u Splitu zabilježeno tek 37 doktoranda, može se prepoznati trend rasta broja osoba u postupku stjecanja doktorata, iako treba biti oprezan pri usporedbi zbog promjena koje su nastupile prihvaćanjem Bolonjskog sporazuma u hrvatskom visokoobrazovnom sustavu.
- Prema podatcima DZS-a za 2009.g. od ukupno 572 novih doktora znanosti u Republici Hrvatskoj, na splitskom sveučilištu doktoriralo je svega 38, odnosno njih 6,6%, što je slabiji rezultat čak i od Sveučilišta u Rijeci na koje otpada 7,9% doktora. Naravno, najveći broj doktora znanosti je titulu stekao na Sveučilištu u Zagrebu, čak njih 77,6%. Ovi podaci ukazuju na značajno zaostajanje Sveučilišta u Splitu sa zagrebačkim, ali i riječkim sveučilištem u pogledu doprinosa razvoju visokog obrazovanja u RH. Ipak, ohrabruje činjenica da se udio doktora znanosti na splitskom sveučilištu u ukupnom broju doktora znanosti u RH kontinuirano povećava od 2004.g. kada je bio niskih 3%, preko 2007.g. kada je porastao na 4,7% do 6,6% u 2009.g.
- Ipak, najnoviji podaci DZS-a ne pokazuju pozitivnije trendove udjela osoba sa završenim poslijediplomskim studijem na Splitskom Sveučilištu u odnosu na ukupan broj u Republici Hrvatskoj. 2010.g. je na Sveučilištu u Zagrebu magistriralo ili završilo poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij 69,7% od svih kandidata Republike Hrvatske, na Sveučilištu u Osijeku 14,6%, na Sveučilištu u Rijeci 6,7%, te na Sveučilištu u Splitu tek 6,1%. Od ukupno 838 doktora znanosti u 2010.g., na Sveučilištu u Zagrebu doktoriralo je 78,1% kandidata, na Sveučilištu u Osijeku 6,9%, na Sveučilištu u Rijeci 6,7%, na Sveučilištu u Splitu 5,5% kandidata.

4.4. Migracije stanovništva

- Migracijski saldo SDŽ odnosno razlika između doseljenog i odseljenog stanovništva u 2009.g. bio je pozitivan i iznosio je 168 (veliki pad u odnosu na 2005.g. kada je bio 1846). Dok je saldo unutarnjih migracija u razdoblju od 2005.-2009. bio pozitivan samo u 2008.g., migracijski saldo s inozemstvom kontinuirano je pozitivan (+599 u 2009.), **čime migracije iz inozemstva čine glavni čimbenik pozitivnog salda ukupnih migracija**, te glavni čimbenik ukupnog porasta stanovništva. Veći ukupni migracijski saldo od SDŽ u 2008.g. imali su samo grad Zagreb, Zagrebačka, Zadarska i Istarska županija.

Tablica 10: Ukupno doseljeno i odseljeno stanovništvo u SDŽ

	Doseljeni			Odseljeni			Saldo ukupne migracij e	Saldo migracij e među županij ama	Saldo migracij e s inozem stvom
	Ukupno	Iz druge županij e	Iz inozem stva	Ukupno	U drugu županij u	U inozem stvo			
2005.	4 130	1 841	2 289	2 284	2 038	246	1846	-197	2 043
2006.	3 814	1 711	2 103	2 674	2 249	425	1140	-538	1 678
2007.	3 439	1 746	1 693	2 718	2 208	510	721	-462	1 183
2008.	3 447	1 691	1 756	2 587	2 121	466	860	430	1 290
2009.	2 743	1 603	1 140	2 575	2 034	541	168	-431	599
Uk.	17 573	8 592	8 981	12 838	10 650	2 188	4 735	-1 198	6 793
2005. - 2009.									

racija u županiju, značajan utjecaj na raspored stanovništva imaju migracije unutar županije. Podaci DZS-a iz 2007.g. potvrđuju dugogodišnji trend migracija u Split, Kaštela i druga obalna mjesta, dok je na otocima, a osobito u zaobalju bitno veći udio stanovništva koje živi u mjestu rođenja. Posljedično, obalni dio suočen je sa značajnim razvojnim izazovima povezanim s povećanim pritiscima na okoliš, prometnu, komunalnu i drugu javnu infrastrukturu. Ipak, zanimljivo je kako i grad Split u razdoblju 2002.-2007. kontinuirano bilježi rast negativnog migracijskog salda, vjerojatno uzrokovan trendom seljenja u Kaštela, Solin i ostale susjedne JLS-e, hrvatsku metropolu i djelomično inozemstvo.

4.5. Zdravstveno stanje stanovništva

- Od ukupnog broja umrlih osoba u SDŽ u 2008. g. njih 44% umrlo je od bolesti cirkulacijskog sustava, slično trendu na razini RH gdje je ta skupina bolesti odgovorna za 50,3% smrtnih slučajeva, a i vodeći je uzrok smrti u svim županijama. Međutim, valja istaknuti kako SDŽ od svih županija u RH ipak ima najmanji udio smrtnosti od te skupine bolesti. Sljedeći najčešći uzrok smrtnosti odnosi se na novotvorine (neoplazme) – 27% ukupno umrlih, kao i na razini RH (25%).
- Zabrinjavajuća je činjenica da SD županija bilježi kontinuirani rast broja samoubojstava od 2005.-2008. godine.
- Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo unutar Hrvatskog zdravstveno-statističkog ljetopisa za 2008. g. SDŽ se nažalost navodi kao jedna od županija s najizraženijim problemima zlorabe psihoaktivnih droga.
- Promatrajući stopu mortaliteta dojenčadi (umrla dojenčad na 1000 živorođenih) u 2008.g. ima 9 županija (uključujući grad Zagreb) koje imaju višu stopu od one zabilježene u SDŽ, identične prosjeku RH (4,5%). Stopa mortaliteta dojenčadi u SDŽ u 2009.g. je pala na 4,3, dok se na razini RH popela na 5,3.
- Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (Izvešće o osobama s invaliditetom), u SDŽ je 2009.g. popisano 62.729 osoba s invaliditetom (od čega 59,6% muškaraca) što čini 13,5% ukupnog

stanovništva županije i 12,2% ukupnog broja osoba s invaliditetom u RH. 56,4% osoba s invaliditetom je u radno aktivnoj dobi, a zaposlenih ih je 1091 (tek 3% ukupnog broja invalida u radno aktivnoj dobi i 9% zaposlenih osoba s invaliditetom u RH). Što se tiče obrazovne strukture, ona je ipak povoljnija u SD županiji nego u prosjeku RH iako 61,8% osoba s invaliditetom nema završenu osnovnu školu ili ima samo osnovnoškolsko obrazovanje (RH prosjek 71%), 30,3% ima srednju stručnu spremu (RH prosjek 22%) dok je tek 4,4% osoba s visokom ili višom stručnom spremom (RH prosjek 3%).

4.6. Tržište rada

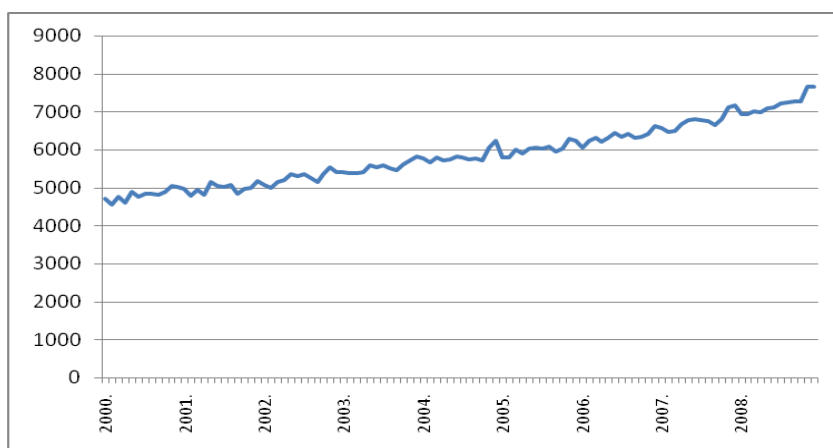
- Polaznu osnovu za proučavanje ekonomske strukture ukupnog stanovništva čini ekonomska struktura aktivnog stanovništva (radne snage). 2001. g. u SDŽ uočen je veliki udio radno sposobne populacije koja se nalazi u ekonomskoj neaktivnosti. Stopa zaposlenosti iznosila je 44,5%, stopa registrirane nezaposlenosti 26,7% te stopa neaktivnosti 39,3%. Od tada do kraja 2008. g. situacija se nije bitno promijenila, budući da je stopa zaposlenosti i dalje bila ispod 50% (iako povećana u odnosu na 2002.), **dakle tek svaka druga radom sposobna osoba u županiji je zaposlena, što upućuje na vrlo visoku stopu ekonomske neaktivnosti.**²⁷ Posebno zabrinjava projekcija da čak kad bi svi nezaposleni radili, stopa zaposlenosti iznosila bi oko 58%, što je i dalje premalo za jednu zdravu ekonomiju.²⁸
- **Dodatno opterećenje funkcioniranju tržišta rada jest politika plaća i njihov netržišni karakter, što također stimulira problem ekonomske neaktivnosti.**²⁹ Drugim riječima, rast plaća u pravnim osobama u SDŽ, kao i na razini cijele Hrvatske, nije rezultat veće radne produktivnosti, već visoke cijene troškova po jedinici rada. Dakle, jedan od razloga što ne dolazi do kreiranja novih radnih mjesta leži u činjenici što su jedinični troškovi rada visoki, i s druge strane, visoka je zaštićenost u sektoru zapošljavanja. To u krajnjoj instanci predstavlja prepreku novim investicijama. Iako indeksi industrijske proizvodnje govore o padu iste posljednjih godina, to se nije odrazilo na promjenu u veličini i kretanju plaća.

²⁷ Prema podacima HZZ-a i Zavoda za mirovinsko osiguranje

²⁸ Prema podacima znanstvenog rada: Jerončić R.: „Volonterski rad i njegov utjecaj na razinu zapošljivosti registriranih nezaposlenih osoba“, Ekonomski fakultet, Split, 2010.

²⁹ Primjerice, u razdoblju 2000.-2008. industrija, turizam, građevinarstvo kao glavne djelatnosti u našoj županiji imali su svoje uspone i padove, no dinamika plaća nije pratila njihovo kretanje.

Slika 4: Kretanje nominalnih bruto plaća u pravnim osobama u SDŽ

Izvor: HZZ

- Nezaposlenost u Županiji i dalje ostaje jedan od najvećih problema s kojim smo se suočavali i tijekom 2009. godine. Nakon višegodišnjeg kontinuiranog smanjivanja broja nezaposlenih (s rekordnih 52.000 nezaposlenih u prvom kvartalu 2002. nezaposlenost je kontinuirano smanjivana sve do kolovoza 2008. godine kada je ukupan broj nezaposlenih bio 28.604) u 2009. godini ona je kontinuirano rasla tako da je **u prosincu 2009. godine iznosila visokih 36.760 nezaposlenih osoba**, što je za 5.010 osoba, tj. 15,8 % više nego u prosincu 2008. godine. Najnoviji podaci pokazuju dodatni rast broja nezaposlenih, budući da je isti **krajem prosinca 2010. iznosio 40.777** odnosno 10,9% više nego u istom mjesecu prethodne godine.
- Od ukupnog broja nezaposlenih osoba u prosincu 2009., udio žena bio je 60,6%. Tijekom 2009. godine prosječno mjesečno je bilo evidentirano 20.930 nezaposlenih žena, što je za 3,2% više od prosjeka 2008. godine., dok je krajem prosinca 2010. broj nezaposlenih žena dodatno porastao na 23.595.
- **Stopa nezaposlenosti u županiji je značajno viša od prosjeka RH.** Stopa registrirane nezaposlenosti u prosincu 2009. godine iznosila je 19,8% i ona je povećana za 1,8% u odnosu na prosinac 2008. godine. **Na kraju 2010.g. stopa nezaposlenosti u SDŽ iznosila je visokih 22,1%.** Na kraju 2010. godine stopa nezaposlenosti **na državnoj razini iznosila je 17,9%** (što je najviša stopa u proteklih pet godina), dok je dvije godine ranije ona iznosila 13,1%. S druge strane, prosječna stopa nezaposlenosti u zemljama EU27 kreće se oko 6,9%.

Tablica 11: Stopa nezaposlenosti po kvartalima u SDŽ i RH, 2008. – 2010. g., u %

	2008.				2009.				2010.			
	III	VI	IX	XII	III	VI	IX	XII	III	VI	IX	XII
SDŽ	18,7	15,5	15,5	17,0	18,7	16,6	17,3	19,8	22,0	19,0	18,8	22,1
RH	13,9	12,0	12,0	13,1	14,5	13,5	14,2	16,1	17,6	15,8	16,1	17,9

Izvor: HZZ

- Najveća je stopa nezaposlenosti u 2008.g. registrirana u gradovima i općinama zaobalja, kao što su Imotski (26,9%), Podbablje (27,3%), Proložac (25,6%), Runovići (24,2%), s tim da zabrinjava što ukupno ima 12 jedinica koje bilježe stopu nezaposlenosti iznad 20%. Najnižu su stopu nezaposlenosti zabilježile manje otočke općine Pučišća (5,9%), Sućuraj (6,3%) i Postira (6,9%). Od velikih primorskih gradova najnižu je stopu nezaposlenosti imala Makarska (8,1%), a najvišu Kaštela (16,7%). Zanimljivo je uočiti da skoro sve jedinice 2008.g. bilježe pad stope nezaposlenosti u odnosu na ranije godine, ali recesijska 2009. godina donosi negativni preokret. Podaci s HZZ-a o kretanju broja nezaposlenih u razdoblju od 2008. do 31. ožujka 2011.g. pokazuju kontinuirani rast broja nezaposlenih u svim jedinicama lokalne samouprave osim u općini Lećevica. U većini gradova i općina radi se o velikom porastu broja nezaposlenih.

Tablica 12: Stopa i dinamika nezaposlenosti na lokalnoj razini, 2007.-2008

Općina/grad	Stopa nezaposlenosti 2007.	Stopa nezaposlenosti 2008.
10 JLS s najmanjom stopom nezaposlenosti		
Baška Voda	9,9%	7,7%
MAKARSKA	9,8%	8,1%
Selca	9,8%	7,1%
STARI GRAD	9,7%	9,3%
SUPETAR	8,5%	7,0%
Sutivan	8,5%	7,3%
Postira	7,9%	6,9%
HVAR	7,8%	7,3%
Pučišća	7,8%	5,9%
Sućuraj	7,5%	6,3%
10 JLS s najvišom stopom nezaposlenosti		
Lećevica	30,8%	25,7%
Podbablje	29,7%	27,3%
IMOTSKI	29,6%	26,9%
Zmijavci	29,0%	24,0%
Proložac	27,6%	25,6%
Runovići	27,0%	24,2%
Zadvarje	26,5%	20,9%
Cista Provo	26,4%	22,8%
Zagvozd	25,5%	21,5%
TRILJ	24,5%	21,2%
UKUPNO SDŽ	21,4%	19,1%
RH	16,3%	14,3%

Izvor: HZZ

- Usporedivši kretanja nezaposlenih u primorskim županijama u razdoblju od 2005.-2011.g. može se zaključiti da sve županije kontinuirano do kraja 2008.g. bilježe pad broja nezaposlenih, čime se prati trend na nacionalnoj razini. Međutim, s 2009.g. počinje rast broja nezaposlenih koji je u početku bio najviše izražen u Istarskoj i Primorsko-goranskoj županiji, a najmanje u Zadarskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji. Najnoviji podatci o dinamici kretanja nezaposlenosti u 2011. u odnosu na 2010.g. ukazuju da većina županija još uvijek bilježi rast nezaposlenosti, što znači da ekonomska kriza i dalje vrlo snažno pogađa primorske županije. Iznimka su donekle Šibensko-kninska i Zadarska županija koje jedine bilježe smanjenje broja nezaposlenih na godišnjoj razini. Splitsko-dalmatinska županija bilježi najveći (relativni) porast nezaposlenih osoba među primorskim županijama u posljednjih godinu dana, što samo potvrđuje težinu situacije na tržištu rada županije.

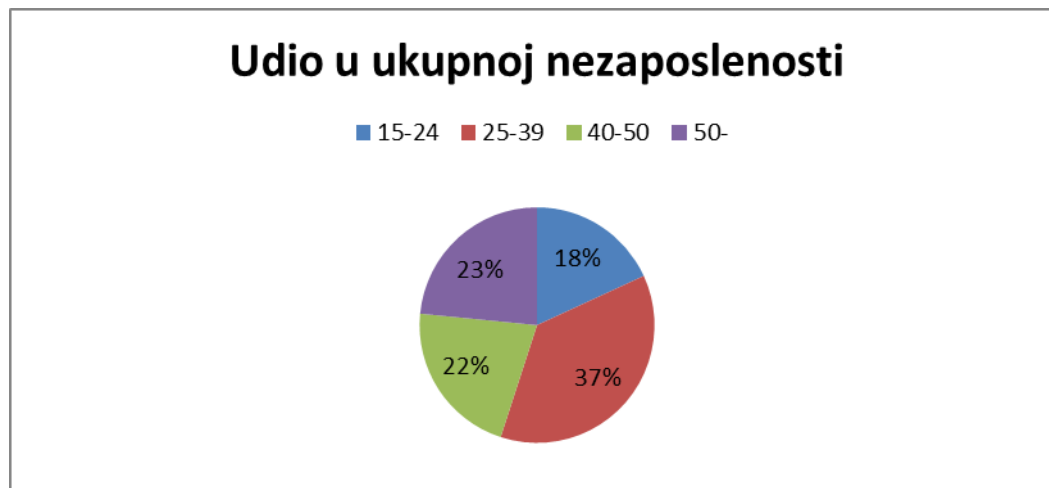
Tablica 13: Dinamika kretanja broja nezaposlenih u primorskim županijama, 2005.-2011.

	Indeks, 12/2008- 12/2005 (12/2005=100)	Indeks, 12/2009- 12/2008 (12/2008=100)	Indeks, 3/2011- 3/2010 (3/2010=100)
Splitsko-dalmatinska	80,1	115,8	105,4
Istarska	87,2	141,7	104,6
Primorsko-goranska	76,6	129,4	104,0
Šibensko- kninska	69,8	116,7	98,2
Zadarska	86,7	113,7	98,7
Dubrovačko- neretvanska	78,1	121,6	102,9
RH	78,1	121,2	103,6

Izvor: Izračun autora temeljem podataka HZZ-a

- **Broj i struktura nezaposlenih osoba, kako po stručnoj spremi tako i po dobi i spolu predstavlja složen problem** Županije čije rješavanje traži sustavne i dugotrajne mjere i aktivnosti na svim razinama.
- U strukturi nezaposlenih osoba prema dobi, krajem listopada 2010. godine, najviše je bilo mladih osoba od 25-29 godine starosti, njih 5.161. Nadalje, u 2010.g. je primjetno povećanje udjela mlađih osoba (do 29 godina) uz istovremeno zadržavanje visokog udjela starijih dobni skupina u ukupnoj nezaposlenosti.

Slika 5: Dobna struktura nezaposlenih osoba, udio u ukupnoj nezaposlenosti, 2010.

Izvor: Izračun autora prema podacima HZZ-a

- Analizirajući obrazovnu strukturu nezaposlenih osoba dolazimo do zaključka da najveći udio u ukupnoj nezaposlenosti imaju osobe sa završenom srednjom školom za zanimanja do 3 godine (38%) te sa završenom srednjom školom u trajanju od 4 god. i s gimnazijom (31%).

Slika 6: Struktura nezaposlenih osoba prema stručnoj spremi krajem listopada 2010. godine

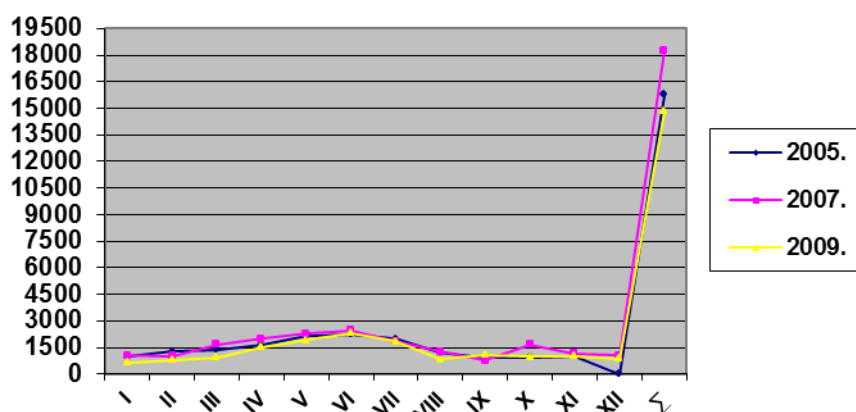

Izvor: Izračun autora prema podacima HZZ-a

- **U ukupnoj nezaposlenosti dominiraju dugotrajno nezaposlene osobe**, a to su sve one osobe koje bezuspješno traže posao godinu i više dana. U ukupnoj nezaposlenosti, tijekom 2009. godine oni su činili prosječno 16.494 ili 49,1% ukupno nezaposlenih osoba (smanjenje u odnosu na 2004.g. kada je taj udio bio 55,7%), dok u strukturi nezaposlenih koji traže posao čak tri i više godina nalazi se prosječno jedna trećina ili 10.011 (29,7%) nezaposlenih osoba (2004.g. bilo ih je 31,6%).
- Skupinu nezaposlenih osoba koje su ušle u nezaposlenost zbog likvidacija i stečajeva poduzeća te prestanka rada poslodavaca, tijekom 2009. godine činilo je prosječno 1.955 osoba ili 5,8% od prosječnog broja nezaposlenih. U usporedbi s 2008. godinom to je mjesečno prosječno smanjenje za 9,5%. Ukupno na kraju mjeseca prosinca 2009. godine takvih je osoba bilo 1.882 od čega je žena bilo 1.175 ili 62,4%.
- Tijekom 2009. godine na području Županije bila su evidentirana prosječno mjesečno 2.278 nezaposlena hrvatska branitelja, što je za 2,0% prosječno više nego 2008. godine.
- Jedan od čimbenika koji negativno utječe na razinu nezaposlenosti jest **vrlo niska razina mobilnosti radne snage u odnosu na zahtjeve tržišta rada**. S druge strane, prisutan je **trend odljeva obrazovane i sposobne radne snage iz županije**. Prema istraživanju portala MojPosao.net iz 2009.g. zbog bolje poslovne prilike na promjenu mjesta boravišta u najvećoj su mjeri spremni ispitanici iz središnje Hrvatske (83%) te istočne Hrvatske (80%). U najmanjoj mjeri na promjenu mjesta prebivališta spremni su ispitanici iz Dalmacije (51%) te iz Istre i Kvarnera (54%).
- Dodatan faktor o kojem ovisi razina nezaposlenosti jest broj novo prijavljenih osoba. Tijekom 2009. godine na evidenciju Zavoda za zapošljavanje u Splitsko- dalmatinskoj županiji bilo je ukupno prijavljeno 33.211 osoba, što je za 23,3% ili 6.281 osoba više nego 2008. godini.

- Od statističkih izvora podataka o broju zaposlenih koji se mogu pratiti u kraćim razdobljima najpotpuniji su podaci mirovinskog osiguranja.³⁰ Prema njima je u 2009. godini na dan 31. prosinca u Splitsko-dalmatinskoj županiji bilo registrirano 149.396 osiguranika, što je u usporedbi s prethodnom godinom smanjenje za 3,79% odnosno 5.881 manje osiguranih osoba. **Broj korisnika mirovine bio je 109.991** što daje **odnos osigurani/korisnik oko 1.36** (u prosincu 2009. godine na razini RH ovaj omjer iznosio je 1.30). Međutim, nakon pet godina uzastopnog rasta omjera osiguranika i korisnika mirovina, u 2009. je zabilježen pad omjera kao posljedica rasta nezaposlenosti (u prosincu 2008.g. omjer na razini županije je iznosio 1,39).
- Gledajući strukturu zaposlenosti po djelatnostima, može se zaključiti da, usprkos smanjenju aktivnosti u odnosu na predratnu razinu, industrija i dalje uz trgovinu ostaje glavni poslodavac u Županiji.
- Područna služba Hrvatskog zavoda za zapošljavanje Split je tijekom 2009. godine registrirala ukupno 9.516 prijavljenih potreba za radnicima, što je za 2.681 ili 22,0% prijavljenih potreba manje u odnosu na 2008. godinu kada ih je bilo 12.197. Promatrajući broj i udio prijavljenih potreba po djelatnostima, dominiraju djelatnosti prije svega sezonskog karaktera, kao npr. hoteli i restorani (26,3%) i trgovina (14,2%). Posljednjih 5 godina dominantno mjesto u potražnji za radnom snagom zauzima tercijarni sektor (kontinuirano između 75 i 80%).
- Područna služba Split je tijekom 2009. godine zabilježila ukupno 14.852 zaposlenih iz evidencije nezaposlenih osoba što je za 1.406 osoba (8,6%) manje u odnosu na 2008. godinu, kada je bilo zaposleno 16.258 osoba. U 2009. g. zaposleno je ukupno 3.574 sezonaca što je neznatno manje nego prethodne godine, kada je bilo zaposleno ukupno 3.600 sezonaca što je 24,1% ukupnog zapošljavanja. Najveći dio sezonaca zaposlen je u periodu između travnja i kolovoza kada se zaposlilo 95,3% sezonaca.
- Struktura zapošljavanja pokazuje da je zaposleno više žena - 9.415 ili 63,4%, dok je broj zaposlenih muškaraca 5.437 što iznosi 36,6% ukupno zaposlenih. Prema razini obrazovanja najveći udio zaposlenih imaju osobe sa srednjom školom u trajanju od tri i četiri godine 62,9%, te slijedno osobe sa završenom osnovnom školom 11,4%, osobe sa završenim fakultetom 11,4%, osobe s višom školom 10,4%, te na kraju osobe bez završene osnovne škole 0,5%.

Slika 7: Kretanje zapošljavanja osoba s evidencije u Splitsko-dalmatinskoj županiji, 2005.-2009.

Izvor: Obrada autora temeljem podataka HZZ-a

³⁰ Naime, radi se o najširem obuhvatu od svih statističkih evidencija, pri čemu su obuhvaćeni uposlenici u svim oblicima vlasništva, samozaposleni i individualni poljoprivrednici, radnici na ugovor i pomažući članovi u obiteljskom poslu.

- Svakako se zanimljivo osvrnuti i na rezultate Ankete poslodavaca koju provodi HZZ, kojom su poslodavci 2008.g. istakli tri ključna problema tržišta rada: **nedostatak radnika traženog zanimanja, nedostatak radnika s traženim iskustvom te nezainteresiranost ili nemotiviranost radnika.**
- Temeljem Nacionalnoga akcijskog plana zapošljavanja za razdoblje od 2009. do 2010. godine, izrađen je plan poticanja zapošljavanja za 2009. godinu s provedbenim mjerama. Ukupno gledajući, tek je 890 osoba bilo uključeno u mjere aktivne politike iz Godišnjeg plana za zapošljavanje za 2009. godinu. Relativno mali broj uključenih osoba s obzirom na broj nezaposlenih prvenstveno je povezan s ograničenim financijskim sredstvima raspoloživim za ove mjere na razini županije i nedovoljnom umreženosti jedinica lokalne samouprave s relevantnim institucijama za zapošljavanje.
- Ipak, 2010. g. broj uključenih osoba se povećao na 1.525 osoba, od čega se najveće povećanje odnosi na mjeru javnih radova (629 osoba) te sufinanciranja zapošljavanja (248 osoba). Međutim, kao problem se ističe nedostatak sustavnog praćenja potrošnje sredstava dodijeljenih kroz različite mjere zapošljavanja te učinaka na dugotrajno zapošljavanje.

Tablica 14: Broj osoba uključenih u mjere za poticanje zapošljavanja u 2010. godini

Prikaz broja zaposlenih osoba i osoba uključenih u obrazovanje po mjerama aktivne politike iz Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja za 2009. i 2010.g.		
sufinanciranje zapošljavanja	ukupno	248
	muškarci	117
	žene	131
sufinanciranje obrazovanja za poznatog poslodavca	ukupno	182
	muškarci	163
	žene	19
sufinanciranje obrazovanja za nepoznatog poslodavca	ukupno	442
	muškarci	233
	žene	209
javni radovi	ukupno	629
	muškarci	224
	žene	405
stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa	ukupno	24
	muškarci	10
	žene	14
sveukupno	ukupno	1 525
	muškarci	747
	žene	778

Izvor: HZZ

U travnju 2011.g. osnovano je **Lokalno partnerstvo za zapošljavanje SD županije** koje okuplja i umrežava sve institucije relevantne za razvoj ljudskih potencijala jedne županije. Zadaća Lokalnog partnerstva za zapošljavanje, kao savjetodavnog tijela u projektu, potaknutom europskim programom LPE3 (Local Partnerships for Employment – Phase 3) IPA 2007 – 2009, prepoznavanje je problema, ideja, gospodarskih i socijalnih trendova te svih drugih pitanja iz politike zapošljavanja kao i koordinacija i mobilizacija svih resursa temeljem potreba županije.

4.6. Razvojni problemi i potrebe

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
– Značajne razlike u demografskim obilježjima pojedinih dijelova županije. Dok priobalje bilježi vrlo povoljne demografske pokazatelje, zaobalje i otoci su obilježeni niskom gustoćom stanovništva i nepovoljnom dobnom strukturom. Manje lokalne jedinice u zaobalju su posebno pogođene smanjenjem broja stanovnika; – Trend migracija je koncentriran na obalni dio Županije, što vodi do značajnih razvojnih izazova povezanih s povećanim pritiscima na okoliš, prometnu, komunalnu i drugu javnu infrastrukturu; – Ispodprosječan udjel osoba sa završenim magisterijem i doktoratom; – Vrlo slaba razina obrazovanosti u pojedinim lokalnim jedinicama, uključujući i neke veće jedinice; – Slaba dinamika broja studenata; – Visok udjel osoba s invaliditetom u ukupnom stanovništvu; – Natprosječna razina nezaposlenosti, u isto vrijeme niska stopa zaposlenosti; – Nedostupnost brojnih statističkih podataka za razinu županije, gradova i općina neophodnih za adekvatne analize tržišta rada; – Nizak udio zaposlenih u odnosu na radno sposobnu populaciju (manje od 50%) – Nepovoljna strukturna obilježja nezaposlenih osoba. Veliki broj nezaposlenih se odnosi na osobe koje su starije dobi, niske obrazovne razine te dulje vremena bez zaposlenja što značajno umanjuje njihove šanse za zaposlenje; – Nedovoljna povezanost jedinica lokalne samouprave s relevantnim institucijama za zapošljavanje; – Nerazvijenost i slaba dostupnost programa cjeloživotnog obrazovanja, kao i nedovoljna potražnja za istim; – Nedostatak sustavnog praćenja potrošnje sredstava dodijeljenih kroz različite mjere zapošljavanja te učinaka na dugotrajno	– Kontinuirano kreirati i provoditi mjere koje sprječavaju negativne demografske trendove i podizati svijest o mogućim posljedicama u slučaju nastavka sporijeg rasta stanovništva; – Bolje prometno povezati obalu, posebno splitski bazen sa zaobaljem i otocima te u tim područjima poticati razvoj privlačnog okruženja specifičnim gospodarskim, socijalnim i drugim mjerama; – Razviti programe za povoljnije socio-ekonomske uvjete života u područjima snažno zahvaćenim procesima emigracije; – Podržati velike poslodavce u poslovnim planovima kojima se angažira visoko obrazovana radna snaga; poticati ulaganje u istraživanje i razvoj – Poboljšati dostupnost i kvalitetu cjeloživotnog obrazovanja, prije svega zaposlenima (olakšati poslodavcima ulaganje u ljudske resurse) te podizati svijest o prednostima i nužnosti cjeloživotnog obrazovanja; – Umrežiti državne urede koji raspolažu podacima bitnim za analitičku obradu tržišta rada; – Kreirati mjere za očuvanje velikih poslodavaca te poticati dovođenje novih velikih investitora (brodogradnja, velike hotelske kuće, poljoprivreda i dr.); – Poticati malo i srednje poduzetništvo, organizirati edukativne programe i pomoć pri izradi poslovnih planova istraživanja tržišta i slično; – Poticati razvoj novih modela aktivne politike zapošljavanja, kao što su brži modeli prekvalifikacije, dokvalifikacije i osposobljavanja, samozapošljavanje, smanjivanja dugotrajne nezaposlenosti putem javnih radova; – Razviti i uvesti školske programe za upoznavanje učenika s osnovama poduzetništva; – Poboljšati izvođenje praktične nastave u srednjim stručnim školama te institucijama

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
zapošljavanje; – Niska razina mobilnosti radne snage u županiji te istovremeno prisutan trend odljeva stručnog kadra iz županije	za više i visoko obrazovanje (stimulacija i motiviranje poslodavaca, sudjelovanje u praktičnoj nastavi te poticanje podizanja kvalitete praktične nastave;) – Sustavno istraživati potrebe poslodavaca u županiji s ciljem poticanja uključivanja mlade populacije u obrazovne programe za vrlo tražena zanimanja; – Uspostaviti sustav praćenja potrošnje sredstava dodijeljenih kroz različite mjere zapošljavanja te učinaka na dugotrajno zapošljavanje.

5. GOSPODARSTVO

5.1. Gospodarstvo SDŽ i njegova uloga u gospodarstvu RH

- Gospodarstvo Županije zasigurno je temelj ukupnog razvoja zbog čega je nužno osvrnuti se na osnovne značajke i trendove. SDŽ formira kvalitetnu i sustavnu bazu podataka, na temelju koje se može napraviti sustavna analiza globalnih i pojedinačnih gospodarskih trendova te se time učinkovito može upravljati i poticati gospodarstvo.

5.1.1. Agregatni pokazatelji gospodarske uspješnosti

- Bruto domaći proizvod Splitsko-dalmatinske županije u 2007. godini iznosio je 28,2 milijarde kuna, što predstavlja 9,0% ukupnog BDP-a Hrvatske pa se **prema veličini bruto domaćeg proizvoda (BDP) Županija nalazi na drugom mjestu**, odmah iza grada Zagreba. Međutim, ako se udjel županije u BDP-u Hrvatske usporedi sa udjelom u ukupnom stanovništvu, **SDŽ bilježi ispodprosječnu razinu BDP-a po stanovniku**.

Tablica 15: Bruto domaći proizvod po stanovniku 2003.-2007. godina

	BDP po stanovniku 2007. prema PKM (EU-27=100) ^a	BDP po stanovniku 2003. (RH=100)	BDP po stanovniku 2007. (RH=100)	Rang prema BDP-u po stanovniku 2007.	Promjena ranga 2007.-2003.
Istarska	77,8	137,2	129,1	2.	0
Primorsko-goranska	69,7	118,3	115,8	3.	0
Dubrovačko-neretvanska	62,6	88,6	104,0	4.	+3
Splitsko-dalmatinska	49,9	76,8	82,9	8.	+6
Zadarska	49,8	85,9	82,6	9.	-1
Šibensko-kninska	48,7	74,3	80,8	12.	+6
Jadranska Hrvatska	59,1	97,3	98,1	2.	0

^aPKM – paritet kupovne moći

Izvor: Izračun autora na temelju podataka DZS-a i Eurostata

- U 2007. godini BDP po stanovniku za SDŽ je iznosio 8.003 eura po stanovniku, dok je na razini RH iznosio 9.656, iz čega proizlazi da se županija nalazi na 82,9% nacionalnog prosjeka RH. **SDŽ znatno zaostaje za dvije vodeće županije Jadranske regije**, Istarskom (129,1% nacionalnog prosjeka) te Primorsko-goranskom županijom (115,8%), dok bilježi tek nešto veću razinu BDP-a po stanovniku od Zadarske (82,6%) i Šibensko-kninske (80,8%) županije. Što se tiče usporedbe s prosjekom Europske Unije, SDŽ se trenutno nalazi na oko 50% prosjeka, što ju svrstava među slabo razvijene europske regije.

- Ipak, **dinamika rasta u promatranom razdoblju je bila iznadprosječna**, što je utjecalo na smanjenje stupnja zaostajanja za nacionalnim prosjekom. Tako se županija popela s 14. na 8. mjesto prema razini BDP-a po stanovniku u razdoblju 2003.-2007.
- U lipnju 2010.g. Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva objavilo je rezultate rangiranja jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema **indeksu razvijenosti**. Indeks razvijenosti³¹ je kompozitni pokazatelj stupnja razvijenosti JLP(R)S-a koji se sastoji od pet osnovnih pokazatelja:
 - dohodak po stanovniku
 - stopa nezaposlenosti
 - prihodi proračuna bez pomoći središnje države i ostalih subjekata
 - kretanje stanovništva
 - stopa obrazovanosti
- S vrijednošću indeksa razvijenosti 89,09% (prosjeak RH=100%), **Splitsko-dalmatinska županija zauzima sedmo mjesto među županijama**, uključujući i grad Zagreb. Ovaj rezultat je vrlo sličan rangu županije prema BDP-u po stanovniku, što pokazuje da se županija može ocijeniti kao ispodprosječno razvijena s umjerenim zaostajanjem za nacionalnim prosjekom.
- Prema rezultatima rangiranja lokalnih jedinica, najbolje plasirana jedinica je općina Dugopolje, koja se nalazi na 1. mjestu, a najlošija je općina Cista Provo, na 522. mjestu (od 556 rangiranih jedinica).

Tablica 16: Rangiranje lokalnih jedinica prema indeksu razvijenosti

Ime	Skupina (RH=100%)	Rang (od 556)	Ime	Skupina (RH=100%)	Rang (od 556)
Dugopolje	>125%	1.	Klis	75-100%	187.
Sutivan	>125%	17.	Gradac	75-100%	198.
Bol	>125%	24.	Dugi Rat	75-100%	204.
Zadvarje	>125%	28.	Seget	75-100%	210.
Hvar	100-125%	50.	Sućuraj	75-100%	222.
Supetar	100-125%	55.	Selca	75-100%	228.
Split	100-125%	70.	Sinj	75-100%	235.
Solin	100-125%	73.	Primorski Dolac	75-100%	246.
Makarska	100-125%	78.	Muć	75-100%	254.
Okrug	100-125%	84.	Komiža	75-100%	258.
Šolta	100-125%	85.	Marina	75-100%	260.
Brela	100-125%	95.	Hrvace	75-100%	290.
Milna	100-125%	98.	Vrgorac	50-75%	337.
Tučepi	100-125%	100.	Vrlika	50-75%	350.
Trogir	100-125%	106.	Prgomet	50-75%	352.
Stari Grad	100-125%	107.	Imotski	50-75%	363.
Nerežišća	75-100%	111.	Lovreć	50-75%	412.
Baška Voda	75-100%	117.	Otok	50-75%	423.
Postira	75-100%	130.	Zmijavci	50-75%	427.

³¹ Detaljniji opis metodologije izračuna indeksa razvijenosti se nalazi u Uredbi o indeksu razvijenosti (NN 63/2010).

Jelsa	75-100%	131.	Trilj	50-75%	441.
Vis	75-100%	139.	Šestanovac	50-75%	444.
Podstrana	75-100%	150.	Podbablje	50-75%	452.
Podgora	75-100%	153.	Lečevica	50-75%	462.
Kaštela	75-100%	166.	Lokvičići	50-75%	466.
Pučišća	75-100%	174.	Runovići	50-75%	472.
Omiš	75-100%	180.	Proložac	50-75%	485.
Dicmo	75-100%	181.	Zagvozd	50-75%	487.
			Cista Provo	<50%	522.

Izvor: www.mrrsvg.hr

- Rezultati potvrđuju prisutnost prilične heterogenosti u pogledu stupnja razvijenosti na lokalnoj razini. S jedne strane, oko 30% jedinica bilježi iznadprosječnu vrijednost indeksa razvijenosti, dok istovremeno, oko 30% jedinica zaostaje za nacionalnim prosjekom više od 25%.
- Najveći indeks razvijenosti bilježe uglavnom gradovi te priobalne jedinice i jedinice na otocima sa značajnim prihodima od turizma. S druge strane, najslabije razvijene jedinice su smještene u zaobalju, a posebice na širem području Imotske krajine.
- Prema Regionalnom indeksu konkurentnosti 2010. (drugo u nizu istraživanja započetog 2007. godine), a kojem je svrha praćenje konkurentnog napredovanja te usporedni pregled stanja u hrvatskim regijama i županijama, **Splitsko dalmatinska županija ostala je na nepromijenjenom 8. mjestu na ljestvici konkurentnosti i nalazi se u grupi srednje razvijenih županija s prosječnim BDP-om između 75 i 100% BDP-a Republike Hrvatske.** Prema rangu kvalitete poslovnog sektora, SD županija je na 9. mjestu (poboljšanje u odnosu na 2007.g. kada je bila na 15.), dok je prema kvaliteti poslovnog okruženja na 12. mjestu (pogoršanje u odnosu na 2007.g. kada je bila na 7.).
- Međutim, za našu je županiju specifično što je po statističkom rangu (utemeljenom na stvarnim mjerljivim vrijednostima) rangirana na 4. mjestu, dok je prema perceptivnom rangu (utemeljenom na anketnim podacima) daleko ispod, na 14. mjestu. Spoznaja o razlikama između perceptivnog i statističkog ranga konkurentnosti te veće promjene u perceptivnom rangu potvrđuju konstataciju da objektivni faktori ne moraju biti konačne odrednice regionalne odnosno županijske razvojne situacije.

5.1.2. Poslovno okruženje

- Pored dobre geostrateške pozicije, prometne povezanosti, ulaganja u obrazovanje te osnovnu infrastrukturu, osnova za privlačenje i poticanje ulaganja je poticajno neposredno poslovno okruženje, odnosno lakoća poslovanja poduzetnika. Pored toga, poslovno okruženje uključuje i strateško prepoznavanje procesa u okruženju, na koje vlasti i poduzetnici u SDŽ ne mogu izravno utjecati, ali je od bitnog utjecaja na razvojne procese u županiji. Zbog toga je za privlačenje ulaganja na područje SDŽ nužno svesti administrativne barijere na minimum, ali i razviti poslovne usluge te društvene djelatnosti koje su bitni faktori konkurentnosti.
- Prema podacima iz ankete poduzetnika provedene u okviru istraživanja Regionalni indeks konkurentnosti 2010., poduzetnici u SDŽ su najslabije ocjene u pogledu razvoja povoljnog poslovnog okruženja dali za kvalitetu javnih škola, nezavisnost sudstva, cijene poslovnih prostora i zemljišta, kvalitetu nastave matematike i prirodnih znanosti u školama, kvalitetu pravnog okvira, kvalitetu željeznice, kvalitetu usluga koje lokalna uprava pruža poduzetnicima, zaštitu vlasničkih prava, opću infrastrukturu te pristup poduzetnika s inovativnim, ali rizičnim projektima, kapitalu. S druge strane, povoljno su ocijenili kvalitetu luka i zrakoplovnih veza, kao i dostupnost znanstvenika i inženjera.
- Statistički pokazatelji potvrđuju da županija bilježi značajno zaostajanje u pogledu broja neriješenih zemljišno-knjižnih predmeta, premda je broj riješenih predmeta po sucu iznad nacionalnog prosjeka.

- Nadalje, poduzetnici u SDŽ se suočavaju s iznadprosječnim cijenama komunalnih naknada i nekretnina (u županijskom središtu), ali je, s druge strane, prosječna cijena vode i odvodnje još uvijek ispod prosjeka statističke regije kao i Hrvatske u cjelini. Osim razvijene mreže poslovnih banaka, još jedan pozitivan čimbenik poslovanja za poduzetnike u SDŽ je **iznadprosječna dostupnost visoko-obrazovane radne snage**.

Tablica 17: Pokazatelji poslovnog okruženja Splitsko-dalmatinske županije, Jadranske Hrvatske i Republike Hrvatske

		SDŽ	Jadranska Hrvatska	Republika Hrvatska
Udjel diplomiranih studenata u stanovništvu 20-24 godine (%)	2008.	9,6	8,9	8,5
Komunalne naknade za poslovni objekt, I. zona (najviša tarifa; kn/m3)	2010.	138,0	135,2	106,7
Cijena vode i odvodnje, kn po m3	2008.	11,7	14,4	13,1
Cijena stanova u županijskom središtu, kn po m2	2010.	18.125	16.208	11.938
Broj sudaca i savjetnika županijskih sudova na 100.000 st.	2009.	10,8	5,9	8,1
Broj riješenih predmeta po sucu	2009.	349	300	299
Broj neriješenih ZK predmeta na 100.000 st.	2009.	6.587	3.720	1.854

Izvor: Baza podataka za Regionalni indeks konkurentnosti, 2010.

5.1.3. Ocjena razvijenosti poslovnog sektora

- Razvijenost poslovnog sektora se uglavnom može u cjelini ocijeniti kao ispodprosječna. Takva ocjena proizlazi prije svega iz zaostajanja u ključnim područjima kao što su financijski rezultati poslovanja, zaposlenost i izvozna orijentiranost. Ipak, u nekim se područjima poput broja i dinamike poslovnih subjekata te dinamike izvoza bilježe dobri rezultati. U nastavku će se dati malo detaljnije objašnjenje pojedinih rezultata.
- Gustoća broja poslovnih subjekata, kako malih i srednjih poduzeća tako i obrta te slobodnih zanimanja je iznadprosječna. Međutim, županija znatno zaostaje za nacionalnim prosjekom u pogledu broja industrijskih poduzeća, a posebno kada se pored poduzeća promatraju i lokalne industrijske jedinice (izdvojeni pogoni). Također, prema većini indikatora broja poslovnih subjekata SDŽ zaostaje za prosjekom statističke regije.
- U pogledu dinamike broja subjekata, najbolji rezultati se bilježe s obzirom na otvaranje obrta i slobodnih zanimanja. Iznadprosječni porast broja poslovnih subjekata je zabilježen i kod malih i srednjih poduzeća, što sve zajedno upućuje na zaključak o vrlo solidnoj dinamici poduzetničkih aktivnosti u posljednjih nekoliko godina (uglavnom prije nastupanja gospodarske krize).
- Broj obrtnika se izrazito smanjio nakon izbijanja gospodarske krize, s tim da je značajan broj obrta nastavio poslovanje u sektoru sive ekonomije. U segmentu obrtništva dominira uslužno obrtništvo s niskom dodanom vrijednosti.

Tablica 18: Broj i dinamika poslovnih subjekata

		SDŽ	Jadranska Hrvatska	Hrvatska	SDŽ (RH=10 0)
Broj poslovnih subjekata					
Aktivna trg. društva - na 1.000 st.	2008.	24,2	27,4	23,3	103,9
Obrt i slobodna zanimanja - na 1.000	2008.	25,2	29,8	22,6	111,5
Aktivne pravne osobe u prerađivačkoj industriji - na 1.000 st.	2008.	2,7	3,0	3,2	84,4
Broj lokalnih industrijskih jedinica i poduzeća u industriji (JVD) na 100.000 st.	2008.	69,8	92,8	106,4	65,6
Broj MSP-a na 1.000 st.	2009.	21,6	24,5	20,5	105,4
Dinamika poslovnih subjekata					
Aktivna trgovačka društva - 2008./2006.		121,	122,5	121,3	99,9
Obrt i slobodna zanimanja 2008./2006.		115,	110,4	102,7	112,8
Broj lokalnih JVD-a - 2008./2006.		116,	113,6	107,3	108,3
Broj MSP-a per capita - 2009./2004.		142,	142,2	133,6	106,7

Izvor: baza IMO-a

- Usprkos dobrim podacima o broju i dinamici poslovnih subjekata županijsko gospodarstvo još uvijek znatno zaostaje za nacionalnim prosjekom prema financijskim pokazateljima poslovanja. Prihodi malih i srednjih poduzeća po stanovniku zaostaju za oko 20% za nacionalnim prosjekom. Nešto je manji zaostatak u pogledu dohodovnosti rada kod malih i srednjih poduzeća mjereno prihodima po zaposlenom. S druge strane, prilično veliko zaostajanje se bilježi u pogledu dohodovnosti industrije te produktivnosti rada u industriji mjereno bruto dodanom vrijednosti po zaposlenom. Podaci o dinamici prihoda poduzeća ukazuju na nešto slabije rezultate poduzeća sa sjedištem na području županije u odnosu na nacionalni prosjek. Međutim, radi se o relativno malom zaostajanju. Ono što je važno primijetiti je da su uslijed gospodarske krize prihodi poduzeća u 2009. pali ispod razine prihoda iz 2006.g., što jasno govori o dubini krize koja je nastupila. Obzirom da najnoviji podaci FINA-e o poslovanju poduzetnika pokazuju daljnji pad prihoda na nacionalnoj razini tijekom prvih šest mjeseci 2010.g. (-7,3%), za očekivati je daljnje pogoršanje financijskih pokazatelja županijskog gospodarstva u 2010.g. Osim toga, županijsko gospodarstvo kao i sva druga ima izuzetno visoke probleme s likvidnošću.
- Relativna razina zaposlenosti u malim i srednjim poduzećima nešto je manja od prosjeka. Međutim, županija bilježi znatno zaostajanje u pogledu zaposlenosti u industrijskim poduzećima, kao i slabiju dinamiku zapošljavanja (premda pozitivnu do krize) u istom sektoru u odnosu na nacionalni prosjek, što upućuje na zaključak o nedovoljno razvijenoj industrijskoj osnovici.
- U kontekstu budućeg gospodarskog razvoja posebno zabrinjava relativno niska razina investicija. **Investicije po stanovniku u županiji su bile gotovo dvostruko niže od nacionalnog prosjeka** u razdoblju 2006.-08., ali isto tako i ispod prosjeka statističke regije, s tim da je u recesijskoj 2009.g. zabilježen veći pad investicija u odnosu na nacionalnu razinu. Slična razina zaostajanja se bilježi u pogledu investicija u prerađivačkoj industriji, što je u skladu s prijašnjim pokazateljima slabe razvijenosti industrije. Jedan od problema je struktura investicija gdje je primjetna relativno slabija razina ulaganja u opremu u odnosu na građevinske objekte i druge oblike investicija u odnosu na nacionalnu razinu.

- Još jedno od područja gdje se bilježi značajno zaostajanje jest izvoz roba, gdje županija bilježi 24% manju vrijednost izvoza po stanovniku u odnosu na prosjek RH. Ipak, iznadprosječna dinamika izvoza u razdoblju neposredno prije izbijanja gospodarske krize ukazuje da se u tom pogledu bilježe određeni pomaci.
- Na području županije aktivno djeluju tri (3) registrirana klastera: **Klaster marikultura** osnovan 2008. g. u Splitu koji trenutno okuplja 76 pravnih subjekata diljem obale i zapošljava 808 djelatnika, **Brodograđevni klaster SDŽ** osnovan 2007.g., također u Splitu sa 43 poslovnih, razvojno-istraživačkih, projektnih i znanstvenih subjekata u kojima je zaposleno cca. 7.300 djelatnika. Također, u sklopu Udruženja hrvatskih ICT klastera (cro-ict) djeluje i regionalni klaster **Dalmatinski informatički strukovni klaster (DISC)** koji je osnovan 2007. godine udruživanjem IT tvrtki sa sjedištem u dalmatinskoj regiji. Osim toga, postoji niz udruženja koja su u fazi pokretanja inicijative formiranja klastera, poput klastera u kamenu. Ipak, može se utvrditi da je za županiju i dalje karakteristična slaba horizontalna i vertikalna integracija poduzeća te nedostatna suradnja sa znanstveno-istraživačkim institucijama (manjak klastera i zajedničkih projekata).

Tablica 19: Pokazatelji uspješnosti poslovnog sektora

		SDŽ	Jadranska Hrvatska	Hrvatska	SDŽ (RH=100)
Financijski pokazatelji					
Ukupni prihodi MSP-a po stanovniku	2009.	57.606	62.487	73.089	78,8
Prihod od prodaje u lokalnim JVD po stanovniku	2008.	23.080	33.832	36.082	64,0
Bruto dodana vrijednost po zaposlenom u industriji (000 Kn)	2008.	162,7	195,2	198,3	82,0
(dobit - gubitak) / ukupni prihodi MSP (%)	2009.	-0,33	-0,96	0,41	-80,5
Ukupni prihodi MSP / broj zaposlenih MSP (000 Kn)	2009.	485,1	484,4	551,3	88,0
Troškovi osoblja MSP / broj zaposlenih MSP (000 Kn)	2009.	75,1	79,3	80,5	93,3
Dinamika prihoda poduzeća 2009./2006.		97,6	99,3	103,4	94,4
Dinamika prihoda MSP-a 2009./2006.		99,9	98,6	103,4	96,6
Zaposlenost					
Broj zaposlenih u MSP-ima na 100 st.	2009.	11,9	12,9	13,2	90,2
Broj zaposlenih u lokalnim JVD-ima na 100	2008.	4,5	4,8	6,0	75,0
Broj zaposlenih u lokalnim JVD-ima		100,1	103,0	102,8	97,4
Investicije					
Ukupne investicije prema lokaciji objekata (2006., 2007. i 2008.) per capita		27.202	34.454	52.528	51,8
Udjel investicija u opremu u ukupnim investicijama prema lokaciji objekta (2006., 2007. i 2008.)		29,8	30,8	41,2	72,2
Udjel investicija u prerađivačku industriju u ukupnim investicijama prema lokaciji objekta (2006., 2007. i 2008.)		6,1	9,2	11,7	52,2

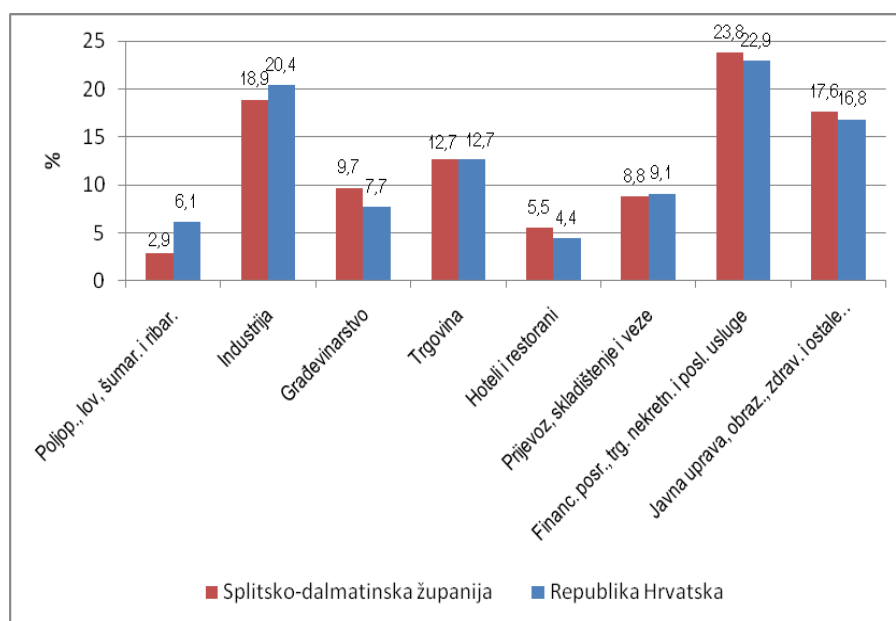
Investicije u novu dugotrajnu imovinu MSP / ukupni prihodi MSP	2009.	6,0	8,2	6,1	98,4
Inozemna izravna ulaganja 2005. - 2009. (000 EUR) per capita		1.304	1.956	3.207	40,7
Izvoz					
Izvoz roba per capita (1000 kn/st.)	2008.	11,7	13,1	15,4	76,0
Izvoz roba dinamika 2008./2006.		125,0	118,7	114,6	109,1

Izvor: Izračun autora na temelju podataka DZS-a i FINA-e

5.1.4. Sektorska analiza bruto dodane vrijednosti (BDV)

- Prema posljednjim dostupnim podacima DZS-a sektorska struktura županije je relativno slična strukturi na nacionalnoj razini. To znači da **dominira sektor financijskog posredovanja, trgovine nekretninama i poslovnih usluga**, zatim slijedi industrija i nakon toga sektor ostalih usluga koji uključuje javnu upravu, obrazovanje, zdravstvo, itd. Uz trgovinu, to su ujedno jedini sektori s udjelom većim od 10% u ukupnom BDV-u, kako županije tako i na razini Hrvatske. Od većih odstupanja se može izdvojiti značajno manji udjel poljoprivrede te nešto veći udjel sektora građevinarstva.

Slika 8: Udjeli sektora u ukupnom BDV-u za SDŽ i RH, 2007.

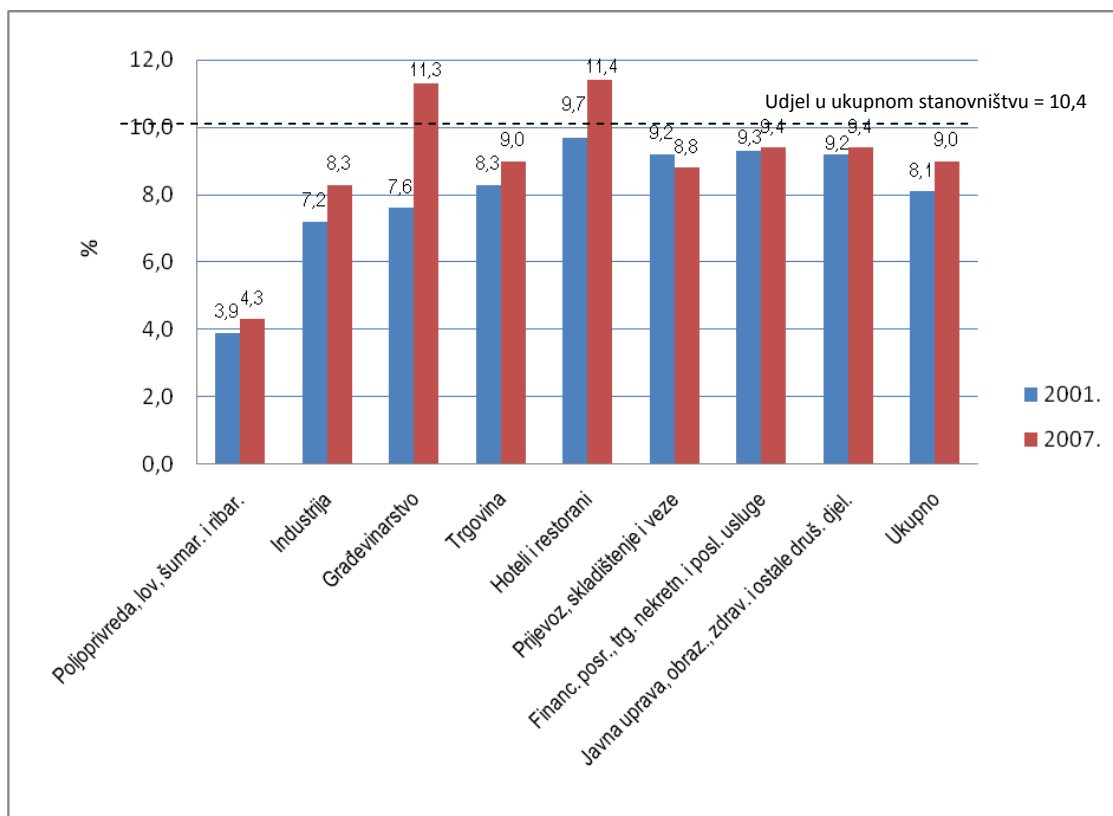

Izvor: DZS

- Prethodna slika daje presjek trenutne sektorske strukture. Međutim, za bolje razumijevanje gospodarskog razvoja vrlo je korisno ocijeniti sektorsku dinamiku, kako bi se mogli identificirati sektori koji ostvaruju iznadprosječnu dinamiku i tako „vuku“ razvoj županije.
- Općenito, u razdoblju 2001.-2007. županija je u gotovo svim sektorima zabilježila vrlo dinamičan i iznadprosječni rast, što je rezultiralo povećanjem udjela županije u bruto dodanoj vrijednosti sektora na nacionalnoj razini.

- U promatranom razdoblju SDŽ je **posebno značajno povećala udjel** u ukupnoj bruto dodanoj vrijednosti sektora **građevinarstva**, s 7,6% na 11,3%, što se, uz snagu građevinske operative osposobljene za izvođenje radova čak i izvan regije, uglavnom može povezati sa znatnim rastom javnih investicija u prometnu infrastrukturu na području županije (izgradnja autocesta) te snažnim porastom gradnje stambenih objekata. **Zamjetno je povećan i udjel u sektoru hotela i restorana** što je rezultat snažnog oporavka turizma županije u promatranom razdoblju.
- Posebno je važno istaknuti **rast udjela u BDV-u industrije**, koji je povećan sa 7,2% na 8,3%. Pored industrije, veći rast udjela bilježe i sektori trgovine te poljoprivrede. U sektoru ostalih usluga (javna uprava, obrazovanje, zdravstvo, itd.) te financijskog posredovanja, trgovine nekretninama i poslovnih usluga zabilježen je vrlo blagi rast udjela. Jedini sektor u kojem županija bilježi pad udjela je prijevoz, skladištenje i veze.
- Međutim, usprkos snažnom rastu županija još uvijek zaostaje u gotovo svim sektorima za nacionalnim prosjekom prema razini BDV-a po stanovniku.

Slika 9: Bruto dodana vrijednost SDŽ 2001.-2007., izražena kao udjel u dodanoj vrijednosti na razini RH

Izvor: DZS

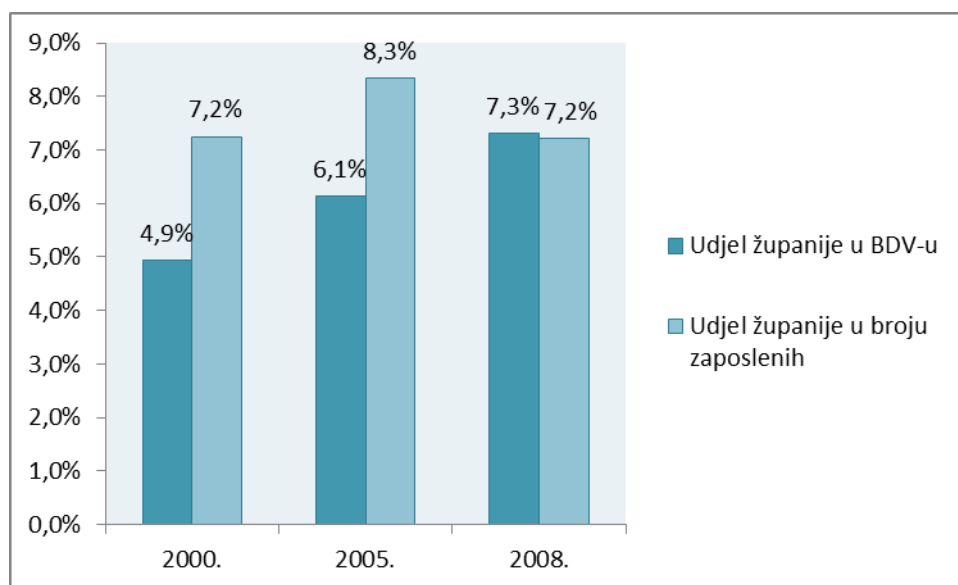
- Podaci FINA-e o poslovanju poduzetnika za 2008. i 2009. godinu ukazuju na rezultate pojedinih sektora u razdoblju nakon izbijanja krize. Podaci pokazuju kako je upravo sektor građevinarstva zabilježio najveći pad udjela u ukupnom prihodu poduzeća na županijskoj razini u 2009.g. u odnosu na 2007.g., dok je većina ostalih sektora zadržala približno slične udjele. To znači da je upravo **sektor građevinarstva postao najveći „gubitnik“ nakon izbijanja krize.**

- Prema podacima HGK-a, ICT sektor županije u 2009.g. broji 187 poduzeća, što činu oko 6% poduzeća ICT sektora na razini Hrvatske. Među ICT poduzećima dominira djelatnost *Ostalo savjetovanje i pribavljanje programske opreme (softvera)* sa udjelom od 38% poduzeća, zatim *Izdavanje programske opreme (softvera)* sa udjelom od približno 20% te *Održavanje uredskih strojeva i računala* sa 14% udjela u ukupnom broju ICT poduzeća. Od ukupnog broja poduzeća tek je jedno srednje veličine, a nema nijedno veliko poduzeće, stoga **ICT sektor zapošljava tek 827 osoba ili 3% zaposlenih u ICT sektoru Republike Hrvatske**. Također, obeshrabruje podatak da nema nijedno poduzeće iz djelatnosti *Proizvodnja računala i druge opreme za obradu podataka* (na razini RH registrirano je 330 takvih tvrtki u 2008.g.).

5.1.5. Analiza položaja prerađivačke industrije

- Usprkos nepovoljnim trendovima tijekom 90-ih godina u kojima je zabilježen izuzetno visoki pad proizvodnje u odnosu na predratno razdoblje, prerađivačka industrija i dalje predstavlja temelj industrijske proizvodnje i jedan od najvažnijih gospodarskih sektora županije i Hrvatske u cjelini. Podaci Državnog zavoda za statistiku o kretanju zaposlenosti i BDV-a omogućuju da se dublje analizira situacija unutar prerađivačke industrije. Međutim, budući da su podaci dostupni zaključno s 2008. godinom, nije moguće provesti detaljniju analizu za razdoblje nakon nastupanja gospodarske krize. Može se samo pretpostaviti da trendovi odgovaraju onima na nacionalnoj razini, a u kojoj je prerađivačka industrija bila uz građevinski i trgovinski sektor, jedan od glavnih gubitnika u pogledu razine aktivnosti i broja zaposlenih.
- Rezultati prerađivačkog sektora u razdoblju prije krize pokazuju kako je županija ostvarila **vrlo dobru dinamiku rasta u pogledu bruto dodane vrijednosti**. Tako je BDV u prerađivačkoj industriji porastao s 1,20 milijardi kuna u 2000.g. na 2,77 milijardi kuna u 2008. godini, odnosno za visokih 133%. Istovremeno je rast BDV-a na nacionalnoj razini iznosio 56,8%. Drugim riječima, BDV je rastao po više nego dvostruko većoj stopi rasta u odnosu na nacionalnu razinu. Rezultat tako snažnog rasta jest **porast udjela županije u BDV-u prerađivačke industrije na nacionalnoj razini s 4,9% u 2000. na 7,3% u 2008. godini**.
- Međutim, usprkos odličnoj dinamici rasta u razdoblju prije krize, stupanj razvijenosti prerađivačke industrije mjeren udjelom u ukupnom županijskom BDV-u, još uvijek zaostaje za nacionalnim prosjekom. Tako je prema podacima DZS-a u 2008.g. navedeni udjel iznosio za SDŽ 9,5%, a za nacionalnu razinu 11,1%.
- U pogledu zaposlenosti, slika je potpuno drukčija, budući da je u razdoblju 2000.-2008.g. zabilježen **pad broja zaposlenih za 4,2%**. Sličan se trend bilježi i na nacionalnoj razini, gdje se bilježi pad broja zaposlenih za 3,8%. Takvi rezultati pokazuju kako je rast prerađivačke industrije nakon 2000. bio tzv. „rast bez zaposlenosti“, odnosno rast isključivo temeljen na rastu produktivnosti. Takav se oblik rasta može povezati s činjenicom da je 2000.g. prerađivačka industrija bila još daleko od one razine restrukturiranja koja bi omogućila nove investicijske cikluse praćene novim zapošljavanjem. Sljedeća slika prikazuje dinamiku udjela SDŽ u bruto dodanoj vrijednosti i zaposlenosti u prerađivačkoj industriji na razini Hrvatske.

Slika 10: Udjel SDŽ u bruto dodanoj vrijednosti i broj zaposlenih u prerađivačkoj industriji na razini RH

Izvor: DZS

- Najvažnije djelatnosti u okviru prerađivačke industrije prema vrijednosti bruto dodane vrijednosti i zaposlenosti prikazane su u narednim tablicama.

Tablica 20: Najvažnije djelatnosti u prerađivačkoj industriji prema BDV-u u 2008.g.

Šifra	Djelatnost	BDV (kn)	Udjel u ukupnom BDV-u	Kumulativni udjel	Udjel u BDV-u-prerađ. ind. na razini RH
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda (cement, beton, kamen, itd.)	749.808	27,0%	27,0%	19,5%
10	Proizvodnja prehrambenih proizvoda (pekarski proizvodi, meso, itd.)	501.728	18,1%	45,1%	6,7%
24	Proizvodnja osnovnih metala (sirovo željezo i čelik)	353.310	12,7%	57,8%	29,7%
25	Proizvodnja izrađenih metalnih proizvoda (obrada metala, proizvodnja metalnih konstrukcija, itd.)	238.429	8,6%	66,4%	6,8%
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastike (proizvodi od plastike)	233.670	8,4%	74,8%	17,1%
30	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava (gradnja brodova i čamaca)	171.890	6,2%	81,0%	11,3%
D	Prerađivačka industrija ukupno	2.777.110	100%	-	7,3%

Izvor: DZS

Tablica 21: Najvažnije djelatnosti u prerađivačkoj industriji prema broju zaposlenih u 2008.g.

Šifra	Djelatnost	Broj zaposlenih	Udjel u ukupnom broju zaposlenih	Kumulativni udjel	Udjel u broj zaposl. u prerađ. ind. na razini RH
30	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	4.475	24,9%	24,9%	35,9%
10	Proizvodnja prehrambenih proizvoda	3.100	17,3%	42,2%	8,1%
25	Proizvodnja izrađenih metalnih proizvoda	1.911	10,6%	52,8%	7,0%
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda (cement, beton, kamen, itd.)	1.682	9,4%	62,2%	11,5%
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	1.341	7,5%	69,7%	16,4%
11	Proizvodnja pića	1.013	5,6%	75,3%	15,0%
14	Proizvodnja odjeće	713	4,0%	79,3%	3,2%
33	Popravak i instaliranje strojeva i opreme	712	4,0%	83,2%	5,0%
D	Prerađivačka industrija ukupno	17.958	100%	-	7,2%

Izvor: DZS

- Najvažnije grane prerađivačke industrije prema kriteriju vrijednosti bruto dodane vrijednosti su 23- *Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda*, 10- *Proizvodnja prehrambenih proizvoda*, 24- *Proizvodnja osnovnih metala*, 25- *Proizvodnja izrađenih metalnih proizvoda*, 22- *Proizvodnja proizvoda od gume i plastike*, 30- *Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava*. U ovim se granama stvara čak 81,0% ukupne bruto dodane vrijednosti prerađivačke industrije. Budući da svega 6 industrijskih grana (od ukupno 24 prema klasifikaciji NKD 2007) stvara četiri petine ukupne bruto dodane vrijednosti, može se ocijeniti da **prerađivačka industrija u SDŽ ima prilično usku osnovicu**. Za usporedbu, na nacionalnoj razini čak 13 grana ima približno isti udjel u ukupnom BDV-u.
- Zanimljivo je da se **brodograđevna djelatnost nalazi tek na 6. mjestu prema bruto dodanoj vrijednosti**. Međutim, treba uzeti u obzir da se značajan dio bruto dodane vrijednosti u nekim drugim granama industrije veže također za brodograđevnu djelatnost pa je njen multiplikativan učinak ipak puno širi od samog udjela u BDV-u.
- U Splitsko dalmatinskoj županiji, uz cementni lapor, a u manjoj mjeri i gips, prirodno realna i gospodarski profitabilna sirovina je kamen. Unatoč tradiciji u vađenju i obradi kamena te školovanom kadru, taj je potencijal u županiji nedovoljno iskorišten. Istovremeno, prisutni su problemi u svezi ilegalnog vađenja kamena i neadekvatnih postupaka sanacije čime se ugrožava okoliš.
- S aspekta nacionalne važnosti, odnosno prema udjelu u BDV-u grane na nacionalnoj razini, **najvažnije djelatnosti su 24-Proizvodnja osnovnih metala**, na koju se odnosi gotovo 30% BDV-a, 23-Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda (19,5%), 22-Proizvodnja proizvoda od gume i plastike (17,1%) i 30-Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava (11,3%), koje sve bilježe iznadprosječne udjele u odnosu na udjel županije u ukupnom BDV-u u prerađivačkoj industriji. S obzirom na recentne probleme sa Željezarnom Split koji su se sigurno značajno odrazili na proizvodnju metala i poboljšane rezultate Željezare Sisak, za očekivati je da će rezultati u 2009. i 2010. dati puno lošiju sliku konkurentnosti

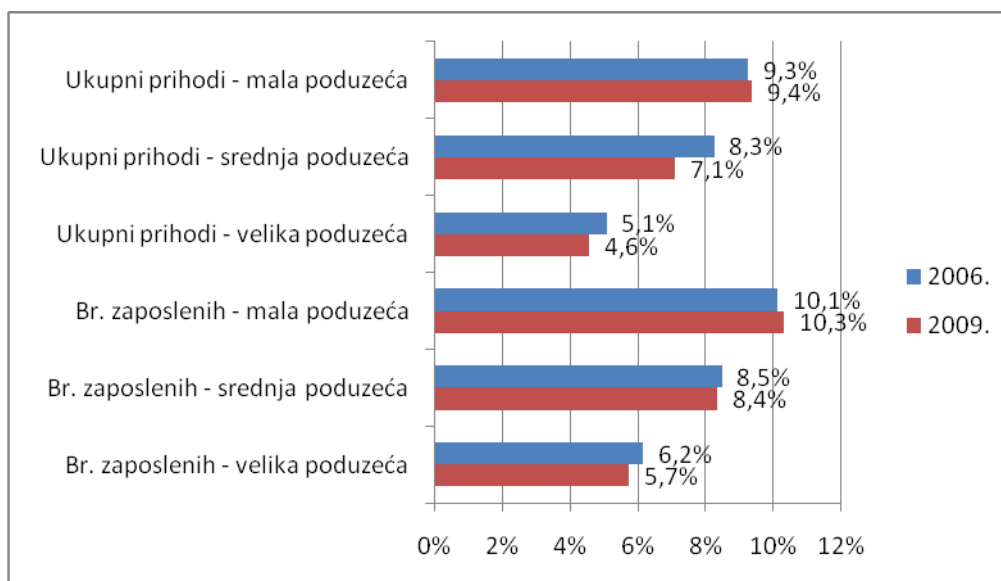
županije u ovoj djelatnosti. S druge strane, kod ostalih se djelatnosti može očekivati uglavnom zadržavanje postojećih udjela ili pak blago poboljšavanje (22-*Proizvodnja proizvoda od gume i plastike*, uglavnom zbog dobrih rezultata AD Plastika). Najveća nepoznanica za budućnost jest svakako sektor ostalih prijevoznih sredstava odnosno brodogradnja gdje će se tek vidjeti kako će se proces restrukturiranja i privatizacije brodogradilišta odraziti na industrijsku proizvodnju i produktivnost.

- Može se uočiti kako se vodeće industrijske grane u županiji prema klasifikaciji OECD-a uglavnom kategoriziraju kao nisko-tehnološke (10), odnosno djelatnosti niže-srednje tehnološke razine (22,23,24,25). Jedino se brodogradnja (30) svrstava među djelatnosti srednje-visoke tehnološke razine. Istovremeno, **niti jedna vodeća industrijska grana se ne može označiti kao djelatnost visoke tehnologije.**
- Analiza rezultata prema zaposlenosti uglavnom upućuje na iste vodeće djelatnosti kao i u slučaju BDV-a. Ipak, treba istaknuti još tri djelatnosti koje imaju značajnije udjele u ukupnom broju zaposlenih. To su: 11-Proizvodnja pića, 14-Proizvodnja odjeće i 33-Popravak i instaliranje strojeva i opreme. Međutim, poredak djelatnosti prema udjelima u ukupnoj zaposlenosti u prerađivačkoj industriji je nešto promijenjen, pa se tako sektor ostalih prijevoznih sredstava (brodogradnja) sad nalazi na prvom mjestu.
- Ako usporedimo udjel pojedinih djelatnosti u broju zaposlenih, s udjelom u BDV-u, jasno je da **brodogradnja bilježi vrlo nisku razinu produktivnosti**, kako u usporedbi s ostalim granama prerađivačke industrije (75% nižu od produktivnosti prerađivačke industrije na razini županije u 2008.), tako i u odnosu na produktivnost djelatnosti na nacionalnoj razini. Slična je situacija i u djelatnosti proizvodnje pića, dok se ostale djelatnosti nalaze oko nacionalnog prosjeka prema produktivnosti (10,22,25,33) ili su pak znatno produktivnije (23). Važno je istaknuti da na razini cjelokupne prerađivačke industrije, županija u 2008.g. bilježi gotovo identičnu produktivnost onoj na nacionalnoj razini, što pokazuje kako se u proteklom razdoblju **prerađivačka industrija (s izuzetkom državne brodogradnje) vrlo solidno revitalizirala**, budući da je još 2000.g. bilježila 32% nižu produktivnost od one na nacionalnoj razini.
- Premda se analizirani podaci odnose na razdoblje prije nastupanja odnosno sami početak gospodarske krize, za očekivati je da će relativne važnosti pojedinih djelatnosti ostati uglavnom nepromijenjeni. Međutim, nesigurnost u pogledu budućeg razvoja prerađivačke industrije najviše izaziva pitanje privatizacije i restrukturiranja državnih brodogradilišta, a što će se zbog svojeg značaja itekako odraziti na rezultate cjelokupne prerađivačke industrije u županiji.

5.1.6. Analiza poslovanja prema veličini poduzeća

- **Podaci o udjelu u ukupnim prihodima i zaposlenosti** ukazuju da je **sektor malih poduzeća najrazvijeniji u SDŽ, dok se najveće zaostajanje bilježi u sektoru velikih poduzeća.** Kao što se može vidjeti na sljedećoj slici, jedino se sektor malih poduzeća uspijeva približiti svojim udjelima u prihodima i zaposlenosti udjelu županije u ukupnom stanovništvu.
- Usporedba vrijednosti udjela u 2006. i 2009.g. otkriva kako su upravo mala poduzeća postigla najbolje rezultate u pogledu dinamike prihoda i zaposlenosti u odnosu na druge dvije skupine. Naime, dok druge dvije skupine, a posebno sektor velikih poduzeća bilježe pad udjela u ukupnim prihodima i ukupnoj zaposlenosti, sektor malih poduzeća uspijeva čak malo povećati vlastiti udio u obje kategorije.

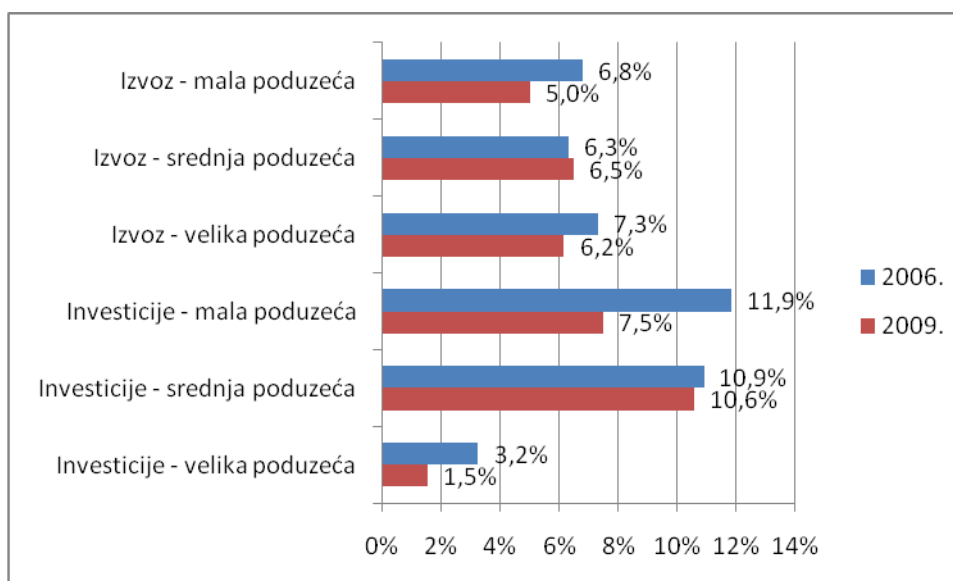
Slika 11: Dinamika udjela poduzeća iz SDŽ u prihodima i zaposlenosti na razini RH

Izvor: DZS

- **Najlošiju dinamiku bilježe velika poduzeća**, čiji je udjel u ukupnim prihodima smanjen s 5,1% u 2006.g. na 4,6% u 2009.g., dok je udjel u ukupnom broju zaposlenih smanjen sa 6,2% na 5,7%.
- Nešto **drukčiju sliku uspješnosti** poduzeća prema veličini pružaju podaci o **izvozu i investicijama**. Prema tim podacima, **mala poduzeća bilježe najveći pad udjela u nacionalnom izvozu i investicijama**. Značajan pad bilježe i velika poduzeća, posebice u pogledu investicija. S druge strane, **srednja poduzeća uspijevaju povećati županijski udjel u izvozu proizvoda i usluga**, dok kod udjela u investicijama bilježe vrlo mali pad udjela.

Slika 12: Dinamika udjela poduzeća iz SDŽ u izvozu i investicijama na razini RH

Izvor: DZS

- Prethodni rezultati ukazuju na veću **vitalnost srednjih poduzeća** u odnosu na druge dvije skupine, u pogledu očuvanja pozicije u ključnim područjima za svoj budući razvoj, a to su investicije i izvoz. Premda su mala poduzeća uspjela ostvariti bolje rezultate u pogledu prihoda i zaposlenosti, postavljaju se pitanje održivosti ovih relativno dobrih rezultata u budućnosti u kontekstu snažnog pada investicija i izvoza. Snažan pad investicija (u razdoblju 2006.-09. pad investicija je iznosio 60%) posebno će otežati oporavak velikih poduzeća u budućnosti.

5.1.7. Vanjska trgovina

- **Prema razini izvozne orijentiranosti SDŽ bilježi ispodprosječne rezultate.** Prema podacima DZS-a za 2008.g. županija zaostaje oko 24% za nacionalnim prosjekom te oko 10% za prosjekom Jadranske regije prema vrijednosti izvoza roba po stanovniku, što je dodatno pogoršano izrazitim padom robnog izvoza u 2009.g.
- **Nositelj robnog izvoza jest sektor velikih poduzeća** na koji se prema podacima FINA-e za 2009. godinu odnosilo čak 61% ukupnog izvoza. U tom pogledu, slična je situacija i na razini Jadranske regije te Hrvatske u cjelini.
- Posebno zabrinjava **loša dinamika izvoza**. Prema podacima FINA-e izvoz poduzeća u razdoblju 2006.-09. sa sjedištem u SDŽ je pao za 4,8%, dok je istovremeno ukupni izvoz poduzeća na razini RH porastao za 11,5%, a na razini Jadranske Hrvatske za 4,9%. Kao što je pokazala prethodna analiza uspješnosti velikih poduzeća, lošoj dinamici izvoza je najviše doprinio loš rezultat velikih poduzeća, a što se prvenstveno odnosi na sektor brodogradnje. Rezultat takvih kretanja jest pad udjela poduzeća sa sjedištem na području županije u ukupnom nacionalnom izvozu sa 7,0% u 2006.g. na 6,0% u 2009.g.
- Na razini pojedinih djelatnosti najveći udjel u izvozu kao i uvozu ima brodogradnja, koja je u 2009.g. činila oko 50% ukupnog izvoza. U prijašnjim godinama je udjel brodogradnje u izvozu iznosio i preko 60%, ali je zbog poznatih problema s restrukturiranjem državnih brodograđevnih poduzeća kao i zbog nastupanja gospodarske krize došlo do značajnog pada izvoza. Osim u segmentu izvoza brodova, županijsko gospodarstvo bilježi zanemarivu vrijednost izvoza robe srednje i visoke razine tehnologije.

5.2. Gospodarska i tehnološka infrastruktura

5.2.1. Poduzetnička infrastruktura

- Splitsko-dalmatinska županija 2008. godine usvojila je Program poticanja izgradnje poduzetničkih zona u SDŽ za razdoblje 2008.-2012. godine.
- **36 uspostavljenih poduzetničkih zona** (neke su u funkciji, neke u izgradnji) s relativno privlačnim lokacijskim uvjetima dobra su osnova za budući razvoj gospodarstva i stvaranje pozitivne poslovne klime bazirane na uređenim prostornim kapacitetima i njihovoj opremi. Po broju izgrađenih zona, kao i zona u pripremi, Splitsko – dalmatinska županija vodeća je u Republici Hrvatskoj. 11 je zona spremnih za prihvaćanje investitora.³² Poduzetnička zona „Podi – Dugopolje“ je zona u kojoj djeluje najviše korisnika sa oko 2600 djelatnika. U tu zonu je uloženo najviše sredstava, s tim da su investitori uložili oko 3 milijarde kuna, dok je općina uložila 170 milijuna kuna. Međutim, uočen je problem slabih kapaciteta za kvalitetno upravljanje zonama i privlačenje ulagača.

³² Vidjeti: Katalog poduzetničkih zona, Splitsko-dalmatinska županija, Split, 2011.

Tablica 22: Gospodarske zone SDŽ spremne za ulagače

Općina/Grad	Naziv zone	Površina zemljišta (ha)	Infrastruktura
Sinj	KUKUZOVAC	157	DA
Muč	PRISIKE 1	30	U izgradnji
Dugopolje	"PODI"- DUGOPOLJE (PODI-ISTOK, KRČ., BANI ISTOK I ZAPAD)	250	DA
Dicmo	DICMO 2	25	U izgradnji
Vrgorac	RAVČA	60	U izgradnji
Hrvace	VUKOVE STINE	50	U izgradnji
Trilj	ČAPORICE	40	DA
Nerežišća	VRPOVJE-BALUNI	20	U izgradnji
Primorski Dolac	BRISTOVICA	34	U izgradnji
Zadvarje	ZADVARJE	24	U izgradnji
Vrlika	KOSORE	16	U izgradnji

Izvor: Katalog poduzetničkih zona, Splitsko-dalmatinska županija, Split, 2011.

- Centar za poticanje poduzetništva i obrtništva Split (CEPOS) osnovan je 2001.g. s ciljem unapređenja i razvoja obrtništva, te malog i srednjeg poduzetništva na području Grada Splita i Splitsko-dalmatinske županije, u sklopu kojeg djeluju i **poduzetnički inkubatori** namijenjeni mladim poduzetnicima početnicima. Također, u Splitu djeluju i Tehnološki centar Split s pripadajućim inkubatorom, Poticajna regionalna institucija malog poduzetništva – PRIMA INKUBATOR – SPLIT3, Poduzetnički centar Biotechnicon i dr. Ipak, kapacitet tih poduzetničkih potpornih institucija i njihova umreženost na svim razinama nisu na zadovoljavajućoj razini.
- Sukladno razvojnim programima Splitsko-dalmatinske županije na površini od 240ha na području Vučevice predviđena je izgradnja **Znanstveno tehnološkog parka Vučevica** na površini od 50ha koji će biti pretežno namijenjen proizvodnim aktivnostima, u cilju pružanja dodatnih usluga visoke dodane vrijednosti. Do sada su izrađene geodetske podloge te prijedlog urbanističkog plana uređenja kao i **studija izvodivosti**.

5.2.2. Suradnja znanstvenih institucija i gospodarstva

- Novi **Microsoftov inovacijski centar (MIC)**, drugi po redu u Hrvatskoj, smješten je u zgradi Fakulteta elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje. Ovaj projekt dio je Microsoftove „Unlimited Potential“ inicijative čiji je cilj otvaranje društvenih i ekonomskih prilika kroz programe i proizvode koji doprinose transformaciji obrazovanja, unapređenju inovativnosti te poticanju zapošljavanja. Microsoftov inovacijski centar prije svega namijenjen je malim i srednjim poduzećima kojima osigurava infrastrukturu i resurse potrebne za razvoj inovativnih softverskih rješenja i usluga, njihovo testiranje i razradu poslovnih modela za njihovo plasiranje na lokalno i međunarodno tržište.
- **Ured za transfer tehnologija (UTT)** od studenog 2010. godine dio je **Centra za znanstveno-tehnološki razvitak Sveučilišta u Splitu**. Ured ima za cilj povećanje komercijalizacije intelektualnog vlasništva Sveučilišta te jačanja veze između Sveučilišta i gospodarstva. Krajem 2008. godine Ured za

transfer tehnologije je postao članom Europske poduzetničke mreže (EEN) Hrvatske, kroz koju pomaže tvrtkama i znanstvenicima na području Dalmacije pronaći međunarodne partnere za transfer tehnologije, s ciljem povećanja njihove inovativnosti i konkurentnosti.

- Postoje i drugi primjeri suradnje znanosti i gospodarstva u našoj županiji, ali ta je suradnja i dalje nedovoljna. Usprkos postojanju znanstvenih i stručnih institucija, posebno u tehničkim znanostima, ulaganje gospodarstva u istraživanje i razvoj na niskoj je razini, čime se prati negativan trend na nacionalnoj razini.
- Kako bi se postojeći potencijal ostvario potrebno je ulagati dodatne napore u smjeru povezivanja i umrežavanja znanosti i istraživanja, tehnoloških inovacija i neposredne proizvodnje. Razvojem znanstveno-tehnološke infrastrukture na Sveučilišnom kampusu Visoka te povezivanjem Sveučilišta sa Znanstveno-tehnološkim parkom Vučevica ostvario bi se sinergijski učinak koji bi omogućio razvoj inovativnih sveučilišnih tvrtki temeljenih na rezultatima istraživanja i veću komercijalizaciju istraživanja, što bi pak doprinijelo razvoju Sveučilišta i gospodarstva Županije u cjelini. Tako bi se stvorili preduvjeti za učinkovito funkcioniranje regionalnog inovacijskog sustava u Splitsko-dalmatinskoj županiji, temeljenog na suradnji akademskih institucija, privatnog sektora i javnog sektora.³³

5.3. Turizam

- Turizam predstavlja jednu od najvažnijih i najperspektivnijih gospodarskih grana za Splitsko-dalmatinsku županiju, ponajprije zahvaljujući izvanrednoj geografsko-reljefnoj konfiguraciji, odličnim klimatološkim uvjetima te bogatoj kulturnoj baštini. Ipak, kvaliteta turističke ponude je još uvijek daleko ispod potencijala kojim županija raspolaže. To se ponajprije odnosi na raspoloživost hotelskog smještaja visoke kategorizacije te kvalitetu izvanpansionske ponude, posebno izvan glavne sezone, kao i nedovoljno razvijene selektivne oblike turizma. Dodatan se problem očituje u nedovoljno razvijenoj svijesti o potrebi za zajedničkim upravljanjem destinacijom.
- Prema podacima DZS-a u razdoblju od 2005.-2008. županija bilježi kontinuirani rast broja dolazaka i noćenja turista te blagi rast udjela u ukupnom broju dolazaka i noćenja na razini Hrvatske u odnosu na 2005. Međutim, zbog iznadprosječnog pada broja dolazaka i noćenja u 2009.g. došlo je do manjeg pada udjela županije u ukupnom broju dolazaka i noćenja na razini Hrvatske u odnosu na 2008., dok je 2010.g. došlo do ponovnog rasta.
- Turistička sezona u 2009. i u 2010. godini protekla je u ozračju ekonomske krize koja je pogodila gotovo sve europske zemlje, a samim time zemlje iz kojih inače dolaze turisti kako u Hrvatsku tako i na područje Splitsko-dalmatinske županije. U cijeloj zemlji, a i samim time i u Splitsko-dalmatinskoj županiji uloženi su nikad veći financijski napor u turističku promociju, osjetili su se i pomaci u suradnji između javnog i privatnog sektora koji su počeli donositi i rezultate. Turistička sezona u 2010.g. se može ocijeniti solidnom. Zabilježeni su nešto lošiji rezultati što se tiče broja dolazaka turista u odnosu na prošlu godinu, ali što je puno važnije, broj noćenja je porastao za 6,2% u odnosu na prošlu godinu. Veći pad bilježio se u kongresnom turizmu i poslovnim putovanjima, a u organiziranim putovanjima najveći pad zabilježen je u hotelskom smještaju. U dijelu apartmana i privatnom smještaju, bilježili su se relativno dobri rezultati koji su bili na razini prošlogodišnjih, čemu su doprinijele snižene cijene.
- U strukturi gostiju može se primijetiti pad domaćih gostiju, čemu je uzrok jaka gospodarska kriza koja još uvijek traje. 2010.g. udio domaćih turista gledano po broju dolazaka u županiju bio je 12,2% odnosno 8,6% po broju noćenja, što je pad u odnosu na 2008.g. kada je udio bio 13,5% odnosno 9,6%.

³³ Prema: Studija izvedivosti Znanstveno-tehnološkog parka Vučevica, Zagreb, 2011.

Prema podacima Turističke zajednice SDŽ u strukturi noćenja stranih turista najviše noćenja u SDŽ ostvarili su u 2010.g. redom turisti iz Češke (16% ukupnih noćenja), Njemačke (10,9%) i Poljske (10,8%).

- Najveći udio u ostvarenim turističkim noćenjima u 2010.g. ostvarila je Makarska rivijera (42%), slijede Trogir i otok Brač (po 13%), otok Hvar (12%), Splitska rivijera (8%), Omiška rivijera (7%), otok Vis (2%) te otok Šolta (1%). U odnosu na 2009.g. najveći je porast ostvaren kod Splitske rivijere (18%) i otoka Brača (12%), dok otok Šolta (-16,8%) te Dalmatinsko zaobalje (-9%) bilježe negativan trend.³⁴
- Još jedan poznati nedostatak turizma je slaba vanpansionska potrošnja, koja je bila slaba i prije krize. Nedostatak kvalitetne vanpansionske ponude ostaje i dalje jedna od najvećih boljki županijskog i ukupnog nacionalnog turizma.

Tablica 23: Osnovni podaci turizma Splitsko-dalmatinske županije

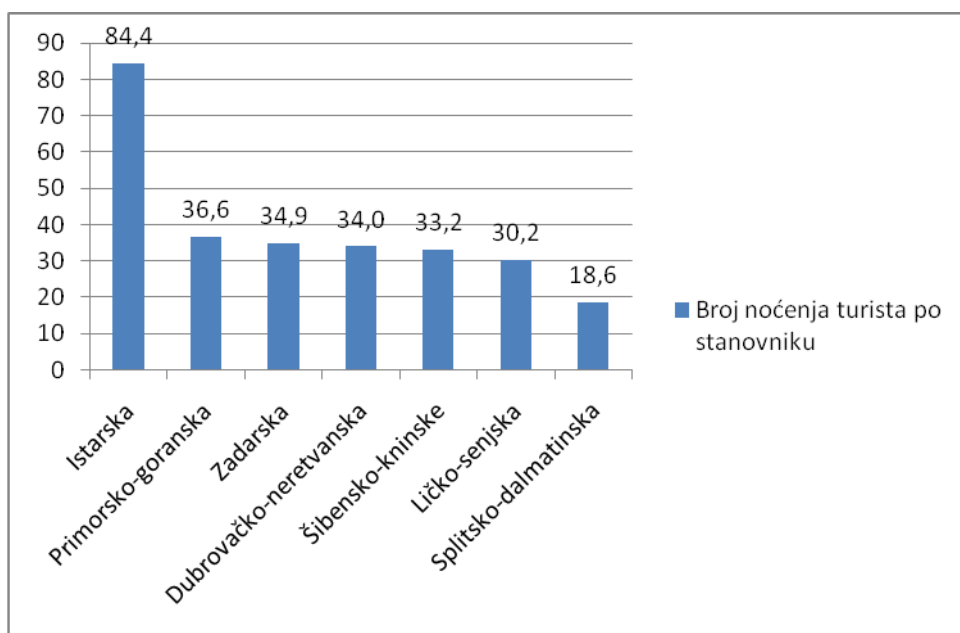
	Dolasci u SDŽ	% Hrvatske	Noćenja u SDŽ	% Hrvatske
2005.	1.505.266	15,1%	8.028.642	15,6%
2006.	1.549.257	14,9%	8.345.964	15,7%
2007.	1.731.039	15,5%	9.246.960	16,5%
2008.	1.746.311	15,5%	9.325.458	16,3%
2009.	1.657.945	15,2%	8.988.416	16,0%
2010.	1.637.656	15,4%	9.364.032	16,6%

Izvor: DZS

- Usprkos očitom napretku u pogledu realiziranog turističkog prometa, županija još uvijek znatno zaostaje za vodećim županijama u pogledu razine razvijenosti turizma. **Uspoređujući sedam vodećih županija prema broju noćenja po stanovniku, SDŽ se nalazi na posljednjem mjestu.** Za usporedbu, Istarska županija koja se nalazi na prvom mjestu, bilježi čak pet puta veći broj noćenja po stanovniku od SDŽ, što dovoljno ilustrira razinu zaostajanja. 2010.g. nije donijela bolji rang SD županiji po ovom pokazatelju iako je broj noćenja po stanovniku blago porastao na 19,4%.

³⁴ Turistička kretanja u SDŽ, I-XII 2010., HGK Županijska komora Split

Slika 13: Noćenja turista po stanovniku u 2009.

Izvor: DZS

- Ostvareni fizički i financijski rezultati u području turizma su primarno determinirani brojem, kvalitetom i strukturom smještajnih objekata. Za SDŽ je karakterističan **izuzetno visoki udio privatnog smještaja u odnosu na kolektivni smještaj**. Čak 66% ukupnog broja smještajnih kapaciteta se odnosi na privatni smještaj, a samo 34% na kolektivni, dok na razini RH udjel privatnog smještaja iznosi 45%. Najveći dio ležajeva u kolektivnom smještaju se odnosi na hotele i kampove. Osim toga, spora je primjena suvremenih tehnologija, posebice u malim smještajnim objektima i ujedno nedostaje specijaliziranih objekata koji poslužuju posebne tržišne niše.
- Jedan od ključnih problema postojeće strukture smještajnih kapaciteta jest **nedostatak hotela najviše kategorizacije**. Prema podacima Ministarstva turizma županija raspolaže sa svega 974 ležajeva u objektima kategoriziranim s pet zvjezdica, što predstavlja samo 4,5% ukupnih kapaciteta kategoriziranih objekata. Velik je broj neprivatiziranih hotelskih poduzeća te je tim povezano poslovanje bez vizije i oslonjenosti na tržište te manjak investicija u objekte i druge turističke sadržaje.
- Najviše ležajeva imaju objekti s tri zvjezdice (40,5%), a zatim slijede objekti s dvije i četiri zvjezdice koji imaju otprilike podjednaki udjel. Visoki udjel turističkih objekata kategoriziranih s dvije zvjezdice te manjak objekata s pet zvjezdica pokazuje kako se SDŽ još uvijek nije uspjela dovoljno isprofilirati kao destinacija koja nudi visokokvalitetni turizam. Također, primjetan je vrlo **mali broj kategoriziranih kampova**, čime županija značajno zaostaje za vodećim turističkim županijama, prije svega Istarskom, koje su učinile vrlo kvalitetan iskorak upravo u segmentu kampova.
- Ipak, pozitivno je da se kontinuirano povećava broj objekata na razini 4 zvjezdice, prije svega hotela.

Tablica 24: Broj i kapaciteti kategoriziranih turističkih objekata u županiji u 2010.

Vrsta objekta		Turistički objekti prema broju zvjezdica				Ukupno
		2	3	4	5	
Hoteli	Broj objekata	18	58	34	2	112
	Broj kreveta	2.024	5.860	5.040	974	13.898
	Udjel u broju kreveta	14,6%	42,2%	36,3%	7,0%	100,0%
Aparthoteli	Broj objekata		3	3		6
	Broj kreveta		108	204		312
	Udjel u broju kreveta		34,6%	65,4%		100,0%
Turističko naselje	Broj objekata	6	5			11
	Broj kreveta	2.928	1.807			4.735
	Udjel u broju kreveta	61,8%	38,2%			100,0%
Turistički apartmani	Broj objekata		7	3		10
	Broj kreveta		988	160		1.148
	Udjel u broju kreveta		86,1%	13,9%		100,0%
Kampovi	Broj objekata	2		1		3
	Broj kreveta	1.005		516		1.521
	Udjel u broju kreveta	66,1%		33,9%		100,0%
Ukupno	Broj objekata	26	73	41	2	142
	Broj kreveta	5.957	8.763	5.920	974	21.614
	Udjel u broju kreveta	27,6%	40,5%	27,4%	4,5%	100,0%

Izvor: Ministarstvo turizma

- U posljednjih je nekoliko godina **započeto više značajnih ulaganja u izgradnju i obnovu hotelskih objekata**, što će se direktno odraziti na daljnji razvoj i poboljšanje turističke ponude. Posebno je važno što se značajna ulaganja realiziraju na području grada Splita i bliže okolice, čime će se ovo područje konačno moći početi brže turistički razvijati.

Tablica 25: Pregled pojedinih ulaganja u hotele na području SDŽ

LOKACIJA	NAZIV OBJEKTA	IZNOS ULAGANJA (EUR)	VRSTA ULAGANJA	KATEGORIJA
SPLIT	HOTEL SPLIT	30.000.000	Obnova postojećeg objekta	4 *
	APARTHOTEL SPLIT	20.000.000	Izgradnja novog objekta	4 *
	HOTEL MARJAN	150.000.000	Obnova postojećeg objekta	5 *
	HOTEL LUX	5.000.000	Izgradnja novog objekta	4 *
MAKARSKA	HOTEL OSEJAVA	7.000.000	Obnova postojećeg objekta	4 *
	HOTELI MAKARSKA	2.000.000	Obnova postojećeg objekta	--
	HOTEL SIRENA	10.000.000	Obnova postojećeg objekta	3 *
VRGORAC	HOTEL CONSUL, KOKORIĆI	--	Obnova postojećeg objekta	3 *
SOLIN	HOTEL PRESIDENT	10.000.000	Izgradnja novog objekta	5 *
UKUPNO ZA OBNOVU POSTOJEĆIH OBJEKATA		192.000.000		
UKUPNO ZA IZGRADNJU NOVIH OBJEKATA		42.000.000		

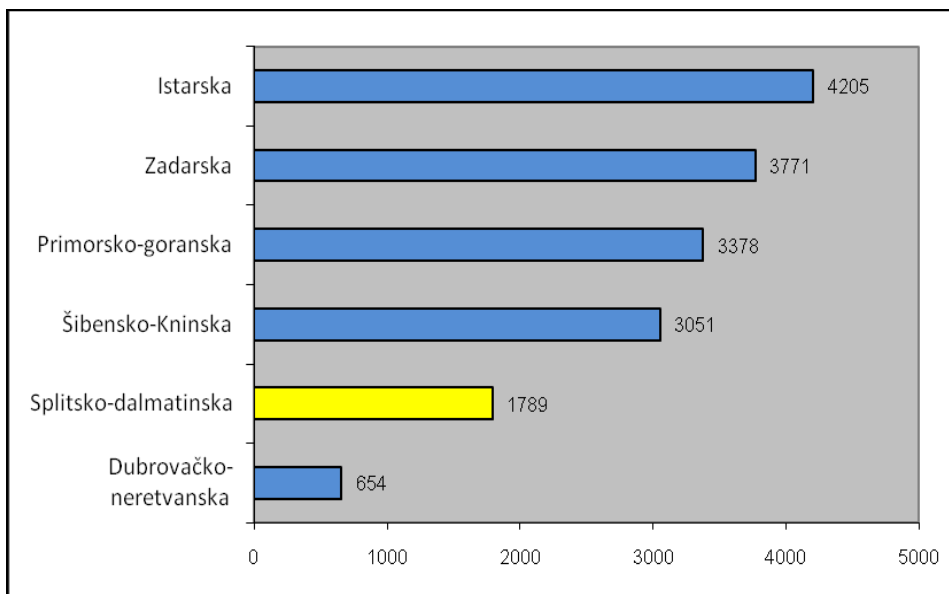
Izvor: SDŽ

- Poseban čimbenik razvoja turizma u županiji odnosi se na obrazovni kadar. Dobna i kvalifikacijska struktura zaposlenih u turizmu nije na zadovoljavajućoj razini, s tim da je posebno niska razina znanja i educiranosti u istraživanju tržišta i primjeni marketinških načela u poslovanju, a ujedno je i niska svijest o potrebi stalnog obrazovanja kadra.
- Svakako treba dodati kao mogućnost za razvoj ovog sektora i razvijanje visokokvalitetnih novih proizvoda i ograničenog broja novih smještajnih kapaciteta, kao što su gradnja terena za golf i pratećih smještajnih objekata, u prvom redu u Dalmatinskom zaobalju. Razvojem novog i visokokvalitetnog proizvoda podigla bi se tržišna atraktivnost cijele Dalmacije i Hrvatske među ciljnim tržišnim skupinama visokih platežnih mogućnosti te bi se smanjio utjecaj sezonalnosti naše turističke ponude.³⁵ Prema Prostornom planu SDŽ, postoje tri (3) lokacije za golf igrališta te tri (3) potencijalne lokacije golf igrališta - područja u istraživanju.³⁶
- Nautički turizam predstavlja značajan potencijal u ukupnoj turističkoj ponudi županije kao i cijele Jadranske Hrvatske. Prirodne ljepote Jadrana su već odavno prepoznate među nautičarima, tako da je nautički turizam jedan od najbrže rastućih segmenata ukupnog turizma. Međutim, interes nautičara nije praćen odgovarajućom razinom ulaganja u nautičku infrastrukturu, posebice u slučaju Županije. Prema podacima DZS za 2009., županija raspolaže s 13 luka nautičkog turizma, dok ukupan broj vezova iznosi 1.789, što ni izbliza ne zadovoljava potrebe nautičara u sezoni. **Prema broju luka kao i vezova u lukama nautičkog turizma Županija značajno zaostaje za vodećim jadranskim županijama.**
- Na području Splitsko-dalmatinske županije u 2010.g. raspoloživo je ukupno 300 suhih vezova i 1.391 vezova u moru. 5 marina pripada drugoj kategoriji te raspolažu sa 300 suhih vezova i 929 vezova u moru, odnosno ukupno 1.229 vezova. 4 objekta pripadaju trećoj kategoriji te raspolažu sa 462 vezova u moru.

³⁵ Prema Glavnom planu razvoja turizma SDŽ, str. 174.

³⁶ Prema Odluci o izmjenama i dopunama Odluke o donošenju Prostornog plana Splitsko-dalmatinske županije, 2007., str. 27.

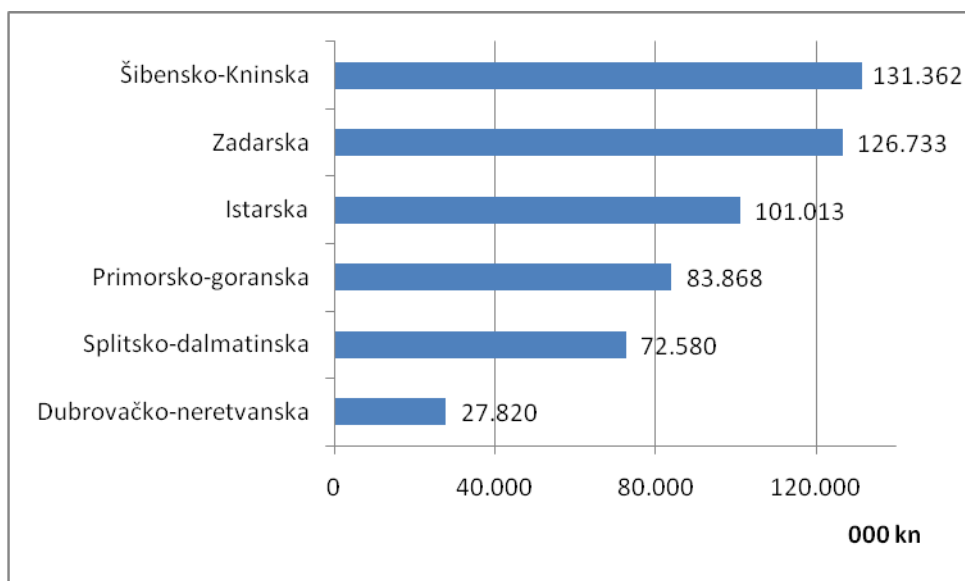
Slika 14: Broj vezova u nautičkim lukama u 2009.

Izvor: DZS

- **Zaostajanje je vidljivo i prema najvažnijem gospodarskom pokazatelju - ostvarenom prihodu luka nautičkog turizma.** Od pet jadranskih županija, SDŽ se nalazi na pretposljednem mjestu, s prijavljenim prihodom od 72,5 milijuna kuna u 2009. godini. Za usporedbu, vodeća županija, Šibensko-kninska je ostvarila prihod u iznosu od 131,4 milijuna kuna.
- Ipak, **dinamika rasta prihoda je jako dobra**, budući da je županija ostvarila najveći porast prihoda u odnosu na 2008.g, čak 23,7%. Za usporedbu, prva sljedeća županija prema rastu prihoda (Šibensko-kninska), je ostvarila povećanje prihoda od 12,4%. Najnoviji podaci DZS-a za 2010.g. pokazuju da je u 13 luka Splitsko-dalmatinske županije prihod bio 8,8 posto ili gotovo 79 milijuna kuna viši u odnosu na prethodnu godinu i jedino je u Istarskoj županiji zabilježen veći porast -10%.

Slika 15: Ostvareni prihodi luka nautičkog turizma u 2009.

Izvor: DZS

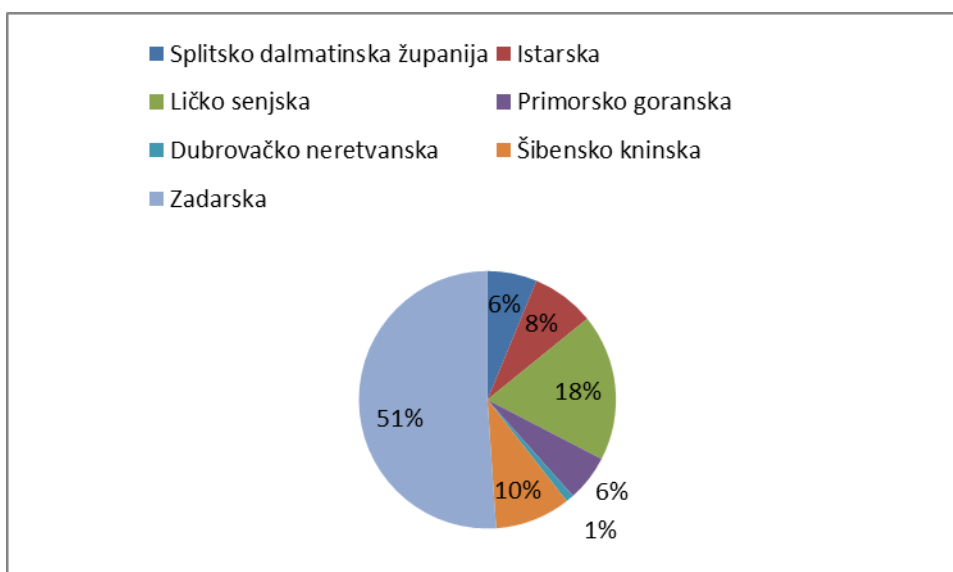
- Prema strategiji razvoja nautičkog turizma RH, na području SDŽ se planira do 2015. ostvariti kapacitet od 5.156 vezova u lukama nautičkog turizma, što je u odnosu na 2009.g. povećanje za 3.367 novih vezova (rast od 188,2%). Slična intenzivna izgradnja je planirana i u većini ostalih županija. Ukoliko bi došlo do tako značajnog povećanja kapaciteta, moglo bi se računati na višestruko veće prihode od nautičkog turizma.
- Prostornim planom na području Splitsko dalmatinske županije određeno je 45 lokacija luka nautičkog turizma-marina sa kapacitetom od 8.157 vezova.³⁷
- Također, najnoviji podaci Hrvatske turističke zajednice za razdoblje od siječnja do listopada 2010.g. ukazuju na visoki udio dolazaka i noćenja turista u nautičkom turizmu (oko 30% dolazaka i noćenja na razini Jadrana), čime naša županija prednjači pred ostalim županijama Jadranske Hrvatske. 2010.g. na području Splitsko-dalmatinske županije zabilježeno je ukupno približno 95 tisuća dolazaka turista i 669 tisuća registriranih noćenja. Prema oba pokazatelja (broj dolazaka i broj noćenja) preko 90% turista odnosi se na strane nautičare. U SDŽ gosti prosječno borave 7 dana.
- U strukturi kružnih putovanja stranih brodova, najviše brodova na kružnim putovanjima svoj prvi ulazak u teritorijalno more RH evidentiralo je u Dubrovačko-neretvanskoj (74,8%) te u Splitsko-dalmatinskoj županiji (15,4%). Na području Splitsko-dalmatinske županije najposjećenija luka je Split, koja je u 2010.g. zabilježila ukupno 162.847 putnika što je za 29% više u odnosu na 2009.g. Kruzeri se u splitskoj luci zadržavaju prosječno desetak sati, otprilike polovica putnika siđe s broda i ode u obilazak grada pri čemu potroše oko 71 euro dnevno.
- Potrebno je naglasiti da su u okviru reduciranja negativnih utjecaja nautičkog turizma na prostor i okoliš, provedbenim propisima luke nautičkog turizma obvezane na implementaciju sustava prihvatnih uređaja radi sakupljanja otpadnih tvari s plovni objekata (fekalije, ulja, komunalni otpad,...).
- **Ugostiteljstvo** predstavlja jedan od važnih aspekata turističke ponude i potrošnje. Prema podacima DZS-a u SDŽ je u 2009. u sektoru ugostiteljstva bilo zaposleno 11.249 osoba, po čemu se nalazi na trećem mjestu nakon Istarske i Primorsko-goranske županije.
- U prvih šest mjeseci ostvarena vrijednost prometa u ugostiteljstvu RH iznosi 6,1 milijardi kuna i nominalno je 4% manja u odnosu na isto razdoblje u 2008. godini. Vrijednost prometa u ugostiteljstvu za isto razdoblje u Splitsko – dalmatinskoj županiji bila je 589 milijuna kuna što je za 8% manje u odnosu na prethodno razdoblje. U istom razdoblju u Splitsko – dalmatinskoj županiji bilo je 1.650 poslovnih jedinica, ili pak 21% manje u odnosu na 2008. godinu, dok je na državnoj razini zabilježen pad od 3%. Broj zaposlenih u navedenom razdoblju u Splitsko – dalmatinskoj županiji pao je za 8%, sa 11.628 u 2008. godini na 10.707 zaposlenih u ugostiteljstvu u 2009. godini. Na državnoj razini je zabilježen dvostruko manji pad broja zaposlenih od 4 %.
- Glavnim planom razvoja turizma SDŽ analizira se razina sofisticiranosti i specijalizacije postojećeg turističkog proizvoda, aktivnosti i iskustava u odnosu na broj turističkih dolazaka na područje, gdje se može vidjeti da je postojeća situacija okarakterizirana niskom razinom sofisticiranosti proizvoda, aktivnosti i iskustava koji se promoviraju i komercijaliziraju turistima.
- Zaključno, turistička ponuda županije nedovoljno je razvijena što rezultira visokom sezonskom koncentracijom turističke potražnje i izrazitim koeficijentom turističke gustoće/saturacije u obalnim i otočkim destinacijama, te s tim povezane sezonske preopterećenosti postojeće komunalne i prometne infrastrukture. S druge strane, neiskorištene su mogućnosti za razvoj ruralnog turizma, osobito u zaobalnom dijelu Županije i u unutrašnjosti otoka.
- Kao odgovor na neke od prepoznatih problema, Županija je u 2009.g. donijela Plan razvoja kulturnog turizma SDŽ i Strategiju razvoja ruralnog turizma SDŽ i njihova je provedba u tijeku.

³⁷ Prema Odluci o izmjenama i dopunama Odluke o donošenju Prostornog plana Splitsko-dalmatinske županije, 2007., str. 35.

5.4. Poljoprivreda

- Prema Popisu poljoprivrede 2003. godine (DZS), **ukupno raspoloživo poljoprivredno zemljište u Županiji iznosi 40.277ha, a koristi se svega 51,49% (20.738ha)**. U strukturi nekorištenog zemljišta, zapuštene poljoprivredne površine sudjeluju sa 6.888 ha, a šume sa 11.193ha.
- Prema načinu korištenja, oranice i vrtovi zauzimaju 26,47%, livade 13,26%, pašnjaci 25,48%, voćnjaci 19,53%, vinogradi 15,02% korištenog zemljišta. Najveći dio površina oranica i vrtova nalazi se pod žitaricama, krumpirom i krmnim biljem. Budućnost povrtlarstva, s obzirom na klimatske uvjete (ali i mogućnosti plasteničke i stakleničke proizvodnje), treba tražiti u proizvodnji zimskih i ranoproljetnih kultura, posebice radi plasmana na kontinentalna tržišta. U voćnjacima dominiraju jabuke, breskve, nektarine i agrumi. **Tradicionalne kulture, npr. badem, smokva, rogač, višnja maraska, stolna trešnja, polako nestaju unatoč potencijalno dobrim mogućnostima plasmana**, pogotovo na vanjska tržišta zdrave hrane.
- **Maslinarstvo je od izuzetnog značaja** za Splitsko-dalmatinsku županiju o čemu govori i brojka da se **na Županiju odnosi gotovo polovina ukupne proizvodnje maslinovog ulja Republike Hrvatske u 2007.g. (48%)**. U istoj godini prirod maslina iznosio je 18.162t, a bilo je proizvedeno 22.286hl maslinova ulja.
- Izrazita je važnost i vinogradarstva budući da prema podacima iz 2007. godine u Splitsko-dalmatinskoj županiji prirod grožđa bio 29.467t, a proizvedeno je 94.000hl vina. **Udio SDŽ u proizvodnji vina na razini RH iznosio je 10,81%**. Vinogradarstvo, kao tradicionalna djelatnost ovog područja, prolazi kroz velike promjene. Mali, usitnjeni posjedi i ovdje su (kao i u svim poljoprivrednim djelatnostima) problem i prepreka razvoju, posebice podizanju novih (plantažnih) vinograda. Privatna inicijativa nositelj je razvoja, posebice u svjetlu vinarstva i podrumarstva.
- U pogledu stočarstva, na području Županije prema podacima iz 2007. godine registrirano je 7.406 komada stoke krupnog zuba, 64.218 ovaca, 2.914 svinja, 247.650 komada peradi.
- Prema Upisniku poljoprivrednih gospodarstava Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja u 2009.g. zabilježeno je u SDŽ 14.442 poljoprivrednih gospodarstava u ukupnoj površini od 12.156 ha, od čega 95% u razredu manje od 3 ha, a nijedno gospodarstvo veće od 1.500 ha. Time SD županija ima udio od 7,5% u ukupnom broju poljoprivrednih gospodarstava Hrvatske i prednjači u odnosu na ostale županije Jadranske Hrvatske, dok po ukupnoj površini gospodarstava prednjače Ličko senjska i Istarska županija.
- **Ekološka poljoprivredna proizvodnja Splitsko-dalmatinske županije je prema podacima iz 2009.g obuhvaćala tek 93,4ha, što je niskih 6% ukupne eko površine u Jadranskoj Hrvatskoj. Taj podatak je još porazniji ako se uzme u obzir činjenica da eko površina Jadranske Hrvatske čini samo 12% ukupne eko površine u Hrvatskoj.** U strukturi zemljišta prevladavaju nasadi maslinika (36%) i vinograda (33%). Razvojne mogućnosti u sektoru ekološke proizvodnje su velike, osobito na otocima, s obzirom na postojanje značajnih površina netretiranog zemljišta, blagu mediteransku klimu i autohtone poljoprivredne kulture i pasmine.

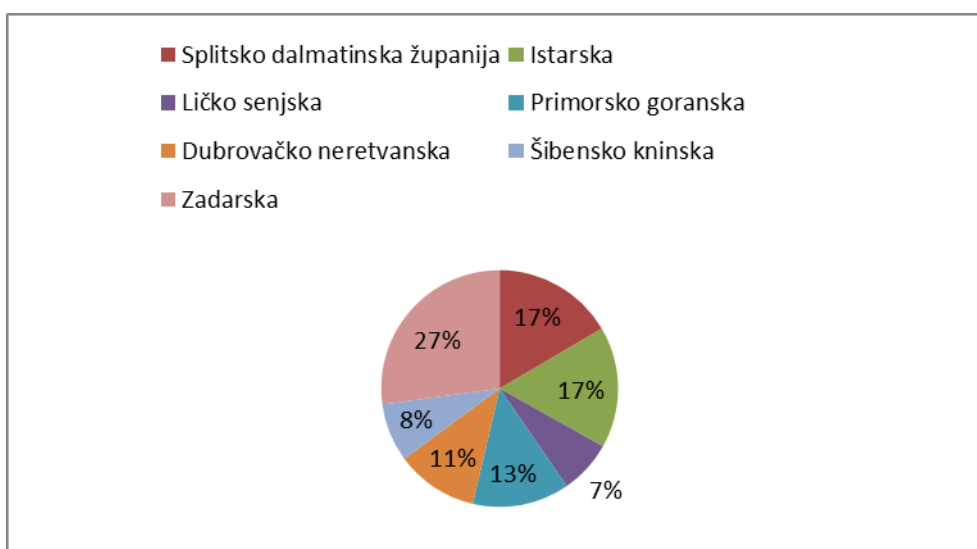
Slika 16: Eko površine u jadranskim županijama, 2009. , u %

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 2010.

- Ako se u obzir uzme podatak o broju eko proizvođača u 2009. g. kada je naša županija imala 25 registriranih proizvođača, što je 17.6% ukupnog broja u Jadranskoj regiji i samo 3% proizvođača u Hrvatskoj, opet se donosi zaključak o **ispodprosječnoj razvijenosti eko poljoprivrede u županiji**. Međutim, valja napomenuti da SD županija bilježi veliki broj registracija poljoprivrednih gospodarstava na ekološku proizvodnju što će se tek odraziti u statističkim podacima.

Slika 17: Eko proizvođači u jadranskim županijama, 2009. , u %

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 2010.

- Usvajanjem novog Zakona o državnoj potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju (NN 83/09, 153/09, 60/10) kojim se podržava poljoprivredna proizvodnja po pravilima mjera višestruke sukladnosti (skup svih mjera koje se moraju primjenjivati da bi se ostvarila prava na poticaje), poljoprivrednici se usmjeravaju na prelazak s konvencionalnog na integrirani model poljoprivrede. Integrirana poljoprivreda podrazumijeva upotrebu ekološki prihvatljivih zaštitnih sredstava u strogo dozvoljenim i kontroliranim količinama. U SD županiji je u posljednje vrijeme zabilježen interes za registraciju obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na prelazak u integriranu poljoprivredu.
- U tehnološkom pogledu, poljoprivredna je proizvodnja uglavnom tradicionalnog tipa (zastarjela tehnologija) i malih razmjera i nespecijalizirana. Dodatni problemi se javljaju u području **otkupa i plasmana poljoprivrednih proizvoda, koji skoro i ne postoji u organiziranom obliku. Konkretni problem predstavlja nedostatak skladišnih kapaciteta – velikih hladnjača za poljoprivredne proizvode.**
- **Konačno, stručna pomoć (Hrvatska poljoprivredna komora, Institut za jadranske kulture) poljoprivrednim proizvođačima je kvalitetna, ali nedovoljna.**
- Uz to, osiguranje financijskih sredstava jedan je od ograničavajućih čimbenika, osobito u vremenu recesije. Mjere i instrumenti poljoprivredne politike nedovoljno su razrađeni te je potrebno neke poticaje značajno redizajnirati u strateškom pravcu stvaranja prepoznatljive vrijednosne marke, prelaskom u razvojni oblik poticanja poljoprivrede, a napuštajući socijalni.³⁸
- Prema popisu iz 2001. godine, poljoprivrednog stanovništva je malo (1,75% ukupnog stanovništva Županije u odnosu na 5,5% na razini Hrvatske), a dobna i obrazovna struktura su nepovoljne. Mali je broj poslovnih subjekata u sektoru i veliki je broj onih needuciranih i neinformiranih o razvojnim programima i poticajnim mjerama poljoprivredne politike, koje su pak nedovoljno razrađene.
- Važno je istaknuti kako postoje prirodna ograničenja za brži razvoj poljoprivrede kao što su nedostatak vode i male površine raspoloživog zemljišta, ali isto tako razvoj ograničavaju i pritisci drugih gospodarskih djelatnosti i urbanizacije na preostala poljoprivredna tla.

5.5. Ribarstvo i akvakultura

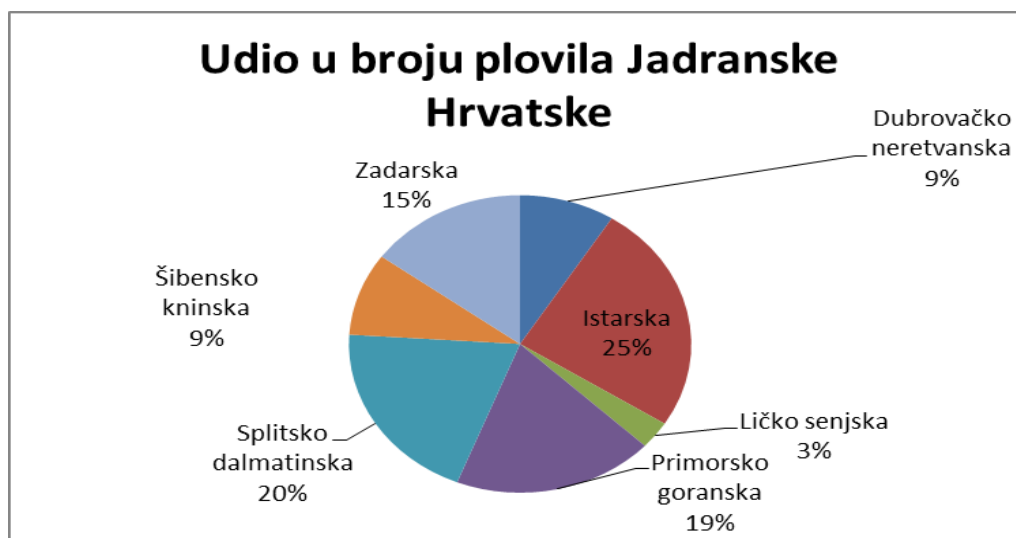
- Ribarstvo uključuje niz međusobno povezanih i međuovisnih djelatnosti: riboprerađivačka industrija te niz pratećih sadržaja poput ribarskih luka, brodogradnje i brodoremonta, tvornice za proizvodnju mreža, ribarskih alata i drugog ribarskog materijala, sabirnih i otpremnih centara.
- Ribarstvo je posebno značajno za razvoj otoka, s obzirom da uz maslinarstvo i vinogradarstvo predstavlja treću najznačajniju granu održanja života na otocima županije.
- U županiji je prema podacima Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja u 2010.g. registrirano ukupno 792 plovila za obavljanje gospodarskog ribolova. Najveći dio – gotovo 80% čine mala plovila (< 12 m), dok je plovila većih od 12m registrirano 163, od čega samo pet (5) plovila duljine od 45-60 m.
- Najveći dio ribarske flote čine višenamjenska plovila (261) i plovila za lov mrežama stajaćicama (242), od koji su velika većina (preko 90%) brodice <12 m. Iduće po brojnosti su koče koje čine oko 15% ukupne flote. Od ukupnog broja koča 83% ih je većih od 12m, što je značajno poboljšanje u odnosu na

³⁸ Strategija gospodarskog razvitka SDŽ do 2015.g., str. 30.

2004.g. kada je taj udio bio na razini od približno 50%, čime su povećane mogućnosti ribarenja na otvorenom moru.

- Kao što je razvidno iz Slike 18, **SD županija ima drugi najveći udio u broju plovila Jadranske regije (20%)**, odmah iza Istarske županije (25%).

Slika 18: Udio u broju plovila Jadranske Hrvatske u 2009.

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 2010.

- Prijavljeni ulovi u gospodarskom ribolovu tijekom 2009.g u SD županiji zasnivaju se uglavnom na ulovu srdela, inćuna i miješane sitne plave ribe.
- Plovila SD županije u 2009. g. ukupno su iskrkala 9.926 t ribe na 99 iskrcajnih mjesta, od čega 75% otpada na iskrcaj plivaričara. Ako se taj iznos usporedi s drugim županijama Jadranske regije, za istaknuti je da je **SD županija vodeća županija po količini iskrcaja**, a odmah iza nje nalazi se Primorsko-goranska sa 8.533 t te Istarska sa 6.937 t iskrcaja.
- Veliku prepreku za razvoj ribarstva predstavlja neodgovarajuća kopnena, ribarska i lučka infrastruktura i logistika, nepostojanje organiziranog tržišta ribom (veletržnica ribe), kao i neriješen status ribarskih luka i iskrcajnih mjesta.
- Veliki i još uvijek čist morski akvatorij (9.576,40 km²), kao i već izgrađeni kapaciteti u akvakulturi i marikulturi (uzgoj pastrve, uzgoj lubina i komarče te uzgoj tunja za zahtjevno japansko tržište) te duga ribarska tradicija čine proizvodnju i potrošnju uzgojene ribe posebno značajnom za daljnji gospodarski razvitak županije (naročito ruralnih prostora u priobalju i na otocima).
- SD županija **ima izrazite komparativne prednosti za široki razvoj marikulture, prvenstveno zbog još jako dobro očuvane čistoće i topline mora i podmorja te razvedenosti svoje obale**. Međutim, prilikom razvoja ove gospodarske grane treba paziti na održivost iste s obzirom na potencijalne opasnosti po okoliš.
- U županiji postoji tek tri (3) ribogojilišta slatkovodne ribe. S druge strane, 2009.g. je u županiji registrirano trinaest (13) uzgajivača ribe (od toga 9 uzgajivača bijele ribe, 3 uzgajivača tune i 1 uzgajivač školjaka), čime SDŽ čini 8,6% od ukupnog broja registriranih subjekata u Hrvatskoj i **zauzima tek 4. mjesto među jadranskim županijama po broju uzgajivača**. Najmanje je zastupljen uzgoj školjaka, tek 1

uzgajivač školjaka u odnosu na 115 uzgajivača u RH. Od ostalih primorskih županija, po uzgoju morskih vrsta prednjači Dubrovačko-neretvanska županija sa sveukupno 89 uzgajališta.

- Kao što je vidljivo sa sljedeće slike, trenutna proizvodnja morskih organizama u Županiji (ukupno 3.450 t) velikim se dijelom odnosi na proizvodnju tune (2.500 t), dok se proizvelo samo 50 t školjki.

Slika 19: Proizvodnja morskih organizama u SDŽ, 2009.g.

Izvor: Obrada autora prema podacima HGK-a

- **Problem s kojim se sve češće susreću mnoge tvrtke uzgajivači ribe i školjaka jest neproduživanje Ugovora o koncesiji na morsko dobro na kojem obavljaju svoju djelatnost**, budući da pojedine jedinice lokalne samouprave često blokiraju marikulturu i pokušavaju je potpuno izbaciti iz svojih prostornih planova iako bi isti trebali biti usklađeni s planovima više područne razine.
- Dodatan problem za razvoj ribarstva i akvakulture predstavlja nedovoljna organiziranost ribara i proizvođača u smislu povezivanja u udruge, zadruge i organizacije proizvođača s jedne strane te nekonkurentnost malih proizvođača s druge strane.
- Pozitivan primjer jest osnivanje Klastera marikultura 2008.g. u Splitu koji trenutno okuplja 76 pravnih subjekata diljem obale, hrvatskih tvrtki i obrtnika iz djelatnosti marikulture što ukupno čini 808 zaposlenih. Članovi Klastera u 2008.g. su proizveli 3.400 t tune, 3.500 t bijele ribe i 15 milijuna komada riblje mlađi te 810 t školjki. Cjelokupne količine tune izvoze se na zahtjevno tržište Japana, dok je najveći dio bijele ribe i školjaka namijenjen domaćem tržištu.

5.6. Izravna strana ulaganja

- Značaj SD županije u privlačenju stranih ulaganja očituje se prvenstveno u **nizu komparativnih prednosti**, među kojima se posebno ističu: geostrateški položaj, razvijena prometna povezanost u svim granama prometa, ekološki iznimno očuvan okoliš, bogato kulturološko i tradicijsko naslijeđe, bogati turistički resursi te visoko obrazovani i znanstveni potencijal.

- S druge strane, **ključan problem u privlačenju stranih ulaganja predstavljaju administrativne prepreke kao što su neusklađenost lokalne prostorno planske dokumentacije, nesređeni imovinsko pravni odnosi i zemljišne knjige, slaba komunikacija potpornih institucija i troma birokracija.** Osim toga, treba pojačano raditi na prezentaciji županije u inozemstvu s naglaskom na mogućnosti ulaganja.
- Prema podacima HNB-a, od 1993. do prvog tromjesečja 2010. godine ukupna vrijednost inozemnih izravnih ulaganja iznosila su **1,045 mlrd Eura**, a što čini **udio od 4,28% u ukupnim inozemnim izravnim ulaganjima u RH.** Rekordna godina je 2007. u kojoj su ulaganja dostigla iznos od 194,5 mil. Eura, a nakon čega ona bilježe padove u narednim godinama, točnije -37,0% u 2008. i -22,0% u 2009.g.
- Najviše je ulaganja došlo iz Francuske (1.218,4 mil. Eura) i Velike Britanije (193,3 mil. Eura). Od ostalih županija Jadranske Hrvatske, samo je Primorsko-goranska županija privukla više izravnih stranih ulaganja (5,5% ukupnih ulaganja u RH).
- Promatrajući sektorsku strukturu ulaganja, razvidno je da je **najviše sredstava uloženo u sektor financijskog posredovanja, osim osiguravajućih i mirovinskih fondova** (41,58 % ukupnih ulaganja u SDŽ), u **poslovanje nekretninama** (11,72%) te u **proizvodnju ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda** (11,53%). U sektor **hoteli i restorani** uloženo je tek **8,13% ukupnih ulaganja u SDŽ.**
- Kao što je već navedeno u Tablici 19. ***Pokazatelji uspješnosti poslovnog sektora, vrijednost inozemnih izravnih ulaganja u razdoblju 2005.-2009. u SDŽ bio je 1,3 milijuna EUR po glavi stanovnika, dok je na razini Jadranske Hrvatske taj iznos bio 1,9.*** U istom razdoblju u Republiku Hrvatsku došlo je 3,2 milijuna EUR per capita, čime je **SDŽ daleko ispod prosjeka RH.**
- S obzirom na gore navedene prepreke stranim ulaganjima kao i očito neiskorištene potencijale, županija se u razdoblju 2007./2008.g. uključila u program certifikacije županije kao regije za ulaganje (Investment certification programme for regions – ICPR) prilikom čega je županija dobila certifikat za uspješno završen rad na projektu te je stekla mogućnost korištenja oznake hrvatske regije privlačne za ulaganje (Croatian investment friendly region- CIFR). U periodu 2010.-2011. slijedi nastavak naprednog programa certifikacije regija za ulaganja u našoj županiji kojim će se dodatno unaprijediti znanja i vještine svih potpornih institucija, što se realizira projektom Razvoj investicijskog okruženja. **Projekt Razvoj investicijskog okruženja** okuplja tim od 35 međunarodnih i lokalnih stručnjaka koji pomažu županiji da postane atraktivna lokacija za strana ulaganja, a koordinator projekta za našu županiju jest RERA S.D.
- Unutar Projekta „RIO“ tj. Naprednog programa certifikacije regija za ulaganja (AICPR) odrađeno je niz aktivnosti unutar nekoliko standarda (Naprednog imovinskog, Informacijskog, Marketinškog, 4.-og standarda, te Outreach kampanje za investitore) čiji je primarni zadatak pružanje pomoći potencijalnim ulagačima i priprema svih županija obuhvaćene ovim Projektom da na što bolji i kvalitetniji način riješe sve prepreke s kojima se susreću strani ulagači, te na taj način maksimalno olakša cjelokupnu proceduru uspostave poslovanja za svakog novog investitora.
- Sve prethodno navedene aktivnosti iz svakog standarda su uspješno završene, sa svim pripremljenim dokumentima iz pojedinog standarda te je kao kruna svega potpisan i Provedbeni sporazum za uspostavu „One Stop Service Center-a“ za strane investitore, sa jedinicama lokalne samouprave i ostalim potpornim institucijama koje su uključene u proces osnivanja tvrtke i uspostave cjelokupnog poslovanja određenog investitora.
- Završna aktivnost na projektu bila je evaluacija i analiza stanja pripremljenosti u Splitsko-dalmatinskoj županiji, za sve potencijalne investitore temeljem zadanih kriterija Projekta, koju su uspješno okončali djelatnici javne ustanove RERA-e S.D. i Županije (srpanj, 2011.), nakon čega slijedi službena dodjela naprednog certifikata Županiji kao prijateljskoj regiji za ulaganje od strane MINGORP-a, koje je ujedno i krovna institucija za provedbu Projekta.
- Primjeri dobre prakse u županiji svakako su hoteli Le Meridien Lav i Radisson Blu Split, tvrtke poput Cemex-a, Ericsson-a te bankarski sustavi kao što je Societe Generale. Također treba izdvojiti i poduzetničku zonu „Podi – Dugopolje“ u koju je uloženo najviše sredstava od svih postojećih zona – oko 3 milijarde kuna od strane investitora, od kojih značajan dio dolazi izvan županije.

5.7. Razvojni problemi i potrebe

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<i>Opća obilježja:</i>	
- Usprkos solidnim stopama rasta ostvarenim prije gospodarske krize, županija i dalje bilježi ispodprosječnu razinu razvijenosti; - Prisutne su značajne unutar-županijske razlike prema stupnju razvijenosti. Posebno značajno zaostajanje bilježe manje lokalne jedinice u zaobalju; - Županija bilježi ispodprosječnu razinu poduzetničke aktivnosti prema većini pokazatelja. Posebno je uočljivo zaostajanje u pogledu broja i uspješnosti velikih poduzeća; - Razina investicijskih ulaganja je ispodprosječna, s tim da je u recesijskoj 2009. g. zabilježen veći pad investicija u odnosu na nacionalnu razinu; - Razina izvozne orijentiranosti niža je od većine primorskih županija te je dodatno pogoršana izrazitim padom robnog izvoza u 2009.g.; - Osim u segmentu izvoza brodova, županijsko gospodarstvo bilježi zanemarivu vrijednost izvoza robe srednje i visoke razine tehnologije. - Broj obrtnika se izrazito smanjio nakon izbijanja gospodarske krize, s tim da je značajan broj obrta nastavio poslovanje u sektoru sive ekonomije. U segmentu obrtništva dominira uslužno obrtništvo s niskom dodanom vrijednosti; - Županijsko gospodarstvo ima izuzetno visoke probleme s likvidnošću; - Slaba horizontalna i vertikalna integracija poduzeća te nedostatna suradnja s znanstveno-istraživačkim institucijama (manjak klastera i zajedničkih projekata); - Slabi kapaciteti za kvalitetno upravljanje gospodarskim zonama i privlačenje ulaganja; - Nedovoljan kapacitet i snaga djelovanja poduzetničkih potpornih institucija; - Nedovoljno iskorišten inovacijski kapacitet Sveučilišta.	- Poticati razvoj slabije razvijenih područja, zaobalja i otoka (nastaviti s programom Etno-eko sela i razviti dodatne programe koji će imati diferencirane kriterije financiranja u skladu s Indeksom razvijenosti); - Povećati ukupna ulaganja u poticanje poduzetništva iz proračuna županije te kontinuirano poticati JLS na veća ulaganja u razvoj poduzetništva; - Napraviti analizu učinkovitosti dosadašnjih instrumenata poticanja poduzetništva te sukladno rezultatima nastaviti s aktivnostima odnosno nadograditi postojeće instrumente; - Razviti nove oblike poticanja poduzetništva (poput Jamstvenog fonda za poticanje zelenog poduzetništva); posebno se usmjeriti na poticanje inovacija i novih tehnologija; - Kroz županijske programe poticati razvoj klastera odnosno funkcionalno povezivanje gospodarskih subjekata te suradnju sa znanstveno-istraživačkim institucijama; - Sustavno jačati kapacitete regionalne i lokalne samouprave za privlačenje ulaganja te izdvajati sredstva za promoviranje županije kao privlačne lokacije za ulaganje. - Stvoriti sve preduvjete za izgradnju Znanstveno-tehnološkog parka Vučevica ; - Poboljšati sustav poticanja izgradnje poduzetničkih zona te pokrenuti program jačanja vještina za upravljanje poduzetničkim zonama, posebno u području (ciljanog) privlačenja ulaganja; - Pomoću financijskih i drugih poticaja promovirati regionalno i međuregionalno integriranje gospodarstva i razvoj klastera; - Izgradnja i razvoj poduzetničke infrastrukture kroz osnivanje poduzetničkih centara i poduzetničkih inkubatora na području županije te njihovo institucionalno jačanje.

Industrija:	
- Izrazito nepovoljna industrijska struktura u kojoj dominira još uvijek nerestrukturirana brodogradnja, dok u ostalim granama nedostaju veći gospodarski subjekti koji bi mogli biti nositelji rasta ind. proizvodnje; - Nedostatno investiranje u industriju, a osobito niska razina ulaganja u razvoj; - Rast ukupne industrijske proizvodnje u najvećoj mjeri oslanja se na samo tri grane (proizvodnja hrane i pića; proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda te proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava); - Nedovoljna iskorištenost gospodarskih potencijala u sektoru obnovljivih izvora energije.	- Poticati sudjelovanje industrijskih poduzeća u europskim i nacionalnim programima za poticanje inovativnosti i za tehnološko jačanje te pružiti potporu poduzećima u pripremi projektnih prijedloga; - Pokrenuti pripremu razvojnih projekata u sektoru prometa i obnovljivih izvora energije (izraditi potrebne studije, odrediti najbolje lokacije, identificirati potencijalne privatne partnere, započeti izradu projektnih prijave za EU fondove).
Turizam :	
- Pretežito oslanjanje na komparativne (prirodne) prednosti u razvoju turizma umjesto na stvaranje konkurentskih prednosti; - Nedovoljno razvijeni selektivni oblici turizma (kulturni, ruralni, kongresni, itd.); - Nedovoljno organizirani privatni smještaj koji zauzima preko 60% ukupnih kapaciteta; - Nedovoljno razvijena svijest o potrebi zajedničkim upravljanjem destinacijom; - Nizak udio hotelskih kapaciteta u ukupnim kapacitetima. Nedovršena privatizacija hotelskih poduzeća te s tim u vezi poslovanje bez vizije i oslonjenosti na tržište; - Spora primjena suvremenih tehnologija, posebice u malim smještajnim objektima; - Spora adaptacija na nove trendove i još uvijek relativno niska svijest o potrebi stalnog obrazovanja kadrova; Posebno niska razina znanja i educiranosti u istraživanju tržišta i primjeni marketinških načela u poslovanju. - Loša dobna i kvalifikacijska struktura zaposlenih u turizmu i niske plaće. - Nedovoljan broj specijaliziranih objekata koji poslužuju posebne tržišne niše; - Mali broj (visoko) kvalitetnih nautičkih vezova i nedovoljno razvijena nautička logistika s obzirom na rastuću potražnju; - Neadekvatna komunalna i prometna infrastruktura i s tim u vezi problem njene sezone preopterećenosti; - Visoka sezonska koncentracija turističke	- Potaknuti razvoj selektivnih oblika turizma (sa pripadajućom infrastrukturom) koji će produžiti turističku sezonu i stvoriti konkurentske prednosti (nastaviti s Programom etno-eko sela, Programom tematskih staza i drugim programima te razviti nove programe), sve u skladu s načelom održivosti; - Razviti program unaprjeđenja, organiziranja i povećanja konkurentnosti privatnog smještaja; - Razviti programe destinacijskog menadžmenta, posebno kroz cjeloživotno obrazovanje i obrazovanje odraslih; - Ubrzati proces privatizacije hotela u državnom vlasništvu; - Privlačiti investicije u izgradnji novih smještajnih kapaciteta, posebice hotela s 4 i 5 zvjezdica; - Osmisliti program educiranja turističkih djelatnika u skladu s najnovijim svjetskim trendovima i privlačiti mlade ljude u strukovne i visoke škole za turistička zanimanja; - Poboljšati komunalnu i prometnu infrastrukturu, posebice u visoko saturiranim turističkim odredištima; - Povećati ulaganja u razvoj nautičkih luka i opreme kako bi se poticao razvoj visoko kvalitetnog turizma; - Povećati ulaganje u dodatne turističke sadržaje tokom cijele godine i ne samo u priobalju i na otocima.

potražnje i izraziti koeficijenti turističke gustoće/saturacije u obalnim i otočkim destinacijama; - Neiskorištene mogućnosti za razvoj ruralnog turizma, osobito u zaobalnom dijelu Županije i u unutrašnjosti otoka; - Nedostatna vanpansionska potrošnja, posebno na dodatne elemente ponude.	
Poljoprivreda:	
- Depopulacija ruralnih područja kao i nepovoljna dobna struktura seoskog stanovništva; - Usitnjenost posjeda i neriješeno vlasništvo; - Veliki udio neobrađenog i zapuštenog poljoprivrednog zemljišta; - Prirodna razvojna ograničenja (nedostatak vode, male površine raspoloživog zemljišta); - Pritisci drugih gospodarskih djelatnosti i urbanizacije na preostala poljoprivredna tla; - Zastarjela tehnologija i nerentabilan način proizvodnje; - Neorganizirano tržište poljoprivrednih proizvoda (otkup, distribucija, plasman); - Nedostatak skladišnih kapaciteta – velikih hladnjača za poljoprivredne proizvode; - Needuciranost poljoprivrednika, neinformiranost o razvojnim programima i poticajnim mjerama; - Mali broj poslovnih subjekata u sektoru; - Nedovoljna institucionalna potpora (savjetodavna služba; uvjeti kreditiranja i sl.); - Nedovoljno razrađene mjere i instrumenti poljoprivredne politike; - Mali udio eko površina u ukupnim površinama Hrvatske te mala zastupljenost eko proizvodnje	- Poticati povratak stanovništva u ruralna područja (kao npr. Programom agroturizma); - Provesti program okrupnjivanja zemljišta i rješavanja imovinsko-pravnih odnosa; - Osmisliti načine boljeg iskorištavanja poljoprivrednog zemljišta; - Poticati razvoj infrastrukture u funkciji poljoprivrede; - Poticati program „voda u poljoprivredi“ kojim se iznalazi optimalan način osiguranja dostatnih količina vode za poljoprivredu; - Izraditi Strategiju razvoja poljoprivrede i upravljanja poljoprivrednim zemljištem; - Poticati program osnivanja zadruga i drugih oblika udruživanja proizvođača i njihovih proizvoda u poljoprivredi; - Poticati razvoj poljoprivredno-prerađivačkog sektora, s naglaskom na ekološku proizvodnju i autohtone proizvode; - Provoditi programe edukacije poljoprivrednih subjekata o razvojnim programima i mogućnostima financiranja iz EU fondova; - Poticati poduzetništvo u poljoprivredi, s naglaskom na primjenu novih tehnoloških rješenja te ih prilagoditi zahtjevima okoliša; - Financirati poljoprivredu sa kvalitetnim i povoljnim sredstvima (subvencionirano kreditiranje); - Poticati razvoj ekološke poljoprivrede te poticati plasman eko proizvoda putem ponude u turističkim objektima.
Ribarstvo i akvakultura:	
- Neodgovarajuća kopnena, ribarska, lučka infrastruktura i logistika; - Nedovoljna organiziranost ribara i proizvođača (udruge, zadruge i organizacije proizvođača); - Nekonkurentnost malih proizvođača;	- Inicirati i poticati izgradnju kopnene, ribarske, lučke infrastrukture i logistike; - Poticati i jačati interesna udruživanja ribara; - Povećati proizvodnu tržišnu konkurentnost proizvođača u ribarstvu; - Izvršiti nužne izmjene i dopune Županijskog

- Neusklađenost lokalnih i županijskih prostornih planova (neriješen status ribarskih luka i iskrčajnih mjesta); a s tim u svezi i problemi oko produljenja koncesija na pomorskom dobru za potrebe marikulture; - Nepouzdana ribarska statistika (očevidnici); - Nepostojanje organiziranog tržišta ribom (veletržnica ribe); - Ribarstvo i marikultura nisu dovoljno razvijeni s obzirom na prirodne preduvjete.;	prostornog plana i uskladiti lokalne prostorne planove sa županijskim kako bi se očuvale lokacije za marikulturu; - Pripremiti projektnu dokumentaciju i započeti izgradnju ribarskih luka i veletržnice ribe; - Organizirati ribarske luke i kao obalnu infrastrukturu za potrebe marikulture.
--	---

6. DRUŠTVENE DJELATNOSTI

Društvene djelatnosti dijelimo na obrazovanje, zdravstvo i socijalnu skrb te kulturne i športske djelatnosti.

6.1. Obrazovanje

Obrazovanje se dijeli na predškolsko, osnovno i srednje školstvo, visoko školstvo i znanost.

6.1.1. Predškolski odgoj

- U Županiji je početkom pedagoške godine 2009./2010. djelovalo 168 javnih dječjih vrtića koji realiziraju programe predškolskog odgoja i naobrazbe za 11.228 djece tj. za 81,9% djece u sustavu predškolskog obrazovanja u toj pedagoškoj godini. Tome valja pridodati i manji broj vjerskih (10) i privatnih vrtića (31) u kojima se nalazi 2.476 djece Županije tj. 18,0% od ukupnog broja djece u sustavu predškolskog obrazovanja. Od ukupno 13.704 djece u sustavu predškolskog obrazovanja najveći je udio – 49,1% djece u dobi od 5 i više godina starosti, 40,5% djece je u dobi od 3 do 5 godina, a samo 10,3% djece u jaslčnim programima do 3 godine.
- Vrtići se nalaze u svih 16 gradova Županije te u 32 od 39 općina Županije, što pokazuje da **županija raspolaže razvijenom mrežom vrtića**, iako je u velikom broju jedinica lokalne samouprave i dalje primjetna nedovoljna opremljenost i kapacitet vrtića. Predškolsko obrazovanje je u nadležnosti jedinica lokalne samouprave, međutim Županija ovisno o raspoloživosti financijskih sredstava potpomaže one jedinice lokalne samouprave koje u danoj godini ne uspijevaju samostalno financirati program predškolskog odgoja.
- Prema podacima iz Regionalnog operativnog programa (ROP-a) za ped. g. 2003./2004., prosječan broj djece u skupini u vrtićima jest 24,21 (gornja granica propisana Državnim pedagoškim standardom predškolskog odgoja i naobrazbe -25), a prosječan broj zaposlenika po odgojnoj skupini je 2,69.
- Grad Zagreb ima 1,6 puta više stanovnika od Splitsko-dalmatinske županije (Procjena DZS, 2007.), ali i 2,43 puta više djece uključene u programe predškolskog odgoja te 3,13 puta više odgojitelja. Zanimljiv je omjer broja djece i odgojitelja koji je početkom ped. g. 2009./2010. manji u Gradu Zagrebu (11,3) u odnosu na prosjek Hrvatske od 12,5 djece na jednog odgojitelja, a prosjek u Splitsko-dalmatinskoj županiji je još viši – 14,3. Navedeni podaci ukazuju na **otežane mogućnosti kvalitetnog rada u vrtićima** u SDŽ s obzirom na **određeni manjak odgojitelja** iako je spomenuti omjer znatno poboljšanje od ped. god. 2004./2005. kada je udio bio blizu 17. Međutim, treba imati na umu geografsku neujednačenost s obzirom da je ovaj problem primarno izražen u najvećim gradovima, prije svega Splitu, Solinu i Kaštelima.

6.1.2. Osnovno školstvo

- Početkom 2009./2010. školske godine nastava u osnovnim školama Županije je bila organizirana u 216 osnovnih škola s 2.044 razrednih odjela. U Splitsko-dalmatinskoj županiji nalazi se 10.1% svih osnovnih škola koje obuhvaćaju nešto više od 11% svih učenika i učitelja u osnovnim školama u Hrvatskoj.
- U školskoj godini 2008./2009. registrirane su 63 osnovne matične škole sa 119 područnih škola (odjela) čiji je osnivač Splitsko dalmatinska županija, dok su Grad Makarska i Grad Split osnivači osnovnih škola na upisnim područjima gradova Makarske i Splita (2 osnovne škole na području grada Makarske i 27 na području grada Splita).
- U šk. g. 2003./2004. prema podacima iz ROP-a prosječna područna škola je imala **samo 28,6 učenika**, što ukazuje na potencijalni problem kvalitete nastave kao i same održivosti takvih škola. S druge strane, **matične škole je u prosjeku pohađao čak 448,7 učenik**.
- Broj učenika u osnovnim školama Županije varira. Najmanji broj učenika je u školi u Nerežišćima (10 učenika), Lećevici (13 učenika) i Sutivanu (16 učenika), a još 8 škola u općinama Županije ima manje od 100 učenika. S druge strane, četiri škole čiji je osnivač Županija broje preko 1.000 učenika (Imotski,

Solin, Omiš i Trilj). S tim je povezan i problem velikog broja škola koje su prisiljene raditi u više smjena, pogotovo u velikim gradovima.

- Zabrinjavajući su rezultati analize usporedbe podataka o kretanju broja učenika u osnovnim školama Županije u školskoj godini 1996./1997. i šk. g. 2008./2009. koju je izradio Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i šport SD županije na temelju podataka Službe za društvene djelatnosti Ureda državne uprave u SD županiji. U tom dvanaestogodišnjem razdoblju broj učenika u osnovnim školama u županiji se smanjio za 5.937, što čini **pad broja učenika od 12,4%**. Slikovito rečeno, ukupno **u Županiji je u tih 12 godina „nestalo“ više od dvanaest (12) škola sa po 500 učenika** ili gotovo 300 razrednih odjela po 20 učenika.
- Kretanje broja učenika u osnovnim školama Županije u referentnom razdoblju varira ovisno o geografskom području županije. Porast broja učenika zabilježen je samo u okolici Splita (Podstrana), području Solina (Solin) i neznatno u području Vrgorca, a i taj porast ukupno iznosi samo 464 učenika. S druge strane, posebno se ističe smanjenje broja osnovnoškolaca na otocima Braču (-34,4%), Hvaru (-28,4%) i Visu (-24,5%), području Makarske (-29,4%), području Trogira (-19,6%), te posebno u Gradu Splitu (-19,2% ili 3.684 učenika manje). Situacija je dodatno zabrinjavajuća ako se u obzir uzme podatak da je broj učenika u šk. g. 2008./2009. u nižim razredima osnovnih škola županije u odnosu na više razrede znatno manji, što upućuje na nastavak trenda smanjenja broja učenika.
- Prema podacima iz ROP-a za šk. g. 2003./2004. nešto **više od 40% osnovaca u područnim školama Županije nalazi se u kombiniranim razredima** što stvara financijske i fizičke poteškoće u organiziranju nastave i prijevoza za njih te općenito, neuravnoteženost u dostupnosti osnovnoškolskog obrazovanja. Taj prosjek je nešto veći od udjela svih hrvatskih osnovaca u kombiniranim razredima u područnim školama koji iznosi 37%. Najveći udio osnovaca u kombiniranim razredima je u Ličko-senjskoj (63%) i Vukovarsko-srijemskoj županiji (57%). U gradu Zagrebu, od 2.949 osnovaca u područnim školama samo njih 12,34% je u kombiniranim odjeljenjima.
- Ukoliko se analizira broj učenika na jednog učitelja tada je situacija uravnoteženija. Prosječno u RH ima 12,3 učenika na jednog učitelja. Situacija u Splitsko-dalmatinskoj županiji je ujednačena s prosjekom za Hrvatsku, ali treba uzeti u obzir nerazmjer između područnih i matičnih škola i broja učenika prema područjima Županije.
- Sve veći problem predstavlja i nepostojanje produženog i cjelodnevnog odgojno-obrazovnog rada u osnovnim školama u velikim gradovima (osim u Splitu). Osim toga, nedovoljna je i infrastruktura i oprema za organiziranje terenske nastave, škola u prirodi i sl.
- Osnovnih škola za djecu i mladež s teškoćama u razvoju u SD županiji ima 4 s 10 razrednih odjela, s tim da su sve locirane u gradu Splitu. Krajem školske godine 2007./2008. te je škole pohađalo 48 učenika (tek 2,3% ukupnog broja učenika s teškoćama u razvoju u RH), a nastavu je održavalo ukupno 24 učitelja ili 13,15 učitelja mjereno ekvivalentom pune zaposlenosti.
- Što se tiče posebnog osnovnog obrazovanja, u SD županiji ima 1 osnovna škola za odrasle (u gradu Splitu) te 14 osnovnih glazbenih škola. Krajem školske godine 2007./2008. osnovnu školu za odrasle pohađalo je 37 učenika, a učitelja je bilo 8, dok su osnovne glazbene škole imale 1.392 učenika i 184 učitelja.
- **Veliki problem u osnovnom školstvu predstavljaju visoki tekući izdaci osnovnih škola koji se odnose na troškove prijevoza učenika**, kao i sigurnost prijevoza, a povezani su sa zastarjelim autobusima. Visoki troškovi mogli bi se smanjiti ukoliko bi se prijevoznicima produžilo ugovorno razdoblje na 5-7 godina što bi im omogućilo kupnju novih autobusa.
- U Splitsko-dalmatinskoj županiji je najveći broj malih škola do 150 učenika, i to njih 22. Prema najavama Ministarstva obrazovanja, znanosti športa, te škole očekuju promjenu statusa iz matičnih u područne škole. Promjena statusa iz matičnih u područne očekuje i 14 škola iz Dubrovačko-neretvanske županije, osam iz Zadarske te tri iz Šibensko- kninske. Usporedbe radi, u gradu Zagrebu sporne su samo tri škole.

6.1.3. Srednje školstvo

- Početkom 2009./2010. školske godine prema podacima DZS-a nastava u Splitsko-dalmatinskoj županiji je organizirana u 86 srednjih škola, a obuhvaćeno je 21.478 učenika u 872 razredna odjela sa 1.957,78 zaposlenih nastavnika u ekvivalentu pune zaposlenosti (FTE). Srednje škole u županiji obuhvaćaju 133 obrazovna programa iz 14 strukovnih područja.
- U Splitsko dalmatinskoj županiji krajem šk. g. 2008./2009. **oko 30% učenika je bilo uključeno u gimnazijske programe, a 45,8% u tehničke i srodne škole. U obrtničkim i industrijskim programima 3-godišnje naobrazbe bilo je oko 19% učenika.** Ovakvi trendovi s velikim učešćem 4-godišnjih i gimnazijskih programa su karakteristični i za Republiku Hrvatsku.
- S obzirom na prosječan broj učenika u srednjim školama odabranih županija, županija Splitsko dalmatinska sa 250 učenika po srednjoj školi početkom šk. god. 2009./2010. u prosjeku je Republike Hrvatske. Dodatni podaci prema područjima Županije pokazuju kako najveća opterećenost srednjih škola jest u gradu Splitu (329 učenika po srednjoj školi) i na obali, dok na otocima radi 12 srednjih škola koje prosječno imaju 53 učenika.
- Prosječan broj srednjoškolaca po razrednim odjeljenjima u Hrvatskoj krajem šk. g. 2008./2009. iznosio je 24 učenika po razredu i isti je za Splitsko-dalmatinsku županiju.
- U Splitsko-dalmatinskoj županiji su početkom šk. g. 2009./2010. registrirana četiri (4) učenička doma u kojima je prijavljeno 777 korisnika te ukupno 127 zaposlenih (od čega 33 odgojitelja).
- Značajan iskorak u infrastrukturi srednjeg školstva predstavlja **izgradnja srednje Zdravstvene škole s osam suvremenih laboratorija i kabineta u Splitu** ukupne vrijednosti ulaganja oko 30 milijuna kuna koja je u tijeku. Također, dovršena je nova školska zgrada Obrtne tehničke škole čime će se riješiti prostorni problemi četiri strukovne škole u Splitu.
- Veliki problem je loše stanje tehničke opremljenosti u srednjem školstvu (zastarjela nastavna pomagala i didaktička oprema). S druge strane, **primjetan je pomak u informatičkoj opremljenosti** budući da prosječno na jedno računalo dolazi 9 učenika u srednjim školama čiji je osnivač Županija, dok je taj omjer u šk. g. 2004./2005. bio 18,7 učenika na jedno računalo.
- Osim toga, značajan problem predstavlja i drastičan pad broja učenika u srednjim školama, posebno u gradu Splitu.
- Prema podacima Centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja o **rezultatima državne mature 2009./2010. šk. god., učenici SD županije zauzeli su 2. mjesto iz matematike među županijama**, čija je riješenost testa iznosila oko 59%, odmah iza Dubrovačko neretvanske županije (60%). Međutim, **na testovima iz hrvatskog jezika učenici SD županije na osrednjem su 10. mjestu**, s tim da je velika razlika u rezultatima učenika strukovnih škola i gimnazija. Također, **vrlo nepovoljan rezultat ostvaren je u informatici gdje su učenici SD županije zauzeli nisko 20. mjesto.**

6.1.4. Visoko školstvo i znanost

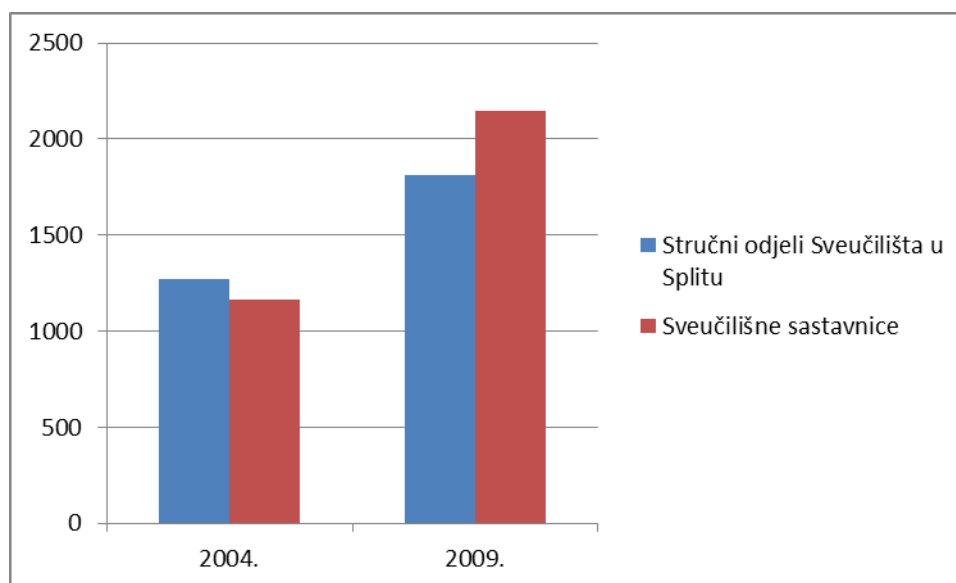
- Visoko školstvo i znanost na području SD županije obuhvaća Sveučilište u Splitu te dvije (2) visoke škole u Splitu i Dugopolju. Sveučilište u Splitu obuhvaća 12 fakulteta, tri (3) sveučilišna studijska centra i jedan (1) međusveučilišni studij. U sklopu 12 fakulteta organizirani su studiji za područja ekonomije, prava, pomorstva, građevine, arhitekture, elektrotehnike, računalstva, matematike, strojarstva, brodogradnje, kemije, medicine, kineziologije, humanističkih znanosti, bogoslovije i umjetnosti.
- Prema podacima DZS-a 12 fakulteta Sveučilišta u Splitu u zimskom semestru **ak. g. 2009./2010. upisalo je 15.998 studenata, među kojima prednjači Ekonomski fakultet Split s 3.945 upisanih studenata.** Na tri sveučilišna i jedan međusveučilišni studijski centar registrirano je 2.897 upisanih studenata, dok su visoke poslovne škole u Dugopolju i Splitu upisale 171 studenta.
- U istoj akademskoj godini Sveučilište u Splitu zapošljavalo je 1.091 nastavnika i suradnika u nastavi zaposlenih na temelju ugovora o radu odnosno 1010,6 zaposlenih u ekvivalentu pune zaposlenosti (FTE). Drugim riječima, **Sveučilište u Splitu bilježi 17,3 studenta po nastavniku**, dok je isti omjer na

Sveučilištu u Zadru 10,29 te 11,3 na Sveučilištu u Dubrovniku, a prosjek na razini Hrvatske iznosi 14,9 studenata po nastavniku, što ukazuje na **nedostatak znanstveno-nastavnog osoblja u SDŽ**, posebno imajući na umu uvjete potrebne za provedbu Bolonjskog sporazuma.

- Za istaknuti je da je u rujnu 2009.g. otvoren Sveučilišni studijski centar za forenzične znanosti koji je prvi takav studij u Republici Hrvatskoj, ali i u široj regiji u trajanju od dvije godine, a njegovim završetkom stječe se titula magistra forenzičkih znanosti. Također, izgrađena je i **nova zgrada Sveučilišne knjižnice** u Splitu koja je prva suvremena i po svjetskim standardima projektirana i opremljena sveučilišna knjižnica u Dalmaciji i središnja je građevina **sveučilišnog kampusa**, prvog studentskog kampusa u Hrvatskoj.
- Najveći interes studenti pokazuju za **Ekonomski i Pravni fakultet** koji je u ak. g. 2009./2010. **upisalo 46% ukupno upisanih studenata** na fakultetima Sveučilišta i time se primjećuje **pad u odnosu na ak. g. 2003./2004.** kada je taj udio premašio 50%. Poticajno je što se u odnosu na ak. g. 2003./2004. u tekućoj akademskoj godini značajno povećao interes za studijima iz područja tehničkih i prirodnih znanosti (naročito za Građevinsko-arhitektonski fakultet, Pomorski fakultet te Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje).
- Ako se pak analizira omjer upisanih studenata na jednog diplomiranog studenta među sveučilišnim odjelima fakulteta splitskog Sveučilišta, najbolji omjer u 2009.g. ima Ekonomski fakultet u Splitu (3 upisana studenta na jednog diplomiranog), a najlošiji Pravni fakultet u Splitu (skoro 17 upisanih na jednog diplomiranog studenta). Od sveučilišnih studija iz područja tehničkih i prirodnih znanosti najnepovoljniji omjer ima Građevinsko arhitektonski fakultet (oko 10 upisanih na jednog diplomiranog studenta), a najpovoljniji Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje (4,5). **Omjer upisanih studenata na jednog diplomiranog u 2009.g. na razini svih odjela Sveučilišta u Splitu iznosi 4,75, što je veliko poboljšanje u odnosu na omjer iz 2002. g. kada je zabilježeno visokih 10.** Na razini svih visokih učilišta u Republici Hrvatskoj omjer upisanih studenata na jednog diplomiranog u 2009.g bio je 4,81, dok je 2002.g. isti omjer iznosio visokih 7,92 upisanih studenata na jednog diplomiranog.
- Upitnikom o provedbi Bolonjskog procesa provedenim na 5 Sveučilišta u Republici Hrvatskoj (Sveučilištu u Zagrebu, Sveučilištu u Rijeci, Sveučilištu u Zadru, Sveučilištu u Splitu i Sveučilištu J. J. Strossmayera u Osijeku), a kojim je obuhvaćeno je 3261 studenata 2. godine studija, pokazalo se da oko 34 % studenata smatra da su promjene uzrokovane Bolonjskim procesom dovele do djelomičnog poboljšanja uvjeta studiranja, ali važno je napomenuti da velik broj studenata, oko 32%, smatra da su promjene dovele do lošije kvalitete studiranja.³⁹
- Ono što i dalje muči visoko školstvo kako na županijskoj tako i na nacionalnoj razini jest neusklađenost obrazovnih programa s potrebama tržišta rada (manjak ponude pojedinih programa i nedostatna kvaliteta postojećih programa).

³⁹ Kao najjače izražene promjene ispitanici navode lakše spremanje ispita uvođenjem jednosemestralnih kolegija te uvođenje kontinuiranog praćenja napredovanja u učenju. U kategoriji nešto drugo studenti najčešće navode da nema pozitivnih promjena u kvaliteti studiranja, da je lakše završiti studij, ali je prije bila kvalitetnija nastava, da nisu upoznati sa starim načinom studiranja. Također navode i pozitivne promjene kao što su mobilnost, veća prolaznost na ispitima, prolaz na ispitu ne ovisi o roku već o znanju studenta, prijava ispita putem Interneta i sl.

Slika 20: Broj studenata koji su diplomirali na visokoškolskim ustanovama u SDŽ u 2004. i 2009.

Izvor: Obrada autora na temelju podataka DZS-a

- Prema podacima o znanstveno-istraživačkim projektima od strane Sveučilišta u Splitu, u posljednjih nekoliko godina na Sveučilištu u Splitu je ukupno 239 projekata u tijeku ili završeno. Znanstveno-istraživački projekti najčešće se financiraju sredstvima Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, dok su inicijative financiranja znanstvenih projekata iz privatnog sektora gotovo zanemarive. Ipak, potrebno je naglasiti da postoji trend povećanja broja projekata koji se financiraju iz međunarodnih izvora, kojih je 49. Po broju znanstveno-istraživačkih projekata prednjači Medicinski fakultet (68), zatim Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje (50) i Prirodoslovno matematički fakultet (38), dok je na četvrtom mjestu Građevinsko-arhitektonski fakultet sa 21 projektom. Od međunarodnih projekata, devetnaest projekata se provelo ili se provodi na Medicinskom fakultetu, dvanaest na Fakultetu elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje, a deset na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu. Preostali fakulteti koji provode međunarodne projekte su Građevinsko-arhitektonski fakultet (4), Kemijsko-tehnološki fakultet (3) i Ekonomski fakultet (1), dok ostali fakulteti nemaju međunarodnih projekata.
- Nositelji znanstveno istraživačkog razvoja županije osim institucija visokog obrazovanja jesu instituti, među kojima se izdvajaju: Mediteranski institut za istraživanje života, Institut za oceanografiju i ribarstvo, Institut za jadranske kulture i melioraciju krša te Hrvatski hidrografski institut, svi sa središtem u Splitu.

6.1.5. Cjeloživotno obrazovanje

- Prema podacima Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, SD županija **ima 40 ustanova koje nude programe za obrazovanje odraslih** (najvažnija komponenta cjeloživotnog obrazovanja), što je **9% u ukupnom broju ustanova u RH** i **više od 40% ustanova u Jadranskoj Hrvatskoj**. Također, SD županija je **vodeća među jadranskim županijama prema broju programa za obrazovanje odraslih (649)** sa udjelom od 35% u ukupnom broju programa u Jadranskoj Hrvatskoj te sa **11% udjela u ukupnom broju programa u RH**.
- Međutim, usprkos brojnosti ustanova i programa obrazovanja odraslih, u županiji i dalje postoji **problem neujednačene dostupnosti ovih programa svim geografskim područjima županije s obzirom na prostornu koncentraciju sadržaja na područje splitskog bazena**.

- **Također, izražen je i problem nedovoljno razvijene svijesti poslodavaca o značaju ulaganja u daljnje obrazovanje ljudskih resursa, kao i financijska ograničenja poslodavaca.** Anketom HZZ-a pokazalo se da postoji **osrednja motiviranost radne snage** za uključivanje u programe cjeloživotnog obrazovanja.
- Iako ne postoji točan podatak na razini županija, pretpostavka je da Županija slijedi trend prisutan na nacionalnoj razini, gdje je 2009.g. **samo 2,3% osoba u dobi 25-64 godine bilo uključeno u bilo koji program cjeloživotnog učenja**, dok je prosjek EU27 iste godine bio 4 puta veći.

6.2. Zdravstvo i socijalna skrb

6.2.1. Zdravstvena skrb

- Splitsko-dalmatinska županija je u prosincu 2009. godine donijela Plan zdravstvene zaštite za razdoblje 2010.-2012. čija se provedba osigurava suradnjom zdravstvenih ustanova, trgovačkih društava koja obavljaju zdravstvenu djelatnost i privatnih zdravstvenih djelatnika sa jedinicom regionalne samouprave i jedinicama lokalne samouprave na način i uvjete propisane zakonom.
- Broj osiguranih osoba u Splitsko-dalmatinskoj županiji prema podacima Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (na dan 31.12.2008.) je 468.146 osiguranika.
- U SDŽ djelatnosti primarne zdravstvene zaštite provodilo je 272 tima opće/obiteljske medicine, 35 specijalističkih timova primarne pedijatrijske zdravstvene zaštite, 23 specijalistička tima primarne ginekološke zdravstvene zaštite, 66 timova doktora medicine djelatnosti izvanbolničke hitne medicine te 241 tim doktora stomatologije primarne stomatološke nespecijalističke zaštite.⁴⁰
- Privatne specijalističke ordinacije osnovane su u 9 gradova Županije s ukupno 60 specijalističkih ordinacija: Hvar (2), Imotski (5), Kaštela (1), Makarska (5), Omiš (3), Sinj (5), Solin (1), Split (35), Trogir (3), dok su privatne poliklinike osnovane u 4 grada Županije: Makarska (2), Omiš (2), Sinj (1), Split (21).
- Problem predstavlja nepostojanje liječničkih timova opće medicine/ordinacija ni od Ispostave Doma zdravlja SDŽ ni u privatnoj praksi u 8 općina koje obuhvaćaju 14.602 stanovnika.⁴¹
- Prema stanju na dan 31.12.2007.g. u sustavu zdravstva Županije bilo je zaposleno ukupno 8.019 djelatnika, od čega je ukupno 5.008 (62,5%) zaposlenih u zdravstvenim ustanovama Županije, te 3.011 (37,5%) zaposlenih u privatnoj praksi.⁴²
- S obzirom na broj doktora medicine na tisuću stanovnika, **SDŽ s otprilike 2,4 doktora na tisuću stanovnika ima povoljniju zastupljenost u odnosu na ostale županije Jadranske regije, osim Primorsko-goranske koja ima prosjek od 3,4 doktora (veću i od RH prosjeka od 2,6).**
- *Zdravstvene ustanove na području SDŽ su:*
 1. Klinički bolnički centar Split, koji je u vlasništvu države i koji djeluje na tri lokacije: Firule, Križine i centar grada Splita i broji 3.079 zaposlenih (od čega 69,7% zdravstvenih djelatnika). Od ukupnog broja liječnika, 475 ih je specijalista, dok ih je 59 na specijalizaciji. Smještajni kapacitet KBC-a je 1.528 kreveta. U sklopu KBC-a je sagrađeno novo moderno opremljeno rodilište.

⁴⁰ Zdravstvena djelatnost, zdravstvena zaštita i zdravstveno stanje stanovništva Splitsko dalmatinske županije 2007.g., Nastavni zavod za javno zdravstvo SDŽ, Split, 2009., str. 20.

⁴¹ Ib., str. 21.

⁴² Ib., str. 18.

2. Dom zdravlja Splitsko-dalmatinske županije, koji je nastao spajanjem više domova zdravlja, djeluje na području cijele županije. Dom zdravlja zapošljava 521 djelatnika (od toga 430 zdravstvenih i 91 administrativnog).
 3. Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije koji zapošljava 327 djelatnika (od toga 58 nezdravstvenih).
 4. Ljekarna Splitsko-dalmatinske županije koja svoju djelatnost obavlja putem 30 ljekarničkih jedinica, 3 depoa lijekova te 2 laboratorija (Galenski i Analitički).
 5. Stomatološka poliklinika,
 6. Poliklinika za rehabilitaciju osoba sa smetnjama u razvoju,
 7. Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Biokovka,
 8. Zavod za hitnu medicinu Splitsko-dalmatinske županije.
- Usprkos razvijenoj mreži javnih i privatnih zdravstvenih ustanova, problem u zdravstvu predstavljaju **nedovoljno opremljeni i uređeni objekti čija je rekonstrukcija i adaptacija nužna. Isto tako, nužno je i sustavno podizanje standarda kvalitete u zdravstvenoj skrbi.** Također, niska je osviještenost stanovnika o značenju zdravog načina života, a i palijativna skrb se ne promiče u dovoljnoj mjeri.

6.2.2. Socijalna skrb

- Sustav socijalne skrbi na području SDŽ obuhvaća 7 centara za socijalnu skrb sa 5 podružnica, 4 doma za starije i nemoćne (čiji je osnivač županija), 8 domova za starije i nemoćne osobe (drugi osnivači) te 9 ustanova za pružanje ostalih oblika socijalne skrbi.
- Djelatnost centara za socijalnu skrb na području Županije obavlja 190 djelatnika.
- Domovi za starije i nemoćne osobe čiji je osnivač Splitsko-dalmatinska županija, u kojima je zaposleno 316 djelatnika koji skrbe o ukupno 967 korisnika su:
 1. Dom za starije i nemoćne osobe – Makarska
 2. Dom za starije i nemoćne osobe – Split
 3. Dom za starije i nemoćne osobe „Lovret“
 4. Dom za starije i nemoćne osobe – Vis
- Ostale ustanove socijalne skrbi:
 1. Centar za odgoj i obrazovanje „Juraj Bonačić“ - Split
 2. Centar za odgoj i obrazovanje „Slava Raškaj“ – Split
 3. Centar za rehabilitaciju „Fra Ante Sekelez“ – Vrlika
 4. Centar za rehabilitaciju „Mir“ – Rudine
 5. Centar za rehabilitaciju „Samaritanac“ – Split
 6. Dnevni centar za radnu terapiju i rehabilitaciju „Koračić“ – Kaštel Štafilić
 7. Dom za djecu „Maestral“ – Split, Podružnica „Miljenko i Dobrila“ – Kaštel Lukšić
 8. Dom za odgoj djece i mladeži Split
 9. Dom za psihički bolesne odrasle osobe „Trogir“ – Trogir

- Glavni problem u sustavu socijalne skrbi su **nedovoljni smještajni kapaciteti u domovima za stare i nemoćne**. Ovaj se problem očituje dugim listama čekanja za mjesto u domovima (Dom za starije i nemoćne osobe Split – 1.565 osoba „aktivnih“ na listi, Lovret 500, Makarska 150 te Vis 50). Također, prosječna je duljina čekanja na mjesto u ova četiri doma u vlasništvu Županije blizu 3 god.⁴³
- Uočena je **potreba razvitka nekog oblika izvaninstitucionalne skrbi** pa se u tri grada na području županije (Stari Grad, Kaštela i Imotski) odvija Program Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti „Dnevni boravak i Pomoć u kući starijim i nemoćnim osobama“, što bi se s obzirom na rastuće potrebe trebalo pokrenuti i u drugim područjima županije.
- Osim toga, problem ustanova socijalne skrbi očituje se i u nedovoljnom broju logopeda, defektologa, pedagoga i psihologa, koji je prisutan i u redovnom sustavu odgoja i obrazovanja.
- Također, stanje glede mentalnog zdravlja djece i mladeži u županiji nije zadovoljavajuće u potpunosti pa je u tom smislu županija putem svoje ustanove - Poliklinike za rehabilitaciju osoba sa smetnjama u razvoju ustrojila poseban tim zdravstvenih djelatnika za zaštitu mentalnog zdravlja djece i mladeži koji je započeo sa radom u travnju 2011.

6.3. Kulturne djelatnosti

- Na području Županije djeluju 792 kulturne udruge, što uzrokuje problem praćenja rada tako velikog broja udruga kao i prevelike zahtjeve u odnosu na raspoloživa financijska sredstva Županije.
- Na prostoru SDŽ registrirano je 60ak različitih muzeja, zbirki (sakralnih, zavičajnih, arheoloških, malakoloških, etnografskih, likovnih, bibliotečnih i arhivskih) i galerija, a najviše u Splitu. Najznačajniji muzeji SD županije su: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Hrvatski pomorski muzej, Arheološki muzej, Etnografski muzej, Muzej grada Splita, Muzej grada Kaštela, Brački muzej Pustinja Blaca, Muzej triljskog kraja i dr. Treba izdvojiti aktualne aktivnosti na programu revitalizacije Pustinja Blaca čiji je glavni cilj zaštita ovog iznimno vrijednog spomeničkog sklopa, očuvanje tradicijske baštine u muzejskom, ali i gospodarskom smislu kako bi se očuvao te potom na najbolji mogući način predstavio domaćoj i svjetskoj javnosti.
- Prema DZS-u, u 2009.g. u županiji je registrirano jedanaest (11) kinematografa koji broje 3.520 sjedala i 41 zaposlenika, a održano je 12.149 predstava sa 365.162 posjetitelja. Prema broju sjedala, prikazanih predstava i gledatelja, među jadranskim županijama samo je Primorsko goranska županija ispred SDŽ.
- Najznačajnije kazalište u županiji svakako je Hrvatsko narodno kazalište Split s najvećim kapacitetom od 660 sjedala, s ukupno 264 zaposlene osobe (od čega 139 umjetnika). Od ostalih kazališta izdvajaju se Gradsko kazalište mladih Split, Kazalište licem u lice Split, Gradsko kazalište lutaka Split i Dramski studio mladih Hvar, kao i pet amaterskih kazališta.
- Posebno treba istaknuti **hvarsko kazalište iz 1612.g. koje je treće najstarije kazalište u Europi i ujedno najstarije europsko komunalno kazalište** čime ono ima nezaobilazno mjesto u povijesti teatra uopće i spomenik je najviše kategorije od nacionalnog značaja za RH.
- Zahvaljujući **izuzetno vrijednim lokalitetima (starogradski Ager), objektima (Dioklecijanova plača) i/ili spomeničkim cjelinama (Trogir) pod zaštitom UNESCO-a, SDŽ** ima vrlo snažne atribute da se već u najkraćem vremenu tržišno pozicionira kao jedna od vodećih kulturno turističkih destinacija Mediterana.

⁴³ Prema podacima iz UO za zdravstvo i socijalnu skrb SDŽ., 2010.

- Problem koji se javlja kod upravljanja UNESCO baštinom u našoj županiji prisutan je u slučaju Trogira i Agera, budući da ne postoji dobro definiran sustav obilaska i turističke valorizacije tih lokaliteta, kao u slučaju Dioklecijanove palače.
- Najvažnije kulturna događanja koja se odvijaju kontinuirano su: „Splitsko ljeto“, „Splitski festival“, „Dani Dioklecijana“, „Marulićevi dani“, „Knjiga Mediterana“, „Festival dalmatinskih klapa u Omišu“, „Gusarske bitke – Omiš“, „Glumci u Zagvozdu“, „Sinjska Alka“, „Put za križem“ – Jelsa (Procesija je kao nematerijalna kulturna baština pod zaštitom UNESCO-a), „Večeri dalmatinske pisme“ i dr. Usprkos brojnosti ovih događanja, ipak se mora ustvrditi da je uglavnom riječ o manifestacijama prepoznatim na lokalnom, regionalnom ili nacionalnom području, a samo u iznimnim slučajevima su međunarodno prepoznati. Polazeći od današnje prostorne disperzije događanja, njihovog tržišnog potencijala i kritične mase potencijalno zainteresiranih korisnika (turista), naša županija ima dobre pretpostavke za podizanje kvalitete i prepoznatljivosti postojećih događanja, kao i osmišljavanja novih.
- Županija je vlasnik sljedećih centara u kulturi - Muzej hvarske baštine, Muzej Cetinske krajine i Centar za kulturu Brač, koji su županijski proračunski korisnici i čije se potrebe, sukladno mogućnostima, financiraju u okviru posebnog Programa zaštite kulturne baštine.
- Prostor Županije Splitsko-dalmatinske izuzetno je bogat kulturno-povijesnim nasljeđem. Sastoji se od središnjeg dijela nekadašnje mletačke Dalmacije. Dijelovi Dalmatinske zagore i Podbiokovlja jednim su dijelom povijesti bili dio Turskog Carstva, a od kraja 17. i početka 18. stoljeća dio su Mletačke Republike. To je granično područje koje se ističe bogatstvom različitih utjecaja s jedne strane, a s druge neprekinutom kontinuitetom kulturnog življenja od pretpovijesti i antike do danas.
- Prostor SDŽ pod nadležnosti je 3 Konzervatorska odjela Ministarstva kulture i to: KO Split, KO Trogir i KO Imotski. Na području SDŽ, do svibnja 2011.g., registrirano je 1.460 kulturnih dobara koja su upisana u Registar kulturnih dobara RH.
- Dioklecijanova palača i srednjovjekovni Split te Urbanistička cjelina Trogir kulturna dobra od nacionalnog značenja, te su pod zaštitom UNESCO, kao i Kulturni krajolik Starogradsko polje.
- Dok su povijesne urbane cjeline donekle zaštićene, ako izuzmemo degradaciju njihove slike u okolnom prostoru, ruralne povijesne cjeline zbog nepostojanja učinkovitih zaštitnih mehanizama, intenzivno gube svoja povijesna obilježja. U izuzetno teškom stanju su brojne povijesne građevine, ruševine svih grupa i vrsta te arheološki lokaliteti pojedinačno i u kompleksima, bez obzira na njihov značaj i smještaj. U najtežem je, pak, stanju kultivirani agrarni krajolik koji je praktično nezaštićen i vrlo osjetljiv već i na promjene agrotehničkih mjera.
- Potrebno je naglasiti da je sadašnje stanje očuvanosti, istraženosti i zaštite kulturno-povijesnog nasljeđa na navedenom području županije neujednačeno i općenito nezadovoljavajuće. Općenito govoreći, nedostaje financijskih sredstava za održavanje i investicijsko održavanje, specijalizirane institucije su nedovoljno ekipirane, istraživanja se ne provode sustavno (a posebice istraživanja izvorne arhivske građe i arhitektonska snimanja povijesno-kulturnih cjelina), protek vremena od preventivne zaštite do trajne zaštite je predug, inspekcijsko postupanje je nedovoljno učinkovito i naposljetku, razina edukacije o značaju kulturno-povijesnih dobara na vrlo je niskoj razini. Situacija u kojoj se danas nalaze kulturno-povijesne graditeljske cjeline duboko je povezana s razvojem i trenutkom suvremenog života, a vrlo jasno očitava i nedostajući stupanj identifikacije stanovništva s kulturnim toposom.
- Osnovno obilježje aktivne zaštite nasljeđa u prostoru je provedba zaštite kroz prostorne planove i projektnu dokumentaciju, a temeljem valorizacije zatečenih i prepoznatih povijesnih vrijednosti primjenjujući pritom prihvatljive metode konzervacije, adaptacije, revitalizacije, restauracije, rekonstrukcije, tipološke rekonstrukcije i interpolacije na svim razinama zaštite nasljeđa.

- U specifičnom položaju prostora Županije Splitsko-dalmatinske broj kulturnih dobara, njihov značaj i temeljna integriranost u cjelokupni integralni krajolik, traže da prostorni dokumenti županijske razine te razine gradova i općina usvoje kao osnovni princip zaštitu kulturno-povijesnih i estetskih vrijednosti, te utvrde osnovne mjere koje se operativno provode na razini detaljnijih planova.⁴⁴

6.4. Športske djelatnosti

- SDŽ, a naročito grad Split, prepoznatljiva je po športu te su odavde ponikli mnogi vrhunski sportaši. Zastupljeno je mnoštvo športova, a ponajviše nogomet, košarka, tenis, atletika, plivanje, rukomet, veslanje, odbojka, odbojka na pijesku, ribolov te razne borilačke vještine.
- Split ima 3 olimpijska (50 m) bazena te 1 bazen za skokove u vodu. Pored kompleksa bazena nalazi se nogometni stadion sa UEFA licencom, kao i IAF licencom za najprestižnija atletska natjecanja; novosagrađena Spaladium arena se već okrunila održavanjem Svjetskog rukometnog prvenstva i Davis cup-a, tenis susreta nacija, odbojkaškim mitinzima, kao i mnogim drugim zabavnim manifestacijama. Nadalje, sportski centar Gripe sadrži nekoliko košarkaških, rukometnih, odbojkaških dvorana; teniskih terena ima na nekoliko lokacija u gradu Splitu, teniski centar Firule ima 6 terena (zatvorenih i otvorenih), te tenis centar Stobreč. Sagrađen je i veliki športski centar u Makarskoj sa 33-metarskim bazenom, dvoranama za rukomet, košarku, odbojku, teretanom i svim popratnim sadržajima te sportski centar u Dugopolju.
- S obzirom na potrebe, i dalje nedostaje športsko-rekreacijskih objekata, a postojeći se nedovoljno održavaju. Osim toga, **nedostaje vizija razvoja športa u smislu dugoročnog plana za razvoj športa županije.**
- Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i šport sufinancira školski šport putem Županijskog saveza školskog športa, a pomoć u organizaciji športskih manifestacija, športskim klubovima i društvima realizira se sufinanciranjem Zajednice športskih saveza, odnosno najvećim dijelom izravno odobravanjem korisnicima - športskim društvima i ustanovama. Posebno se pomažu aktivnosti invalidnih osoba i invalida Domovinskog rata, kao i škole športova za djecu i mladež, a zastupljeno je i stipendiranje mladih nadarenih sportaša. Međutim, potrebno je izraditi kvalitetnije kriterije za dodjelu potpora u športu, s obzirom na veliki broj korisnika ograničenih sredstava (1.535 udruga u športu).

⁴⁴ Prema: Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Splitu

6.5. Razvojni problemi i potrebe

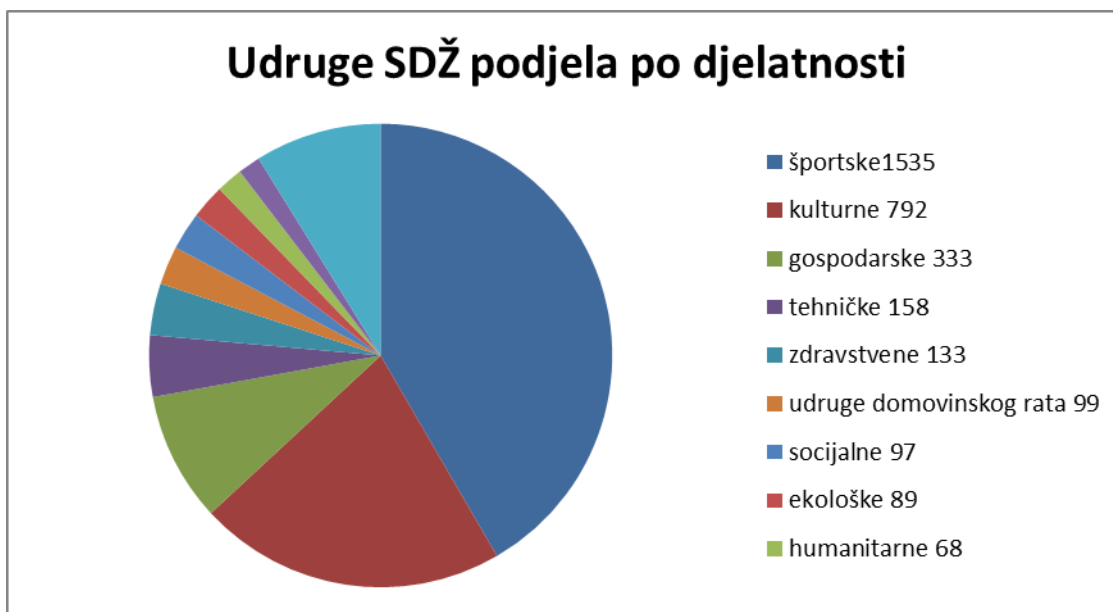
RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<u>Predškolski odgoj:</u> – Nedostatno samostalno financiranje predškolskog odgoja u velikom broju jedinica lokalne samouprave; – U dijelu vrtića postoji manjak odgojitelja čime se ugrožava kvaliteta rada vrtića; <u>Osnovne i srednje škole:</u> - Visoki tekući izdaci osnovnih škola koji se odnose na troškove prijevoza učenika; - Veliki broj škola s višesmjenskom nastavom u velikim gradovima; - Drastičan pad broja učenika u srednjim školama, posebno u gradu Splitu; - Nepostojanje produženog i cjelodnevnog odgojno-obrazovnog rada u osnovnim školama u velikim gradovima (osim u Splitu); - Nedovoljna infrastruktura i oprema za organiziranje terenske nastave, škola u prirodi i sl. - <u>Visoko školsko obrazovanje:</u> - Nedostatak znanstveno-nastavnog osoblja na splitskom Sveučilištu, s obzirom na uvjete potrebne za provedbu Bolonjskog sporazuma; - Neusklađenost obrazovnog sustava i potreba na tržištu rada; - Nedovoljna znanstveno-istraživačka infrastruktura. <u>Programi cjeloživotnog obrazovanja</u> - Neujednačena prostorna dostupnost programa cjeloživotnog obrazovanja (ograničenost na splitski bazen) te nedovoljna motiviranost poslodavaca za dodatnim obrazovanjem svojih djelatnika. <u>Zdravstvo i socijalna skrb</u> - Zastarjeli objekti u zdravstvu čija je	<u>Predškolski odgoj:</u> - Poticati jedinice lokalne samouprave na što samostalnije financiranje predškolskog odgoja; - Poticati bolje poštivanje Državnog pedagoškog standarda predškolskog odgoja i naobrazbe. <u>Osnovne i srednje škole:</u> - Smanjiti visoke troškove prijevoza učenika u osnovnom školstvu i poboljšati sigurnost prijevoza; - Ulagati u izgradnju novih objekata u osnovnom i srednjem školstvu; - Uvesti programe produženog i cjelodnevnog odgojno-obrazovnog rada u osnovnim školama u većim gradovima; - Uvesti programe obrazovanja za održivi razvoj u skladu s Akcijskim planom obrazovanja za održivi razvoj RH. <u>Visoko školsko obrazovanje:</u> - Zajedno sa visoko-školskim institucijama izraditi dugoročne kadrovske planove i potrebe u visokoškolskom obrazovanju koji će biti usklađeni s potrebama u gospodarstvu; - Poboljšati postojeće sheme za stipendiranje studenata . <u>Programi cjeloživotnog obrazovanja</u> - U suradnji s HZZ-om, Sveučilištem i Agencijom za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih osigurati dodatne poticaje za razvoj i promicanje cjeloživotnog obrazovanja na području županije . <u>Zdravstvo i socijalna skrb</u> - Ulagati u održavanje i modernizaciju

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
rekonstrukcija i adaptacija nužna; - Nedovoljni smještajni kapaciteti u ustanovama socijalne skrbi; - Nezadovoljavajuća razvijenost različitih oblika pomoći kroz vaninstitucionalni sustav skrbi; - Nedovoljan broj logopeda, defektologa, pedagoga i psihologa u ustanovama socijalne skrbi, kao i u redovnom sustavu odgoja i obrazovanja; - Stanje glede mentalnog zdravlja djece i mladeži u županiji nije u potpunosti zadovoljavajuće; - Nedovoljna razvijenost palijativne skrbi; - Nedovoljno promicanje zdravog načina života; - Nedovoljna briga o standardima kvalitete u zdravstvu. <u>Kulturne djelatnosti</u> - Neprepoznatljivost kulturne ponude na domaćem i stranom tržištu; - Sadašnje stanje očuvanosti, istraženosti i zaštite kulturno-povijesnog nasljeđa županije neujednačeno i općenito nezadovoljavajuće. <u>Športske djelatnosti</u> - Slabo praćenje rada udruga i kontrola dodijeljenih potpora; - Nepostojanje vizije razvoja športa.	postojećih zdravstvenih objekata i opreme; - Razvijati dodatne sadržaje za starije i nemoćne u Županiji; - Poticati razvoj izvaninstitucionalnih oblika skrbi; - Infrastrukturno i kadrovski poboljšati brigu za mentalno zdravlje djece i mladih te brigu o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi; - Osnovati mobilne timove za palijativnu skrb unutar Doma zdravlja i podizati svijest zajednice o značaju palijativne skrbi u zdravstvu; - Poboljšati promidžbu prednosti i vrijednosti zdravog načina života i podržati programe za promicanje zdravog načina života; - Poboljšati sustav praćenja kvalitete rada zdravstvenih ustanova. <u>Kulturne djelatnosti</u> - Poticati aktivnosti podizanja prepoznatljivosti kulturne ponude županije; - Provoditi aktivnu zaštitu nasljeđa u prostoru provedbom zaštite kroz prostorne planove i projektnu dokumentaciju, a temeljem valorizacije zatečenih i prepoznatih povijesnih vrijednosti primjenjujući pritom prihvatljive metode konzervacije, adaptacije, revitalizacije, restauracije, rekompozicije, tipološke rekonstrukcije i interpolacije na svim razinama zaštite nasljeđa. <u>Športske djelatnosti</u> - Uspostaviti mehanizme praćenja rada udruga i kontrole trošenja dodijeljenih sredstava; - Izraditi srednjoročni plan za razvoj športa u županiji.

7. CIVILNO DRUŠTVO

- U Splitsko- dalmatinskoj županiji, kao i u drugim županijama, postoji velik broj registriranih udruga. Trenutačno djeluje 3681 udruga, osnovanih temeljem Zakona o udrugama, a među njima su najzastupljenije udruge iz područja športa, kulture, gospodarstva, zdravstva i tehničke djelatnosti. Najveći broj imaju sjedište u većim gradovima: Splitu, Kaštelima, Trogiru, Solinu, Sinju, Makarskoj i Imotskom.

Slika 21: Udruge u SDŽ po djelatnostima, stanje 2010.

Izvor: Ured državne uprave u SDŽ

- Djelovanje udruga, gledano u cjelini, doprinosi poboljšanju upravljanja razvojem Splitsko-dalmatinske županije, međutim još uvijek je taj doprinos vrlo nizak. **Suradnja između civilnog i javnog sektora u Splitsko-dalmatinskoj županiji nije institucionalizirana u smislu kreiranja jednog dugoročnog programa i mjera za njegovu provedbu** (kao što postoji npr. Program suradnje Istarske županije i neprofitnog sektora, odnosno Savjet za razvoj civilnog društva kao tijelo zaduženo za njegovu provedbu). **Udruge se u pravilu ne uključuju u rasprave i odlučivanje o pitanjima od društvenog interesa koji su važni za razvoj zajednice.**
- U svrhu djelotvornijeg oblikovanja i zastupanja interesa i potreba članova zajednice, organizacije civilnog društva na području Splitsko-dalmatinske županije okupile su se u neformalni savez pod nazivom "FORUM organizacija civilnog društva Splitsko-dalmatinske županije". FORUM okuplja 48 članica predstavnika udruga, a cilj njihovog djelovanja jest putem povezivanja i međusobne suradnje stvoriti pretpostavke za jačanje sveukupne pozicije udruga, kako za izgrađivanje široke društvene potpore za ideje koje će predstavljati, tako i za pregovaranje i lobiranje prema tijelima lokalnih vlasti u iznalaženju kvalitetnijih rješenja koja će unaprijediti međusektorsku suradnju na lokalnoj razini.
- Podršku u svom radu udruge osim od lokalnih institucija i udruženja nalaze i u Nacionalnoj zakladi za razvoj civilnog društva.

- Također, resorna ministarstva raspisuju natječaje za projekte (najčešće jednom godišnje), te dodjeljuju sredstva za rad udruga.
- U 2009. godini za rad udruga iz proračuna Splitsko- dalmatinske županije ukupno je izdvojeno **11.220.847,00 kn**, podijeljeno po upravnim odjelima:
 - Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i šport **6.672.000,00 kn**
 - Upravni odjel za zaštitu okoliša **283.000,00 kn**
 - Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu **395.780,00 kn**
 - Upravni odjel za turizam **164.000 kn**
 - Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb **1.728.000,00 kn**
 - Tajništvo Splitsko-dalmatinske županije **1.971.067,00 kn**
- Ipak, s obzirom na broj udruga i raznolikost njihovih programa, za njihov kvalitetan rad nedostaje stabilnih financijskih sredstava.
- Pozitivno je što veliki broj udruga ima **iskustvo i kompetenciju za privlačenje sredstva iz EU fondova** što bi u budućnosti trebalo rezultirati još boljim financijskim kapacitetom za njihov rad.

Razvojni problemi i potrebe

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
- Nedostatak stabilnih financijskih sredstava; - Slaba suradnja sa javnim ustanovama iz područja obrazovanja, zdravstva i socijalne skrbi, nedovoljno iskorišten potencijal i kapaciteti udruga civilnog društva; - Nedovoljno uključivanje javnosti u konzultacijske procese kod donošenja javnih politika na razini županije.	- Poboljšati upravljanje nad financijskim sredstvima koje osigurava država, u skladu s Kodeksom pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima udruga te ustanoviti bolje standarde prilikom dodjele županijskih sredstava; - Osigurati višegodišnje financiranje prepoznatim i uspješnim programima civilnoga društva; - Provoditi kontinuiranu edukaciju predstavnika civilnog sektora, povećati praćenje i kontrolu provedbe aktivnosti; - Uspostaviti bolju suradnju i partnerstvo između javnih institucija i civilnog društva, ukazati na važnost djelovanja civilnog društva, povećati uključenost udruga civilnog društva u iniciranje i provedbi razvojnih programa i projekata, izradi strategija i planova. Ojačati povjerenje institucija u kompetenciju i kvalitetu rada civilnog sektora; - Ukazati na važnost civilnog sektora u suvremenim društvima.

8. UPRAVLJANJE RAZVOJEM

- Institucije vlasti čine upravno tijelo jedinice regionalne (područne) samouprave i upravna tijela jedinica lokalne samouprave (gradova i općina).
- Institucije javnog sektora su: RERA S.D., razvojne agencije gradova, Hrvatska gospodarska komora Županijska komora Split, Hrvatska obrtnička komora, Hrvatska udruga poslodavaca, institucije i ustanove koje obavljaju djelatnosti iz različitih područja (poticanja gospodarstva, komunalne djelatnosti, zdravstva, obrazovanja, socijalne skrbi, kulture, športa,...).
- Osim javnih institucija na razvojno upravljanje utječu i privatni te civilni sektor.

8.1. Institucije područne (regionalne) županijske razine

- Ključnu ulogu u upravljanju razvojem ima Županija. Županija u svom samoupravnom djelokrugu obavlja poslove od područnoga (regionalnog) značaja, a osobito poslove koji se odnose na obrazovanje, zdravstvo, prostorno i urbanističko planiranje, gospodarski razvoj, promet i prometnu infrastrukturu, održavanje javnih cesta, planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova, zaštitu i unapređenje okoliša, izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola i drugih akata vezanih uz gradnju te provedbu dokumenata prostornog uređenja, te ostale poslove sukladno posebnim zakonima.
- Glavna tijela županijske uprave su: Županijska skupština i Župan kao izvršno tijelo. Župan ima dva zamjenika. Odlukom o ustrojstvu i djelokrugu rada upravnih tijela Splitsko- dalmatinske županije uspostavljen je novi ustroj upravnih tijela (Službeni glasniku SDŽ broj 19/09):
 1. Ured župana,
 2. Tajništvo Županije,
 3. Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i europske integracije,
 4. Upravni odjel za pomorstvo i turizam,
 5. Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb,
 6. Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i šport,
 7. Upravni odjel za proračun i financije,
 8. Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša,
 9. Upravni odjel za prostorno uređenje,
 10. Služba za javnu nabavu i
 11. Služba za unutarnju reviziju
- Županijska tijela oblikuju i provode razvojnu politiku u skladu s ovlastima utvrđenim Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi i u skladu sa Statutom Splitsko-dalmatinske županije.
- **Koordinacija županijskih tijela je na zadovoljavajućoj razini.** Ostvaruje se dnevnom komunikacijom (po potrebi), redovitim sastancima (kolegiji svih upravnih odjela ili manji „tematski“ sastanci) i sl.

- Županija ima ukupno 215 zaposlenih u županijskim službama, čija je obrazovna struktura sljedeća : magisterij ili doktorat - 5, visoka stručna sprema - 131, viša stručna sprema - 21, srednja stručna sprema - 53, osnovno obrazovanje - 5. U 2010. godini izrađena je nova sistematizacija radnih mjesta s ciljem povećanja učinkovitosti i racionalizacije poslovanja.
- U županijskoj upravi postoje formalno propisani mehanizmi ocjenjivanja rada zaposlenih te mehanizmi poticanja i nagrađivanja zaposlenih, ali se oni ne primjenjuju u dovoljnoj mjeri.
- Sukladno Pravilniku o stručnom usavršavanju SDŽ za potrebe stručnog usavršavanja zaposlenika za 2010. godinu planirano je 210.000 kuna. **Županija sustavno i kontinuirano vodi računa o stručnom usavršavanju svojih zaposlenika.**
- 2008. g. pokrenut je *projekt IT inkubator Splitsko dalmatinske županije 2008.-2012.* u suradnji Sveučilišta u Splitu -Fakulteta elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje u Splitu i Splitsko dalmatinske županije, koji se temelji na uočenoj potrebi za visoko obrazovanim informatičkim kadrovima sa znanjima iz područja informatizacije javne uprave.
- Obzirom na fizičku dislociranost županijskih ustrojstvenih jedinica na više lokacija u Splitu (Bihaćka i Domovinskog rata), ali i diljem Splitsko-dalmatinske županije (Omiš, Sinj, Vrgorac, Imotski, Makarska,...), pred SDŽ se postavio problem usklađenog i efikasnog rada svih njenih djelatnika i upravnih odjela. Stoga je IT osoblje SDŽ napravilo niz koraka kako bi putem modernih komunikacijsko-računalnih tehnologija premostilo probleme u svakodnevnoj komunikaciji i razmjeni informacija i podataka. Kao prvi korak **sve su dislocirane ustrojstvene jedinice umrežene u jedinstvenu računalno komunikacijsku mrežu** koja se centralno koordinira na centralnoj lokaciji u Splitu. Na osnovi računalnog povezivanja u jedinstvenu mrežu omogućeno je da svi korisnici koriste iste aplikacije i pristupaju centralnoj bazi podataka u realnom vremenu, bez potrebe za naknadnim prenošenjem podataka ili sinkronizacijama. Jako dobar primjer i ostalim jedinicama lokalne/regionalne samouprave, predstavlja odluka da se sva rješenja razvijaju u najmodernijim WEB tehnologijama, ali i primjenom aplikacija otvorenog koda (Open Source), što je preporuka Vlade RH iz 2006.g., ali i tijela EU.
- Županija je kroz strateške razvojne programe (Strategija gospodarskog razvitka, Regionalni operativni program i Glavni plan razvoja turizma) postavila dugoročni cilj da do 2015. godine razvije konkurentno i dinamično gospodarstvo temeljeno na znanju. Županijski razvojni programi su:
 - Regionalni operativni program SDŽ, 2005.
 - Strategija gospodarskog razvitka SDŽ za razdoblje do 2015., 2004.
 - Glavni plan turizma SDŽ, 2007.
 - Plan razvoja kulturnog turizma SDŽ, 2009.
 - Strategija razvoja ruralnog turizma SDŽ, 2009.
 - Prostorni plan SDŽ, 2002.
 - Program zaštite okoliša SDŽ, 2008.
 - Plan navodnjavanja poljoprivrednih površina SDŽ, 2006.
 - Program etno-eko sela, 2008.
 - Plan gospodarenja otpadom 2007.-2015.
 - Program razvoja gospodarskih zona u SDŽ 2008.-2012.
- Također, Županija ima usvojen Plan prostornog uređenja te usklađene i usvojene prostorne planove uređenja jedinica lokalne samouprave. Osim toga, uspostavljen je kvalitetan sustav izdavanja dozvola za gradnju u nadležnosti županijskog upravnog odjela za prostorno uređenje.

- Ne postoji sustav praćenja i vrednovanja rezultata provedenih razvojnih programa i projekata temeljem kojih bi se predlagale mjere za daljnje planiranje projekata kao kontinuirani razvojni proces. Županija ne raspolaže jedinstvenom sistematiziranom bazom podataka koja bi poslužila kao podloga za daljnje planiranje i odlučivanje. Osim toga, razvojne strategije i planovi su sektorski, a ne integralni.
- Jedan od postavljenih ciljeva ROP-a je „Kvalitetna institucionalna infrastruktura, aktivno civilno društvo i jačanje partnerstva svih sudionika razvojnih procesa u regiji“ te je temeljem ovih smjernica županija orijentirana na jačanje administrativnih sposobnosti i financijskog potencijala područne i lokalne samouprave i jačanje partnerstava na svim razinama.
- U okviru ovog cilja je 2006. godine osnovana i Agencija za razvoj Splitsko-dalmatinske županije- RERA SD. **RERA S.D.** osnovana je kao županijska tvrtka koja djeluje u javnom interesu i koju radi učinkovitog koordiniranja i provedbe programa i projekata iz područja regionalnog razvoja za jedinicu regionalne samouprave, u skladu sa Zakonom o regionalnom razvoju RH, osniva županija. Od 1. srpnja 2011. RERA S.D. djeluje kao Javna ustanova RERA S.D. za koordinaciju i razvoj Splitsko-dalmatinske županije. **RERA S.D. imenovana je za regionalnog koordinatora Splitsko-dalmatinske županije čija je glavna uloga koordinacija i poticanje regionalnog razvoja.**
- Prema Pravilniku o upisniku upravnih tijela jedinica lokalne i područne samouprave, agencija i drugih pravnih osoba osnovanih s ciljem učinkovite koordinacije i poticanja regionalnog razvoja, RERA S.D. kao regionalni koordinator obavlja sljedeće poslove:
 - koordinaciju izrade županijskih razvojnih strategija (u daljnjem tekstu: ŽRS);
 - izradu akcijskih planova u provedbi ŽRS-a;
 - praćenje provedbe ŽRS-a;
 - koordinaciju poslova vezanih uz središnju elektroničku bazu razvojnih projekata;
 - koordinaciju aktivnosti jedinica lokalne samouprave, vezanih uz regionalni razvoj;
 - sudjelovanje u aktivnostima vezanim uz razvoj potpomognutih područja;
 - sudjelovanje u radu partnerskih vijeća statističkih regija;
 - poticanje zajedničkih razvojnih projekata s drugim jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, te kroz međuregionalnu i prekograničnu suradnju;
 - sudjelovanje u izradi razvojnih projekata statističke regije;
 - suradnju s drugim regionalnim koordinatorima radi stvaranja i provedbe zajedničkih projekata.
- **Hrvatska obrtnička komora u Splitu** ima svoju podružnicu, koja za cilj ima: promicanje obrta i obrtništva, zastupanje interesa obrtnika pred državnim tijelima u oblikovanju gospodarskog sustava, davanje mišljenja i prijedloga državnim tijelima kod donošenja zakona u području obrtništva, osnutak povjerenstava za polaganje pomoćničkih i majstorskih ispita, djelovanje obrtnika, osnutak arbitražnog vijeća, vođenje knjige obrtnika, vođenje evidencije ugovora o nauku, pružanje pomoći obrtnicima prilikom osnutka i poslovanja obrta, obavljanje drugih zadataka određenih zakonom i statutom Hrvatske obrtničke komore.
- **Hrvatska gospodarska komora** djeluje u Splitsko – dalmatinskoj županiji kao Županijska komora Split, a osnovni su joj ciljevi: zastupanje, usklađivanje i zaštita interesa hrvatskog gospodarstva i unaprjeđenje poslovanja članica; afirmacije hrvatskog gospodarstva u zemlji i inozemstvu.
- Županijska komora Split sa svojom 200 godina dugom tradicijom djelovanja na ovim prostorima predstavlja pouzdan izvor informacija svim hrvatskim tvrtkama i njihovim inozemnim partnerima. Nudi cijeli niz usluga, od poslovnih informacija o tvrtkama, propisima i zakonima u području gospodarstva, vanjskotrgovinske razmjene, gospodarskih kretanja do poslovnog obrazovanja.

- **Hrvatska udruga poslodavaca (HUP)**, osim aktivnosti u području radno-socijalnog zakonodavstva te industrijskih odnosa, štiti privatno vlasništvo, promovira razvoj i uređenje tržišnih uvjeta poslovanja, jačanje konkurentnosti i povoljne poduzetničke klime. HUP danas predstavlja snažan i neovisan glas poslodavaca i poduzetnika s ukupno više od 5.000 članova koji zapošljavaju 400.000 radnika. Osnivanjem regionalnih ureda u Rijeci, Osijeku i Splitu realizirana je snažna mreža poduzetnika koja pokriva sve naše županije.
- Regionalni ured HUP-a u Splitu administrativno je sjedište Hrvatske udruge poslodavaca Podružnice Dalmacija. Podružnica obuhvaća 4 županije: Zadarsku, Šibensko-kninsku, Splitsko-dalmatinsku i Dubrovačko-neretvansku.
- Ipak, privatni sektor preko svojih udruženja (klastera, komora i sl.) još uvijek nije dovoljno uključen u osmišljavanje i planiranje gospodarskog razvoja županije.

8.2. Institucije lokalne razine

- Splitsko-dalmatinska županija podijeljena je na **55 jedinica lokalne samouprave** (s ukupno 364 naselja) od čega je 16 JLS sa statusom grada i 39 JLS sa statusom općine.
- Od 16 gradova 6 ih je u obalnom području, 5 na otocima i 5 u zaobalju, a od ukupnog broja općina 18 ih se nalazi u zaobalnom dijelu županije, 11 na otocima i 10 u obalnom području.
- Institucije lokalne razine provode razvojnu politiku na svojim područjima sukladno ovlastima koje su im propisane Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi.
- Od 55 jedinica lokalne samouprave, čak njih 10 ima manje od 1.500 stanovnika, a veliki je i broj onih s brojem stanovnika manjim od 3.000, što ukazuje na problem usitnjenosti administrativnog ustroja na lokalnoj razini, što između ostalog ima za posljedicu ograničene ljudske resurse nužno potrebne za pokretanje i provođenje razvojnih projekata kod velikog broja jedinica.
- Veći gradovi i općine uz gradonačelnika imaju skupštinu (vijeće), upravna tijela i stručne službe. U manjim općinama postoji mali broj zaposlenih (načelnik i nekoliko zaposlenih) što je, uz ograničene financijske mogućnosti, dodatna prepreka za provođenje nekih dodatnih aktivnosti kao što je priprema i provedba projekata kroz EU programe. Općenito je i na nacionalnoj razini prepoznat problem slabe uključenosti općina u EU projekte.
- Neke od JLS-a imaju razrađene Planove ukupnog razvoja općine ili grada. Ne postoji točan podatak koje od jedinica lokalne samouprave imaju izrađene strateške dokumente razvoja i u kojoj mjeri ih primjenjuju što ukazuje na nedostatak strateškog planiranja i koordinacije strateškog razvoja kroz suradnju sa županijom i susjednim jedinicama lokalne samouprave.
- Rijetki su primjeri međusobne suradnje i koordiniranosti jedinica lokalne samouprave na razradi zajedničkih razvojnih programa i projekata što je osobito izraženo na otocima. Otoci koji geografski čine jednu cjelinu najčešće nemaju zajednički razvojni plan (npr. na Braču postoji 7 prostornih planova, a ne postoji prostorni plan otoka Brača). Međutim, pokrenuta je inicijativa za osnivanjem dvije (2) lokalne akcijske grupe (LAG) na otocima Braču, Šolti i Hvaru, kojima se potiče održivi razvoj ruralnih područja, u skladu s integralnim dijelom europske politike ruralnog razvoja - *os LEADER* koji je obvezni dio nacionalnih programa ruralnog razvoja zemalja-članica.
- Strateški dokument bitan za upravljanje razvojem je Prostorni plan SDŽ i prostorni planovi gradova i općina kojima su definirane razvojne smjernice te pravila za namjenu i korištenje prostora. Prema ocjeni Zavoda za prostorno uređenje SDŽ, **prostorni planovi gradova i općina su najčešće samo preuzeli prostorno – planska rješenja iz ranijih planova bez potrebne analize ulaznih podataka** (demografska, sociološka, gospodarska, prometna i druga analiza). Zakonski sustav izmjena prostornih planova je dugotrajan.

- U nedostatke postojećeg sustava prostornog uređenja, odnosno u opće zapreke koje ometaju izradu i provedbu prostornih planova mogu se ubrojiti neažuran katastar i zemljišne knjige, neriješena pitanja zemljišnog vlasništva, zanemarene socijalno-ekonomske vrijednosti praksa izrade planova kojom se ne osiguravaju dugoročne vizije, a često se ustanovljuje i legalizira postojeći status, zbog čega prostorni planovi nisu sredstvo za podržavanje i provedbu razvoja strategije, već služe samo za administriranje prostorom. Ovakvo **stanje neusklađenosti vlasničkog i posjedovnog lista (zemljišnika i katastra)** zbunjuje i odbija kupce nekretnina i investitore.
- Zbog nedostataka sredstava ili nedovoljnih stručno – tehničkih spoznaja, prostorno – planski dokumenti nisu iskoristili većinu mogućnosti suvremene računalne tehnike (ortofotografski snimak, 3D snimak detalja, digitalizirane geodetske podloge, sustav layera u GIS bazi podataka, prikaz plana na web-u, itd.). Na većini područja još uvijek se vodi dvostruko označavanje čestica (stari i novi brojevi), a katastarske mape su u neprimjerenom mjerilu (1:2880), dok su vrlo rijetke digitalizirane karte.
- Na području županije je, osim 55 jedinica lokalne samouprave, 30-ak javnih komunalnih poduzeća, te 20-ak privatnih tvrtki koje u svom opisu djelatnosti imaju dodir s prostornim planiranjem u širem smislu i u kojima postoji potreba za zapošljavanjem 200-tinjak stručnjaka tog profila, a ne postoji obrazovna ustanova koja bi im pružila odgovarajuću edukaciju, a kamoli specijaliziran studij. Rješenje za ovaj problem ne postoji niti na nacionalnoj razini.
- **Županija pruža potporu jedinicama lokalne samouprave** na razne načine, kako pravnim savjetima tako i konkretnom financijskom potporom projektima koji doprinose lokalnom razvoju. **Županija prvenstveno sufinancira projekte jedinica lokalne samouprave iz područja društvenih djelatnosti** (sufinanciranje predškolskog odgoja, školstva, kulturnih i športskih aktivnosti, socijalne zaštite i zdravstva, protupožarne i civilne zaštite) i **gospodarskih djelatnosti** (zaštita okoliša, zbrinjavanje odlagališta otpada, razvoj komunalne infrastrukture, razvoj prometne infrastrukture, razvoj turističke infrastrukture, izrada prostorno planske dokumentacije, izgradnju poduzetničkih zona, energetski razvitak, povezivanje otoka i kopna,...)

8.3. Suradnja s institucijama državne razine

- Prema procjeni županije **suradnja županije i središnjih državnih tijela je zadovoljavajuća**. Županijski programi su često rezultat te suradnje. Naime, decentralizirani prihodi u proračunu Splitsko-dalmatinske županije za 2010. godinu čine 44,2 % ukupnih rashoda i izdataka proračuna te se u 100%-tnom iznosu odnose na programe iz područja Upravnog odjela za prosvjetu, kulturu i šport te Upravnog odjela za zdravstvo i socijalnu skrb. Također, postoji niz razvojnih programa koji se naslanjaju na programe središnjih državnih tijela iz djelokruga upravnih odjela, osobito Upravnog odjela za gospodarstvo, razvitak i europske integracije.
- Međutim, uspješniju suradnju između institucija na svim razinama vrlo često koči politička pripadnost članova predstavničkih tijela i činjenica da utjecaj parcijalnih interesa nadilazi svijest o potrebi sinergijskog djelovanja u korist zajednice.
- Očekuje se veća suradnja županije i središnjih državnih tijela prilikom izrade strateških dokumenata kojima se definiraju razni razvojni programi JL(P)S kako bi se programi planirali prema modelu „odozdo prema gore“ i zadovoljavali stvarne potrebe lokalnih jedinica i SDŽ.
- Ocjena Županije i RERA-e S.D. je da nadležna nacionalna tijela nisu dovoljno uključila predstavnike županija, gradova i općina u proceduru izrade operativnih programa za korištenje EU strukturnih fondova i kohezijskog fonda za 2013. g.
- Za područje Splitsko-dalmatinske županije postoji ustrojen Ured državne uprave u SDŽ. Njegova uloga je obavljanje poslova državne uprave iz više upravnih područja. Ured državne uprave neposredno provodi zakone i druge propise, rješava u upravnim stvarima u prvom stupnju, provodi upravni

odnosno inspekcijski nadzor, prati stanje i predlaže mjere za unaprjeđenje stanja po pojedinim upravnim područjima. Uloga Ureda državne uprave u dosadašnjem razvoju županije je uglavnom pasivna i usmjerena isključivo na vođenje upravnih poslova i obveznih evidencija.

- Državna institucija zadužena za planiranje, provođenje i koordinaciju aktivnosti regionalne razvojne politike i uspostave cjelovitog sustava programiranja, upravljanja i financiranja regionalnog razvoja je Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva (MRRŠVG). Suradnja s MRRŠVG-om posebno je bila naglašena tijekom izrade Nacionalne strategije regionalnog razvoja RH putem partnerskih konzultacija i definiranja prioriteta razvoja na razini NUTS II regije Jadranske Hrvatske.
- Sukladno novom Zakonu o regionalnom razvoju uspostavljena je Nacionalna agencija za regionalni razvoj koja ustrojava i vodi Upisnik upravnih tijela jedinica lokalne i područne samouprave, agencija i drugih pravnih osoba osnovanih s ciljem učinkovite koordinacije i poticanja regionalnog razvoja. Regionalni koordinator SDŽ je RERA S.D.

8.4. Razvojni problemi i potrebe

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
- Nedovoljno jasna uloga i uključenost pojedinih institucija u poticanje razvojnih programa; - Ne postoji metoda i model vrednovanja, kao ni sistematizirana baza podataka s ocjenama rezultata provedenih programa i projekata koja bi poslužila kao podloga za daljnje planiranje i odlučivanje; - Ljudski kapaciteti u tijelima županijske uprave nisu optimalno iskorišteni; - Nedostatan broj prostorno-planskih dokumenata nižeg reda; - Zakonski sustav izmjena i dopuna prostornih planova spor i neučinkovit; - Neodgovarajuće vlasničke i geodetske podloge; - Dugotrajne i presložene procedure za investitore i kupce nekretnina kao rezultat neusklađenosti vlasničkog i posjedovnog lista (zemljišnika i katastra); - Preveliki broj preslabih jedinica lokalne samouprave (preslabih financijski, kadrovski i organizacijski) ne pruža mogućnost kvalitetnog strateškog planiranja; - Usitnjenost administrativnog ustroja na lokalnoj razini; - Većina jedinica lokalne samouprave kreiraju razvojne planove bez suradnje sa susjednim jedinicama; - Nedovoljan broj kvalitetno educiranih stručnjaka (naglasak na stručnom kadru za prostorno planiranje, pripremu i provedbu EU projekata); - Ne postoji registar imovine na županijskoj i lokalnoj razini; - Nedovoljna educiranost uprave u području pravnih normi, propisa i regulative općenito; - Privatni sektor preko svojih udruženja (klastera, komora i sl.) još uvijek nije dovoljno uključen u osmišljavanje i planiranje gospodarskog razvoja županije.	- Uvesti sustav strateškog planiranja, praćenja provedbe razvojnih mjera i projekata te vrednovanja njihovih rezultata i učinaka na ostvarivanje postavljenih ciljeva i ukupni razvoj županije; - Uspostava sistematizirane baze podataka temeljem koje će se pratiti učinci realiziranih projekata i koja će služiti i kao podloga za daljnje planiranje razvojnih projekata; - Unaprijediti organizaciju posla i odgovornosti na svim razinama djelovanja te uredno provoditi ocjenjivanje rada s ciljem poticanja i nagrađivanja zaposlenih; - Prostorno planske dokumente uskladiti sa aktualnim prostornim potrebama uz primjenu svih dostupnih izvora informacija putem suvremenih računalnih tehnika; - Ažurirati i uskladiti zemljišne knjige; - Kontinuirano provoditi edukacije i stručna usavršavanja zaposlenih u tijelima županijske uprave, razvojne agencije, jedinica lokalne samouprave i ostalih institucija nositelja razvoja; - Informatizirati i umrežiti rad JLS-a i drugih institucija radi povećanja administrativnih kapaciteta i efikasnosti; - Sustavno jačati administrativne kapacitete za pripremu, provedbu i vrednovanje projekata s posebnim naglaskom na pripremu projekata za financiranje putem EU programa pretpristupne pomoći i strukturnih fondova EU; - Definirati planove razvoja i akcijske planove provedbe projekata na lokalnoj razini koji će uključivati i povezivanje s drugim JLS-ima kroz zajedničke projekte; - Poboljšati upravljanje imovinom i prirodnim resursima na županijskoj i lokalnoj razini te ustanoviti registar imovine. - Informirati i poticati privatni sektor o mogućnostima udruživanja te načine na koje se mogu uključiti u razvojne gospodarske procese te ojačati i

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
	konkretizirati suradnju sa Sveučilištem;

9. Međužupanijska i međunarodna suradnja

9.1. Međužupanijska suradnja

- Splitsko-dalmatinska županija uključila se u suradnju sa drugim županijama kroz djelovanje u Hrvatskoj zajednici županija, putem koje se osim zajedničkog usuglašavanja stavova vezano za regionalni razvoj i decentralizaciju ovlasti prema županijama, potiče i razvoj zajedničkih projekata. Iako Hrvatska zajednica županija postoji od 2003. godine, putem ove udruge SDŽ nije ostvarila neke značajnije rezultate.
- Uspostavom Koordinacije županija Jadranske Hrvatske ostvarena je suradnja s ostalim županijama regije na NUTS II razini. Tijekom 2010. godine održano je nekoliko sastanaka župana i razvojnih agencija Jadranske Hrvatske s ciljem zajedničkog planiranja regionalnih razvojnih projekata kao priprema za mogućnosti financiranja iz EU strukturnih fondova nakon ulaska RH u punopravno članstvo EU. Iako je održano nekoliko zajedničkih sastanaka, koordinacija još uvijek nije zaživjela u smislu da postoji kontinuitet održavanja sastanaka i sustavno provođenje zaključaka sastanaka.
- Sve jadranske županije su tijekom izrade Nacionalne strategije regionalnog razvoja RH bile uključene putem partnerskih konzultacija u definiranje prioriteta razvoja na razini NUTS II regije Jadranske Hrvatske. Ocjena županija je da nije bilo dovoljno konzultativnih sastanaka te da su rezultat toga preširoko postavljeni prioriteti bez jasne prepoznatljivosti jadranske orijentacije regije.
- Temeljem Zakona o regionalnom razvoju RH (NN 153/2009) i Uredbi o osnivanju partnerskih vijeća statističkih regija (NN 38/2010) imenovani su članovi partnerskog vijeća regije Jadranska Hrvatska i početkom 2011.g. je održan prvi sastanak.
- Županijske razvojne agencije Jadranske Hrvatske održavaju zajedničke sastanke od 2007. godine kada je uspostavljena zajednička koordinacija. Putem ovih koordinacija ostvarena je suradnja na brojnim EU projektima posebice u okviru programa Jadranske prekogranične suradnje.
- Splitsko-dalmatinska županija ima sljedeće sklopljene sporazume o suradnji:
 - Sporazum o suradnji između Županije Splitsko-dalmatinske i županije Dubrovačko-neretvanske (Sl. glasnik SDŽ 6/96)
 - Sporazum o prijateljstvu i suradnji Splitsko-dalmatinske županije i Vukovarsko-srijemske županije (Sl. glasnik SDŽ 17/09)
- Usprkos postojećim sporazumima i projektima, može se zaključiti da međužupanijsku suradnju treba dodatno unaprijediti kako bi se ostvario kontinuitet u zajedničkom planiranju projekata i usklađivanju zajedničkih ciljeva. Osim toga, dosadašnji međužupanijski projekti nisu dovoljno usmjereni na funkciju poticanja poduzetništva.

9.2. Međunarodna suradnja

- SDŽ je putem sudjelovanja u raznim inicijativama i udruženjima ostvarila koordiniranu i sustavnu suradnju s regijama susjednih država i regijama Europske Unije.
- Splitsko-dalmatinska županija sklopila je sljedeće sporazume o suradnji:
 - Sporazum o prijateljstvu i suradnji između Županije splitsko-dalmatinske i Provincije Ascoli Piceno (Službeni glasnik SDŽ 6/96)

- Sporazum o prijateljstvu i suradnji hrvatskih županija Splitsko-dalmatinske, Dubrovačko neretvanske, Šibensko-kninske i Zadarske i Regije Molise Republike Italije (Službeni glasnik SDŽ 2/97)
 - Sporazum o suradnji između Autonomne pokrajine Furlanije Venecije Julija (Republike Italija) i Splitsko-dalmatinske županije („Službeni glasnik SDŽ 5/03)
 - Sporazum o suradnji između Departementa Hérault (Republika Francuska) i Splitsko-dalmatinske županije (Službeni glasnik SDŽ 10/10)
- SDŽ je članica Jadranske Euroregije udruge jedinica teritorijalnog ustroja. Jadranska Euroregija ima 26 članica iz Italije, Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Albanije i Grčke, a osnovana je s ciljem razvijanja međusobnih odnosa, razvoja gospodarstva, zajedničkih razvojnih strategija i projekata. Predstavnici županije djeluju kroz sektorske pododbore Jadranske Euroregije.
 - SDŽ je članica Skupštine europskih regija od 2007. godine. Skupština europskih regija je najveća nezavisna mreža regija koja okuplja 270 regija iz 33 države i 16 međunarodnih organizacija. Jedan od projekata koji se provodi u SDŽ pod pokroviteljstvom Skupštine europskih regija je Eurodyssée čiji je cilj omogućiti mladima stjecanje profesionalnog iskustva i učenje jezika u zemlji domaćinu te povezivanje regija.
 - Također, Hrvatska je uključena u Mediteranski akcijski plan (MAP), osnovan u okviru Programa Ujedinjenih naroda za okoliš (UNEP) 1975. godine. MAP je prvi u nizu programa regionalnih mora osnovan s ciljem osiguranja kvalitetnijeg života stanovnicima zemalja koje okružuju Sredozemno more te uspostavljanja i osnaživanja međusobne suradnje i usuglašavanja strategije upravljanja zajedničkim prirodnim bogatstvima. Također, u njegovom fokusu su zaštita okoliša, promicanje modela održivog upravljanja, kao i harmoniziranje odnosa među mediteranskim zemljama.
 - SDŽ je u sklopu EU programa prekogranične i transnacionalne suradnje ostvarila suradnju sa regijama susjednih država. Suradnja u sklopu ovih programa predstavlja važan doprinos aktivnostima regionalnog razvoja.
 - Splitsko – dalmatinska županija je prihvatljivo područje za sudjelovanje u sljedećim programima prekogranične i transnacionalne suradnje:
 - IPA program Jadranske prekogranične suradnje;
 - IPA Prekogranični program Hrvatska – Bosna i Hercegovina;
 - IPA Prekogranični program Hrvatska – Crna Gora (u statusu tzv. pridružene županije - županije koje mogu koristiti sredstva Zajednice za financiranje projekata do granice od 20% iznosa Zajednice za određeni prekogranični program.);
 - Program transnacionalne suradnje Mediteran;
 - Program transnacionalne suradnje Jugoistočna Europa.
 - U okviru ovih programa putem zajedničkih projekata ostvaruje se suradnja jedinica područne i lokalne samouprave, brojnih javnih institucija, organizacija i udruga sa prekograničnim partnerskim institucijama. U razdoblju do 2007. godine korisnicima s područja SDŽ bili su na raspolaganju svega dva programa – Interreg Program Jadranske prekogranične suradnje i CADSES transnacionalni program. **U okviru Interreg programa Jadranske prekogranične suradnje financirano je 9 projekata korisnika s područja SDŽ.**
 - Ključni su problemi nepostojanje sustavnog planiranja projekata prekogranične i međunarodne suradnje, kao i nepostojanje sustava vrednovanja rezultata provedenih projekata temeljem kojih bi se utvrdili učinci na razvoj županije i koji bi poslužili za daljnje planiranje zajedničkih razvojnih projekata. Osim toga, nedostatni su administrativni kapaciteti i nedovoljna je osposobljenost zaposlenika u tijelima uprave za pripremu i provedbu projekata za financiranje iz EU programa pomoći i EU fondova.

- **Od početka djelovanja RERA-e S.D. zabilježena je bolja informiranost o programima te veći broj prijavljenih projekata na natječaje za dodjelu EU bespovratnih sredstava u okviru EU programa prekogranične suradnje.** Prema analizi 1. natječaja u okviru IPA programa Jadranske prekogranične suradnje, od ukupno 7 programski prihvatljivih županija, Splitsko-dalmatinska županija je druga po broju projektnih partnera uključenih u projekte i druga po ukupnoj vrijednosti projektnih aktivnosti koje će se provoditi na području SDŽ.
- RERA S.D. potiče prekograničnu i međunarodnu suradnju putem redovnog informiranja potencijalnih korisnika o mogućnostima financiranja projekata, povezivanjem potencijalnih projektnih partnera i savjetodavnom pomoći u pripremi i provedbi projekta. Isto tako, RERA S.D. inicira te osmišljava i provodi projekte od županijskog značenja u koje uključuje projektne partnere sa područja županije.
- **Splitsko-dalmatinska županija i RERA S.D. su ostvarile suradnju s prekograničnim partnerima i zajednički prijavile ukupno 8 projekata na IPA program Jadranske prekogranične suradnje i 2 projekta na IPA prekogranični program RH-BIH. Nakon provedene evaluacije, nadležna tijela su odobrila 4 projekta u sklopu programa Jadranske prekogranične suradnje i 1 projekt s BIH. Ukupna vrijednost aktivnosti hrvatskih partnera s područja županije u odobrenim projektima iznosi približno 4 milijuna eura, od čega na županiju i RERA-u S.D. otpada 3,3 milijuna eura.**
- RERA S.D. potpisala je sporazum o suradnji sa:
 - Razvojnom agencijom Zapadno-hercegovačke županije HERAG iz BIH
 - Regionalnom razvojnom agencijom za Hercegovinu REDAH iz BIH
- Splitsko-dalmatinska županija i RERA S.D. potpisnice su Sporazuma o suradnji s Programom za razvoj Ujedinjenih naroda (UNDP-om). Sporazum je sklopljen s ciljem provođenja „Programa poticanja zelenog poduzetništva“ u okviru projekta „Očuvanje i održivo korištenje biološke raznolikosti na dalmatinskoj obali – COAST“, a temeljem darovnice Globalnog fonda za okoliš (GEF). U RH projekt uz organizaciju UNDP-a provode Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva kao nositelj provedbe te je ostvarena suradnja nadležnih ministarstava i 4 dalmatinske županije kao projektnih partnera.

9.3. Razvojni problemi i potrebe

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
- Dosadašnji međužupanijski projekti nisu dovoljno usmjereni na funkciju poticanja poduzetništva; - Ne postoji sustav vrednovanja rezultata provedenih projekata međužupanijske i međunarodne suradnje temeljem kojih bi se utvrdili učinci na SDŽ i koji bi poslužili za daljnje planiranje zajedničkih razvojnih projekata; - Nedostaje sustavno planiranje projekata prekogranične i međuregionalne suradnje; - Nedostatni administrativni kapaciteti i nedostatna osposobljenost zaposlenika u tijelima uprave za pripremu i provedbu projekata za financiranje iz EU programa pomoći i EU fondova; - Prioriteti na razini regije Jadranske Hrvatske postavljeni su preširoko te nisu jasno postavljene smjernice za uspostavu međužupanijske suradnje;	- Uspostava kontinuirane međužupanijske suradnje s naglaskom na zajedničko planiranje projekata za financiranje iz EU fondova; - Definirati jasne prioritete i ciljeve za daljnju međužupanijsku i međuregionalnu suradnju; - Uspostaviti zajednički sustav praćenja provedbe i vrednovanja postignutih rezultata zajedničkih razvojnih projekata; - Većim zalaganjem uključiti se u procese programiranja operativnih planova EU programa s ciljem uključivanja prioriteta i ciljeva SDŽ i regije Jadranske Hrvatske; - Poticati poduzetnike na aktivnije uključivanje u planiranju zajedničkih projekata međužupanijske i međuregionalne razine koji mogu doprinijeti povećanju konkurentnosti; - Jačati sustav edukacije i stručnih usavršavanja vezano za pripremu, provedbu i vrednovanje projekata; - Osnažiti informiranje svih potencijalnih korisnika vezano za mogućnosti financiranja međužupanijskih, međuregionalnih i međunarodnih projekata iz EU fondova.

10. FINANCIRANJE RAZVOJA JAVNOG I PRIVATNOG SEKTORA

10.1. Analiza financijskog kapaciteta jedinica lokalne i regionalne samouprave

- Analiza financijskog kapaciteta jedinica lokalne i regionalne samouprave na prostoru SDŽ očituje se kroz strukturu prihoda i rashoda županijskog proračuna, te investicijskog kapaciteta županije i JLS.

10.1.1. Struktura prihoda i rashoda županijskog proračuna

- Porast ekonomskih aktivnosti na području županije u razdoblju prije recesije se može prepoznati i kroz konstantan porast prihoda proračuna županijskih i lokalnih jedinica. Međutim, nakon niza godina rasta prihoda, županija u 2009. prvi put bilježi pad prihoda poslovanja. U Tablici 26 je dan pregled osnovne strukture prihoda i rashoda za Županiju.

Tablica 26: Proračun Splitsko-dalmatinske županije 2005.-2009., najvažnije stavke (HRK)

	2005.	2008.	2009.	Struktura 2009.	Indeks 2009/ 2005 (2005=100)	Indeks 2009/2008 (2008=100)
Prihodi poslovanja	327.289.920	471.362.749	470.655.854	98,3%	143,8	99,9
Prihodi od poreza	287.643.430	382.601.554	383.004.819	80,0%	133,2	100,1
Prihodi od imovine	15.539.564	14.127.551	14.032.193	2,9%	90,3	99,3
Pomoći od subjekata opće države i iz inozemstva	12.113.326	31.415.608	29.646.106	6,2%	244,7	94,4
Ostali prihodi	11.993.600	43.218.036	43.972.736	9,2%	366,6	101,7
Primici od financijske imovine i zaduživanja	5.217.794	9.976.260	8.363.174	1,7%	160,3	83,8
Ukupni prihodi i primici	333.926.389	481.339.009	479.019.028	100,0%	143,5	99,5
Rashodi poslovanja	278.702.208	408.001.694	401.947.135	84,4%	144,2	98,5
Rashodi za zaposlene	41.967.074	73.210.197	80.357.126	16,9%	191,5	109,8
Materijalni rashodi	119.944.168	162.941.325	166.422.615	34,9%	138,8	102,1
Subvencije za trgovačka društva	14.904.500	31.539.901	25.987.348	5,5%	174,4	82,4
Pomoći dane u inozemstvo i unutar opće države	41.535.086	63.625.464	51.501.991	10,8%	124,0	80,9
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine (kapitalna ulaganja) ⁴⁵	52.147.713	59.541.575	46.898.415	9,8%	89,9	78,8
Rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine	21.598.420	25.198.691	16.532.372	3,5%	76,5	65,6
Dodatna ulaganja na građevinskim objektima	26.547.804	33.504.815	29.896.875	6,3%	112,6	89,2
Izdaci za financijsku	7.862.662	22.839.041	27.440.195	5,8%	349,0	120,1

imovinu i otplate zajmova						
Ukupni rashodi i izdaci	338.712.583	490.382.310	476.285.745	100,0%	140,6	97,1

Izvor: MFIN

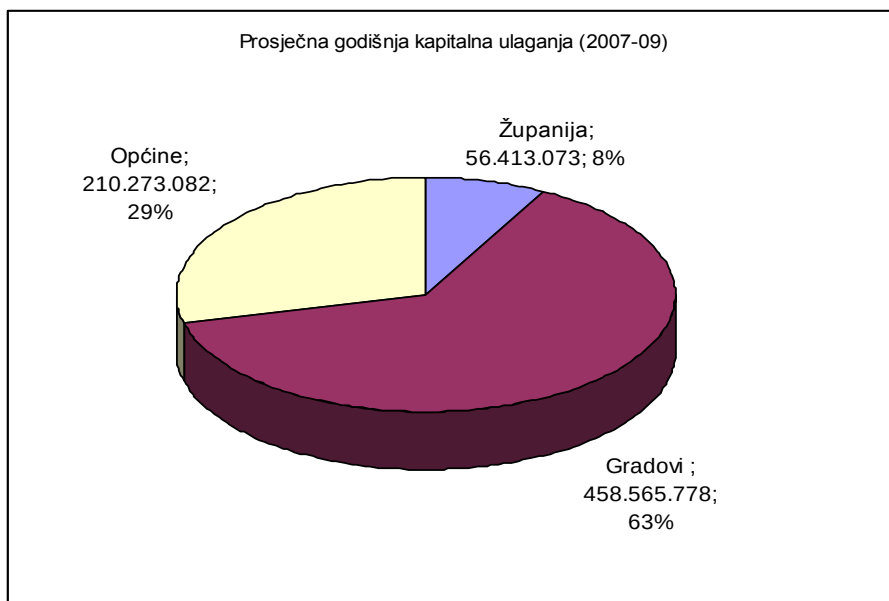
- U 2009. g. prihodi od poslovanja Županije porasli su za 43,8% u odnosu na 2005. g., dok su istodobno rashodi poslovanja povećani za 44,2 %. Usprkos smanjenju razine gospodarskih aktivnosti zabilježen je mali pad prihoda proračuna u 2009. godini u odnosu na 2008.g. Ipak, obzirom na nastavak negativnih kretanja u gospodarstvu, za očekivati je nešto veći pad proračunskih prihoda u 2010. godini. Glavni izvor prihoda županije su porezni prihodi, od čega su najznačajniji porezi na dohodak, na kojeg se odnosi oko 76% ukupnih prihoda. Primjetan je vrlo visoki porast prihoda od pomoći središnje države u razdoblju 2005.-09. te ostalih prihoda (prihodi po posebnim propisima).
- U strukturi ukupnih rashoda i izdataka materijalni rashodi su najveća stavka koja čini 34,9% ukupnih rashoda i izdataka. Od materijalnih rashoda, najviše se troši na usluge (55,7%), materijal i energiju (26,7%) te naknade troškova zaposlenicima (12,1%). Prema udjelu u ukupnim rashodima slijede rashodi za zaposlene (16,9%), pomoći za ostale subjekte unutar opće države (10,8%) te kapitalna ulaganja (9,8%). U odnosu na prosječnu (hipotetsku) županiju, SDŽ bilježi iznadprosječni udjel rashoda za zaposlene, pomoći unutar opće države i subvencije, a ispodprosječni udjel rashoda za nabavu nefinancijske imovine (kapitalna ulaganja). Isto je rezultat značajnih zakonskih izmjena kojima se udio županija u prihodu od poreza na dohodak povećao sa 10% na 15,5% što je značajno utjecalo na strukturu proračuna kako u prihodnoj tako i u rashodnoj strani. Također se napominje da je Županija u istom razdoblju konsolidirala prihode i rashode domova za stare i nemoćne osobe koji u svojoj rashodnoj strukturi najviše iskazuju rashode za zaposlene, što je dodatno utjecalo na povećanje ove vrste rashoda u ukupnom Proračunu.
- Županija iznadprosječno izdvaja za subvencije (poticaje) poduzećima u privatnom sektoru. Dok prosječna županija izdvaja 3,6% ukupnih rashoda i izdataka, SDŽ je u 2009. izdvajala 5,5%.
- Primici od financijske imovine i zaduživanja bilježe značajan rast (60,3 %). S druge strane, izdaci za financijsku imovinu i otplatu zajmova su porasli gotovo tri i pol puta od 2005. godine, što je prvenstveno posljedica porasta danih zajmova poduzećima u javnom sektoru i financijskim institucijama.

10.1.2. Investicijski kapacitet županije i jedinica lokalne samouprave

- Ako uzmemo vrijednost rashoda za nefinancijsku imovinu kao pokazatelj investicijske aktivnosti jedinica lokalne i područne samouprave, onda proizlazi da je ukupni investicijski kapacitet županije te gradova i općina na području županije u 2009.g. iznosio 705,4 milijuna kuna dok je prosječna godišnja vrijednost u razdoblju 2007.-09. iznosila 725,3 milijuna kuna.⁴⁶
- Od ukupnog iznosa ulaganja, daleko najveći dio se odnosi na gradove (63%), zatim slijede općine (29%) te županija (8%). Pri tome se na grad Split odnosi oko 32% ukupnih sredstava.
- Premda se radi o najvećem investicijskom kapacitetu u odnosu na ostale županije, apsolutni iznosi sugeriraju da se zapravo radi o prilično skromnom investicijskom potencijalu, obzirom na razvojne potrebe ili npr. na ulaganja iz državnog proračuna, odnosno javnih poduzeća.

⁴⁶ Treba voditi računa da premda se rashodi za nefinancijsku imovinu u najvećem dijelu doista i odnose na ulaganja u građevinske objekte, oni također uključuju i rashode koje intuitivno ne povezujemo s kapitalnim ulaganjima, kao što su rashodi za prijevozna sredstva i namještaj.

Slika 22: Investicijska aktivnost JLS-a i SD županije, HRK

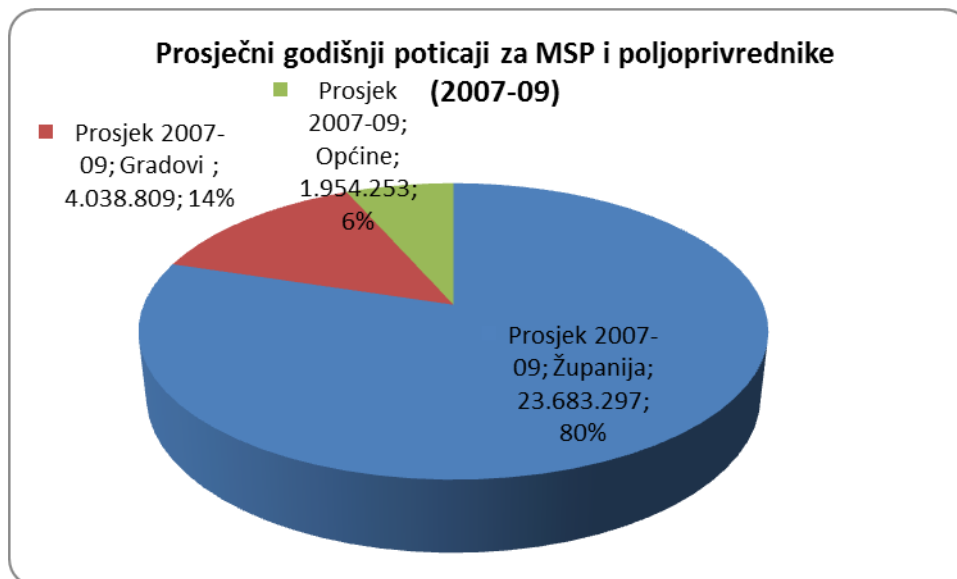

Izvor: Izračun autora na temelju podataka Ministarstva financija

10.2. Mogućnosti županije i jedinica lokalne samouprave za poticanje gospodarskih subjekata

- Podaci o rashodima za subvencije, odnosno poticaje trgovačkim društvima, obrtima i poljoprivrednicima u privatnom sektoru dodatno upotpunjuju sliku o mogućnostima lokalnih aktera za poticanje gospodarskog razvoja.
- Prema podacima za razdoblje 2007-09., gradovi, općine i županija su u prosjeku godišnje izdvajali oko 42,6 milijuna kuna za poticaje privatnog gospodarstva. Od toga se na poticaje za malo i srednje gospodarstvo, kao ključnu ciljanu skupinu odnosilo oko 29,7 milijuna kuna odnosno 70% svih poticaja, dok je ostatak usmjeren prema velikim gospodarskim subjektima. Sljedeća slika prikazuje distribuciju poticaja za malo i srednje gospodarstvo prema izvoru.

Slika 23: Razina poticaja za malo i srednje gospodarstvo prema izvorima

Izvor: UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije

- Sredstva koja se izdvajaju za direktno poticanje razvoja gospodarstva su neusporedivo manja od onih za investicije, što je i očekivano. U razdoblju 2007.-2009. gradovi, općine i SD županija su u prosjeku godišnje izdvajali oko 29,7 milijuna kuna za poticaje malom i srednjem gospodarstvu te poljoprivrednicima, što predstavlja otprilike 0,95% ukupnih rashoda i izdataka njihovih proračuna. To je nešto niži udjel izdvajanja od onog na nacionalnoj razini. Međutim, prema razini izdvajanja prisutne su vrlo značajne razlike između županije, s jedne strane, i gradova i općina, s druge strane. SDŽ u prosjeku izdvaja oko 28,6 milijuna kuna godišnje za poticaje gospodarskim subjektima, što predstavlja 67% ukupnih poticajnih sredstava, odnosno 5,2% vlastitih rashoda i izdataka. S druge strane, svi gradovi u prosjeku godišnje izdvajaju oko 11,9 milijuna kuna, što predstavlja 28% ukupnih poticajnih sredstava, odnosno 0,25% vlastitih rashoda i izdataka. Općine u prosjeku godišnje izdvajaju oko 2,1 milijun kuna, što predstavlja svega 5% ukupnih sredstava, odnosno 0,35% vlastitih rashoda i izdataka.
- Gledano prema prosječnom udjelu rashoda za poticaje malom i srednjem gospodarstvu u ukupnim proračunskim rashodima i izdacima, može se zaključiti da gradovi relativno najmanje izdvajaju za direktne poticaje malom i srednjem gospodarstvu. Posebno nizak udjel bilježi grad Split, kao nositelj gospodarskog razvoja županije, a koji u prosjeku godišnje izdvaja oko 470 tisuća kuna za poticaje što predstavlja svega 0,05% ukupnih rashoda i izdataka.
- Nizak iznos izdvajanja za poticanje razvoja malog i srednjeg gospodarstva pokazuje kako se među lokalnim akterima u županiji još uvijek premalo pažnje posvećuju mjerama koje izravno potpomažu razvoj gospodarstva. Stoga je u narednom razdoblju nužno povećati razinu izdvajanja, vodeći pri tome računa o njihovoj transparentnosti, učinkovitosti i doprinosu ukupnom gospodarskom razvoju.
- Zaključno, kada se zbroje podaci o prosječnim godišnjim rashodima za kapitalna ulaganja (725 mil. kn) i za poticaje za gospodarstvo (42,6 milijuna kuna), proizlazi da županija te gradovi i općine izravno ulažu oko 767,9 milijuna kuna u društveno-gospodarski razvoj⁴⁷. Spomenuti iznos se može shvatiti i kao

⁴⁷ Navedeni iznos je samo aproksimacija stvarnog stanja izravnih ulaganja, budući da ovisi o tome koje sve stavke proračuna definiramo kao izravno ulaganje u društvenog-gospodarski razvoj. Osim toga, kao što je već ranije spomenuto, kod nekih proračunskih stavki koje potpadaju pod ulaganja u dugotrajnu imovinu je vrlo upitno predstavljaju li iste ulaganje u razvoj (kao npr. kupnja prijevoznih sredstava ili namještaja).

potencijalni iznos za sufinanciranje razvojnih projekata, ne računajući pri tome eventualne prenamjena sredstava s drugih stavki proračuna.

10.3. Proračunski izvori RH i EU za financiranje razvoja SDŽ-a

Sada slijedi pregled financijskih mogućnosti na raspolaganju našoj županiji od strane proračunskih izvora Republike Hrvatske kao i mogućnosti koje se nude iz proračuna Europske unije.

10.3.1. Kreditne linije poslovnih banaka i poticajno financiranje

- Poticajno financiranje Županije odvija se putem četiri programa:
 - Program „Razvitak malog i srednjeg poduzetništva“ u iznosu od 7.300.000,00 kuna (2009. godina)
 - Program „Poljoprivreda“ u iznosu od 4.535.000,00 kuna
 - Jamstveni fond za razvoj poduzetništva
 - Jamstveni fond za razvoj zelenog poduzetništva
-
- Programom „**Razvitak malog i srednjeg poduzetništva**“ Splitsko-dalmatinska županija želi unaprijediti razvoj malog i srednjeg poduzetništva. Program uključuje mjere kojima se želi, kroz subvenciju kamata i potpore potaknuti utemeljenje i razvoj poduzetništva. Subvencija kamata za područje posebne državne skrbi iznosi 4%, za područje otoka i zaobalja 2% te za ostala područja 0,5%, čime se nastoji potaknuti razvoj "kriznih područja" i povećati zaposlenost na zapuštenim dijelovima Županije. Do sada je navedenim programom odobreno 505 kredita ukupne vrijednosti 310 milijuna kuna.
 - Programom „**Poljoprivreda**“ financira se niz aktivnosti značajnih za razvoj poljoprivredne proizvodnje, kao što su Program podizanja trajnih nasada te Fond za razvitak poljoprivrede i agroturizma.
 - U suradnji sa jedinicama lokalne samouprave Županija provodi «**Program podizanja dugogodišnjih nasada**» uz zajedničko sufinanciranje. Program ima za cilj potaknuti podizanje dugogodišnjih nasada, posebno vinove loze i masline, ali i ostalih vrsta. Financiranje se provodi na način da svi sudionici u programu, Županija, općina odnosno grad i poljoprivrednik osiguraju po jednu trećinu sredstava od nabavne cijene sadnica.
 - Kroz „**Fond za razvitak poljoprivrede i agroturizma**“ Županija osigurava povoljna financijska sredstava za razvoj poljoprivredne proizvodnje. Cilj ove aktivnosti je kreditno praćenje poljoprivrednih gospodarstava u realizaciji njihovih programa. Do sada je navedenim programom odobreno 528 kredita ukupne vrijednosti 48.668.400,00 kuna.
 - RERA S.D. i Županija splitsko – dalmatinska u travnju 2008.g. osnovale su **Jamstveni fond** za odobravanje kredita poduzetničkim projektima na prostoru Županije. Jamstva su dostupna samo za dugoročne, investicijske kredite (za kupnju, izgradnju, uređenje ili proširenje gospodarskih objekata, nabavu opreme ili pojedinih dijelova opreme).
 - RERA S.D. i Županija splitsko – dalmatinska u postupku su osnivanja Jamstvenog fonda za razvoj zelenog poduzetništva. Fond je namijenjen gospodarskim subjektima iz sektora poljoprivrede, turizma, ribarstva/marikulture s poduzetničkim idejama kojima se naročito doprinosi očuvanju i održivom korištenju prirodnih vrijednosti obalnog područja Dalmacije.

- Kreditna aktivnost HBOR-a značajnim dijelom također je usmjerena na kreditiranje poduzetništva te osiguranje financijskih sredstava po uvjetima povoljnijim od komercijalnih. Osiguravajući sredstva iz povoljnijih izvora te surađujući s poslovnim bankama, HBOR razvija model poticajnog financiranja poduzetništva. HBOR je u Splitsko-dalmatinskoj županiji u 2008. godini odobrio ukupno 89 kreditnih zahtjeva u vrijednosti od 639.351.632 kuna, dok je u 2009. broj odobrenih kredita bio 96 u iznosu od 368.353.743 kuna. Nastojeći omogućiti lakši i brži pristup informacijama o kreditnim programima kao i približiti savjetodavnu pomoć poduzetnicima Splitsko dalmatinske županije, Hrvatska banka za obnovu i razvitak otvorila je i područni ured u Splitu koji djeluje pri Ekonomskom fakultetu Split.

10.3.2. Financiranje putem EU fondova

- Financiranje putem EU fondova prvenstveno se provodi putem instrumenta IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance). Njegova financijska vrijednost do 2012. godine iznosi 784,4 milijuna eura. IPA program podijeljen je na pet komponenti:
 - Pomoć u tranziciji i izgradnja institucija (izgradnja administrativnih i pravosudnih kapaciteta i ispunjenju kriterija za članstvo u EU)
 - Prekogranična suradnja (potpora programima koji se odnose na prekograničnu suradnju graničnih regija Hrvatske i susjednih zemalja članica EU te zemalja potencijalnih kandidata za ulazak u EU)
 - Regionalni razvoj (potpore za razvoj sektora prometa, okoliša i poboljšanje regionalne konkurentnosti)
 - Razvoj ljudskih potencijala
 - Ruralni razvoj (potpora u razvijanju politike ruralnog razvoja i pripremi za provedbu i upravljanje Zajedničkom poljoprivrednom politikom EU)
- Najveće mogućnosti financiranja za Splitsko - dalmatinsku županiju su kroz programe prekogranične suradnje i to kroz: Jadranske prekogranične suradnje, Prekogranične suradnje s BiH, Prekogranične suradnje sa Crnom Gorom, transnacionalne suradnje Mediteran i transnacionalne suradnje Jugoistočna Europa. Kroz program Regionalnog razvoja mogućnosti za financiranje postoje u okviru mjere Regionalna konkurentnost i Operativni program za okoliš iz kojega se predviđa financiranje Regionalnog centra za gospodarenje otpadom u SDŽ. Također, komponenta Ruralni razvoj nudit će nove mogućnosti za prijavitelje iz Splitsko-dalmatinske županije, jer će nove mjere 301 i 302 omogućiti prijavljivanje jedinica lokalne samouprave i malih poljoprivrednih proizvođača, što do sada nije bilo moguće i što je i jedan od razloga slabe iskorištenosti ove komponente.
- Iznosi koje Hrvatska može očekivati nakon ulaska u Europsku Uniju aproksimativni su, ali je zasigurno riječ o deseterostruko većim iznosima od onih na raspolaganju kroz IPA program pretpristupne pomoći.
- Splitsko-dalmatinska županija, putem RERA-e S.D., aktivno sudjeluje u pripremi i prijavi projekata na natječaje iz IPA-e te će s istom praksom nastaviti nakon ulaska Hrvatske u EU i otvaranjem mogućnosti financiranja projekata iz strukturnih fondova.
- Vrijednost do sada provedenih projekata u Splitsko-dalmatinskoj županiji ukupno iznosi 5.312.308,11 eura, od čega se 2.766.297,48 odnosi na sredstva Europske Unije.

II. SWOT ANALIZA SD ŽUPANIJE

OKOLIŠ: PRIRODNI RESURSI, INFRASTRUKTURA I ZAŠTITA

SNAGE	SLABOSTI
<u>Prirodni resursi i zaštita okoliša:</u> - Prirodni resursi očuvani u velikoj mjeri; - Bogata izvorišta vode; - Jadransko more kao resurs za razvoj gospodarstva i kao važan ekološki sustav; - Vrijedna nalazišta kamena i ostalog rudnog bogatstva; - Sredozemna blaga klima; - U velikoj mjeri očuvana krajobrazna i bioraznolikost; - Postojanje zaštićenih prirodnih područja; - Bogato i raznoliko povijesno nasljeđe (kulturno povijesni spomenici, arheološka nalazišta itd.); <u>Infrastruktura:</u> - Smještaj autoceste koji omogućava razvoj do sada gospodarski zapuštenih područja; - Razvijena mreža državnih i županijskih cesta; - Dobra pokrivenost lukama pomorskog putničkog prometa; - Telekomunikacijska mreža dobro razvijena; - „Pokrivenost“ županije osnovnom infrastrukturom zračnog prometa. - Visoka pokrivenost županije vodoopskrbom;	<u>Prirodni resursi i zaštita okoliša:</u> - Preizgrađenost prostora obalne zone i dijela otoka te neodgovarajuće nasipavanje obale; - Bespravna izgradnja sa svim posljedicama uništenja krajobrazna i opterećenja infrastrukture; - Smanjenje krajobrazne i bioraznolikosti (ugroženost vrsta i staništa) zbog neodgovarajućeg sustava upravljanja zaštitom; - Neiskorišteni potencijali obnovljivih izvora energije; - Nepostojanje i/ili neusklađenost prostornih planova zaštićenih područja sa prostornim planovima jedinica lokalne samouprave; - Neodgovarajuća zaštita i upravljanje kulturno povijesnom baštinom; - Nedovoljno razvijeni mehanizmi za zaštitu okoliša; - Nedovoljno razvijena svijest o nužnosti primjene ekološki odgovornog ponašanja; - Poroznost tla (opasnost od zagađenja); - Veliki udio zapuštenih površina; - Veliki broj divljih odlagališta otpada; - Nepostojanje regionalnog centra za gospodarenje otpadom; - Tretman otpadnih voda nije odgovarajući; - Nepostojanje planova upravljanja zaštićenim područjima te nedovoljno praćenje stanja prirode i okoliša (nepostojanje karte rasprostranjenosti vrsta i staništa). <u>Infrastruktura</u> - Nezadovoljavajući terminali za prihvat putnika i tereta u cestovnom, željezničkom i dijelu pomorskog prometnog sustava; - Slaba povezanost autoceste sa turističkim destinacijama; - Lokalna cestovna infrastruktura u Županiji ne udovoljava prostornim rasporedom ni kvalitetom; - Nedostatna infrastruktura za promet u mirovanju u gradovima; - Nezadovoljavajuća kvaliteta i prostorni raspored željezničke infrastrukture, posebice one u funkciji gospodarstva;

	- Morske luke županijskog značenja nedovoljno iskorištene (posebice one gospodarske namjene). - Elektroprijenosna mreža, pretežito niskonaponska, je nezadovoljavajuća, posebice na otocima i dijelu zaobalja; - Vodoopskrbni sustav ima neprihvatljive gubitke u transportu i mreži; - Nepostojanje alternativnih pravaca vodoopskrbe (snažna ovisnost četiri najveća grada o jednom izvoru- Rijeci Jadro); - Nedovoljan broj domaćinstava priključenih na sustav odvodnje;
PRILIKE	PRIJETNJE
<u>Prirodni resursi i zaštita okoliša:</u> - Mogućnost financiranja očuvanja i zaštite okoliša iz EU sredstava; - Provođenje Protokola IUOP o integralnom upravljanju obalnim područjima. <u>Infrastruktura</u> - Nastavak provedbe plinifikacije;	<u>Prirodni resursi i zaštita okoliša:</u> - Nacionalne sektorske razvojne strategije, kao i zakonski okvir su neusklađeni. - Rad inspekcijskih i ostalih službi nadzora je nekoordiniran, a ovlasti za provedbu zakona su nejasne; - Korištenje resursa je prekomjerno i nekontrolirano; - Unos alohtonih vrsta;

GOSPODARSTVO, LJUDSKI RESURSI I TRŽIŠTE RADA

SNAGE	SLABOSTI
<u>Gospodarstvo:</u> - Znanstvene i stručne institucije, posebno u tehničkim znanostima; - Uspostavljene brojne poslovne zone s privlačnim lokacijskim uvjetima; - Tradicija i kvalitetni kadrovi u pomorstvu i brodogradnji; - Veliki potencijal za razvoj turizma (izvanredna prostorna i klimatska osnovica, tradicija i prepoznatljivost na emitivnim tržištima); - Snažna tradicija u vađenju i obradi kamena te školovanju kadrova; - Odlična prirodna i klimatska osnovica za razvoj marikulture; - Duga tradicija u ribarstvu, maslinarstvu, vinogradarstvu i voćarstvu; - Građevinska operativa osposobljena za izvođenje radova izvan regije; - Razvijena mreža poslovnih banaka u regiji;	<u>Gospodarstvo:</u> - Nedovoljno ulaganje gospodarstva u istraživanje i razvoj; - Slabi kapacitet i nedovoljna umreženost poduzetničkih potpornih institucija na svim razinama; - Slaba horizontalna i vertikalna integracija poduzeća te nedostatna suradnja sa znanstveno-istraživačkim institucijama (nedovoljna razvijenost klastera i manjak zajedničkih projekata); - Niska kapitalna osnova malog gospodarstva; - Nezadovoljavajući stupanj finalizacije proizvoda (niski udio dodane vrijednosti); - Zaostajanje gospodarstva u pogledu broja i uspješnosti velikih poduzeća; - Nedovoljno razvijeni selektivni oblici turizma (kulturni, ruralni, kongresni, itd.); - Mali broj (visoko) kvalitetnih nautičkih vezova i nedovoljno razvijena nautička logistika s obzirom na rastuću potražnju; - Neodgovarajuća turistička ponuda koja rezultira visokom sezonskom koncentracijom turističke potražnje i izrazitim koeficijentom turističke gustoće u obalnim i otočkim destinacijama; - Nizak udio smještajnih kapaciteta visoke kvalitete u ukupnim smještajnim kapacitetima; - Usitnjenost poljoprivrednih posjeda i neriješeno vlasništvo; - Značajne površine neobrađenog poljoprivrednog zemljišta; - Nedovoljno iskorišten potencijal u vađenju i obradi kamena. Istovremeno, prisutni su problemi u svezi ilegalnog vađenja kamena i neadekvatnih postupaka sanacije. - Neorganizirano tržište poljoprivrednih i ribarskih proizvoda (otkup, distribucija, plasman i prerada); - Neriješen status ribarskih luka i iskrčajnih mjesta; - Neiskorišteni potencijali za eko proizvodnju u poljoprivredi; - Struktura izvora energije je nezadovoljavajuća;

<u>Ljudski resursi i tržište rada:</u> - SDŽ bilježi povoljnije demografske trendove u odnosu na RH prosjek; - Iznadprosječna dostupnost visoko obrazovane radne snage; - Postojanje edukacijskih centara za obrazovanje kadrova za potrebe gospodarstva.	<u>Ljudski resursi i tržište rada:</u> - Nepovoljni prostorni raspored stanovništva (dobna i obrazovna struktura stanovništva); - Nedostatak radne snage za rad u poljoprivredi (uslijed nepovoljnih demografskih trendova); - Visoka razina nezaposlenosti i u isto vrijeme niska stopa zaposlenosti; - Nepovoljna strukturna obilježja nezaposlenih osoba (dobna, obrazovna, spolna i prema duljini trajanja nezaposlenosti); - Niska razina mobilnosti radne snage;
PRILIKE	PRIJETNJE
<u>Gospodarstvo</u> - Rastuće mogućnosti korištenja EU sredstava za financiranje gospodarskih projekata i jačanja ljudskih potencijala, posebno u ruralnim područjima; - Novi trendovi rasta potražnje (ruralni, wellness, zdravstveni, avanturistički, kulturni, nautički i drugi selektivni oblici turizma), i općenito rast potražnje za turističkim uslugama, osobito na južnom i srednjem Jadranu; - Porast potražnje za specijaliziranim vrstama brodova u kojima naša brodogradilišta zbog svoje kvalitete imaju prednosti u odnosu na konkurenciju („ekološki“ brodovi, veliki ribarski brodovi, itd.); - Povećani interes stranih ulagača uslijed ulaska u EU; - Porast potražnje za zdravom/ekološki uzgojenom hranom; - Povećanje interesa za korištenjem obnovljivih izvora energije (sunce, plin, vjetar, voda); - Razvoj novih instrumenata za financiranje razvojnih projekata (npr. Fond za gospodarsku suradnju); - Stavljanje u funkciju neaktivne državne imovine na području Županije.	<u>Gospodarstvo</u> - Nedovršena privatizacija i posljedice privatizacije poduzeća u državnom vlasništvu; - Spori gospodarski oporavak na globalnoj i nacionalnoj razini; - Nepovoljni uvjeti financiranja gospodarstva; <u>Ljudski resursi i tržište rada:</u> - Nerazvijen sustav suzbijanja sive ekonomije na državnoj razini; - Nepostojanje sustava identifikacije i praćenja potrebnih kompetencija na tržištu rada; - Nepostojanje cjelovitog zakonskog okvira za cjeloživotno obrazovanje; - Neusklađenost obrazovnih programa s potrebama tržišta rada (manjak ponude pojedinih programa i nedostatna kvaliteta postojećih programa);

DRUŠTVENE DJELATNOSTI, CIVILNO DRUŠTVO I KULTURNA BAŠTINA

SNAGE	SLABOSTI
---------------------	------------------------

<u>Društvene djelatnosti:</u> - Postojanje Sveučilišta sa značajnim mogućnostima studiranja različitih područja; - Raznovrsna ponuda srednjoškolskog obrazovanja; - Značajan broj društvenih i privatnih zdravstvenih ustanova; - Kvalitetan i kompetentan kadar u zdravstvu; - Svjetski kvalitetan športski potencijal; <u>Civilno društvo:</u> - Veliki broj udruga; - Pozitivna klima za razvoj civilnog društva; - Kompetentnost dijela udruga za privlačenje sredstava iz EU fondova. <u>Kulturna baština:</u> - Očuvani kulturni i etnički identitet uz mnoštvo raznolikih narodnih i tradicijskih običaja; - Bogata i raznolika kulturna infrastruktura i razvijene djelatnosti u kulturi; - Tradicijska gradnja u kamenu i drva (npr. suhozid, kamene kuće, brodovi itd);	<u>Društvene djelatnosti:</u> - Neodgovarajuća prostorna distribucija obrazovno odgojnih institucija; - Nedovoljna opremljenost i kapacitet vrtića; - Nedovoljna kvaliteta i neujednačena prostorna dostupnost programa cjeloživotnog obrazovanja kao i nemotiviranost za dodatno usavršavanje; - Neprimjerenost fizičke infrastrukture u zdravstvu s obzirom na potrebe; - Nedovoljni smještajni kapaciteti u ustanovama socijalne skrbi; - Nezadovoljavajuća razvijenost različitih oblika pomoći kroz vaninstitucionalni sustav skrbi; - Nedostatak i nedovoljno održavanje športsko-rekreacijskih objekata; - Nepostojanje vizije razvoja športa i neuređenost sustava potpore u športu; <u>Civilno društvo:</u> - Nepostojanje dugoročnog programa suradnje civilnog i javnog sektora; <u>Kulturna baština:</u> - Neprepoznatljivost kulturne ponude na domaćem i stranom tržištu, kao i slaba iskorištenost kulturne baštine u gospodarske svrhe;
PRILIKE	PRIJETNJE
<u>Društvene djelatnosti:</u> - Rastući interes za izvaninstitucionalne oblike skrbi za starije i nemoćne i osobe s posebnim potrebama; - Povećane mogućnosti mobilnosti; <u>Civilno društvo:</u> - Poticanje razvoja partnerstva privatnog, javnog i civilnog sektora na nacionalnoj i EU razini. <u>Kulturna baština:</u> - Mogućnost dodatnog iskorištavanja kulturne baštine kroz razvoj turističkih i inih proizvoda (stvaranje oznaka prepoznatljivosti);	<u>Društvene djelatnosti:</u> - Odljev kvalificiranih kadrova; - Standardi u predškolskom i školskom sustavu ne odgovaraju specifičnim potrebama u otočnim i zaobalnim područjima; - Nedostatak sustavnog vođenja brige o razvoju športa.

INSTITUCIJE, UPRAVLJANJE RAZVOJEM I MEĐUNARODNA SURADNJA

SNAGE	SLABOSTI
<u>Institucije i upravljanje razvojem:</u> - Usvojen županijski prostorni plan uređenja te usklađeni i usvojeni prostorni planovi uređenja jedinica lokalne samouprave; - Dovoljan broj kvalitetno ustrojenih institucija javnog sektora; - Predanost razvoju partnerstva javnog, privatnog i civilnog sektora; - Aktivna razvojna politika Županije i kvalitetno osmišljeni županijski programi; - Kvalitetno uspostavljen sustav izdavanja dozvola za gradnju u nadležnosti županijskog upravnog odjela za prostorno uređenje; - Postojanje značajnog broja strateških dokumenata. <u>Međunarodna suradnja:</u> - Iskustvo dijela javnog i civilnog sektora u pripremi i prijavi projekata na programe prekogranične suradnje;	<u>Institucije i upravljanje razvojem:</u> - Prisutne su značajne unutar-županijske razlike prema stupnju razvijenosti; - Ograničene mogućnosti na razini JLS-a za kvalitetno strateško planiranje; - Nedostatak sredstava jedinica lokalne i regionalne samouprave za ulaganje u razvojne projekte; - Nedovoljan broj stručnjaka sa specifičnim znanjima za strateško planiranje te pripremu i provedbu EU projekata u jedinicama lokalne i regionalne samouprave; - Većina jedinica lokalne samouprave kreiraju razvojne planove bez suradnje sa susjednim jedinicama; - Nedostatak jedinstvenog informacijskog sustava u funkciji upravljanja razvojem; - Slabo upravljanje prirodnim resursima na županijskoj i lokalnoj razini; - Nepostojanje registra imovine na županijskoj i lokalnoj razini; - Ne postoji sistematizirana i transparentna baza podataka s ocjenama rezultata provedenih programa i projekata jedinica lokalne i regionalne samouprave koja bi poslužila kao podloga za daljnje planiranje i odlučivanje;
PRILIKE	PRIJETNJE
<u>Institucije i upravljanje razvojem:</u> - Rastuće mogućnosti financiranja razvoja iz EU fondova; - Novi administrativno-teritorijalni ustroj jedinica lokalne i regionalne samouprave koji bi doveo do povećanja učinkovitosti javne uprave; - Jačanje procesa upravne i financijske decentralizacije; - Postojanje nacionalnih programa i strategija razvoja; <u>Međunarodna suradnja:</u> - Veći stupanj korištenja programa prekogranične i međuregionalne suradnje.	<u>Institucije i upravljanje razvojem:</u> - Mogućnost daljnje centralizacije javne uprave i odlučivanja; - Neusklađenost zemljišnih knjiga i katastra; - Proces decentralizacije društvenih funkcija nije odgovarajuće podržan decentralizacijom financija/sredstava;

III. VIZIJA, STRATEŠKI CILJEVI, PRIORITETI I MJERE

Metodološke napomene

Na temelju rezultata osnovne i SWOT analize te promišljanja i usuglašenih stavova članova radne skupine i Županijskog partnerskog vijeće proizašla je vizija razvoja županije te strateški ciljevi, prioriteti i mjere. Važan princip koji je primijenjen prilikom definiranja strateškog okvira bilo je osiguravanje vertikalne i horizontalne usklađenosti njegovih pojedinih elemenata. Vertikalna usklađenost podrazumijeva da se elementi nižeg reda tematski optimalno uklapaju u elemente više reda. Drugim riječima, da se svaka mjera logički uklapa u prioritet, a svaki prioritet u cilj te da svi elementi zajedno odražavaju viziju razvoja županije. Horizontalna usklađenost podrazumijeva izbjegavanje sadržajnog preklapanja pojedinih elemenata, posebice na nižoj hijerarhijskoj razini, odnosno na razini mjera. Metodološki pristup korišten pri kreiranju strateškog okvira bio je prije svega procesni, a ne statični, rezultat čega jest da se pojedini predmeti upravljanja (područja djelovanja) javljaju na više mjesta (ciljeva). Bilo je potrebno dosta truda da bi se navedeni principi u praksi ispravno primijenili, ali smatramo da se u konačnici u tome uspjelo. Također, ovakav će pristup iziskivati i veći stupanj koordinacije kod provođenja i praćenja Strategije, u kojem će ključnu ulogu imati RERA S.D. koja je imenovana regionalnim koordinatorom na razini ove županije. Premda se kod nekih mjera može primijetiti sličnost u nazivima, prilikom definiranja sadržaja svake mjere posebno se vodilo računa o potrebnom razlikovanju i izbjegavanju preklapanja, a što se može lako provjeriti u prilogu gdje se nalazi razrada svake pojedine mjere.

Vizija Razvojne strategije SDŽ 2011.-2013.g. je praktična, odražava različitost Županije i potrebu da se poboljša sveukupna socioekonomska učinkovitost. Iz ovako definirane vizije proizašlo je pet strateških ciljeva kroz čije će se usklađeno ostvarivanje u dugom roku ostvariti i sama vizija.

Vizija razvoja Splitsko-dalmatinske županije:

SDŽ je visoko-razvijena, razvojno dinamična, pomorski orijentirana, otvorena europsko-mediterranska regija:

- konkurentnog gospodarstva, temeljenog na znanju i kvalitetnim ljudskim resursima
- prepoznatljiva i privlačna zbog visoke kvalitete življenja, očuvanog okoliša, kulture i tradicije
- usmjerena održivom razvoju svih svojih dijelova te prometno i razvojno integrirana sa svojim širim okruženjem
- utemeljena na snažnom partnerstvu i komunikaciji među razvojnim dionicima

Cilj 1.

**Konkurentno
gospodarstvo**

Cilj 2.

**Razvoj
infrastrukture,**

Cilj 3.

**Razvoj ljudskih resursa i
povećanje kvalitete**

Cilj 4.

**Unaprjeđenje upravljanja
razvojem**

Cilj 5.

**Jačanje prepoznatljivosti
županije**

Kratko obrazloženje strateških ciljeva i njihovih prioriteta:

Strateški cilj 1: Konkurentno gospodarstvo

Temelj ukupnog razvoja određenog prostora mora imati solidnu gospodarsku osnovu. S obzirom da proces tranzicije i restrukturiranja gospodarstva Županije još uvijek nije dovršen, unutar ovoga cilja nastoji se istaknuti osnovne smjernice i načela te prioritete i mjere na kojima će se spomenuti proces zasnivati u određenom razdoblju. Uspješnost županijskog gospodarstva mjerit će se njegovom sposobnošću da se prevladaju uočene slabosti i zapreke bržem rastu, ali isto tako i da se iskoriste razvojni potencijali koji nesumnjivo postoje.

Pri tome, naglasak se daje na sljedeće prioritete:

- 1.1. Stvaranje konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju (poticanje inovacija, tehnološko osuvremenjivanje gospodarstva, stvaranje povoljnog financijskog okruženja za razvoj poduzetništva te regionalno umrežavanje i integriranje).
- 1.2. Jačanje poduzetničke infrastrukture i privlačenje ulaganja (stvaranje poticajnih uvjeta na razini Županije i jedinica lokalnih samouprava kroz potporne institucije i poduzetničke zone kako bi privukli što više ulaganja).
- 1.3. Razvoj turizma (poticanje razvoja turističke infrastrukture, novih turističkih proizvoda i selektivnih oblika turizma s ciljem podizanja kvalitete i dodane vrijednosti, a sve u svrhu produženja turističke sezone).
- 1.4. Razvoj poljoprivrede, lovstva, ribarstva i marikulture (stvaranje konkurentnog i održivog poljoprivredno-prehrambenog i ribarskog sektora kroz razne programe stvaranja dodane vrijednosti proizvoda).
- 1.5. Razvoj ruralnog područja (poboljšanje razvojnih potencijala i životnih uvjeta u ruralnim područjima s ciljem zadržavanja stanovništva i ravnomjernog razvoja Županije).

Strateški cilj 2: Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša

Prostor sa svim svojim prirodnim i antropogenim obilježjima predstavlja temeljni razvojni resurs. Nažalost, dosadašnji razvoj u prostoru na području SDŽ vrlo često se odvijao stihijno, ne uvažavajući pri tome nosivost njegovih kapaciteta. Prevelika i nekontrolirana litoralizacija i urbanizacija nisu praćeni razmjernim rastom prometne i komunalne infrastrukture, što je veliki dio priobalja i otoka dovelo do problema. S obzirom na rastući trend turističke potražnje, ali i poželjni razvoj gospodarstva i razvoj u prostoru općenito, ovi će problemi biti sve izraženiji jer se pritisak na prostor i njegove resurse drastično povećava. S druge strane, u zaobalju, ovi problemi naizgled nemaju isti intenzitet zbog trenda iseljavanja i starenja tih područja. Stoga razvojne prioritete treba usmjeriti i prema infrastrukturnom opremanju zaobalja u cilju njegove integracije u ukupni prostor Županije, posebice u svjetlu europskih inicijativa prekogranične, ali i nužnosti međužupanijske suradnje u nacionalnim razvojnim okvirima.

U tom smislu, razvoj i podizanje kvalitete svih oblika prometne i komunalne infrastrukture, efkasnije gospodarenje otpadom te razvoj ukupnog energetskog sustava, s posebnim naglaskom na razvoj sustava i korištenje obnovljivih izvora energije, predstavljaju uvjet bez kojega se budući razvoj ne može ni zamisliti.

Ujedno, podizanje kvalitete gospodarenja prostorom i učinkovitije očuvanje i zaštita okoliša jačanjem različitih institucija te svijesti lokalnog stanovništva i gospodarstva, garancija su da se razvoj u budućnosti neće odvijati stihijno i s nesagledivim posljedicama.

To se namjerava postići ovim prioritetima:

- 2.1. Podizanje kvalitete prometne infrastrukture (razvoj svih oblika prometne infrastrukture).
- 2.2. Podizanje kvalitete komunalne infrastrukture (razvoj vodoopskrbnog i kanalizacijskog sustava te efikasnije gospodarenje otpadom).
- 2.3. Poboljšanje energetskeg sustava, korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje energetske učinkovitosti (razvoj ukupnog energetskeg sustava s posebnim naglaskom na razvoj sustava i korištenje obnovljivih izvora energije).
- 2.4. Zaštita prirode i okoliša (učinkovitije očuvanje i zaštita okoliša jačanjem različitih institucija te svijesti lokalnog stanovništva i gospodarstva).

Strateški cilj 3: Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života

U samu viziju Strategije ugrađeno je polazište da se kvalitetan održiv razvoj može i mora zasnivati upravo na kvaliteti ljudskih resursa. Restrukturiranje gospodarstva, razvoj poduzetništva i povećanje konkurentnosti regije, osim o ostalim čimbenicima (povećanju investicija, tehnološkom razvoju, razvoju novih proizvoda i tržišta,...) uvelike ovise o visoko osposobljenoj i fleksibilnoj radnoj snazi. Povećanje konkurentnosti gospodarstva Županije bit će uvelike posljedica povećanih ulaganja u razvoj ljudskih resursa.

Visoka nezaposlenost predstavlja neiskorišten vrijedan resurs gospodarstva, a njezina dugotrajnost svakim danom sve više obezvrjeđuje te resurse i umanjuje njihovu zapošljivost jer su isključeni iz usvajanja novih znanja vezanih uz svakodnevne procese u poduzećima. Među temeljne gospodarske probleme Županije spadaju, osim nezaposlenosti i nizak stupanj dodane vrijednosti po zaposlenom (nizak stupanj inovativnosti), niska proizvodnost i profitabilnost. Navedeno je u tijesnoj vezi s osposobljenošću ljudskih resursa i u učinkovitim upravljanjem tim resursima. Bilo koji resurs, pa tako i ljudski valorizira se jedino ako se stavi u funkciju.

Nužne dinamične promjene vezane uz uvođenje novih tehnologija ciklično će izazivati strukturnu tehnološku nezaposlenost ukoliko ljudski resursi ne budu kontinuirano spremni i sposobni mijenjati se i unapređivati tijekom cijeloga radnog (i životnog) vijeka. Suvremeno dinamičko društvo ne može jamčiti trajnost istovrsnog radnog mjesta, već radnik mora biti spreman i sposoban za trajnu prilagodljivost, dakle trajnu zaposlivost. Svijest o nužnosti kontinuiranog i ciljanog unapređenja ljudskih resursa mora se promicati i kod poslodavaca. U poduzećima Županije još uvijek je prisutno pomanjkanje planova razvoja ljudskih resursa i nedovoljna ulaganja u obrazovanje i stručno usavršavanje. U mnogim poduzećima "kadrovska" funkcija predstavlja prvenstveno administrativnu umjesto managersku razvojnu funkciju. Tek s osmišljavanjem i ostvarenjem cjelovitog sustava razvoja zaposlenih (od operativnih radnika do managementa) biti će moguće jamčiti razvoj gospodarstva s istovremenim povećanjem zaposlenosti i modernizacije rada u poduzećima.

Sustav cjelovitog i kontinuiranog unaprjeđivanja radnih resursa zahtijeva stvaranje ponude obrazovnih programa i obrazovnih procesa prilagođenih potrebama razvoja gospodarstva. Paralelno s razvojem ljudskih resursa Županije, nužno je raditi i na podizanju kvalitete življenja na svim područjima – odgojno-obrazovnom, zdravstvenom, socijalnom, kulturnom i športskom, odnosno na društvenom standardu, kako bi postali regija visoke kvalitete življenja.

Ostvarenje ovog cilja uvelike je preduvjet ostvarenja ostalih ciljeva, a definira se kroz pet prioriteta:

- 3.1. Razvoj ljudskih resursa i povećanje zapošljivosti (podizanje kvalitete radnih resursa i aktiviranje tih resursa).
- 3.2. Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije (briga za ranjive društvene skupine, provedba županijskog programa za mlade te poboljšanje uvjeta za razvoj športske kulture).

- 3.3. Razvoj sustava odgoja i obrazovanja (poboljšanje uvjeta i kvalitete rada u predškolskim i obrazovnim institucijama).
- 3.4. Poboljšanje kvalitete zdravstvenog sustava (poboljšanje uvjeta i kvalitete rada u zdravstvenim ustanovama i unaprjeđenje zdravlja stanovništva).
- 3.5. Razvoj kulturnih sadržaja te očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine (poticanje kulturnog stvaralaštva te poboljšanje uvjeta za rad kulturnih organizacija).

Strateški cilj 4: Unaprjeđenje upravljanja razvojem

Svekoliki razvoj Splitsko-dalmatinske županije podrazumijeva i značajne iskorake u kvaliteti i radu podržavajućih institucija. To se odnosi na sve oblike formalnih i neformalnih institucija, prije svega na državne institucije (urede pojedinih ministarstava i Ured državne uprave), čija je uloga u dosadašnjem razvoju Županije, bila prvenstveno pasivna. Nužno je također poboljšavati i kapacitiranost i kvalitetu lokalne samouprave, posebno na otocima i u zaobalju te poboljšavati suradnju i protočnost informacija.

Nadalje, jačanje financijskog potencijala svih institucionalnih segmenata razvoja uvjet je bez kojeg nema progressa. To se odnosi prije svega na razvoj poduzetničke kulture i podržavajuće infrastrukture, što predstavlja proces koji zahtijeva planiranje (strategiju) te izgradnju odgovarajuće organizacijske strukture, najčešće istovremeno u okviru nadležnih državnih organa (Županije), ali i privatne poduzetničke inicijative (poduzeća za plasman brojnih poslovnih usluga i poslovno savjetovanje).

Također, sve su brojnije i organizacije civilnog društva, a time i njihov značaj u razvoju lokalne zajednice te je potrebno poticati njihov rad i promicati sustavni dijalog i suradnju između javnog, civilnog i privatnog sektora. S obzirom da se Hrvatska nalazi pred ulaskom u Europsku uniju i da već koristi pretpripradne fondove nužno je da Županija aktivno sudjeluje u radu međunarodnih organizacija i da unaprjeđuje prekograničnu i međunarodnu suradnju s drugim regijama.

Ovaj cilj se namjerava postići kroz sljedeće prioritete:

- 4.1. Poboljšanje kvalitete upravljanja lokalne i regionalne samouprave (razvoj sustava strateškog planiranja, praćenje kvalitete rada upravnih tijela, jačanje ljudskih potencijala, pružanje stručne i financijske potpore)
- 4.2. Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije (suradnja s civilnim društvom te njegovo učinkovito financiranje, kao i uspostava dijaloga između javnog, civilnog i poslovnog sektora)
- 4.3. Jačanje međunarodne suradnje (unaprjeđenje prekogranične i međunarodne suradnje s drugim regijama te aktivno sudjelovanje u radu međunarodnih organizacija i tijela)

Strateški cilj 5: Jačanje prepoznatljivosti županije

U samoj viziji se ističe nužnost poštivanja regionalnih obilježja Županije koja je čine prepoznatljivom na svjetskoj sceni i daju joj dodanu vrijednost. Prepoznatljivost je u današnje vrijeme vrlo važan razvojni resurs. Postoji mnogo primjera koji ukazuju na to da naša županija nije dovoljno prepoznata. Postoji čitav niz proizvoda koje moramo prepoznati, certificirati način njihove proizvodnje i osigurati dovoljne količine na tržištu. Jačanje regionalnog identiteta u skladu je s regionalnim politikama Vlade RH i politike ravnomjernog razvoja države prema njezinim različitostima i komparativnim prednostima. Regionalni identitet naše županije ojačat će svoju prepoznatljivost brendiranjem njezinih najvažnijih oznaka koji će slijedom toga potaknuti proizvodnju istih ili proizvodnju support proizvoda koji će naglašavati prepoznatljivost. U tu svrhu je izrađena Strategija brendiranja Splitsko-dalmatinske županije čiji su ciljevi da županijski proizvodi i usluge, ali i županija kao prostor postanu zapaženiji i propulzivniji na regionalnoj, državnoj i međunarodnoj razini. *Novi brend županije utemeljen je na percepciji prostora kao idealnog mjesta za život i rad sa umjerenim hedonizmom kao svakodnevnim stilom života i željom za postizanjem atmosfere zajedništva i razumijevanja.* Sam projekt nastoji da svojom sustavnom i dinamičnom primjenom izazove pozitivnu reakciju potencijalnih investitora, izvoznika i poslovnih subjekata u najširem smislu riječi i turista te lokalnog stanovništva.

S obzirom da županijski identitet nije dovoljno prepoznatljiv ovaj cilj se namjerava postići sljedećim prioritetima:

5.1. Jačanje regionalnog identiteta (promicanje sadržaja koji naglašavaju specifičnost županije, provedba strategije brendiranja)

5.2. Promocija gospodarskih potencijala (promocija investicijskog okruženja, turizma, kulturne baštine i očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti)

STRATEŠKI CILJEVI	PRIORITETI	MJERE
1. Konkurentno gospodarstvo	1.1. Stvaranje konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju	1.1.1. Poticanje inovacija i korištenja znanja u gospodarstvu
		1.1.2. Razvoj tehnološke infrastrukture
		1.1.3. Stvaranje povoljnog financijskog okruženja za razvoj poduzetništva
		1.1.4. Razvoj klastera
	1.2. Jačanje poduzetničke infrastrukture i privlačenje ulaganja	1.2.1. Jačanje potpornih institucija za razvoj poduzetništva
		1.2.2. Razvoj poduzetničkih zona
		1.2.3. Poticaji za privlačenje ulaganja
		1.2.4. Jačanje kapaciteta za privlačenje ulaganja
	1.3. Razvoj turizma	1.3.1. Unaprjeđenje turističkih programa i proizvoda
		1.3.2. Poboljšanje turističke infrastrukture
		1.3.3. Unaprjeđenje nautičkog turizma
	1.4. Razvoj poljoprivrede, lovstva, ribarstva i marikulture	1.4.1. Konkurentan i održiv poljoprivredno prehrambeni i ribarski sektor
		1.4.2. Vrednovanje i unaprjeđenje proizvodnje poljoprivrednih proizvoda s posebnim naglaskom na autohtonim sortama, pasminama i eko-proizvodnji
		1.4.3. Potpora udruživanju u poljoprivredi, lovstvu, ribarstvu, marikulturi i jačanje kapaciteta postojećih zadruga i udruga
	1.5. Razvoj ruralnog područja	1.5.1. Jačanje lokalne zajednice
		1.5.2. Održivi razvoj ruralnog područja kroz poboljšanje uvjeta života i rada
2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša	2.1. Podizanje kvalitete prometne infrastrukture	2.1.1. Razvoj cestovnog sustava
		2.1.2. Razvoj lučke infrastrukture i poboljšanje kvalitete morskog prijevoza
		2.1.3. Razvoj zračnog prometa

		2.1.4. Poboljšanje kvalitete željezničkog prijevoza
		2.1.5. Razvoj multimodalnog transporta
	2.2. Podizanje kvalitete komunalne infrastrukture	2.2.1. Podizanje kvalitete vodoopskrbnog sustava
		2.2.2. Podizanje kvalitete sustava odvodnje
		2.2.3. Izgradnja i unaprjeđenje sustava gospodarenja otpadom
	2.3. Poboljšanje energetskog sustava, korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje energetske učinkovitosti	2.3.1. Poboljšanje kvalitete opskrbe električnom energijom
		2.3.2. Potpora proizvodnji energije iz obnovljivih izvora
		2.3.3. Razvoj plinifikacijskog sustava
		2.3.4. Poticanje energetske učinkovitosti u javnom i privatnom sektoru
		2.3.5. Jačanje kapaciteta za korištenje obnovljivih izvora energije i poticanje energetske učinkovitosti
	2.4. Zaštita prirode i okoliša	2.4.1. Vrednovanje, zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti
		2.4.2. Razvoj sustava praćenja stanja prirode i okoliša
		2.4.3. Razvoj sustava zaštite i spašavanja
3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života	3.1. Razvoj ljudskih resursa i povećanje zapošljivosti	3.1.1. Usklađivanje obrazovnih programa s potrebama gospodarstva
		3.1.2. Razvoj programa cjeloživotnog učenja
		3.1.3. Razvoj tržišta rada
	3.2. Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije	3.2.1. Poboljšanje uvjeta i kvalitete rada u institucijama socijalne skrbi
		3.2.2. Briga za ranjive društvene skupine
		3.2.3. Poboljšanje uvjeta za razvoj športske kulture
		3.2.4. Provedba županijskog programa djelovanja za mlade
		3.2.5. Poboljšanje skrbi za osobe treće životne dobi
	3.3. Razvoj sustava odgoja i obrazovanja	3.3.1. Poboljšanje uvjeta za učenje i kvalitete rada u obrazovnim institucijama
		3.3.2. Poboljšanje uvjeta i kvalitete rada u predškolskim institucijama

	3.4. Poboljšanje kvalitete zdravstvenog sustava	3.4.1. Poboljšanje uvjeta i kvalitete rada u zdravstvenim ustanovama
		3.4.2. Unaprjeđenje zdravlja stanovništva
	3.5. Razvoj kulturnih sadržaja te očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine	3.5.1. Vrednovanje i poticanje kulturnog stvaralaštva
		3.5.2. Poboljšanje uvjeta za rad kulturnih institucija i organizacija
		3.5.3. Očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine
4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem	4.1. Poboljšanje kvalitete upravljanja lokalne i regionalne samouprave	4.1.1. Razvoj sustava strateškog planiranja
		4.1.2. Uspostava sustava praćenja kvalitete rada upravnih tijela i proračunskih korisnika
		4.1.3. Razvoj elektroničkog informacijsko-dokumentacijskog sustava lokalne i regionalne samouprave
		4.1.4. Jačanje ljudskih potencijala u javnom sektoru
		4.1.5. Pružanje financijske i stručne potpore za pripremu i provedbu razvojnih projekata od posebnog interesa za županiju
		4.1.6. Poboljšanje upravljanja pomorskim dobrom
	4.2. Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije	4.2.1. Izrada i provedba programa suradnje civilnog društva i SDŽ
		4.2.2. Učinkovito financiranje rada civilnog društva
		4.2.3. Promicanje sustavnog dijaloga i suradnje između javnog, civilnog i gospodarskog sektora
	4.3. Jačanje međunarodne suradnje	4.3.1. Unaprjeđenje prekogranične i međunarodne suradnje s drugim regijama
		4.3.2. Aktivno sudjelovanje u radu međunarodnih organizacija i tijela
5. Jačanje prepoznatljivosti županije	5.1. Jačanje regionalnog identiteta	5.1.1. Promicanje kulturnih i drugih sadržaja koji naglašavaju specifičnosti i vrijednosti s prostora županije
		5.1.2. Provedba strategije brendiranja županije
	5.2. Promocija gospodarskih	5.2.1. Promotivne aktivnosti u funkciji razvoja investicijskog okruženja

	potencijala	5.2.2. Promocija Dalmacije kao turističke regije
		5.2.3. Promocija održivog korištenja i očuvanja kulturne baštine
		5.2.4. Promocija potrebe za očuvanjem biološke i krajobrazne raznolikosti

IV. PROVEDBENI OKVIR

PROVEDBA

- Prema Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, planiranje i provedba regionalne politike organizira se na dvije razine javne vlasti: 1) razini središnjih tijela državne uprave usmjerenih na poticanje razvoja i 2) razini jedinica lokalne i regionalne samouprave. Središnja je razina odgovorna za sveukupnu viziju razvoja i aktivno vođenje u ostvarenju ciljeva regionalnog razvoja Republike Hrvatske, dok se županijskoj razini kroz Županijske razvojne strategije daje alat za samostalno usmjeravanje razvoja županije prema ostvarivanju vlastitih specifičnih ciljeva.
- Županijska razvojna strategija SD županije u provedbenoj se fazi usmjerava na ostvarenje vizije razvoja Županije, putem definiranih ciljeva i prioriteta te kroz provedbu aktivnosti predviđenih u razradi mjera.

Okvir za provedbu Županijske razvojne strategije čine sljedeći elementi:

- 1) Financijski okvir
 - 2) Institucionalni okvir
 - 3) Akcijski plan
 - 4) Kriteriji i postupak za vrednovanje projekata za sufinanciranje i davanje preporuke
 - 5) Sustav praćenja i izvještavanja o rezultatima
- Prve ŽRS trebaju obuhvatiti period do kraja 2013. godine, nakon čega će se slijediti sedmogodišnji ciklus financijskih perspektiva Europske Unije (2014.-2020., 2021.-2027., itd.). Pretpostavka je da će tijekom provedbe ovog prvog ciklusa županijskih razvojnih strategija Republika Hrvatska ostvariti punopravno članstvo u Europskoj uniji čime će se otvoriti značajan prostor za financiranje županijskih i drugih projekata iz područja regionalnog razvoja.
 - Važnu ulogu u provedbi ŽRS-a ima **Županijska elektronička baza razvojnih projekata**, pomoću koje će se prikupljati prijedlozi projekata te pratiti provedba projekata. Baza će omogućiti lakšu koordinaciju i suradnju među različitim prijaviteljima projekata te će služiti županiji kao osnovica za selekciju projekata kojima će biti pružena financijska i stručna podrška kao projektima od županijskog interesa.

1) FINANCIJSKI OKVIR

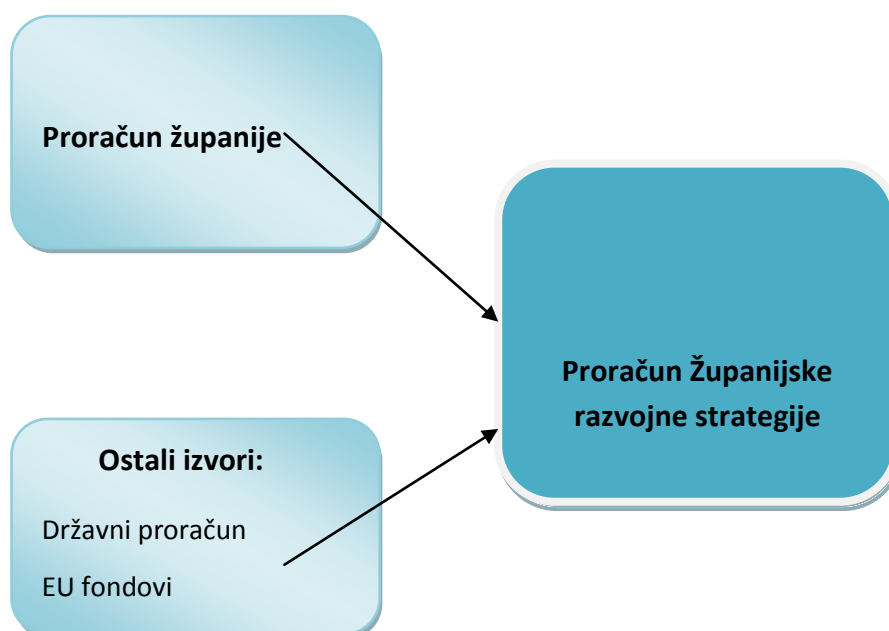
- Svrha financijskog okvira (FIOK) županijske razvojne strategije je dobivanje **jasne slike o izvorima financiranja provedbe županijske razvojne strategije**. Pored proračuna županije, FIOK uzima u obzir i druge izvore financiranja kao što su državni proračun i EU fondovi, iz kojih se financiraju razvojni projekti na području županije.

- FIOK ujedno služi kao **podloga za buduće planiranje proračuna županije**, ali i lokalnih samouprava. Povezujući strateške ciljeve, prioritete i mjere s ciljanim iznosima ulaganja, FIOK pokazuje koliko su akteri društveno-gospodarskog razvoja spremni uložiti sredstava u pojedina područja od interesa za razvoj županije. Na taj se način dobiva **osnovica za usklađivanje procesa planiranja županijskog proračuna sa strateškim okvirom ŽRS-a**.

Model financijskog okvira

- Izradom financijskog okvira dobiva se ujedno i **osnovica za kasnije praćenje uspješnosti provedbe ŽRS-a sukladno ugovorenim i utrošenim sredstvima** za realizaciju pojedinih mjera i prioriteta. Model financijskog okvira prikazan je na sljedećoj slici.

Slika 24: Shema izrade financijskog okvira

- FIOK je, kao **indikativan plan financiranja provedbe mjera**, a u sklopu njih i razvojnih projekata i aktivnosti, utvrđen za razdoblje 2011. - 2013. godine. Financijski okvir strategije **usklađuje se svake godine**. Time se daje mogućnost da se financijski okvir prilagodi novonastalim okolnostima, što je važno, budući da se ŽRS u najvećem dijelu oslanja na vanjske izvore financiranja.
- Treba uzeti u obzir da **na nacionalnoj razini trenutno ne funkcionira cjeloviti i transparentni sustav financiranja razvojnih projekata regionalnog razvoja**. Središnja državna tijela i javna poduzeća, kao glavni nositelji investicija, u većini slučajeva nemaju izrađene dugoročne investicijske planove na županijskoj razini, a koji bi omogućili županijama da adekvatno planiraju navedena sredstva u okviru izrade vlastitih strategija razvoja. Također, **za sredstva EU fondova trenutno je moguće iskazati samo procjene**. Naime, još nije poznat datum kada će Republika Hrvatska postati članica i kad će moći koristiti sredstva Strukturnih fondova. Osim toga, veći dio razvojnih projekata koji se kandidiraju za EU fondove prolaze kroz natječajnu proceduru, tako da nema garancija za dobivanje sredstava. U takvim okolnostima, svi navedeni financijski iznosi su planirani kao

procjene koje će se dopunjavati sukladno ažuriranim informacijama o mogućnostima financiranja kroz navedene vanjske izvore. **Za 2013. godinu se očekuje značajno povećanje dostupnih sredstava iz EU fondova**, bilo kao posljedica ulaska u EU i raspolaganja izdašnim Strukturnim fondovima, bilo kao rezultat značajnog povećanja dostupnih sredstava iz IPA fonda.

- Važno je istaknuti kako **FIOK ne uključuju sve stavke proračuna županije**, već samo one stavke koje se ocijenjene kao investicije u društveno-gospodarski razvoj. Sukladno navedenom, FIOK prvenstveno obuhvaća kapitalne investicije, subvencije za gospodarske subjekte, subvencije za kućanstva i dotacije za nevladin sektor, odnosno civilne udruge. S druge strane, to znači da FIOK u pravilu ne obuhvaća stavke poput rashoda za zaposlene, materijalne troškove, itd. Ipak, navedeno predstavlja opći pristup koji ima svojih iznimaka, ovisno o tome koliko su raspoloživi podaci dovoljno detaljni te o specifičnoj ocjeni relevantnosti svakog pojedinog rashoda.
- Financijski okvir se izrađuje tako da se identificiraju ciljani iznosi ulaganja prema utvrđenim strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama te se zatim procjenjuje doprinos županijskog proračuna za tekuću godinu (2011.) te za iduće dvije godine (2012. i 2013.).

Planirani iznosi ulaganja

- Sljedeće tablice prikazuju ciljane iznose ulaganja po strateškim ciljevima i prioritetima do kraja 2013.g. te očekivane izvore financiranja. **Iznosi planiranih ulaganja na razini mjera su prikazani u prilogu.**

Tablica 27: Ciljani iznosi ulaganja prema strateškim ciljevima i razvojnim prioritetima do kraja 2013.g.

Strateški ciljevi	Prioriteti	Iznos planiranih ulaganja	Udjel u ukupnim ulaganjima	Izvori (%)					
				Proračun županije	Državni proračun	Fondovi EU	Jedinice lokalne samouprave	Javna poduzeća i ustanove	Ostali izvori
1. Konkurentno gospodarstvo	1.1. Stvaranje konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju	211.587.504,00	5,1%	16%	27%	8%	2%	16%	31%
	1.2. Jačanje poduzetničke infrastrukture i privlačenje ulaganja	140.300.000,00	3,4%	14%	27%	14%	6%	30%	9%
	1.3. Razvoj turizma	82.200.000,00	2,0%	16%	17%	27%	0%	18%	22%
	1.4. Razvoj poljoprivrede, lovstva, ribarstva i marikulture	171.800.000,00	4,1%	16%	30%	44%	5%	0%	5%
	1.5. Razvoj ruralnog područja	114.760.000,00	2,8%	5%	15%	50%	30%	0%	0%
	Ukupno	720.647.504,00	17,3%	13,9%	24,5%	26,7%	7,9%	12,5%	14,5%
2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša	2.1. Podizanje kvalitete prometne infrastrukture	1.420.250.000,00	34,1%	1%	37%	8%	17%	37%	0%
	2.2. Podizanje kvalitete komunalne infrastrukture	600.000.000,00	14,4%	11%	10%	47%	7%	25%	0%
	2.3. Poboljšanje energetskog sustava, korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje energetske učinkovitosti	834.350.000,00	20,1%	3%	5%	8%	3%	45%	36%
	2.4. Zaštita prirode i okoliša	66.730.000,00	1,6%	13%	3%	77%	3%	3%	1%

	Ukupno	2.921.330.000,00	70,3%	3,9%	21,7%	17,6%	10,5%	36,2%	10,1%
3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života	3.1. Razvoj ljudskih resursa i povećanje zapošljivosti	21.000.000,00	0,5%	16%	22%	49%	9%	6%	0%
	3.2. Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije	67.990.048,00	1,6%	41%	28%	30%	0%	0%	1%
	3.3. Razvoj sustava odgoja i obrazovanja	144.569.000,00	3,5%	15%	30%	11%	44%	0%	0%
	3.4. Poboljšanje kvalitete zdravstvenog sustava	126.000.000,00	3,0%	19%	46%	21%	14%	0%	0%
	3.5. Razvoj kulturnih sadržaja te očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine	107.430.500,00	2,6%	13%	53%	34%	0%	0%	0%
	Ukupno	466.989.548,00	11,2%	19,8%	38,6%	23,4%	17,9%	0,2%	0,1%
4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem	4.1. Poboljšanje kvalitete upravljanja lokalne i regionalne samouprave	21.750.000,00	0,5%	79%	12%	9%	0%	0%	0%
	4.2. Razvoj partnerstva među dionicima razvoja	140.000,00	0%	100%	0%	0%	0%	0%	0%
	4.3. Jačanje međunarodne suradnje	2.800.000,00	0,1%	84%	0%	16%	0%	0%	0%
	Ukupno	24.690.000,00	0,6%	80,1%	10,5%	9,4%	0%	0%	0%
5. Jačanje prepoznatljiv osti županije	5.1. Jačanje regionalnog identiteta	3.500.000,00	0,1%	19%	4%	44%	6%	14%	13%
	5.2. Promocija gospodarskih potencijala	20.500.000,00	0,5%	20%	0%	5%	75%	0%	0%
	Ukupno	24.000.000,00	0,6%	19,6%	0,9%	10,6%	0,8%	65,9%	2,2%

UKUPNO	4.157.657.052,00	100%	8%	24%	20%	10%	28%	10%
---------------	-------------------------	-------------	-----------	------------	------------	------------	------------	------------

- Podaci o distribuciji planiranih ulaganja prema strateškim ciljevima i prioritetima pokazuju kako se **najveća ulaganja do kraja 2013.g. planiraju ostvariti u okviru Cilja 2: Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša** na koji otpada 70,3% ukupnih ulaganja. Zatim slijede Cilj 1: Konkurentno gospodarstvo na koji otpada 17,3% ukupnog proračuna ŽRS-a, Cilj 3: Razvoj ljudskih resursa i povećanje zapošljivosti (11,2%), te Cilj 4: Unaprjeđenje upravljanja razvojem (0,6%) i Cilj 5: Jačanje prepoznatljivosti županije (0,6%).
- Na razini prioriteta, najveća ulaganja se planiraju za prioritet **2.1. Podizanje kvalitete prometne infrastrukture** na koji se odnosi 34,1% ukupnog proračuna strategije. Zatim slijede **2.3. Poboljšanje energetskog sustava, korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje energetske učinkovitosti** sa udjelom od 20,1% te prioritet **2.2. Podizanje kvalitete komunalne infrastrukture** s udjelom od 14,4%. Svi ostali prioriteti bilježe udjele manje od 10% od ukupnog proračuna ŽRS-a.
- U pogledu izvora financiranja dominiraju sredstva javnih poduzeća i ustanova (ŽUC, HAC, HEP...) sa 28% ukupnih sredstava. Zatim slijedi državni proračun s udjelom od 24%, EU fondovi s udjelom od 20%, dok je na posljednjem mjestu županijski proračun s udjelom od 8%. Ostatak (20%) otpada na financijske izvore jedinica lokalne samouprave (JLS) i ostale izvore.
- Kao što je bilo i za očekivati s obzirom na financijske kapacitete županije, **provedba ŽRS-a se temelji na vanjskim izvorima**. Međutim, to ne znači da nije potrebno pažljivo planirati raspoloživa sredstva iz županijskog proračuna u skladu s utvrđenim strateškim ciljevima i razvojnim prioritetima. Upravo će distribucija županijskih sredstava uvelike odrediti daljnji tijek financiranja brojnih projekata, budući da će županija zajedno s JLS-ima imati ključnu ulogu u financiranju pripreme projekata koji će kasnije biti temeljno financirani kroz EU fondove.
- Kod stavke ostali izvori, važno je naglasiti kako se u većini slučajeva radi o privatnim izvorima. Naime, privatni investitori imaju značajniju ulogu u provedbi nekoliko mjera kao što je 2.3.3. Razvoj plinifikacijskog sustava ili 1.3.3. Unaprjeđenje nautičkog turizma.
- Kako bi se moglo lakše ocijeniti tematska usmjerenost financiranja iz županijskog proračuna, **sljedeće tablice rangiraju strateške ciljeve i prioritete prema razini planiranih ulaganja isključivo iz županijskog proračuna**.

Tablica 28: Rangiranje strateških ciljeva prema planiranim ulaganjima iz županijskog proračuna

Rang	Strateški ciljevi	Udjel u proračunu			Procjena udjela u proračunu
		2011.	2011.	Procjena 2011.-2013.	
3.	Razvoj ljudskih resursa i povećanje zapošljivosti	83.253.818,00	53,81%	249.761.454,00	53,81%
2.	Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša	34.068.000,00	22,02%	102.204.000,00	22,02%
1.	Konkurentno gospodarstvo	33.991.000,00	21,97%	101.973.000,00	21,97%

4.	Unaprjeđenje upravljanja razvojem	3.382.600,00	2,19%	10.147.800,00	2,19%
5.	Jačanje prepoznatljivosti županije	10.000,00	0,01%	30.000,00	0,01%
	UKUPNO:	154.705.418,00	100,00%	464.116.254,00	100,00%

Tablica 29: Rangiranje planiranih ulaganja iz županijskog proračuna prema razvojnim prioritetima, 2011.

Rang	Prioritet	KN	Udjeli, %
1.	3.3. Razvoj sustava odgoja i obrazovanja	39.531.941,00	25,55%
2.	3.2. Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije	21.030.877,00	13,59%
3.	1.1. Stvaranje konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju	18.945.000,00	12,25%
4.	3.4. Poboljšanje kvalitete zdravstvenog sustava	16.675.000,00	10,78%
5.	2.2. Podizanje kvalitete komunalne infrastrukture	15.770.000,00	10,19%
6.	2.1. Podizanje kvalitete prometne infrastrukture	10.166.000,00	6,57%
7.	1.4. Razvoj poljoprivrede, lovstva, ribarstva i marikulture	9.551.000,00	6,17%
8.	2.4. Zaštita prirode i okoliša	6.395.000,00	4,13%
9.	3.5. Razvoj kulturnih sadržaja te očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine	5.946.000,00	3,84%
10.	1.2. Jačanje poduzetničke infrastrukture i privlačenje ulaganja	3.120.000,00	2,02%
11.	4.1. Poboljšanje kvalitete upravljanja lokalne i regionalne samouprave	3.007.600,00	1,94%
12.	1.3. Razvoj turizma	2.375.000,00	1,54%
13.	2.3. Poboljšanje energetskeg sustava, korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje energetske učinkovitosti	1.737.000,00	1,12%
14.	4. 3. Jačanje međunarodne suradnje	375.000,00	0,24%
15.	3.1. Razvoj ljudskih resursa i povećanje zapošljivosti	70.000,00	0,05%

16.	5.2. Promocija gospodarskih potencijala	10.000,00	0,01%
17.	1.5. Razvoj ruralnog područja		0,00%
18.	4.2. Razvoj partnerstva među dionicima razvoja		0,00%
19.	5.1. Jačanje regionalnog identiteta		0,00%
	UKUPNO	154.705.418,00	100,00%

- Iz Tablice 29 je vidljivo koja su razvojna područja trenutno najviše podržana kroz županijski proračun. Podaci iz tablice potvrđuju kako najveći dio sredstava županije odlazi na **Prioritet 3.3. Razvoj sustava odgoja i obrazovanja (25%)** i **Prioritet 3.2. Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije (14%)**, što je i očekivano s obzirom na koncentraciju decentraliziranih sredstava upravo na ta dva područja. Važno je istaknuti da županija također ulaže dosta sredstava u skladu s prioritetom 1.1. Stvaranje konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju na koji otpada oko 12%.
- Najmanje se iz županijskog proračuna ulaže u prioritete pod Ciljem 5: Jačanje prepoznatljivosti županije, koje uključuje aktivnosti koje su se tek počele inicirati u našoj županiji te je izgledno da će se u budućnosti morati više izdvajati u te svrhe.
- Premda županijski proračun za 2011.g. ne sadrži stavke namijenjene financiranju provedbe tri razvojna prioriteta (red. br. 17.-19.), za njih će se osigurati nužna sredstva u 2012. i 2013. godini.

2) INSTITUCIONALNI OKVIR

- Institucionalni okvir sadrži kratki popis svih uključenih dionika, opis njihovih uloga i odgovornosti vezano za izradu, provedbu i praćenje provedbe ŽRS-a, kao i način njihove komunikacije i koordinacije.
- Vodeću ulogu u provedbi Strategije ima **Splitsko-dalmatinska županija**. Skupština Splitsko dalmatinske županije usvaja Strategiju te nakon usvajanja redovito prati njezinu provedbu analizom godišnjih izvješća. Također, Skupština poduzima mjere iz svoje nadležnosti usmjerene poboljšanju provedbe. Župan usklađuje aktivnosti svih županijskih tijela i drugih dionika provedbe Strategije donošenjem provedbenih akata, predlaganjem mjera njezine provedbe, nadzorom nad izvršenjem tih mjera, sudjelovanjem u postupku odabira razvojnih projekata te izvještavanjem Skupštine o provedbi i rezultatima provedbe. U okviru svoga djelokruga upravni odjeli Županije prate provedbu, pripremaju i provode županijske razvojne projekte te obavljaju druge poslove od važnosti za provedbu ŽRS koji su im propisima ili aktima županijskih tijela povjereni.
- Sukladno odredbama Zakona o regionalnom razvoju (NN 153/09) i Pravilnika o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijske razvojne strategije (54/10), obveza je svake županije donijeti temeljni planski dokument razvoja županije poštujući načelo partnerstva. Stoga je u izradu, provedbu i praćenje provedbe uključen cijeli niz dionika.
- Županijsko partnersko vijeće** predstavlja savjetodavno tijelo na razini jedinice područne (regionalne) samouprave koje se ustrojava radi savjetovanja u izradi, provedbi i praćenju planskih dokumenata jedinice područne (regionalne) samouprave, usuglašavanja različitih subjekata te njihovog sudjelovanja u planiranju razvoja na području jedinice (regionalne) samouprave. Administrativne i stručne poslove

za potrebe ŽPV-a obavlja RERA S.D. Županijsko partnersko vijeće SD županije broji 41 člana, s predstavnicima javnog, privatnog i civilnog sektora. Uloga ŽPV-a u izradi i provedbi strategije je nadzorna i savjetodavna, odnosno ŽPV je zaduženo da daje mišljenja na sadržaj ŽRS-a, predložene mjere i projekte u funkciji provedbe strategije te ocjenjuje uspješnost provedbe.

- Kao regionalni koordinator za područje Splitsko dalmatinske županije, sukladno članku 4. Pravilnika o upisniku upravnih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, agencija i drugih pravnih osoba osnovanih s ciljem učinkovite koordinacije i poticanja regionalnog razvoja, osim koordiniranja izrade i pripreme Strategije, u procesu provedbe **RERA S.D.** obavlja sljedeće poslove: izrada akcijskog plana; praćenje provedbe strategije; koordinacija poslova vezanih uz središnju elektroničku bazu razvojnih projekata; koordinacija aktivnosti jedinica lokalne samouprave vezanih uz regionalni razvoj; sudjelovanje u aktivnostima vezanim uz razvoj potpomognutih područja. Nadalje RERA ima i sljedeće zadatke: sudjelovanje u radu partnerskih vijeća statističkih regija; poticanje zajedničkih razvojnih projekata s drugim jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave te kroz međuregionalnu i prekograničnu suradnju; sudjelovanje u izradi razvojnih projekata statističke regije; suradnja s drugim regionalnim koordinatorima radi stvaranja i provedbe zajedničkih projekata; prikupljanje i obrada prispjelih razvojnih projekata i drugi poslovi vezane uz provedbu koje joj povjeri župan.
- **Javni sektor** uključuje jedinice lokalne samouprave i niz institucija i organizacija iz javnog sektora (osnovne i srednje škole, Sveučilište u Splitu, znanstveno istraživački instituti, Javna ustanova Zavod za prostorno uređenje, JU za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima, Hrvatske vode, Hrvatske šume, Županijska uprava za ceste, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Turistička zajednica Splitsko dalmatinske županije i ostale javne institucije) s područja Splitsko-dalmatinske županije. Dionici iz javnog sektora imaju ključnu ulogu u pripremi i provedbi projekata iz područja svojeg djelovanja. Osim toga, javni je sektor dao svoj doprinos u izradi Županijske razvojne strategije, bilo kroz sudjelovanje u Radnoj skupini ili Županijskom partnerskom vijeću.
- **Organizacije civilnog društva (OCD)** važan su dionik u izradi i provedbi županijske razvojne strategije zbog iskustva koje imaju u pripremi i provedbi projekata s eksternim izvorima financiranja, kao i procjeni potreba lokalne zajednice. OCD mogu aktivno utjecati na priljev dodatnih sredstava iz nacionalnih i EU fondova u županiju za financiranje aktivnosti koje ne pokrivaju ostali dionici u regionalnom razvoju.
- **Privatni sektor** sudjeluje u izradi i provedbi ŽRS-a kroz svoje predstavnike u županijskom partnerskom vijeću. Osim toga, u radu ŽPV-a sudjeluju i predstavnici HUP-a, HGK, HOK-a te drugi.

Odgovornosti za pripremu i provedbu

- U nastavku su prikazane uloge i odgovornosti pojedinih organizacija i skupina u pripremi i provedbi županijske razvojne strategije.

Tablica 30: Pregled ključnih dionika u pripremi i provedbi Županijske razvojne strategije SDŽ 2011.-2013.

Dionici	Uloga	Odgovornost
Županijska skupština	-Donošenje odluka	-Usvaja konačni prijedlog ŽRS -Ocjenjuje provedbu ŽRS na osnovu godišnjih izvješća -Donosi eventualne izmjene i dopune ŽRS SDŽ
Župan	-Donošenje odluka -Nadzor izrade i provedbe ŽRS	-Inicira izradu ŽRS -Prati i nadzire izradu nacrtu ŽRS -Razmatra i usvaja konačan nacrt ŽRS i predlaže ga Skupštini na usvajanje -Upravlja provedbom i praćenjem provedbe ŽRS -Usvaja predložene razvojne projekte -Pružna podršku nositeljima provedbe pojedinih mjera i projekata
Županijski upravni odjeli	-Priprema i provedba ŽRS -Praćenje i izvještavanje	-Surađuju u pripremi nacrtu ŽRS -Prikupljaju informacije o pokazateljima u skladu s mjerama od nositelja provedbe s kojima surađuju na projektima i proslijeđuju ih RERA-i. -Iniciraju i koordiniraju pripremu i provedbu razvojnih projekata -Provode aktivnosti unutar mjera za koje su imenovani nositeljem -Pripremaju izvještaje o provedbi aktivnosti
Županijsko partnersko vijeće	-Savjetodavna uloga	-Savjetuje u procesu izrade ŽRS -Predlaže prioritetne projekte za provedbu ŽRS -Prati provedbu ŽRS temeljem izvješća RERA-e -Izvještava Župana
Radna skupina za izradu ŽRS	-Odgovornost za izradu ŽRS	-Redovito se sastaje i sudjeluje u izradi ŽRS
Sektorske podskupine za izradu	-Odgovornost za izradu ŽRS	-Redovito se sastaje i sudjeluje u izradi ŽRS, u okviru užih tematskih/sektorskih područja

ŽRS		
RERA	-Regionalni koordinator	- Koordinira izradom ŽRS - Koordinira i prati provedbu ŽRS - Koordinira izradu godišnjeg Akcijskog plana ŽRS - Redovito izvještava o provedbi ŽRS na temelju izvještaja pojedinih nositelja (UO-a) - Prikuplja i organizira ocjenjivanje razvojnih projekata te izrađuje prijedlog liste prioriternih projekata -Upravlja Županijskom bazom razvojnih projekata i obavlja poslove za središnju bazu razvojnih projekata - Obavlja poslove Tajništva ŽPV-u -Provodi aktivnosti unutar mjera za koje je imenovana nositeljem
Jedinice lokalne samouprave	-Izrada nacрта ŽRS -Provedba ŽRS	-Sudjeluju na izradi ŽRS kroz ŽPV -Provode aktivnosti unutar mjera u kojima su određene kao ključni akteri -Prijavljaju razvojne projekte za županijsku bazu -Provode razvojne projekte
Javne institucije (ustanove i poduzeća)	-Izrada nacрта ŽRS -Provedba ŽRS	-Sudjeluju na izradi ŽRS kroz radnu skupinu i sektorske podskupine -Prijavljaju razvojne projekte po pozivu na prijavu projektnih prijedloga -Provode aktivnosti unutar mjera u kojima su određene kao ključni akteri
Civilni sektor	-Izrada nacрта ŽRS -Provedba ŽRS	-Sudjeluju na izradi ŽRS kroz radnu skupinu i ŽPV -Prijavljaju razvojne projekte po pozivu na prijavu projektnih prijedloga -Provode aktivnosti unutar mjera u kojima su određene kao ključni akteri
Privatni sektor	-Izrada nacрта ŽRS -Provedba ŽRS	- Sudjeluju na izradi ŽRS kroz rad u Županijskom partnerskom vijeću - Pripremaju prijedloge projekata za županijsku bazu - Sudjeluju u provedbi razvojnih projekata

3) AKCIJSKI PLAN

- Akcijski plan (AP) je dokument kojim se omogućuje cjelovit pregled i struktura svih aktivnosti potrebnih za provedbu ŽRS-a u određenom razdoblju. Akcijski plan treba biti jednostavan i pregledan jer su mjere detaljno razrađene u drugim poglavljima ŽRS-a, a financiranje u financijskom okviru.
- Akcijski plan se izrađuje na godišnjoj razini. Priprema se obično u posljednjem kvartalu tekuće godine za iduću godinu. Iznimku predstavlja prvi akcijski plan koji je sadržan u strategiji u prilogu. On obuhvaća razdoblje do kraja 2011. i 2012.g., a nakon čega će se izrađivati za svaku iduću godinu posebno (u slučaju prve ŽRS, samo za 2013. godinu). Razlog spajanju 2011. i 2012. godine je u tome što se županijska strategija planira završiti tijekom drugog kvartala 2011. što bi značilo da bi akcijski plan vrijedio samo za 6 mjeseci.
- Akcijski plan izrađuje se na razini mjera, pri čemu se utvrđuje nositelj mjere i očekivani rezultati.

4) KRITERIJI I POSTUPAK ZA VREDNOVANJE PROJEKATA ZA SUFINANCIRANJE I DAVANJE PREPORUKE

- Jedan od najvažnijih dijelova provedbe ŽRS se odnosi na odabir prioritetnih projekata koji mogu računati na financijsku i tehničku podršku županije, bilo tijekom faze pripreme projekta ili u fazi provedbe projekta.
- RERA kao regionalni koordinator je zadužena za sastavljanje liste prioritetnih projekata temeljem informacija i podataka upisanih u županijsku bazu razvojnih projekata.
- U postupak vrednovanja ulaze isključivo projekti uneseni u županijsku bazu razvojnih projekata.

Kriteriji za vrednovanje projekata iz baze projekata

- Projektni prijedlozi se prvo razvrstavaju **prema kriteriju spremnosti**, odnosno zrelosti projektne dokumentacije. Nakon toga se provodi vrednovanje kvalitete prijedloga projekata.
- Osnovni kriteriji za vrednovanje **kvalitete** prijedloga projekata su:
 - relevantnost projekta (relevantnost očekivanih rezultata projekta u odnosu na ciljeve, prioritete i mjere Strategije razvoja županije);
 - kvaliteta metodologije projekta (koliko su planirane aktivnosti logički povezane s utvrđenim ciljevima i očekivanim rezultatima projekta);
 - troškovna učinkovitost (je li odnos predloženih troškova i koristi od projekta adekvatan);
 - financijski kapacitet i iskustvo predlagatelja na sličnim projektima (raspolaze li predlagatelj sredstvima za sufinanciranje projekta te ima li relevantnog prijašnjeg iskustva).
- Sljedeća tablica prikazuje udjele pojedinih kriterija u ukupnoj ocjeni. Pored navedenih temeljnih kriterija moguće je dodati i posebne kriterije za pojedine prioritete ukoliko za to postoji argumentirano opravdanje.

Tablica 31: Kriteriji za vrednovanje projekata

Kriteriji	Bodovi
Relevantnost projekta	/35
Kvaliteta metodologije	/25
Troškovna učinkovitost	/20
Financijski kapacitet i iskustvo prijavitelja	/20
Ukupno	/100

Utvrđivanje prioriteta razvojnih projekata iz baze projekata

- Na temelju ranije opisanih kriterija spremnosti i vrednovanja kvalitete RERA S.D. u suradnji s nadležnim odjelima Splitsko dalmatinske županije priprema prijedlog liste prioriteta projekata te ga šalje Županu, Skupštini i Partnerskom vijeću SDŽ. U postupku utvrđivanja liste prvenstva projekata RERA daje stručna objašnjenja i tumačenja.
- Župan Splitsko-dalmatinske županije utvrđuje konačnu listu prvenstva projekata. Na osnovu usvojene liste projekata Župan donosi odluku o sufinanciranju i davanju preporuke za kandidiranje i financiranje iz programa državnih institucija, IPA-e i drugih programa.

5) SUSTAV PRAĆENJA I IZVJEŠTAVANJA O REZULTATIMA

- Sustav praćenja i izvještavanja temelji se na dva ključna elementa: elektroničkoj bazi u kojoj se nalaze podaci o ostvarenim rezultatima te na izvještajima, koji na sažet i jasan način pružaju informacije o ostvarenim rezultatima. Svrha je sustava praćenja i izvještavanja osigurati dovoljno informacija za nositelje provedbe strategije, uključujući županijsko partnerstvo, za donošenje ocjena o sljedećim ključnim elementima:
 - uspješnosti postizanja postavljenih ciljeva za tekuće razdoblje
 - razlozima za eventualno nepostizanje postavljenih ciljeva te o mogućim rješenjima
 - adekvatnosti planiranih resursa (materijalnih, ljudskih, financijskih) za postizanje planiranih ciljeva odnosno prijedlozima za eventualne re-alokacije resursa
 - relevantnosti planiranih prioriteta i mjera s obzirom na eventualne promijenjene okolnosti odnosno temeljem iskustava iz provedbe
 - financijskoj učinkovitosti provedbe mjera
 - uspješnosti procesa partnerstva s ključnim socio-ekonomskim dionicima.

- Ključnu ulogu u procesu praćenja i izvještavanja ima RERA S.D., koja je zadužena za pripremu elektroničke baze i izradu redovitih izvještaja o provedbi. Izvještaji će se pripremati za župana, županijsku skupštinu i Županijsko partnersko vijeće. RERA će pripremati izvješće dva puta godišnje, jedno polugodišnje i jedno godišnje.
- Godišnje izvješće će pored pokazatelja izravnih rezultata na godišnjoj razini posebnu pozornost posvetiti tzv. pokazateljima razvojnih učinaka poput dinamike zaposlenosti i nezaposlenosti, dinamike broja poduzeća, povećanja broja upisanih i diplomiranih studenata, iznosa investicija u gospodarstvu, itd.⁴⁸
- Županija planira u budućnosti posvetiti još veću pažnju strateškom praćenju i vrednovanju razvojne strategije te cjelokupnom procesu upravljanja razvojem. Kao što se može vidjeti u prilogu s razradom mjera (mjere 4.1.1., 4.1.2. i 4.1.3.) planira se uvesti moderni i cjeloviti sustav praćenja ostvarenih rezultata kako na razini pojedinih projekata, tako i na razini mjera, odnosno razvojne strategije i drugih razvojnih programa.
- U nastavku su prikazani obrasci koji će se koristiti u postupku izvještavanja i koji predstavljaju ključne izvore podataka za izradu izvještaja. Sam sadržaj obrasca usklađen je s obrascima koje koriste središnja državna tijela pri izvještavanju o provedbi vlastitih strateških planova. Na taj se način ujedno promovira komplementarnost u cijelom sustavu praćenja provedbe razvojne politike na središnjoj i regionalnoj razini.

⁴⁸ Za razliku od pokazatelja izravnih rezultata, koji su izravno i u najvećoj mjeri rezultat provedenih aktivnosti u okviru ŽRS-a, pokazatelji razvojnih učinaka tek su djelomično pod utjecajem provedbenih aktivnosti u sklopu ŽRS te na njih može snažno utjecati i niz drugih, vanjskih čimbenika.

Tablica 32: Primjer ispunjavanja obrasca za mjerenje izravnih rezultata (za prvo i drugo polugodište 2012.)

Cilj: KONKURENTNO GOSPODARSTVO									
Prioritet: Jačanje poduzetničke infrastrukture i privlačenje ulaganja									
Mjera: 1.2.2. Razvoj poduzetničkih zona									
Pokazatelji rezultata	Ciljana vrijednost u 2012./1.	Ostvarena vrijednost 2012./1.	Planirani rashodi 2012./1	Ostvareni rashodi 2012./1	Ciljana vrijednost u 2012./2.	Ostvarena vrijednost 2012./2.	Planirani rashodi 2012./2.	Ostvareni rashodi 2012./2.	Odgovorno tijelo
1. Broj izrađenih poslovnih planova upravljanja zonama	2		0		3		0		RERA
2. Izrađena strategija privlačenja ulaganja u zone	1		45.000		-		-		RERA
3. Broj sati treninga koji su prošli zaposlenici zaduženi za upravljanje zonama	0		0		40		35.000		RERA

4. Broj pripremljenih projektnih prijava za investiranje u razvoj zona za fondove EU-a	1		0		2		0		RERA
5. Iznos ulaganja u komunalno opremanje zona (žup. proračun)	2.000.000		2.000.000		3.000.000		3.000.000		Upravni odjel za komunalnu infrastrukturu

2011./1 - prvo polugodište 2012.2011./2 - drugo polugodište 2011.

DODACI

DODATAK I: RAZRADA MJERA

STRATEŠKI CILJ	1. Konkurentno gospodarstvo
PRIORITET	1.1. Stvaranje konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju
MJERA	1.1.1. Poticanje inovacija i korištenja znanja u gospodarstvu
CILJ MJERE	Uspostaviti i razvijati mehanizme za poticanje i za potporu intenzivnijem korištenju i razvoju znanja tehnologija i inovacija u poduzetništvu.
SADRŽAJ	• Analiza postojećeg sustava poticanja i suradnje na pitanjima tehnološkog razvoja tvrtki na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini (npr. sprega sa Sveučilištem i R&D institucijama, učinci korištenja potpora Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, potpora temeljem međunarodnih projekata, struktura izvora financiranja po fazama inovacijskih projekata i slično) • Izrada i provedba Županijskog programa za poticanje inovativnosti temeljena na analizi tehnološkog razvoja gospodarstva županije i analizi postojećeg sustava (Definiranje sustava regionalnih/lokalnih poticaja za povećanje inovativnosti i komercijalizaciju inovacija u tvrtkama, osobito u sektoru MSP, definiranje sustava regionalnih/lokalnih poticaja za ulaganje tvrtki u R&D, definiranje sustava komplementarnih regionalnih/lokalnih poticaja za zapošljavanje mladih stručnjaka u razvojne aktivnosti, osobito malih tvrtki, itd.) • Izrada baze podataka o inovacijama regije te istraživačko-razvojn timer projektima na razini regije • Definiranje smjernica za jačanje suradnje tvrtki, Sveučilišta, R&D i drugih institucija u stvaranju i transferu znanja prema poduzetničkom sektoru • Potpora znanstveno istraživačkim i obrazovnim institucijama te gospodarstvenicima u pripremi projekata za EU fondove
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: RERA Ostali važni akteri: Županija, JLS, Sveučilište, potporne institucije, tvrtke
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Povećan udjel novih proizvoda i tehnologija te na njim baziranih poslovn timer rezultata, osobito izvoza - Ojačan razvojni sektor u tvrtkama te suradnja s R&D institucijama na zajedničkim projektima i komercijalizaciji inovacija - Povećana konkurentnost i učinkovitost gospodarstva. <u>Izravni rezultati:</u> - Izrađen Županijski program za poticanje inovativnosti - Uspostavljena baza podataka o inovacijama županije; - Započeta provedba Programa - Pripremljeno najmanje pet prijava za EU fondove za područje poticanja inovativnosti

FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	200.000,00 KN
	2012.	1.000.000,00 KN
	2013.	7.500.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	8.700.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	5%
	Državni proračun	5%
	Fondovi EU	60%
	Ostalo	30% (gospodarstvenici)

STRATEŠKI CILJ	1. Konkurentno gospodarstvo
PRIORITET	1.1. Stvaranje konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju
MJERA	1.1.2. Razvoj tehnološke infrastrukture
CILJ MJERE	Stvoriti preduvjete za brži tehnološki razvoj županije.
SADRŽAJ	- Dovršetak projektne dokumentacije potrebne za izgradnju Znanstveno tehnološkog parka Vučevica - Započeta izgradnja Znanstveno tehnološkog parka - Kreiranje modela upravljanja parkom i provedeno osposobljavanje budućih djelatnika Parka - Kreiranje marketinške strategije privlačenja potencijalnih investitora - Priprema projektnih prijava za EU fondove za izgradnju Parka
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo za mjeru:</u> Splitsko-dalmatinska županija – Projektni tim za izgradnju Znanstveno-tehnološkog parka Splitsko-dalmatinske županije – priprema prostornih i urbanističkih planova, rješavanje imovinsko-pravnih problema, izrada investicijsko-tehničke dokumentacije, izrada Studije izvedivosti i drugih studija i analiza, izrada idejnih i glavnih projekata objekata (sadržaja) tehnološkog parka, povezivanje sa Sveučilištem u Splitu te gospodarskim subjektima, suradnja s domaćim i stranim partnerima na realizaciji koncepta parka, iznalaženje financijskih sredstava za financiranje izgradnje parka iz domaćih i inozemnih izvora (EU, greenfield ulaganja i sl.), puštanje u rad parka, upravljanje parkom i dr. <u>Ostali važni akteri:</u> Sveučilište u Splitu RERA S.D. - priprema projektnih aplikacija za EU fondove, organizacija marketinških aktivnosti Domicilno gospodarstvo (tehnološki visoko orijentirane tvrtke) Partneri u zemlji i inozemstvu JLS – donošenje prostornih i urbanističkih planova, rješavanje imovinsko-pravnih poslova, sudjelovanje u izgradnji komunalne infrastrukture i dr.
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	Glavni očekivani rezultat jest izgradnja prvog poslovnog objekta unutar Parka te doseljavanje prvih domaćih i stranih partnera (tehnološki visoko orijentiranih tvrtki). Porast ulaganja u gospodarstvo SDŽ kao posljedica

	poticajnog okruženja za domaće i strane investitore. Izravni rezultati provedbe mjere: - Izrada investicijsko-tehničke dokumentacije, pribavljenje dozvola za izgradnju Parka - izrađena prijava projekata za EU fondove za komunalno opremanje parka, izgradnju i opremanje kapitalnih objekata unutar Parka. - izrađen plan upravljanja Parkom - zapošljavanje visokoobrazovane radne snage - provedeno osposobljavanje zaposlenika koji su zaduženi za upravljanje Parkom.	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	3.377.001 Kn
	2012.	50.277.160 KN
	2013.	37.433.343 KN
	Ukupno (I. faza)	91.087.504 KN
IZNOSI FINANCIRANJA PO IZVORIMA	ŽUPANIJSKI PRORAČUN	18%
	DRŽAVNI PRORAČUN	13%
	FONDOVI EU	-
	OSTALO (NAVESTI IME IZVORA)	69% (strateški partner, JP, kredit EIB)

STRATEŠKI CILJ	1. Konkurentno gospodarstvo
PRIORITET	1.1. Stvaranje konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju
MJERA	1.1.3. Stvaranje povoljnog financijskog okruženja za razvoj poduzetništva
CILJ MJERE	Nastaviti i poboljšati dosadašnje mjere iz područja financiranja poduzetništva, te osmisliti nove modele financiranja gospodarskih projekata uz aktivno sudjelovanje SDŽ te praćenja odobrenih projekata, s krajnjim ciljem olakšanog poslovanja poduzetnika kroz prevladavanje otežanih tržišnih uvjeta u području financiranja.
SADRŽAJ	- Analiza postojećih modela poticajnog financiranja i određivanje potrebnih unaprjeđenja - Izrada novih mjera temeljem rezultata ocjene postojećih mjera (subvencioniranje kamata, poduzetnički krediti-mikrokreditiranje, jamstveni fond, sufinanciranje projekata) - Provedba mjera za poboljšanje financijskog okruženja - Uspostava sustavnog praćenja svih poduzetnika kojima su odobreni krediti, jamstva i potpore kroz programe županije i ocjena rezultata njihovih projekata - Podrška poduzetnicima u pripremi projekata za EU fondove
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> SDŽ UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije <u>Ostali važni akteri:</u> RERA, JLS, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva,

OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Analiza kvalitete postojećih poticajnih mjera (Program mikrokreditiranja i regionalni jamstveni instrumenti) • Unaprjeđenje postojećeg financijskog okvira za poticanje poduzetništva temeljem rezultata analize • Provedene mjere za poboljšanje financijskog okruženja • Uspostavljen sustav podrške poduzetnicima <i>Dugoročni rezultat:</i> • Jačanje uloge i veći doprinos MSP-a rastu gospodarstva i većoj zaposlenosti u Županiji	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	30.000.000,00 KN
	2012.	35.000.000,00 KN
	2013.	45.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	110.000.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	15%
	Državni proračun	40%
	Fondovi EU	10%
	JLS	5%
	Ostalo	30% (javna poduzeća)

STRATEŠKI CILJ	1. Konkurentno gospodarstvo
PRIORITET	1.1. Stvaranje konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju
MJERA	1.1.4. Razvoj klastera
CILJ MJERE	Potaknuti i ubrzati uspostavljanje klastera te pružiti potporu u poslovanju već postojećih klastera, s ciljem razvojnog, tehnološkog i poslovnog povezivanja te postizanja veće konkurentnosti.
SADRŽAJ	- Jačanje postojećih klastera u SDŽ (Brodograđevni klaster, Klaster marikultura, Dalmatinski informatički strukovni klaster (DISC)) - Izrađena analiza stanja i potencijala za osnivanje klastera - Osnivanje novih klastera (razvoj klastera u turizmu i vađenju i obradi kamena i dr.) temeljem analize - Zapošljavanje i edukacija klaster menadžera - Organizirano pružanje stručne potpore u pripremi promotivnih aktivnosti i zajedničkog nastupa kod potencijalnih klijenata i na potencijalnim tržištima
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: Županija, UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije Ostali akteri: JLS, HGK, RERA, HOK, Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo turizma, Turistička zajednica SDŽ, postojeći klasteri

OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	Dugoročni rezultat jest bolja povezanost subjekata u brodogradnji, marikulturi, turizmu i drugim granama na način koji će im olakšati različite vidove poslovanja i omogućiti veću konkurentnost u odnosu na stranu i domaću konkurenciju. Izravni rezultati provedbe mjere: • Izrađena analiza rada postojećih klastera • Izrađena stručna podloga za osnivanje klastera s jasnom identifikacijom ciljanih korisnika, oblika međusobnog povezivanja i očekivanih koristi • Pokrenuto osnivanje barem jednog klastera u turizmu (potpisan sporazum o osnivanju), imenovane odgovorne osobe za rad na mjestu upravitelja klastera • Definiran plan aktivnosti rada klastera za prve tri godine • Izrađena pripremna dokumentacija potrebna za rad klastera • Definirana organizacija rada klastera i financijski okvir za prve tri godine • Imenovan i educiran upravitelj klastera • Imenovana odgovorna osoba na razini županije za koordinaciju rada klastera • Provedba planiranih aktivnosti iz plana rada	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	300.000,00 KN
	2012.	500.000,00 KN
	2013.	1.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	1.800.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	33%
	Državni proračun	11%
	Fondovi EU	56%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	1. Konkurentno gospodarstvo
PRIORITET	1.2. Jačanje poduzetničke infrastrukture i privlačenje ulaganja
MJERA	1.2.1. Jačanje potpornih institucija za razvoj poduzetništva
CILJ MJERE	Cilj mjere jest jačati postojeću infrastrukturu te uspostaviti nove potporne institucije za razvoj poduzetništva.
SADRŽAJ	• Analiza stanja u području potpornih institucija na prostoru Županije • Utvrđivanje programa razvoja potpornih institucija uz sudjelovanje županijskih i lokalnih razvojnih institucija i poduzetnika te poduzetničkih asocijacija • Kreiranje programa stručne potpore, savjetodavnih i edukacijskih usluga osobito za poduzetnike-početnike

	- Sređivanje prostorno-planske dokumentacije kao podloge za uspostavu i razvoj fizičke poduzetničke infrastrukture (poduzetničkih centara, inkubatora) - Izgradnja i opremanje potpornih institucija - Povezivanje i razmjena iskustava s domaćim i stranim potpornim institucijama	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> SDŽ- UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije, <u>Ostali važni akteri:</u> RERA, postojeći poduzetnički centri i inkubatori, HGK, HOK, HZZ, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, JLS	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Ojačane postojeće i uspostavljene nove potporne institucije - Porast broja korisnika usluga potpornih institucija - Porast broja novozaposlenih <u>Izravni rezultati:</u> - Izrađena analiza stanja u području potpornih institucija na prostoru Županije - Izrađen program razvoja potpornih institucija - Izrađeni programi stručne potpore za poduzetnike - Provedene edukacije i savjetovanja za poduzetnike - Izrađene prijave projekata za EU fondove za izradu stručnih programa, izgradnju i opremanje objekata potpornih institucija - Započeta gradnja barem jednog objekta	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	300.000,00 KN
	2012.	1.000.000,00 KN
	2013.	6.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	7.300.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	15%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	65%
	JLS	20%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	1. Konkurentno gospodarstvo
PRIORITET	1.2. Jačanje poduzetničke infrastrukture i privlačenje ulaganja
MJERA	1.2.2. Razvoj poduzetničkih zona
CILJ MJERE	Nastavak izgradnje poduzetničkih zona sukladno Programu razvoja poduzetničkih zona te jačanje kapaciteta za upravljanje zonama.

SADRŽAJ	1. Nastavak izgradnje poduzetničkih zona - analiza dosadašnjih rezultata te eventualna dorada postojećeg Programa razvoja poduzetničkih zona u SDŽ - izrada projektne dokumentacije - pribavljanje potrebnih dozvola za gradnju - priprema projektnih prijava za EU fondove - otkup i priprema zemljišta - izgradnja prometne, komunalne i telekomunikacijske infrastrukture i uređenje okoliša 2. Jačanje institucionalnih kapaciteta za upravljanje zonama - izrada planova upravljanja za pojedinačne zone - izrada i organizacija trening programa za osobe nadležne za upravljanje zonama - pomoć JLS-ima u izradi poslovnih planova zona	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo za mjeru:</u> Županijski upravni odjel za gospodarstvo - planiranje i koordinacija rada, analiza i dorada Programa razvoja poduzetničkih zona, sufinanciranje izrade projektne dokumentacije, sufinanciranje radova na izgradnji zona <u>Ostali važni akteri:</u> JLS – rješavanje imovinsko-pravnih poslova, pribavljanje potrebnih dozvola za gradnju, organiziranje natječaja za gradnju, izrada poslovnih planova zona, sudjelovanje u treninzima RERA S.D. – jačanje institucionalnih kapaciteta	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	Glavni očekivani rezultat jest porast ulaganja u gospodarstvo SDŽ kao posljedica bolje komunalne opremljenosti zona, povećanih površina za ulaganja i bolje strategije privlačenja ulaganja. Izravni rezultati provedbe mjere: • Ažurirana županijska strategija razvoja poduzetničkih zona • Pribavljene dozvole potrebne za izgradnju zona • Izrađene prijave projekata za EU fondove za komunalno opremanje prioritetnih poduzetničkih zona i jačanje kapaciteta za upravljanje • Realizirane investicije u izgradnju zona • Izrađeni planovi upravljanja za poduzetničke zone • Provedeno osposobljavanje zaposlenika koji su zaduženi za upravljanje zonama	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	30.000.000 kn.
	2012.	40.000.000 kn.
	2013.	50.000.000 kn.
	Ukupno	120.000.000 kn
IZNOSI FINANCIRANJA PO IZVORIMA	ŽUPANIJSKI PRORAČUN	10%
	DRŽAVNI PRORAČUN	30%
	FONDOVI EU	10%
	JLS	5%
	OSTALO (NAVESTI IME IZVORA)	35% - javna i komunalna poduzeća; investitori -10%

STRATEŠKI CILJ	1. Konkurentno gospodarstvo	
PRIORITET	1.2. Jačanje poduzetničke infrastrukture i privlačenje ulaganja	
MJERA	1.2.3. Poticaji za privlačenje ulaganja	
CILJ MJERE	Cilj mjere je stvoriti pretpostavke na regionalnoj i lokalnoj razini za privlačenje domaćih i stranih ulaganja.	
SADRŽAJ	- Analiza učinaka postojećeg Zakona o poticanju ulaganja i lokalnih/regionalnih poticaja na investicijsku aktivnost u Županiji - Priprema cjelovitog sustava županijskih poticaja novim investitorima u koordinaciji s JLS i s nadležnim institucijama na nacionalnoj razini (oslobađanje od komunalnih doprinosa, omogućavanje investitorima kupnju jeftinijeg zemljišta, informiranje o vremenskom roku za pribavljanje svih potrebnih dozvola); - Podrška sređivanju imovinsko pravnih odnosa	
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: RERA S.D. Ostali važni akteri: Županija, UO za gospodarstvo, JLS, HGK, i dr.	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Uspostavljen cjeloviti sustav poticanja novih investicija i praćenje realizacije istih temeljem analize učinaka	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	1.000.000,00 KN
	2012.	1.500.000,00 KN
	2013.	2.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	4.500.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	75%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	/
	JLS	25%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	1. Konkurentno gospodarstvo	
PRIORITET	1.2. Jačanje poduzetničke infrastrukture i privlačenje ulaganja	
MJERA	1.2.4. Jačanje kapaciteta za privlačenje ulaganja	
CILJ MJERE	Cilj mjere jest trajno jačati kapacitete svih institucija uključenih u privlačenje ulaganja.	

SADRŽAJ	• Uspostaviti „One stop service centre“ kao podršku investitorima zbog promoviranja županije za izravna ulaganja • Umrežavanje svih institucija relevantnih za podršku investitorima • Potpisivanje Provedbenog sporazuma za institucije uključene u „One Stop Service Centre“ • Suglasno sudjelovanje i surađivanje svih institucija unutar OSSC-a kao ključno tijelo u olakšavanju privlačenja izravnih ulaganja u Županiju • Imenovanje člana/ova svake institucije potpisnice Sporazuma kao članova Promotivnog tima unutar OSSC-a za održavanje redovitih sastanaka sa investitorima • Provođenje obrazovnih programa za javnu upravu u funkciji privlačenja investicija • Uspostava veza i razmjena iskustava sa institucijama koje obavljaju sličnu aktivnost u zemlji i inozemstvu	
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: RERA S.D. Ostali važni akteri: Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Županija, JLS, sve relevantne institucije	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	Dugoročni rezultati: - Povećan broj i vrijednost novih investicija - Brži rast gospodarstva i povećanje zaposlenosti u Županiji (posebice u <i>greenfield</i> projektima) - Očuvanje radnih mjesta u zajedničkim pothvatima s domaćim tvrtkama (<i>joint-ventures</i>) - Povećanje izvoza s obzirom na to da će većina inozemnih ulagača biti zainteresirana za šire tržište, a ne isključivo na domaće tržište - Pozitivan doprinos BDP-u i trgovinskoj bilanci - Povećanje potrošnje u lokalnom gospodarstvu - Razvoj Županije kao ugledne i poželjne lokacije za inozemna izravna ulaganja Izravni rezultati: - Uspostavljen „One stop service centre“ - Umrežene i iskoordinirane sve institucije relevantne za podršku investitorima - Definiranje dostupnosti lokacija i objekata za poslovne korisnike - Obrazovan i osposobljen kadar za privlačenje investicija - Kvalitetniji pristup pregovorima sa stranim ulaganjima - Uspostavljene veze i razmijenjena iskustva sa institucijama koje obavljaju sličnu aktivnost u zemlji i inozemstvu	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	3.500.000,00 KN
	2012.	2.000.000,00 KN
	2013.	3.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	8.500.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	40%
	Državni proračun	25%
	Fondovi EU	35%

	Ostalo	/
--	--------	---

STRATEŠKI CILJ	1. Konkurentno gospodarstvo
PRIORITET	1.3. Razvoj turizma
MJERA	1.3.1. Unaprjeđenje turističkih programa i proizvoda
CILJ MJERE	Cilj je podizati razvoj niza kvalitetnih, marketinški osmišljenih turističkih programa i proizvoda koji će produžiti sezonu i povećati kvalitetu našeg turizma.
SADRŽAJ	• Izrada Programa za produženje turističke sezone • Pokrenuti različite oblike udruživanja/partnerstva (prije svega između turističkih zajednica, turističkih agencija, kulturnih ustanova i drugih) u osmišljavanju, stvaranju i promociji novih manifestacija/turističkih proizvoda/selektivnih oblika turizma. • Njegovati i poticati partnerstva na međuregionalnoj i međudržavnoj razini u cilju oblikovanja i promocije turističkih proizvoda/programa koji se temelje na zajedničkom kulturnom nasljeđu (npr. gradovi rimskog carstva, mediteranske gastro staze itd.) • Potpora projektima revitalizacije zapuštenih/napuštenih ruralnih cjelina kroz projekte "etno-eko" • Odabir i zaštita prioritetnih etno eko sela • Provedba projekta „Adristorical lands“ • Pokrenuti različite oblike udruživanja/partnerstva (prije svega između turističkih zajednica, turističkih agencija, kulturnih ustanova i drugih) u osmišljavanju, stvaranju i promociji novih turističkih proizvoda/selektivnih oblika turizma. • Provoditi Glavni plan razvoja turizma SDŽ • Provoditi projekte iz županijske Strategije razvoja kulturnog turizma • Provoditi projekte iz županijske Strategije razvoja ruralnog turizma • Provoditi ostale projekte vezane za razvoj selektivnih oblika turizma u suradnji sa županijskom turističkom zajednicom
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo za mjeru:</u> Županijski upravni odjel za pomorstvo i turizam - planiranje i koordinacija rada, analiza i dorada Programa - priprema projektnih aplikacija za EU fondove <u>Ostali važni akteri:</u> TZ Splitsko-dalmatinske županije – marketing programa i koordinacija turističkih zajednica na području županije RERA S.D. Nadležna ministarstva
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Povećanje prosječnog broja dana boravka u destinacijama • Porast broja novih tvrtki i poduzetnika u sektoru • Broj revitaliziranih "etno eko" sela

	• Porast broja zaposlenih koji su prošli razne programe izobrazbe • Povećanje duljine uređenih rekreacijskih staza (u km) • Povećanje broja publikacija (vodiča i ostalih promotivnih materijala) • Veća uključenost lokalnog stanovništva u razvojne turističke programe • Porast broja posjeta turističkim destinacijama, posebno izvan glavne sezone i u perifernim područjima • Porast broja ruralnih domaćinstava uključenih u turističku ponudu	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	3,2 mil. KN
	2012.	3,9 mil. KN
	2013.	10,8 mil. KN
	Ukupno 2011.-2013.	17,9 mil. KN
-IZNOSI FINANCIRANJA PO IZVORIMA	ŽUPANIJSKI PRORAČUN	30 %
	DRŽAVNI PRORAČUN	10%
	FONDOVI EU	50%
	OSTALO (NAVESTI IME IZVORA)	TZ 10 %

STRATEŠKI CILJ	1. Konkurentno gospodarstvo
PRIORITET	1.3. Razvoj turizma
MJERA	1.3.2. Poboljšanje turističke infrastrukture
CILJ MJERE	Cilj je povećati prihvatni kapacitet i svu ostalu infrastrukturu u funkciji istoga
SADRŽAJ	• Izrada studije o mogućnosti održivog razvoja turističkih kapaciteta • Izrada Plana obrazovanja u turizmu • Dorada programa razvoja i pomorstva i turizma u dijelu koji se odnosi na turističku infrastrukturu • Potpora uređenju šetnica, biciklističkih staza, staza zdravlja, edukativnih staza i ostalih staza i putova u funkciji turizma i rekreacije • Izgradnja komunalne infrastrukture u funkciji razvoja turizma (ceste, parkirališta, vodoopskrba itd.) • Označavanje turističke signalizacije • Provedba projekta „Medpaths“
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo za mjeru:</u> Županijski upravni odjel za pomorstvo i turizam - planiranje i koordinacija rada, analiza i dorada Programa - priprema projektnih aplikacija za EU fondove

	Ostali važni akteri: TZ Splitsko-dalmatinske županije – marketing programa i koordinacija turističkih zajednica na području Županije JLS i TZ, nadležna ministarstva, RERA	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Porast broja posjeta turističkim destinacijama, posebno izvan sezone i u perifernim područjima, a napose onima s Eco certifikatima - Povećanje prosječnog broja dana boravka u destinacijama - Porast direktnih (i indirektnih) prihoda od turizma - Porast broja direktno i indirektno zaposlenih u turizmu i ugostiteljstvu - Povećanje BDP-a po osnovi turizma	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	3,8 mil. KN
	2012.	6,9 mil. KN
	2013.	8,6 mil. KN
	Ukupno 2011.-2013.	19,3 mil. KN
IZNOSI FINANCIRANJA PO IZVORIMA	ŽUPANIJSKI PRORAČUN	30 %
	DRŽAVNI PRORAČUN	15%
	FONDOVI EU	45%
	OSTALO (NAVESTI IME IZVORA)	TZ 10 %

STRATEŠKI CILJ	1. Konkurentno gospodarstvo
PRIORITET	1.3. Razvoj turizma
MJERA	1.3.3. Unaprjeđenje nautičkog turizma
CILJ MJERE	Cilj je povećanje kapaciteta za pružanje kvalitetnih usluga u nautičkom turizmu.
SADRŽAJ	- Izrada programa razvoja nautičkog turizma (analiza potreba i mogućnosti razvoja nautičkog turizma u Županiji) - Podrška u pripremi projektno planske dokumentacije za gradnju i izradi projektnih prijava za EU fondove za izgradnju luka nautičkog turizma - Izgradnja lučke infra i suprastrukture sukladno usvojenom programu - Privlačenje ulaganja u luke nautičkog turizma - Promidžba ponude nautičkog turizma u županiji

NOSITELJI	Odgovorno tijelo za mjeru: Županijski upravni odjel za pomorstvo i turizam/Lučka uprava SDŽ - planiranje i koordinacija rada, izrada Programa - priprema projektnih aplikacija za EU fondove Ostali važni akteri: TZ Splitsko-dalmatinske županije – marketing programa i koordinacija turističkih zajednica na području Županije	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Povećanje broja vezova nautičkog turizma u privezištima i marinama - Povećan broj i poboljšanje strukture i kvalitete objekata suprastrukture (prihvat otpadnih voda, ulja i zauljenih voda, svih vrsta otpada i sl. s brodova; skladišni sadržaji itd.)	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	5.000.000,00 KN
	2012.	10.000.000,00 KN
	2013.	30.000.000,00 KN
Ukupni iznos 2011.-2013.	45.000.000,00 KN	
IZNOSI FINANCIRANJA PO IZVORIMA	ŽUPANIJSKI PRORAČUN	5 %
	DRŽAVNI PRORAČUN	20%
	FONDOVI EU	10%
	OSTALO (NAVESTI IME IZVORA)	40% Privatni investitori, 5%TZ SDŽ, 20% Lučka uprava SDŽ

STRATEŠKI CILJ	1.Konkurentno gospodarstvo
PRIORITET	1.4.Razvoj poljoprivrede, lovstva, ribarstva i marikulture
MJERA	1.4.1.Konkurentan i održiv poljoprivredno prehrambeni i ribarski sektor
CILJ MJERE	Poticanje izgradnje poljoprivredne i ribarske infrastrukture i logistike, otvaranje novih radnih mjesta, postizanje dodane vrijednosti za postojeće proizvode i prerađevine, razvoj i unapređenje lovstva.

SADRŽAJ	• Revizija uspješnosti dosadašnjih razvojnih programa u poljoprivredi, lovstvu i ribarstvu • Provedba Programa navodnjavanja i melioracije • Provedba Programa izgradnje poljskih putova • Provedba Fonda za razvitak poljoprivrede i agroturizma • Program sufinanciranja premije osiguranja • Program sufinanciranja nabave sadnog materijala • Provedba Programa razvoja ribarstva • Provedba Programa za sufinanciranje projekata u lovstvu • Provedba Programa razvoja konkurentnosti i kvalitete poljoprivredne proizvodnje • Provedba Programa razvitka seoskog prostora • Izrada projektne dokumentacije i izgradnja/sanacija/modernizacija iskrcajnih mjesta i ribarskih luka • Prilagodba poljoprivrede i ribolova i uzgoja prema načelu održivog i odgovornog gospodarenja u skladu sa zaštitom prirode • Jačanje i restrukturiranje ribarskog sektora, usvajanje i primjena standarda zaštite okoliša, zaštite potrošača i standarda kvalitete u poljoprivrednom, šumarskom i ribarskom, odnosno prehrambenom sektoru • Restrukturiranje i modernizacija poljoprivrednih gospodarstava i poslovnih subjekata kroz bolje korištenje proizvodnih kapaciteta, uvođenje novih tehnologija i inovacija opremanje, unutarnje uređenje i registracija objekata/prostorija za preradu vlastitih poljoprivrednih proizvoda na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima • Priprema projekata za EU fondove i provedba istih
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i europske integracije <u>Ostali akteri:</u> Upravni odjel za pomorstvo i turizam, Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva, Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, Hrvatska poljoprivredna komora, Jedinice lokalne samouprave, RERA S.D.
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Povećanje broja korisnika kreditnog fonda - Povećanje stupnja diversifikacije poljoprivredne proizvodnje - Povećanje proizvodno tržišne konkurentnosti proizvođača - Otvaranje novih radnih mjesta - Povećani udio novo obrađenih poljoprivrednih površina i novoosnovanih stočnih farmi - Izrađena projektna dokumentacija i izgradnja poljoprivredne i ribarske infrastrukture i logistike - Povećanje prinosa poljoprivrednih vrsta i sorti - Povećanje broja mladih poljoprivrednika - Povećanje broja informiranja javnosti putem publikacija i web stranica - Povećanje udjela proizvoda s višom dodanom vrijednošću u ukupnoj proizvodnji u akvakulturi i riboprerađivačkoj industriji - Povećanje broja subjekata koji su uveli higijenske standarde - Usklađenje prostornih planova s potrebama u poljoprivredi, ribarstvu i marikulturi - Povećanje broja proizvodnih područja za uzgoj u akvakulturi

FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	29. 000.000,00 KN
	2012.	31.000.000,00 KN
	2013.	95.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	155.000.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	15%
	Državni proračun	30%
	Fondovi EU	45%
	JLS	5%
	Privatni sektor	5%

STRATEŠKI CILJ	1. Konkurentno gospodarstvo
PRIORITET	1.4. Razvoj poljoprivrede, lovstva, ribarstva i marikulture
MJERA	1.4.2. Vrednovanje i unapređenje proizvodnje poljoprivrednih proizvoda s posebnih naglaskom na autohtonim sortama, pasminama i eko proizvodnji
CILJ MJERE	Poticanje i promoviranje rada znanstvenih institucija, strukovnih udruženja, i drugih bitnih čimbenika u promociji hrvatskih autohtonih poljoprivrednih proizvoda na domaćem tržištu i na inozemnom tržištu, te njihovom očuvanju.
SADRŽAJ	• Organiziranje i sudjelovanje na sajmovima i sličnim manifestacijama • Poticanje programa edukacije gospodarskih subjekata u poljoprivredi i ribarstvu • Razrada sustava poticanja razvoja poljoprivrede i ribarstva s naglaskom na ekološku proizvodnju te autohtone sorte, pasmine i proizvode • Potpora istraživanjima s ciljem genetskog unaprjeđivanja vrste i/ili pasmine životinja • Poticanje projekata na izradi robnih marki
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i europske integracije <u>Ostali važni akteri:</u> Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, Ministarstvo turizma, prometa i veza, Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva UNDP HGK, HOK Jedinice lokalne samouprave, znanstveno-istraživačke institucije, RERA S.D., Zadružni savez, Hrvatska poljoprivredna komora Strukovna udruženja
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Povećanje konkurentnosti - Smanjenje troškova stručnog nadzora i certifikacije u ekološkoj proizvodnji - Povećanje broja proizvođača i površina u ekološkoj proizvodnji

	- Povećanje proizvodnje i prinosa autohtonih poljoprivrednih vrsta i sorti - Poboljšana institucionalna suradnja u području očuvanja i promocije autohtonih poljoprivrednih proizvoda	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	2.500.000,00 KN
	2012.	3.000.000,00 KN
	2013.	7.500.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	13.000.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	30%
	Državni proračun	10%
	Fondovi EU	45%
	JLS	10%
	Privatni sektor	5%

STRATEŠKI CILJ	1.Konkurentno gospodarstvo	
PRIORITET	1.4.Razvoj poljoprivrede, lovstva, ribarstva i marikulture	
MJERA	1.4.3.Potpore udruživanju u poljoprivredi, lovstvu, ribarstvu, marikulturi i jačanje kapaciteta postojećih zadruga i udruga	
CILJ MJERE	Povećati proizvodno-tržišnu konkurentnost poljoprivrednih proizvođača, proizvođača u ribarstvu, marikulturi te u sektoru lovstva kroz poticanje povezivanja i jačanja postojećih zadruga i udruga.	
SADRŽAJ	• Analiza djelovanja postojećih interesnih udruženja s prijedlozima za poboljšanje rada • Poticanje udruživanja poljoprivrednih proizvođača u udruge i zadruge • Pružanje financijske i stručne potpore interesnim udruženjima poljoprivrednih proizvođača i ribara	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i europske integracije <u>Ostali važni akteri:</u> Zadružni savez Dalmacije, Hrvatska poljoprivredna komora, Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, RERA S.D., udruge i zadruge poljoprivrednih proizvođača i ribara	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Povećanje broja uključenih poljoprivrednih proizvođača i proizvođača u ribarstvu u interesna udruženja • Povećanje prodaje poljoprivrednih i drugih proizvoda kroz zadruge, uslijed lakšeg plasmana proizvoda i smanjenih troškova nabave i transporta • Poboljšana zajednička promocija poljoprivrednih i drugih proizvoda • Povećana educiranost članova interesnih udruženja vezano za teme od zajedničkog interesa (EU fondovi i dr.)	
FINANCIJSKA SREDSTVA	2011.	1.000.000,00 KN

POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2012.	1.200.000,00 KN
	2013.	1.600.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	3.800.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	15%
	Državni proračun	75%
	Fondovi EU	10%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	1. Konkurentno gospodarstvo	
PRIORITET	1.5. Razvoj ruralnog područja	
MJERA	1.5.1. Jačanje lokalne zajednice	
CILJ MJERE	Poboljšanje razvojnih potencijala ruralnih područja koji se oslanja na lokalne inicijative i vještine, promoviranje stjecanja znanja o lokalnom integriranom razvoju i širenje tog znanja na ostala ruralna područja.	
SADRŽAJ	• Provedba Programa razvoja konkurentnosti i kvalitete poljoprivredne proizvodnje • Razvoj bottom-up provedbenih metoda • Suradnja javnog i privatnog sektora određenog ruralnog područja • Primjena načela LEADER pristupa	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i europske integracije <u>Ostali važni akteri:</u> UNDP JLS Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, RERA S.D.	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Povećan broj pripremljenih strategija lokalnog razvoja (barem 2) - Priznata lokalna javno privatna partnerstava- lokalne akcijske grupe (LAG) - Korištenje Leader fondova i drugih izvora financiranja razvojnih programa - Jačanje i uključivanje lokalnih organizacija (udruge, zadruge, nevladine organizacije i drugi ekonomski i socijalni partneri) - Povećanje učinkovitosti djelovanja upravnih i stručnih službi, obrazovnih, znanstvenih i drugih institucija	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	560.000,00 KN
	2012.	600.000,00 KN
	2013.	600.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	1.760.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO	Županijski proračun	11%
	Državni proračun	/

IZVORIMA	Fondovi EU	60%
	Ostalo	29%

STRATEŠKI CILJ	1. Konkurentno gospodarstvo	
PRIORITET	1.5. Razvoj ruralnog područja	
MJERA	1.5.2. Održivi razvoj ruralnog područja kroz poboljšanje uvjeta života i rada	
CILJ MJERE	Poboljšanje uvjeta života i rada u ruralnim područjima i stvaranje uvjeta za povratak i zadržavanje stanovništva u ruralnim područjima.	
SADRŽAJ	- Poboljšanje i razvitak društvene infrastrukture (socijalne i kulturne) - Poboljšanje usluga u području zdravstva i socijalne skrbi - Poboljšanje komunalne infrastrukture - Potpora za priključenje poljoprivrednih gospodarstava na komunalnu infrastrukturu kao i sufinanciranje kućanstva za izgradnju ekološki prihvatljivih jama - Očuvanje i obnova kulturnog naslijeđa, seoskih običaja i manifestacija - Očuvanje i promicanje tradicijskih obrta - Očuvanje i promicanje autohtonih poljoprivrednih proizvoda - Unapređenje obnove objekata i područja značajnih povijesnih, kulturnih i tradicijskih vrijednosti	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša, za Splitsko dalmatinske županije/ Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i EU integracije, Splitsko dalmatinske županije <u>Ostali važni akteri:</u> UO za zdravstvo i socijalnu skrb i UO za prosvjetu, kulturu i šport, UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije, JLS, UNDP, nadležna Ministarstva, RERA S.D., znanstveno istraživačke institucije	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Poboljšana kvaliteta komunalne infrastrukture u ruralnim područjima - Poboljšana kvaliteta društvene infrastrukture u ruralnim područjima - Povećanje broja poljoprivrednih gospodarstava priključenih na komunalnu infrastrukturu odnosno s izgrađenim ekološki prihvatljivim jamama - Održani postojeći i novi sajmovi i manifestacije - Povećan broj obnovljenih objekata povijesnih, kulturnih i tradicijskih vrijednosti - Očuvani tradicijski obrti	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	26.000.000,00 KN
	2012.	36.000.000,00 KN
	2013.	51.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	113.000.000,00 KN

STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	5%
	Državni proračun	15%
	Fondovi EU	50%
	JLS	30%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša
PRIORITET	2.1. Razvoj i podizanje kvalitete prometne infrastrukture
MJERA	2.1.1. Razvoj cestovnog sustava
CILJ MJERE	Bolja prometna regionalna i međunarodna povezanost Splitsko-dalmatinske županije uz građenje, rekonstrukcije i kvalitetno održavanje mreže državnih i županijskih cesta
SADRŽAJ	1. Građenje i rekonstrukcije glavnih cestovnih pravaca koji povezuju gradove i prometne terminale sa čvorovima autoceste i međusobno - analiza stanja u odnosu na Strategiju prometnog razvitka - izrada planova za daljnji razvoj -priprema prostorno-planske dokumentacije za rekonstrukciju postojećih i građenje novih cesta - izrada investicijskih studija - priprema projektnih prijava za moguće financiranje iz EU fondova - izrada projektne dokumentacije - ishodaenje potrebnih dozvola za građenje - imovinsko-pravni poslovi za cestovno zemljište 2. Upravljanje i kvalitetno održavanje mreže državnih i županijskih cesta - izrada stručnih analiza gospodarenja sustavom državnih, županijskih, lokalnih i nerazvrstanih cesta - izrada i usklađivanje modela održavanja po kategorijama za mrežu postojećih cesta - suradnja specijaliziranih ustanova, županije, gradova i općina u upravljanu mrežom cesta
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> Županijska uprava za ceste <u>Ostali važni akteri:</u> Hrvatske ceste i Hrvatske autoceste, RERA S.D., gradovi i općine, Županijski upravni odjel za graditeljstvo, komunalu, infrastrukturu i zaštitu okoliša u suradnji sa RERA-om S.D., gradovi i općine

OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	Bolja prometna regionalna i međunarodna povezanost Splitsko-dalmatinske županije - ažurirana i usklađena Strategija prometnog razvitka SDŽ i Planovi razvoja - pokrenute izmjene i dopune prostornih planova Županije i općina - izrađene prijave projekata za financiranje iz EU fondova uz prateću dokumentaciju: investicijske studije, projekti, dozvole za građenje, riješeni imovinsko-pravni poslovi i početak realizacije sufinanciranja iz EU fondova - pripremljena tehnička dokumentacija i ishođene dozvole za većinu glavnih cestovnih pravaca - izrađene stručne analize gospodarenja sustavom državnih, županijskih, lokalnih i nerazvrstanih cesta - usklađen standard održavanja po kategorijama za mrežu postojećih cesta - završena izgradnja autoceste	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	310 mil. KN
	2012.	400 mil. KN
	2013.	480 mil. KN
	Ukupno 2011-2013.	1190 mil. KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	0%
	Državni proračun	42%
	Fondovi EU	7%
	JLS	18%
	Ostalo	33% (ŽUC)

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša
PRIORITET	2.1. Podizanje kvalitete prometne infrastrukture
MJERA	2.1.2. Razvoj lučke infrastrukture i poboljšanje kvalitete morskog prijevoza
CILJ MJERE	Izgradnja nove i poboljšanje postojeće lučke infrastrukture te unaprjeđenje kvalitete morskog prijevoza
SADRŽAJ	• Analiza potreba i mogućnosti razvoja morskih luka u Županiji • Priprema tehničke dokumentacije za izgradnju i dogradnju luka • Izgradnja lučke infrastrukture i suprastrukture • Oblikovanje sustava poticanja razvoja (i održavanja) malih luka • Otvaranje novih linija za bolju povezanost kopna s otocima i među otocima • Priprema projekata za EU fondove
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> Lučka uprava SDŽ <u>Ostali akteri:</u> UO za pomorstvo i turizam, Agencija za obalni linijski promet, JLS, RERA S.D.
OČEKIVANI REZULTATI	Dugoročni rezultat: • Povećane gospodarske aktivnosti te standard života i rada stanovništva,

(DO KRAJA 2013.)	posebice otočnog stanovništva Izravni rezultati: - Analizirane potrebe i mogućnosti razvoja morskih luka - Pripremljena tehnička dokumentacija za izgradnju i dogradnju luka - Izgrađene i osuvremenjene morske luke, uz veću efikasnost i sigurnost pomorskog prometa (površina operativne obale, broj vezova, broj, struktura i kvaliteta objekata suprastrukture) - Oblikovan sustav poticanja razvoja malih luka - Otvorene nove linije te ostvarena bolja povezanost s otocima - Pripremljene barem 3 projektne prijave za EU fondove	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	31.850.000,00 KN
	2012.	38.000.000,00 KN
	2013.	60.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	129.850.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	10%
	Državni proračun	10%
	Fondovi EU	25%
	JLS	25%
	Ostalo	30% Lučka uprava SDŽ

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša
PRIORITET	2.1. Podizanje kvalitete prometne infrastrukture
MJERA	2.1.3. Razvoj zračnog prometa
CILJ MJERE	Poboljšati kvalitetu zračnog prometa kroz ulaganja u infrastrukturu i ostale povezane aktivnosti
SADRŽAJ	- Proširenje stajanke, povećanje skladišnih i pretovarnih prostora u Zračnoj luci Split te izgradnja drugih sadržaja za potrebe zračne luke (uredi, garderobe i prostorije za boravak osoblja za posluživanje zrakoplova, prostor za parkiranje sredstava za posluživanje zrakoplova, servisne radionice i skladišta) - Izrada projektne dokumentacije za rekonstrukciju i dogradnju putničkog terminala te početak izvođenja radova - Analizirati prostorne mogućnosti izgradnje nove zračne luke - Oblikovanje sustava poticanja razvoja malih zračnih luka u funkciji poljoprivrede i turizma, protupožarne zaštite - Suradnja s avio prijevoznicima u funkciji bržeg razvoja turizma
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> Zračne luke Split i Brač, UO za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša <u>Ostali važni akteri:</u> resorno Ministarstvo, JLS, Javna ustanova zavod za prostorno uređenje SDŽ
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	Povećana površina stajanke za zrakoplove za 34.805m² te uređeni razni sadržaji za potrebe zračne luke (uredi, garderobe

	i prostorije za boravak osoblja za posluživanje zrakoplova, prostor za parkiranje sredstava za posluživanje zrakoplova, servisne radionice i skladišta) - Izrađena projektna dokumentacija za rekonstrukciju i dogradnju putničkog terminala te započeti radovi slijedom kojih će se povećati površina postojećeg terminala za cca 35.000m² te će se izgraditi parking za automobile i autobuse sa pripadajućim objektima na površini od 43.000m² - Povećanje prevezenih putnika i količina tereta, povećanje broja panoramskih letova, letova u poljoprivredi te letova u poljoprivredi te dojava i sprečavanja širenja požara	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	40.000.000,00 KN
	2012.	30.000.000,00 KN
	2013.	20.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	90.000.000,00k KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	/
	Državni proračun	10%
	Fondovi EU	/
	Ostalo	90% Zračna luka

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša	
PRIORITET	2.1. Podizanje kvalitete prometne infrastrukture	
MJERA	2.1.4. Poboljšanje kvalitete željezničkog prijevoza	
CILJ MJERE	Stvaranje preduvjeta za izgradnju odgovarajuće željezničke infrastrukture	
SADRŽAJ	- Modernizacija pruge Oštarije-Knin-Split - Izrada tehničke dokumentacije za 4 stajališta (Dujmovača, Solin Širine, Sv.Kajo, Split)	
NOSITELJI	Županija, JLS, Hrvatske željeznice	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Moderniziran dio pruge Oštarije-Knin-Split - Izrađena tehnička dokumentacija za 4 stajališta	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	10.820.000,00 KN
	2012.	*
	2013.	*
	Ukupno 2011-2013.	10.820.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	/
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	/
	Ostalo	HŽ Infrastruktura d.o.o. 100%

*Podaci nedostupni (HŽ Infrastruktura d.o.o. nema usvojen trogodišnji plan investicija)

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša	
PRIORITET	2.1. Podizanje kvalitete prometne infrastrukture	
MJERA	2.1.5. Razvoj multimodalnog transporta	
CILJ MJERE	Stvaranje tehničkih preduvjeta za razvoj multimodalnog transporta	
SADRŽAJ	• Analiza mogućnosti razvoja multimodalnog transporta i logističkih centara na području Županije • Izmjena prostorno-planske dokumentacije sukladno definiranim lokacijama za razvoj multimodalnog transporta i logističkih centara • Izrada studija i projektne dokumentacije za gradnju prometnih terminala	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> UO za graditeljstvo, komunalne poslove, graditeljstvo i zaštitu okoliša <u>Ostali važni akteri:</u> JLS, MMPI, HŽ, Lučka uprava, ŽUC, Hrvatske ceste, Zračna luka Split	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Izrađena analiza mogućnosti razvoja multimodalnog transporta i logističkih centara na području Županije • Izmijenjena prostorno-planska dokumentacija • Izrađene studije i projektne dokumentacije za gradnju prometnih terminala	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	400.000,00 KN
	2012.	5.000.000,00 KN
	2013.	5.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	10.400.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	25%
	Državni proračun	30%
	Fondovi EU	15%
	Ostalo	30% (HŽ, Lučka uprava, ŽUC, Hrvatske ceste, Zračna luka Split)

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša	
PRIORITET	2.2. Razvoj komunalne infrastrukture	
MJERA	2.2.1. Podizanje kvalitete vodoopskrbnog sustava	
CILJ MJERE	Opskrba pitkom vodom cjelokupnog stanovništva Županije: izgradnjom, dovršetkom i rekonstrukcijom postojećih sustava vodoopskrbe te osiguravanjem novih alternativnih pravaca	

SADRŽAJ	• Izrada Integralna studija kapaciteta i mogućnosti korištenja vodnih resursa • Izrada Programa korištenja vodnih resursa • Ispitivanje, redefiniranje i praćenje vodozaštitnih zona na čitavom području Županije (slivna područja), uz poticanje međuregionalne i prekogranične suradnje • Izgradnja novih pravaca vodoopskrbe sukladno Programu • Izgradnja, te dovršetak i rekonstrukcija postojećih vodoopskrbnih sustava • Razvoj sustava efikasnog upravljanja i gospodarenja sustavima vodoopskrbe, kao i vodozaštitnim zonama	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> Hrvatske vode, UO za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša <u>Ostali važni akteri:</u> JLS, MRRŠVG	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Izrađena Studija kapaciteta i mogućnosti korištenja vodnih resursa • Izrađen Program korištenja vodnih resursa • Ocjena i redefiniranje vodozaštitnih zona • Pripremljena projektna dokumentacija za razvoj vodoopskrbne mreže • Realizacija planiranih investicija u vodoopskrbnoj mreži • Smanjenje troškova po osnovi korištenja vodnih resursa (smanjenje gubitka vode)	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	50.000.000,00KN
	2012.	70.000.000,00KN
	2013.	100.000.000,00KN
	Ukupno 2011-2013.	220.000.000,00KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	10%
	Državni proračun	15%
	Fondovi EU	50%
	JLS	5%
	Ostalo	20% Hrvatske vode

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša
PRIORITET	2.2. Razvoj komunalne infrastrukture
MJERA	2.2.2. Podizanje kvalitete sustava odvodnje
CILJ MJERE	Povećanje kvalitete sustava odvodnje na području cijele SDŽ izgradnjom novih te rekonstrukcijom i nadogradnjom postojećih sustava

SADRŽAJ	- Izrada Analize potreba i Programa razvitka sustava odvodnje - Izgradnja, dovršenje te rekonstrukcija postojećih sustava odvodnje - Povećanje efikasnosti upravljanja sustavima odvodnje	
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: UO za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša Ostali važni akteri: JLS, Hrvatske vode, komunalna poduzeća, MRRŠVG	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Izrađena Analiza potreba i Program razvitka sustava odvodnje - Nastavak gradnje sustava odvodnje - Smanjenje troškova po osnovi izgradnje i održavanju sustava odvodnje	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	60.000.000,00 KN
	2012.	70.000.000,00 KN
	2013.	170.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	300.000.000,00KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	10%
	Državni proračun	10%
	Fondovi EU	40%
	JLS	10%
	Ostalo	Hrvatske vode – 30%

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša
PRIORITET	2.2. Razvoj komunalne infrastrukture
MJERA	2.2.3. Izgradnja i unaprjeđenje sustava gospodarenja otpadom
CILJ MJERE	Osigurati preduvjete za izgradnju suvremenog i održivog sustava prikupljanja i zbrinjavanja otpada te sanaciju postojećih odlagališta otpada
SADRŽAJ	- Izrada dokumentacije za uspostavu Centra za gospodarenje otpadom - Izrada programa sanacije postojećih odlagališta otpada - Sanacija postojećih odlagališta otpada - Izgradnja pretovarnih stanica u svrhu daljnjeg zbrinjavanja otpada u okviru Centra za gospodarenje otpadom - Poticanje gradova i općina na selektivno prikupljanje otpada - Poticanje izgradnje postrojenja za obradu odvojenog otpada (npr. kompostane)
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: Regionalni centar čistog okoliša za gospodarenje otpadom d.o.o. Ostali važni akteri: UO za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša, JLS, Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost

OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Izrađena dokumentacija za izgradnju Centra za gospodarenje otpadom - Izrađen i proveden Program sanacije postojećih odlagališta otpada - Započeta izgradnja pretovarnih stanica i i postrojenja za obradu odvojenog otpada	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	4.500.000,00 KN
	2012.	15.500.000,00 KN
	2013.	60.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	80.000.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	15%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	65%
	Ostalo	20% Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša
PRIORITET	2.3. Poboljšanje energetskeg sustava, korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje energetske učinkovitosti
MJERA	2.3.1. Poboljšanje kvalitete opskrbe električnom energijom
CILJ MJERE	Poboljšanje cjelokupnog elektroenergetskog distribucijskog sustava u vidu: - Uvođenja izravne transformacije 110/20(10) kV, postupnom prelasku postojećih TS 35/10 kV na TS 110/20(10) kV, napuštanju 35 kV napona i prelasku 10 kV SN mreže na 20 kV razinu. - Sanacije naponskih prilika u SN i NN mreži, rekonstrukcijom postojeće i izgradnjom nove SN i NN mreže te interpolacijom novih TS 10-20/0,4 kV. - Učinkovitije vođenje i održavanje sustava, povećanjem stupnja pokrivenosti sustavom daljinskog vođenja i upravljanja.
SADRŽAJ	- Izgradnja TS 110/20(10) kV - Rekonstrukcija TS 110/10 kV - Izgradnja TS 110/20(10) kV, I etapa 35/20(10) kV - Rekonstrukcija TS 35/10 kV - Izgradnja TS 10-20/0,4 kV - Izgradnja i rekonstrukcija SN mreže - Izgradnja i rekonstrukcija NN mreže - Definiranje planova za etapni prelazak pojedinih konzumnih područja SN mreže na 20 kV napon
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: Hrvatska elektroprivreda d.d. Ostali važni akteri: Županijski UO za prostorno uređenje, UO za grad., kom., inf. i zaštitu okoliša i JLS – gradovi i općine s područja županije
OČEKIVANI REZULTATI	Izgrađeno 5 TS 110/20(10) kV (TS Zagvozd, TS Vrgorac, TS

(DO KRAJA 2013.)	Dugopolje, TS Terminal, TS Imotski) • Rekonstruirane 3 TS 110/10 kV (TS Visoka, TS Dugi Rat, TS Makarska) • Izgradnja TS 110/20(10) kV, I etapa 35/20(10) kV (TS Hrvace) • Rekonstruirane 2 TS 35/10 kV (TS Divulje, TS Hvar) • Izgrađeno 150 TS 10-20/0,4 kV • Izgrađeno i rekonstruirano 60,00 km SN mreže • Izgrađeno i rekonstruirano 120,00 km NN mreže • Stvoreni preduvjeti za prijelaz na 20 kV napon konzumna područja 3 TS 110/20(10) kV	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	95.000.000,00
	2012.	115.000.000,00
	2013.	123.000.000,00
	Ukupno 2011-2013.	333.000.000,00
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	/
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	/
	Ostalo	HEP – 100%

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša
PRIORITET	2.3. Poboljšanje energetskeg sustava, korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje energetske učinkovitosti
MJERA	2.3.2. Potpora proizvodnji energije iz obnovljivih izvora
CILJ MJERE	Stvoriti preduvjete za gradnju objekata za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora.
SADRŽAJ	• Osnivanje Fonda za poticanje korištenja obnovljivih izvora energije (prvenstveno sunčeve energije za proizvodnju toplinske energije) i energetske učinkovitosti • Uvrštavanje lokacija za korištenje obnovljivih izvora energije u prostorno plansku dokumentaciju Županije, gradova i općina • Pružanje stručne podrške zainteresiranim investitorima • Pružanje potpore za izradu investicijskih studija • Promotivne aktivnosti (organizacija info događanja za poduzetnike i izrada promotivnih materijala o potencijalnim ulaganjima) • Izrada projektnih prijava za EU fondove i provedba projekata
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije <u>Ostali važni akteri:</u> JLS, investitori, JU Zavod za prostorno uređenje, Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, HEP, RERA S.D.
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Započeta izgradnja solarnih elektrana, vjetroelektrana te ostalih oblika proizvodnje energije iz obnovljivih izvora • Osigurana kvalitetna podrška potencijalnim investitorima • Uspješno organizirani info događaji • Izrađene projektne prijave za EU fondove

FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	1.850.000 KN
	2012.	22.200.000 KN
	2013.	114.700.000 KN
	Ukupno 2011-2013.	138.750.000 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	4%
	Državni proračun	4%
	Fondovi EU	15%
	JLS	1%
	Ostalo	Javna poduzeća: 18% Privatni investitori: 58%

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša	
PRIORITET	2.3. Poboljšanje energetskog sustava, korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje energetske učinkovitosti	
MJERA	2.3.3. Razvoj plinifikacijskog sustava	
CILJ MJERE	Uspostava fleksibilnog, pouzdanog i ekološki prihvatljivog energetskog sustava Županije koji bi u mnogome doprinio konkurentnosti njenog gospodarstva i kvaliteti življenja njenih stanovnika.	
SADRŽAJ	- Izgradnja distribucijskog sustava temeljenog na mjerno regulacijskoj stanici (MRS) Dugopolje - Priprema natječajne dokumentacije za drugu fazu plinifikacije temeljenu na magistralnom plinovodu MRS Dugopolje – MRS Ploče i pripadajućim MRS-ma Šestanovac, Brela, Zagvozd i Vrgorac - Osigurati informacije o aspektima prelaska na plin - Provedba marketinških aktivnosti	
NOSITELJI	- Tvrtka „EVN-Croatia plin“ - koncesionar za izgradnju distribucijskog sustava I faze plinifikacije i distribuciju prirodnog plina - Splitsko-dalmatinska županija za pripremu natječajne dokumentacije i raspisivanje natječaja za odabir koncesionara za drugu fazu plinifikacije na području Županije	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Izgrađen visokotlačni i dio srednjetačnog plinovoda s pripadajućim regulacijskim stanicama Klis, Split 1 i Split 2 - Omogućen priključak dijelu stanovništva i gospodarstva (~30% ukupne potrošnje) - Informiranost stanovništva o uvjetima prelaska na plin i o korištenju-primjeni	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	11,1 mil. KN
	2012.	92,5 mil. KN
	2013.	81,4 mil. KN

	Ukupno 2011-2013.	~185 mil. KN (ukupno I faza 381,84mil.kn)
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	0,22%
	Državni proračun	0
	Fondovi EU	0
	Ostalo	99,78 % Investitor EVN

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša	
PRIORITET	2.3. Poboljšanje energetskeg sustava, korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje energetske učinkovitosti	
MJERA	2.3.4. Poticanje energetske učinkovitosti u javnom i privatnom sektoru	
CILJ MJERE	Smanjiti troškove energije u javnom i privatnom sektoru provođenjem mjera energetske učinkovitosti	
SADRŽAJ	• Organiziranje informativnih radionica za javni i privatni sektor • Provedba energetskih pregleda i certifikacija zgrada u javnom vlasništvu • Donošenje modela su(financiranja) provedbe projekata energetske učinkovitosti • Sufinanciranje projekata energetske učinkovitosti • Priprema i prijava projekata za EU fondove	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije <u>Ostali važni akteri:</u> RERA S.D., UNDP, Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Smanjenje troškova energije u javnom i privatnom sektoru • Povećana svijest o učinkovitom korištenju energije • Izrađen model sufinanciranja projekata energetske učinkovitosti • Prijavljeni projekti za EU fondove	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	18.500.000 KN
	2012.	37.000.000 KN
	2013.	111.000.000 KN
	Ukupno 2011-2013.	166.500.000 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	11%
	Državni proračun	22%
	Fondovi EU	24%
	JLS	13%
	Ostalo	Javna poduzeća/ustanove: 12% Privatni investitori: 18%

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša	
PRIORITET	2.3. Poboljšanje energetskeg sustava, korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje energetske učinkovitosti	
MJERA	2.3.5. Jačanje kapaciteta za korištenje obnovljivih izvora energije i poticanje energetske učinkovitosti	
CILJ MJERE	Jačanje kapaciteta za učinkovitije korištenje OIE	
SADRŽAJ	• Izrada Strategije održivog korištenja energije u SDŽ • Osnivanje energetskeg ureda sukladno Strategiji energetskeg razvitka RH • Osnivanje energetske agencije/centra za OIE i energetske učinkovitost • Planiranje i provedba edukativnih i informativnih aktivnosti • Izrada akcijskih planova na razini lokalne samouprave • Priprema projektnih prijava za EU fondove	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije <u>Ostali važni akteri:</u> JLS, , Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, UNDP, RERA S.D., udruge	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Izrađena Strategija održivog korištenja energije u SDŽ • Uspostava energetskeg ureda Županije • Osnovana regionalna energetska agencija • Izrađeni akcijski planovi na razini lokalnih samouprava • Provedene edukativne i informativne aktivnosti • Prijavljeni projekti za EU fondove	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	1.850.000 KN
	2012.	3.700.000 KN
	2013.	5.550.000 KN
	Ukupno 2011-2013.	11.100.000 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	20%
	Državni proračun	13%
	Fondovi EU	67%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša	
PRIORITET	2.4. Očuvanje i zaštita prirode i okoliša	
MJERA	2.4.1. Vrednovanje, zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti	
CILJ MJERE	Stvoriti preduvjete za očuvanje prirodnih vrijednosti u SDŽ.	

SADRŽAJ	• Jačanje Javne ustanove za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima SDŽ • Provedba Programa zaštite okoliša SDŽ • Izrada prijedloga za zaštitu prirodnih područja i provedba postupka zaštite • Uvrštavanje tih područja u prostorno planske dokumente • Izrada planova upravljanja zaštićenim područjima, ekološkom mrežom i mrežom NATURA 2000 • Donošenje Programa zaštite prirode za SDŽ sukladno Zakonu o zaštiti prirode • Uspostava i upravljanje područjem ekološke mreže NATURA 2000 • Inventarizacija i kartiranje rasprostranjenosti biljnog i životinjskog svijeta • Priprema sadržaja za informacijski sustav prirode SDŽ • Priprema projektnih prijava za EU fondove iz područja zaštite prirode • Edukacija uprave za provođenje i primjenu odredbi prostorno-planske dokumentacije i izdavanje dopuštenja za korištenje prirodnih resursa • Podrška akcijama koje podižu razinu obrazovanja, informiranosti i svijesti javnosti o biološkoj, krajobraznoj i geološkoj raznolikosti i sudjelovanju javnosti u odlučivanju • Podrška suradnji između organizacija civilnog društva i javnog i gospodarskog sektora • Zaštita voda i šuma • Zaštita zraka i tla • Zaštita podmorja i ribolovnih resursa • Izrada programa zaštite od invazivnih algi, krutog, tekućeg i vojnog otpada • Izrada i implementacija programa promicanja svijesti i edukacije javnosti o nužnosti očuvanja okoliša i održivog razvoja • Poticanje i promicanje zaštite prirode, te razvijanje svijesti o potrebi zaštite prirode u odgoju i obrazovanju. • Sufinanciranje programa i projekata udruga zaštite okoliša i prirode (edukacije o važnosti očuvanja okoliša, akcije prikupljanja starog papira i kartona, uređenje školskih vrtova i dr.)
NOSITELJI:	<u>Odgovorno tijelo:</u> Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima SDŽ <u>Ostali važni akteri:</u> UO za graditeljstvo, komunalne usluge, infrastrukturu i zaštitu okoliša, JLS, Državni zavod za zaštitu prirode, udruge, škole i vrtići
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Izrađeni planovi za upravljanje zaštićenim područjima i ekološkom mrežom • Donesen Program zaštite prirode SDŽ • Prijavljeni projekti za EU fondove • Zaštićene prirodne vrijednosti SDŽ • Smanjen broj „crnih točaka“ u prostoru • Prostorni planovi koji poštuju kriterije nosivog kapaciteta, socijalne i ekološke održivosti • Izrađen Program promicanja svijesti i edukacije javnosti • Provedene edukativne i informativne aktivnosti o potrebi zaštite i očuvanja prirode i okoliša

	• Odabrani i sufinancirani projekti udruga iz područja zaštite okoliša i prirode	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	1.980.000,00 KN
	2012.	3.960.000,00 KN
	2013.	7.790.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	13.730.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	35%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	55%
	Ostalo	5% (javna poduzeća i ustanove); 5% udruge

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša	
PRIORITET	2.4. Očuvanje i zaštita prirode i okoliša	
MJERA	2.4.2. Razvoj sustava praćenja stanja u okolišu	
CILJ MJERE	Izraditi jedinstveni, koordinirani te kontinuirani sustav praćenja stanja u okolišu.	
SADRŽAJ	• Analiza postojećeg stanja i izrada modela praćenja stanja u okolišu • Nabavka suvremene opreme za praćenje stanja okoliša: zrak, voda, more i tlo • Informatizacija sustava praćenja okoliša • Izrada i objavljivanje redovitih izvještaja	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> UO za graditeljstvo, komunalne usluge, infrastrukturu i zaštitu okoliša <u>Ostali važni akteri:</u> relevantne znanstveno-istraživačke i stručne institucije Županije, Državni zavod za zaštitu prirode	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Stvaranje preduvjeta za funkcioniranje sustava praćenja stanja u okolišu • Redovito praćenje stanja u okolišu s ciljem preventivnog djelovanja • Izgrađen i integriran informacijski sustav okoliša • Redovito izvještavanje javnosti o stanju u okolišu	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	750.000,00 KN
	2012.	750.000,00 KN
	2013.	1.500.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	3.000.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	50%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	50%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša	
PRIORITET	2.4. Očuvanje i zaštita prirode i okoliša	
MJERA	2.4.3. Razvoj sustava zaštite i spašavanja	
CILJ MJERE	Izgraditi i osposobiti učinkovit sustav zaštite i spašavanja stanovništva, materijalnih i kulturnih dobara i okoliša u Splitsko-dalmatinskoj županiji.	
SADRŽAJ	• Ostvarivanje i jačanje prekogranične suradnje na području neposrednog odgovora na prirodne i druge nesreće, koje mogu ugroziti kritičnu prekograničnu infrastrukturu, • Aktivnosti podizanja svijesti javnosti o prevenciji katastrofa, • Aktivnosti obrazovanja o prevenciji, planiranju i upravljanju u katastrofama i velikim nesrećama svih sudionika sustava zaštite i spašavanja, • Unaprjeđenje mogućnosti odgovora, spremnosti i sposobnosti timova civilne zaštite na sve vrste izvanrednih situacija, • Izgradnja jedinstvenog komunikacijskog sustava za potrebe učinkovitog djelovanja svih subjekata zaštite i spašavanja, • Izgradnja učinkovitog sustava javnog uzbuđivanja stanovništva u slučaju većih nesreća i katastrofa, • Izgradnja sustava za rano otkrivanje požara, kao i jačanje sposobnosti vatrogasnih snaga za intervencije u zaštiti okoliša na području SDŽ, • Jačanje spremnosti operativnih snaga za otklanjanje posljedica u slučaju iznenadnog onečišćenja mora i voda, • Jačanje spremnosti operativnih snaga za otklanjanje posljedica u slučaju kemijske, biološke, radiološke i nuklearne izvanredne situacije, • Provođenje vježbi zaštite i spašavanja koje oponašaju uvjete velikih izvanrednih situacija.	
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: Nadležni Upravni odjeli u SDŽ Ostali važni akteri: Stožer zaštite i spašavanja Splitsko-dalmatinske županije, Državna uprava za zaštitu i spašavanje – Područni ured Split, RERA S.D., Jedinice lokalne samouprave, Sveučilište u Splitu, Partneri prekogranične suradnje, Vatrogasna zajednica SDŽ, te ostale pravne osobe, službe i udruge građana od značaja za sustav zaštite i spašavanja.	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Izgradnja učinkovitijeg sustava za zaštitu i spašavanje na području SDŽ, • Povećane svijesti građana, znanja i vještina svih sudionika zaštite i spašavanja, na ponašanje i odgovore u slučaju izvanrednih situacija, • Unaprijeđena suradnja i učinkovitija komunikacija između svih sudionika sustava zaštite i spašavanja, • Poticanje najbolje prakse, osposobljavanja i podizanja svijesti u prevenciji i reagiranju na katastrofe, • Procijenjena i provedena rješenja za konkretne potrebe i izazove civilne zaštite na regionalnoj i prekograničnoj razini.	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU	2011.	15.000.000 KN
	2012.	15.000.000 KN

MJERE	2013.	20.000.000 KN
	Ukupno 2011-2013.	50.000.000 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	4%
	Državni proračun	4%
	Fondovi EU	85%
	JLS	3.6%
	Ostalo (JLS, pravne osobe, službe)	3.2% -Javna poduzeća, Ostalo – 0,2%

STRATEŠKI CILJ	3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života
PRIORITET	3.1. Razvoj ljudskih resursa i povećanje zapošljivosti
MJERA	3.1.1. Usklađivanje obrazovnih programa s potrebama gospodarstva
CILJ MJERE	Cilj ove mjere jest poboljšati obrazovnu strukturu u radnoj snazi Županije (povećati udio visoko obrazovane radne snage) kao ključ za stvaranje konkurentnije regije, ali i uskladiti obrazovne profile s razvojnim potrebama Županije. To podrazumijeva bolju povezanost i interakciju između gospodarskih subjekata i obrazovnih institucija svih razina.
SADRŽAJ	• Studija kadrovskih potreba za razvoj Županije • Sustavno profesionalno usmjeravanje, savjetovanje i informiranje za mladež i odrasle na razini županije, s posebnim naglaskom na sustav savjetovanja u školama • Poticanje suradnje obrazovnih organizacija i gospodarstva • Potpora umrežavanju i suradnji između sveučilišta, ustanova i poduzeća • Priprema za tržište rada-uvrštavanje sadržaja i informacija o tržištu rada u obrazovne programe na svim razinama • Razvoj novih programa obrazovanja i stručnog usavršavanja i inovativnih metoda prijenosa znanja u skladu s razvojnim potrebama gospodarstva • Poticanje usklađivanja srednjoškolskih programa s potrebama tržišta rada • Poboljšanje/prilagođavanje obrazovne strukture nezaposlenih i potencijalno nezaposlenih potrebama tržišta rada • Olakšanje prijelaza između obrazovanja i svijeta rada (poticanje provođenja programa stručne prakse za studente unutar institucija i poslovnog sektora) • Poticanje studiranja tehničkih i prirodnih znanosti
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: UO za prosvjetu, kulturu i šport Ostala važna tijela: Lokalno partnerstvo za zapošljavanje: Županija, Područna služba HZZ, Sveučilište, RERA S.D., Razvojna agencija grada Splita, strukovne škole, ostale obrazovne institucije, sindikati, HUP, HOK, HGK, poduzeća i gospodarstvenici, poduzetničke potporne institucije, udruge

OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	Dugoročni rezultati: • Usvojena specijalizirana znanja usklađena s potrebama gospodarstva • Stvorena struktura radnih resursa koja omogućuje dinamični razvoj gospodarstva • Povećana konkurentnost gospodarstva i rast društvenog standarda • Povećana stopa zaposlenosti i smanjena stopa nezaposlenosti • Povećana proizvodnost i dodana vrijednost u gospodarstvu Izravni rezultati: • Izrađena studija kadrovskih potreba za razvoj Županije • Razvijeni novi obrazovni programi • Povećan broj potpisanih ugovora o suradnji obrazovnih institucija i gospodarstvenika • Povećan broj prekvalificiranih osoba sukladno potrebama tržišta rada • Razvijen model poticanja studenata na upisivanje prirodnih i tehničkih znanosti (županijske stipendije) • Povećan broj prekvalificiranih osoba sukladno potrebama tržišta rada • Razvijen model uvrštavanja informacija o tržištu rada u obrazovne programe na svim razinama • Pripremljene projektne prijave za EU fondove	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	2.000.000,00 KN
	2012.	2.000.000,00 KN
	2013.	2.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	6.000.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	5%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	85%
	Ostalo	10% prijavitelji (obrazovne institucije)

STRATEŠKI CILJ	3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života
PRIORITET	3.1. Razvoj ljudskih resursa i povećanje zapošljivosti
MJERA	3.1.2. Razvoj programa cjeloživotnog učenja
CILJ MJERE	Poticati razvoj cjeloživotnog učenja svih dobni skupina i učiniti ga dostupnim svima, s ciljem povećanja zapošljivosti i konkurentnosti.
SADRŽAJ	• Analiza dostupnosti i kvalitete postojećih programa u županiji, • Definiranje poticajnih mjera za poboljšanje kvalitete programa cjeloživotnog učenja i njihove usklađenosti s tržištem rada i bolju prostornu dostupnost istih, • Promocija programa (formalnih i neformalnih) cjeloživotnog učenja • Osiguranje adekvatne podrške i stvaranje inicijativa za

	poslodavce kako bi ulagali u trajno obrazovanje svojih zaposlenika • Programi za mlade (tečajevi, doškoloavanje, programi za one koji su prekinuli obrazovanje, dokvalifikacija osoba sa završenom osnovnom i/ili bez osnovne škole) • Programi za zaposlene (usavršavanje, tečajevi, prekvalifikacije, dokvalifikacije, itd.) • Programi za nezaposlene (prekvalifikacije, dokvalifikacije, itd.), s posebnim naglaskom na dugotrajno nezaposlene • Programi za mlađe umirovljenike (usavršavanje, tečajevi, itd.) • Programi osposobljavanja i usavršavanja prilagođeni potrebama i okolnostima žena primarne dobne skupine koje se vraćaju na tržište rada • Jačanje kapaciteta obrazovnih djelatnika;	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> UO za prosvjetu, kulturu i šport, <u>Ostala važna tijela:</u> Lokalno partnerstvo za zapošljavanje: Županija, Područna služba HZZ, Sveučilište, RERA S.D., Razvojna agencija grada Splita, strukovne škole, ostale obrazovne institucije, sindikati, HUP, HOK, HGK, poduzeća i gospodarstvenici, poduzetničke potporne institucije, udruge	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	<u>Dugoročni rezultat:</u> • Aktivno stanovništvo usklađeno sa principima ekonomije znanja te doprinosi konkurentnosti Županije. • Povećan broj znanja i vještina u stanovništvu • Ljudski potencijal fleksibilniji i bolje usklađen s potrebama tržišta rada <u>Izravni rezultati:</u> • Analiza dostupnosti i kvalitete postojećih programa • Povećana učinkovitost i svrsishodnost postojećih programa osposobljavanja i usavršavanja • Povećan broj novih programa cjeloživotnog učenja za različite skupine • Povećana uključenost odraslih u programe usavršavanja, uključenost zaposlenih i nezaposlenih u neke oblike dodatnog obrazovanja i sl. • Povećana informiranost o programima cjeloživotnog učenja • Povećana svijest o potrebi kontinuiranog usavršavanja	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	2.000.000,00 KN
	2012.	2.000.000,00 KN
	2013.	2.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	6.000.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	5%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	85%
	Ostalo	10% (prijavitelji projekata- obrazovne institucije)

STRATEŠKI CILJ	3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života	
PRIORITET	3.1. Razvoj ljudskih resursa i povećanje zapošljivosti	
MJERA	3.1.3. Razvoj tržišta rada	
CILJ MJERE	Jačati razvoj lokalnog tržišta rada s krajnjim ciljem povećanja stope zaposlenosti i rastom društvenog standarda.	
SADRŽAJ	- Izrada Strategije razvoja ljudskih potencijala SDŽ, - Analiza dugoročnih potreba tržišta rada, - Donošenje županijskih i lokalnih poticaja za zapošljavanje - Izrada sustava poticaja za nove investitore (priprema i edukacije radne snage sukladno s očekivanim potrebama investitora) - Jačanje komunikacije među socijalnim partnerima u županiji i HZZ-om - Praćenje rezultata provedbe mjere iz nacionalnog programa zapošljavanja - Poticanje geografske i profesionalne mobilnosti - Promicanje zaštite zdravlja i sigurnosti na radu	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> HZZ/ SDŽ UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije <u>Ostali važni akteri:</u> Lokalno partnerstvo za zapošljavanje: RERA S.D., UO za prosvjetu, kulturu i šport, Razvojna agencija grada Splita, strukovne škole, ostale obrazovne institucije, sindikati, HUP, HOK; HGK, poduzeća i gospodarstvenici, poduzetničke potporne institucije, udruge, JLS	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	<u>Dugoročni rezultat:</u> - Rast stope zaposlenosti i fleksibilizacija tržišta rada uz smanjenje rada na crno <u>Izravni rezultati:</u> - Analiza stanja i mogućnosti primjene novih oblika rada i zapošljavanja - Izrađena Strategija razvoja ljudskih potencijala SDŽ - Razvijeno Lokalno partnerstvo za zapošljavanje - Izrađeni i dodijeljeni poticaji za razvoj tržišta rada - Osmišljen sustav poticaja za nove investitore	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	3.000.000,00 KN
	2012.	3.000.000,00 KN
	2013.	3.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	9.000.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	30%
	Državni proračun	50% (HZZ)
	Fondovi EU	/
	JLS	20%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života	
PRIORITET	3.2. Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije	
MJERA	3.2.1. Poboljšanje uvjeta i kvalitete rada u institucijama socijalne skrbi	
CILJ MJERE	Cilj ove mjere je podizati kvalitetu i opremiti ustanove socijalne skrbi, ali posebice se treba poticati i razvijati izvaninstitucionalne oblike socijalne skrbi.	
SADRŽAJ	- Izrada studije o potrebama socijalne skrbi u Županiji (procjena potrebnih usluga, kapaciteta, projekcija zapošljavanja i sl.) te o realizaciji mjera obiteljske politike. - Opremanje ustanova socijalne skrbi (priprema i provedba projekata za poboljšanje prostornih uvjeta za rad) - Poboljšanje infrastrukture u postojećim institucijama za socijalnu skrb (poboljšanje sanitarnih i higijenskih uvjeta) i poboljšanje kvalitete usluga - Razvijanje i populariziranje novih oblika socijalnih usluga, posebice u perifernim područjima Županije - Poticanje programa deinstitutionalizacije socijalnih usluga - Sustavno obrazovanje i osposobljavanje stručnjaka u institucijama socijalne skrbi	
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: UO za zdravstvo i socijalnu skrb SDŽ Ostali važni akteri: zdravstvene institucije i institucije socijalne skrbi, JLS, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Obiteljski centar SDŽ, udruge civilnog društva, obrazovne institucije	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	Povećanje kapaciteta i obuhvata socijalnih ustanova. Povećanje kvalitete u pružanju usluga. Izravni rezultati: - Pripremljeni projekti za poboljšanje prostornih uvjeta za rad ustanova socijalne skrbi - Povećan broj educiranih stručnjaka u institucijama socijalne skrbi - Povećan broj programa deinstitutionaliziranih oblika skrbi	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	1.000.000,00 KN
	2012.	1.000.000,00 KN
	2013.	1.600.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	3.600.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	17%
	Državni proračun	28%
	Fondovi EU	55%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života	
PRIORITET	3.2. Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije	
MJERA	3.2.2. Briga za ranjive društvene skupine	
CILJ MJERE	Cilj ove mjere jest socijalna i profesionalna integracija ranjivih skupina stanovništva i osoba s posebnim potrebama poboljšavanjem njihove socijalne sigurnosti, kvalitete života i socijalnog standarda.	
SADRŽAJ	• Istraživanje o potrebama ranjivih skupina u društvu • Izrada programa za unaprjeđenje brige o osobama iz ranjivih skupina (profesionalna rehabilitacija, strukovno obrazovanje i osposobljavanje, zapošljavanje i rad s osobama iz ranjivih skupina) • Poboljšanje socijalne uključenosti ranjivih skupina u obrazovnim ustanovama (uključivanje djece s poteškoćama u redovni obrazovni program) • Potpora zapošljavanju invalida i pripadnika ugroženih skupina u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti • Podrška volonterskim aktivnostima za pomoć pripadnicima ranjivih skupina • Razvoj socijalnih usluga i sposobnosti pružatelja tih usluga u borbi protiv socijalne isključenosti i siromaštva, s naglaskom na uključivanje ranjivih skupina društva • Potpora razvoju programa braniteljskih udruga koji uključuju pozitivni pristup osobnom napretku kroz profesionalnu orijentaciju • Ojačati senzibilizaciju društva o potrebama i pravima ranjivih skupina • Preventivne mjere za promicanje zdravlja i sprečavanje situacija koje mogu uzrokovati invaliditet i ozbiljne ozljede • Provedba EU projekta SLID	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> UO za zdravstvo i socijalnu skrb SDŽ, <u>Ostali važni akteri:</u> zdravstvene institucije i institucije socijalne skrbi, obrazovne institucije, JLS, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Obiteljski centar SDŽ, organizacije civilnog društva	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Izrađen program za unaprjeđenje brige o osobama iz ranjivih skupina temeljem istraživanja njihovih potreba • Povećana kvaliteta života ranjivih skupina stanovništva i njihova profesionalna, obrazovna i socijalna integracija • Povećana kvaliteta institucionalne i vaninstitucionalne skrbi o osobama treće životne dobi • Povećan broj dionika (udruga, ustanova, volontera i dr.) koji skrbe o osobama iz ranjivih društvenih skupina • Povećana osviještenost građana SDŽ za potrebe ranjivih skupina društva • Pripremljeni projektni prijedlozi za EU fondove	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	9.837.016,00 KN
	2012.	10.837.016,00 KN
	2013.	11.837.016,00 KN

	Ukupno 2011-2013.	32.511.048 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	39%
	Državni proračun	39%
	Fondovi EU	20,5%
	Ostalo	1,5% (prijavitelji projekata)

STRATEŠKI CILJ	3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života	
PRIORITET	3.2. Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije	
MJERA	3.2.3. Poboljšanje uvjeta za razvoj športske kulture	
CILJ MJERE	Cilj ove mjere je osigurati kvalitetne uvjete za bavljenje športom i rekreacijom domaćeg stanovništva, s krajnjim ciljem poboljšanja zdravstvenog stanja i podizanja tjelesno zdravstvenih sposobnosti što većeg broja stanovništva, pogotovo mladih, kako bi se smanjio i stupanj raširenosti ovisnosti među mladima.	
SADRŽAJ	• Izrada srednjoročnog plana za razvoj športa u županiji, • Priprema projekata za izgradnju i obnovu športskih objekata • Izrada programa za bolje upravljanje športskim objektima • Izrada programa financijske i stručne potpore školskim klubovima, športskim udrugama, pojedincima, s kvalitetnim kriterijima za financiranje, • Izrada programa za uključivanje što većeg broja stanovništva športske i rekreativne aktivnosti (škole športova i sl.), • Promocija športa kao zdravog načina života • Športska rekreacija i aktivnosti invalidnih osoba • Sufinanciranje i organizacija školsko športskih natjecanja • Sufinanciranje športskih manifestacija • Stipendiranje mladih nadarenih športaša i nagrade zaslužnim športašima • Sufinanciranje aktivnosti Muzeja športa • Priprema projektnih prijava za EU fondove	
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: UO za prosvjetu., kulturu i šport, SDŽ Ostali važni akteri: JLS, škole, školski klubovi, športski klubovi, Zajednica športskih saveza SDŽ, Županijski savez školskog športa, udruge	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	<u>Izravni rezultati:</u> • Izrađen srednjoročni plan za razvoj športa u županiji • Provedeni županijski programi za šport i rekreaciju • Pripremljene projektne prijave za EU fondove <u>Dugoročni rezultati:</u> • Povećan broj osoba uključenih u športske i rekreacijske aktivnosti • Poboljšano zdravstveno stanje stanovnika • Smanjen broj ovisnika među mladima	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU	2011.	3.426.000,00 Kn
	2012.	5.000.000,00 KN

MJERE	2013.	7.721.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	16.581.000,00 Kn
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	65%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	35%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života	
PRIORITET	3.2. Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije	
MJERA	3.2.4. Provedba županijskog programa djelovanja za mlade	
CILJ MJERE	Cilj ove mjere jest uspostaviti aktivnu politiku prema mladima te ih uključivati u sva područja javnog života. Potrebno je stvoriti pretpostavke za afirmaciju mladih, u skladu s Nacionalnim programom za mlade od 2009. do 2013.	
SADRŽAJ	Donošenje i provedba županijskog programa djelovanja za mlade unutar sljedećih prioriteta: • Obrazovanje i informatizacija • Zapošljavanje i poduzetništvo • Socijalna politika • Zdravstvena zaštita i reproduksijsko zdravlje • Aktivno sudjelovanje mladih u društvu • Mladi i civilno društvo • Kultura mladih i slobodno vrijeme • Mobilnost, informiranje i savjetovanje	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> Savjet mladih SDŽ, UO za zdravstvo i socijalnu skrb i UO za prosvjetu, kulturu i šport <u>Ostali važni akteri:</u> JLS, javne ustanove i institucije (obrazovne, kulturne, zdravstvene i dr.), udruge mladih	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	Dugoročni rezultat: • Mobiliziranje svih potencijala u društvu, posebice mladih i najkreativnijih članova zajednice za stvaranje novih materijalnih i duhovnih vrijednosti, za otvoreni i samoodrživi razvoj, aktivnu ulogu u procesu europskih integracija i razvitka demokratskoga društva i pravne države. <i>Izravan rezultat:</i> • Donesen Županijski program djelovanja za mlade • Proveden dio aktivnosti planiranih Županijskim programom djelovanja za mlade	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	500.000,00 KN
	2012.	1.500.000,00 KN
	2013.	2.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	4.000.000,00 KN

STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	15%
	Državni proračun	30%
	Fondovi EU	50%
	JLS	5%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života	
PRIORITET	3.2. Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije	
MJERA	3.2.5. Poboljšanje skrbi za osobe treće životne dobi	
CILJ MJERE	Cilj ove mjere jest poboljšati socijalnu sigurnost, kvalitetu života i socijalni standard osoba treće životne dobi.	
SADRŽAJ	• Financiranje projekata koji imaju za cilj poboljšanje skrbi za osobe treće životne dobi, posebno kroz uključivanje nevladinih udruga • Podrška radu postojećih domova za stare i nemoćne u vlasništvu Županije • Podupirati aktivnosti podizanja svijesti o potrebama poboljšane skrbi o starijim i nemoćnim • Poticanje programa deinstitutionalizacije socijalnih usluga za stare i nemoćne • Potpora izradi projektne dokumentacije za izgradnju novih domova • Poticanje pripreme projektnih prijedloga za izgradnju novih domova za stare i nemoćne za EU fondove	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> UO za zdravstvo i socijalnu skrb SDŽ/Županijski domovi za stare i nemoćne <u>Ostali važni akteri:</u> zdravstvene institucije i institucije socijalne skrbi, JLS, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Obiteljski centar SDŽ, organizacije civilnog društva	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Veći broj aktera (ustanova, udruga, volontera, obitelji, župnih zajednica) koji skrbe o osobama treće životne dobi • Povećana kvaliteta institucionalne i vaninstitucionalne skrbi o osobama treće životne dobi • Povećan broj programa deinstitutionalizirane skrbi o starim i nemoćnim • Izrađena projektna dokumentacija za izgradnju novih domova • Pripremljeni projektni prijedlozi za izgradnju novih domova	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	2.356.000,00 KN
	2012.	4.000.000,00 KN
	2013.	4.942.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	11.298.000,00 KN

STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	30%
	Državni proračun	35%
	Fondovi EU	35%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života
PRIORITET	3.3. Razvoj sustava odgoja i obrazovanja
MJERA	3.3.1. Poboljšanje uvjeta za učenje i kvalitete rada u obrazovnim institucijama
CILJ MJERE	Cilj mjere jest povećati kvalitetu obrazovnog sustava koji će učinkovito odgovoriti na brze promjene u gospodarstvu i društvu.
SADRŽAJ	• Modernizacija škola, učeničkih domova i drugih objekata • Dovršenje izgradnje dviju srednjih i jedne osnovne škole • Predlaganje mreže škola (programi-zanimanja potrebiti lokalnoj zajednici) • Potpora pristupu obrazovnim i športskim sadržajima iz perifernih područja Županije • Poticati ulaganje gospodarskih subjekata u obrazovanje, kako u infrastrukturu tako i u nadgradnju (moguće i kroz oblike javno-privatnog partnerstva) • Priprema projektne dokumentacije za izgradnju i opremanje školskih objekata • Promicanje svijesti o značaju znanja i obrazovanja • Promicanje informatičke pismenosti i upotrebe računala na najširem planu • Uvođenje dodatnih i dopunskih obrazovnih programa u osnovne i srednje škole • Poticanje izrade i provedbe programa stručnog usavršavanja nastavnika i drugog stručnog kadra • Stipendiranje i subvencioniranje obrazovanja • Poticanje razvoja dodatnih izvannastavnih sadržaja • Poticanje sudjelovanja na županijskim i državnim natjecanjima, smotrama i manifestacijama; • Subvencioniranje troškova prijevoza učenika • Sufinanciranje prehrane i smještaja učenika u domovima; • Poticanje akcija prevencije nasilja i diskriminacije, te ohrabrivanje solidarnosti i tolerancije • Priprema projektnih prijava za EU fondove (izgradnja škola, modernizacija postojećih i dr.)
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> UO za prosvjetu, kulturu i šport, SDŽ <u>Ostali važni akteri:</u> JLS, obrazovne institucije, udruge, poduzeća, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa

OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Izgrađene dvije srednje i jedna osnovna škola • Pripremljena projektna dokumentacija za nove objekte • Povećana kvaliteta rada nastavnog i ostalog stručnog kadra • Podizanje kvalitete ljudskih resursa i njihove konkurentnosti za napredovanje na tržištu rada • Povećana svijest o značaju znanja i obrazovanja • Poboljšano provođenje Državnog pedagoškog standarda u osnovnim i srednjim školama • Poboljšana kvaliteta i dostupnost nastavnih i izvannastavnih programa	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	30.687.000,00 KN
	2012.	36.797.000,00 KN
	2013.	44.967.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	112.451.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	19%
	Državni proračun	38%
	Fondovi EU	14%
	JLS	29%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života
PRIORITET	3.3. Razvoj sustava odgoja i obrazovanja
MJERA	3.3.2. Poboljšanje uvjeta i kvalitete rada u predškolskim institucijama
CILJ MJERE	Cilj mjere je daljnje povećanje dostupnosti predškolskog obrazovanja u SDŽ (kapacitet i broj) te promicanje svijesti da vrtić predstavlja instituciju ranog obrazovanja, a ne samo čuvanja djece, kao i poštivanje Državnog pedagoškog standarda predškolskog odgoja i naobrazbe.
SADRŽAJ	• Izgradnja vrtića u lokalnim zajednicama s većim prirastom stanovništva • Modernizacija i opremanje vrtića • Povećanje mogućnosti za uključivanje sve djece u različite oblike predškolskog odgoja i povećanje kvalitete predškolskih ustanova • Financiranje razvoja dodatnih programa za unapređenje predškolskog sustava kroz stalnu edukaciju osoblja i unapređenje odgojnih metoda, poticanje kreativnih odnosa i vještina
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> JLS (vlasnici vrtića) <u>Ostali važni akteri:</u> UO za prosvjetu, kulturu i šport SDŽ, odgojno obrazovne institucije, predškolske ustanove, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, udruge

OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Viša razina kvalitete predškolskog obrazovanja • Poboljšana socijalizacija i kreativnost djece <i>Izravni rezultati:</i> • Povećan broj djece uključenih u različite vidove predškolskog obrazovanja • Poboljšana opremljenost vrtića • Pripremljeni projekti za izgradnju novih i dogradnju postojećih vrtića • Povećan broj vrtićkih skupina • Povećan broj odgojitelja uključenih u programe usavršavanja • Povećan broj dodatnih programa • Smanjenje broja djece na jednog odgajatelja	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	16.360.000,00 KN
	2012.	6.372.000,00 KN
	2013.	9.386.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	32.118.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	3%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	/
	JLS	97%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života
PRIORITET	3.4. Poboljšanje kvalitete zdravstvenog sustava
MJERA	3.4.1. Poboljšanje uvjeta i kvalitete rada u zdravstvenim ustanovama
CILJ MJERE	Cilj mjere je poboljšati kvalitetu i dostupnost usluga u zdravstvenom sustavu i kvalitetu rada zdravstvenih i nezdravstvenih radnika putem školovanja i stručnog usavršavanja, opremanja zdravstvenih ustanova sa kvalitetnom opremom i osiguranjem adekvatnog prostora za rad.
SADRŽAJ	• Izgradnja i obnova zdravstvenih objekata (priprema projektne dokumentacije), • Poboljšanje brige o standardima kvalitete u zdravstvu, • Poboljšanje sustava hitne pomoći, • Dodatno usavršavanje zdravstvenih radnika, • Osiguranje i unapređenje potrebne medicinske i nemedicinske opreme • Priprema projektnih prijava za EU fondove
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> UO za zdravstvo i socijalnu skrb SDŽ <u>Ostali važni akteri:</u> Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, KBC Split, Nastavni zavod za javno zdravstvo SDŽ, Dom zdravlja SDŽ, Ustanova za hitnu medicinsku pomoć SDŽ, obrazovne institucije
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Povećana i ravnomjerna kvaliteta i dostupnost zdravstvenih usluga na cjelokupnom području županije

	• Odgovarajući broj dodatno educiranih zdravstvenih djelatnika • Povećana dostupnost sustava hitne pomoći • Pripremljena projektna dokumentacija za obnovu, izgradnju i opremanje zdravstvenih objekata • Pripremljene najmanje 3 projektne prijave za EU fondove	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	21.000.000,00 KN
	2012.	36.000.000,00 KN
	2013.	61.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	118.000.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	16%
	Državni proračun	49%
	Fondovi EU	20%
	JLS	15%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života
PRIORITET	3.4. Poboljšanje kvalitete zdravstvenog sustava
MJERA	3.4.2. Unaprjeđenje zdravlja stanovništva
CILJ MJERE	Cilj ove mjere je podići kvalitetu života i zdravstveno stanje stanovništva SDŽ.
SADRŽAJ	• Izrada studije o zdravlju stanovništva i potrebama za zdravstvenim uslugama u Županiji (procjena vrste, veličine i opremljenosti potrebnih kapaciteta, projekcija potrebnih kadrova i sl.) • Promicanje zdravog načina života i preventive bolesti • Podizanje razine svijesti stanovništva o značaju zdrave prehrane • Podrška projektima unaprjeđenja zdravlja i preventive u županiji • Organiziranje grupnih savjetovališta osobama sa zdravstvenim problemima
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> UO za zdravstvo i socijalnu skrb, SDŽ <u>Ostali važni akteri:</u> zdravstvene institucije i institucije socijalne skrbi (Zavod za javno zdravstvo, Centar za socijalnu skrb i dr.), JLS, Medicinski fakultet, udruge
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Izrađena Studija o zdravlju stanovništva i potrebama za zdravstvenim uslugama u Županiji; • Provedene promotivne aktivnosti o zdravom načinu života i značenju zdrave prehrane; • Pripremljeni projekti za unaprjeđenje zdravlja i preventive • Unaprjeđena zdravstvena zaštita stanovništva; • Povećana svijest o zdravom načinu života i značenju zdrave prehrane; • Povećan stupanj prevencije bolesti

FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	1.000.000,00 KN
	2012.	2.500.000,00 KN
	2013.	4.500.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	8.000.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	75%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	25%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života	
PRIORITET	3.5. Razvoj kulturnih sadržaja te očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine	
MJERA	3.5.1. Vrednovanje i poticanje kulturnog stvaralaštva	
CILJ MJERE	Cilj ove mjere jest poboljšati kvalitetu postojećih kulturnih sadržaja i proširiti/obogatiti kulturnu ponudu u SDŽ.	
SADRŽAJ	• Financiranje projekata i programa koji doprinose poboljšanju ponude kulturnih sadržaja i njihove kvalitete, a posebnim naglaskom na doprinos u razvoju turizma • Razvoj i produkcija novomedijskih kultura koje se temelje na novim tehnologijama i visokoj razini/transferu znanja • Osmišljavanje modela integracije novomedijskih kultura s tradicionalnim oblicima; • Korištenje modernih informacijskih tehnologija za oživljavanje sadržaja; • Poticanje razvoja kulturno umjetničkog amaterizma • Približavanje kulturnih sadržaja stanovništvu i povećavanje njihove dostupnosti kroz intenziviranje informiranja građana o kulturnim događanjima u županiji i druge aktivnosti; • Digitalizacija arhivske, muzejske i knjižnične građe; • Organizacija kulturnih radionica za sve dobne skupine; • Sustavno i koordinirano planiranje i organiziranje kulturnih događanja (izložbe, koncerti, projekcije, predstave, manifestacije, obljetnice...);	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i šport Splitsko-dalmatinske županiji, <u>Ostali važni akteri:</u> JLS, udruge građana u kulturi, muzeji, kazališta i druge institucije u kulturi, organizatori kulturnih događanja na području različitih vrsta kulturnog stvaralaštva	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Povećana dostupnost kulturne ponude i aktivnosti; • Stvoreni preduvjeti za razvoj novomedijskih kultura i suvremenih umjetnosti; • Pripremljeni projekti za EU fondove;	
FINANCIJSKA SREDSTVA	2011.	6.167.000,00 KN

POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2012.	7.258.000,00 KN
	2013.	9.418.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	22.843.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	22%
	Državni proračun	60%
	Fondovi EU	18%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života	
PRIORITET	3.5. Razvoj kulturnih sadržaja te očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine	
MJERA	3.5.2. Poboljšanje uvjeta za rad kulturnih institucija i organizacija	
CILJ MJERE	Cilj ove mjere je povećati kulturnu ponudu poboljšanjem uvjeta rada kulturnih institucija.	
SADRŽAJ	• Poboljšanje prostornih i drugih uvjeta za rad kulturnih institucija i organizacija • Jačanje kapaciteta dionika u kulturi na područjima upravljanja projektima, suradnje/partnerstava/umrežavanja, kulturalne razmjene, mobilnosti umjetnika; • Poticanje stručnog usavršavanja djelatnika u kulturi	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i šport Splitsko-dalmatinske županiji, <u>Ostali važni akteri:</u> JLS, udruge građana u kulturi, muzeji, kazališta i druge institucije u kulturi, organizatori kulturnih događanja na području različitih vrsta kulturnog stvaralaštva	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Poboljšani uvjeti za rad kulturnih institucija i organizacija • Povećana educiranost djelatnika u kulturi • Izrađeni projektni prijedlozi za EU fondove	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	2.392.500,00 KN
	2012.	2.432.500,00 KN
	2013.	4.462.500,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	9.287.500,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	38%
	Državni proračun	40%
	Fondovi EU	22% (programi Zajednice-CULTURE, IPA)
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života	
PRIORITET	3.5. Razvoj kulturnih sadržaja te očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine	
MJERA	3.5.3. Očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine	
CILJ MJERE	Cilj ove mjere je unaprijediti očuvanje i korištenje kulturne baštine, a posebice njenu integraciju u obrazovne i gospodarske aktivnosti.	
SADRŽAJ	• Stvaranje institucionalnih i programskih partnerstava za unaprjeđenje i koordinaciju kulturnih aktivnosti i infrastrukture; • Utvrđivanje sadašnjih potreba za obnovom kulturne i povijesne baštine; • Utvrđivanje prioriteta za revitalizaciju; • Obnova objekata tradicijske arhitekture • Priprema projekata za obnovu i zaštitu kulturne baštine • Očuvanje svih vidova sakralne baštine • Zaštita nematerijalne kulturne baštine • Potpora radu izdavačkoj djelatnosti u SDŽ • Potpora programima međuregionalne (uključivo i prekogranične) suradnje u valorizaciji zajedničke kulturne baštine	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> Konzervatorski odjel Ministarstva kulture u Splitu/ Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i šport Splitsko-dalmatinske županije <u>Ostali važni akteri:</u> JLS, udruge građana u kulturi, muzeji i druge institucije u kulturi, UNESCO	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Definirane potrebe i prioriteti za obnovu kulturne i povijesne baštine • Veća dostupnost kulturno – povijesnih sadržaja • Učinkovitije promoviranje kulturno – povijesne baštine (IT) • Očuvana i adekvatno vrednovana kulturna baština • Povećana kulturna svijest i razina stanovništva, te valorizacija kulturne baštine u gospodarskim djelatnostima • Pripremljeni projekti za obnovu, zaštitu i turističku valorizaciju kulturne baštine.	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	15.000.000,00 KN
	2012.	25.000.000,00 KN
	2013.	35.300.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	75.300.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	8%
	Državni proračun	52%
	Fondovi EU	40%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	4.UNAPRJEĐENJE UPRAVLJANJA RAZVOJEM
-----------------------	--

PRIORITET	4.1. Poboljšanje kvalitete upravljanja lokalne i regionalne samouprave	
MJERA	4.1.1. Razvoj sustava strateškog planiranja	
CILJ MJERE	Sustavno izrađivati strateške programe i prostorno planske dokumente usklađenim djelovanjem svih ključnih razvojnih institucija u SDŽ i šire.	
SADRŽAJ	• Definiranje ključnih strateških programa razvoja županije • Izrada nedostajućih razvojnih strategija i programa te prostorno planske dokumentacije • Usklađivanje i povezivanje prostornog i razvojnog planiranja • Usklađivanje i prilagodba postojećih strategija i programa s nacionalnim i EU razvojnim programima i smjernicama • Praćenje usklađenosti razvojnih programa JLS sa županijskim strategijama i programima • Izrada sustava praćenja i evaluacije učinaka provedbe strateških programa razvoja • Uspostava sustava selekcije razvojnih projekata utemeljenog na prioritetima i mjerama ŽRS-a • Uspostava elektroničke baze za praćenje provedbe projekata i razvojnih programa te rezultata	
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: RERA S.D. Ostali važni akteri: UO-i Splitsko-dalmatinska županija, JLS, javne ustanove i ostali važni akteri	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Definiran okvir za izradu strateških programa razvoja • Poboljšana usklađenost prostorno planskih dokumenata i strateških programa razvoja • Poboljšana usklađenost lokalnih, županijskih i nacionalnih strateških programa razvoja • Izrađeni strateški razvojni programi s definiranim sustavom financiranja, praćenja provedbe i evaluacije • Uspostavljena elektronička baza razvojnih pokazatelja, programa i projekata • Uspostavljen sustav selekcije razvojnih projekata utemeljen na prioritetima i mjerama ŽRS-a • Uspostavljeni učinkoviti kanali suradnje, informiranja i komunikacije prema JLS i institucijama nositeljima razvoja na lokalnoj, županijskoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini u pogledu strateškog planiranja	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	200.000,00 KN
	2012.	300.000,00 KN
	2013.	500.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	1.000.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	100%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	/
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem	
PRIORITET	4.1. Poboljšanje kvalitete upravljanja lokalne i regionalne samouprave	
MJERA	4.1.2. Uspostava sustava praćenja kvalitete rada upravnih tijela i proračunskih korisnika	
CILJ MJERE	Unaprijediti kvalitetu rada upravnih tijela i proračunskih korisnika.	
SADRŽAJ	• Unaprjeđenje sustava planiranja, praćenja i ocjenjivanja rezultata rada upravnih tijela i proračunskih korisnika (definiranje minimalnog sadržaja izvještaja o radu, uvođenje obveze javnog objavljivanja izvještaja itd.) • Razvoj sustava praćenja realizacije proračuna informatičkim povezivanjem svih upravnih tijela i korisnika proračuna • Razvoj sustava planiranja proračuna za trogodišnje razdoblje uvođenjem web planiranja za sve proračunske korisnike • Razvoj metodologije planiranja Plana razvojnih programa • Definiranje tijekova financijskih dokumenata unutar organizacije i njihova obrada i kolanje u elektroničkom obliku • Uvođenje kvantitativnih pokazatelja uspješnosti realizacije svih planiranih programa i aktivnosti • Uvođenje rizničkog poslovanja za transakcije svih proračunskih korisnika • Uvođenje kontrole praćenja naplate proračunskih prihoda • Uvođenje kontrole praćenja realizacije proračuna prema Planu javne nabave	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> UO za proračun i financije/ Županijska skupština <u>Ostali važni akteri:</u> Upravna tijela, proračunski korisnici, izvanproračunski korisnici, svi sudionici u proračunskom procesu financiranja (trgovačka društva u vlasništvu Županije, JLS, neprofitne ustanove, građani i ostali)	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Uvođenje cjelovitog sustava planiranja, praćenja i ocjenjivanja rezultata rada upravnih tijela i proračunskih korisnika • Uvođenje informatičkih rješenja na području planiranja i realizacije proračuna, praćenja naplate županijskih prihoda, te elektroničko upravljanje tijekom financijskih dokumenata.	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	200.000,00 KN
	2012.	300.000,00 KN
	2013.	500.000,00 KN
	Ukupno 2011.-2013.	1.000.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	100%
	Državni proračun, lokalni proračuni i izvanproračunskih korisnika	/
	Fondovi EU	/
	Ostalo (vlastiti prihodi, posebne namjene i decentralizacija)	/

STRATEŠKI CILJ	4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem	
PRIORITET	4.1. Poboljšanje kvalitete upravljanja lokalne i regionalne samouprave	
MJERA	4.1.3. Razvoj elektroničkog informacijsko-dokumentacijskog sustava lokalne i regionalne samouprave	
CILJ MJERE	Razviti informacijski i dokumentacijski sustav lokalne i regionalne samouprave s posebnim naglaskom na razvijanje elektroničkih usluga za stanovništvo i gospodarstvo.	
SAHRŽAJ	Poboljšanje informatizacije županijskih tijela - Razviti sustav za upravljanje dokumentima u elektroničkom obliku - Omogućiti izradu, prihvata, i kolanje elektroničkih dokumenata, uz korištenje naprednog elektroničkog potpisa - Uvid u stanje rješavanja predmeta putem Interneta, te obavješćavanje stranaka putem e-maila i SMS-a - Pohrana dokumentacije u digitalnom arhivu - Sustavna edukacija djelatnika - Konstantno postavljanje novih i ažuriranje postojećih sadržaja i usluga regionalne i lokalne samouprave na Internet (npr. Prostorne planove, informativne sadržaje, interaktivne elektroničke usluge za stanovništvo i gospodarstvo i sl.) Potpora poboljšanju sustava informatizacije jedinica lokalne samouprave	
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: Ured Župana, Služba za informatiku SDŽ Ostali važni akteri: županijska tijela, JLS	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Poboljšan informacijski i dokumentacijski sustav jedinica lokalne samouprave - Obrada i kolanje dokumenata u elektroničkom obliku - Uspostava digitalnog arhiva - Educirani djelatnici javne uprave - Internetizacija sadržaja i uvođenje elektroničkih usluga regionalne i lokalne samouprave prema stanovništvu i gospodarstvu	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	600.000,00 KN
	2012.	600.000,00 KN
	2013.	800.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	2.000.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	50%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	50%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	4.Unaprjeđenje upravljanja razvojem	
PRIORITET	4.1. Poboljšanje kvalitete upravljanja lokalne i regionalne samouprave	
MJERA	4.1.4. Jačanje ljudskih potencijala u javnom sektoru	
CILJ MJERE	Sustavno upravljati ljudskim resursima u javnom sektoru s ciljem poboljšanja efikasnosti javnog sektora.	
SADRŽAJ	1. Donošenje godišnjih planova zapošljavanja u županijskim tijelima i proračunskim korisnicima • Analiza potreba za zapošljavanjem • Provedba planova zapošljavanja ljudskih resursa odgovarajućeg obrazovanja i vještina. 2. Donošenje i provedba godišnjih planova usavršavanja • Analiza potreba za usavršavanjem • Izrada i provedba trening planova • Uključivanje JLS-a u provedbu treninga 3. Promicanje sustavne edukacije za pripremu i provedbu projekata financiranih kroz EU fondove, s posebnim naglaskom na regionalnu i lokalnu samoupravu • Edukacija dužnosnika JLS i JL(R)S, te čelnika institucija (nositelja razvoja) o mogućnostima „povlačenja“ sredstava iz EU fondova. • Edukacija djelatnika JLS i JL(R)S, te institucija (nositelja razvoja) o pripremi i provedbi projekata financiranih iz EU fondova. • Edukacija svih ostalih institucija, te civilnog društva o mogućnostima „povlačenja“ sredstava iz EU fondova.	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo za mjeru:</u> Ured Župana/RERA S.D. <u>Ostali važni akteri:</u> cjelokupni javni sektor: JLS, ostale javne institucije i drugi dionici razvoja	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	Glavni očekivani rezultat jest podignuta razina osposobljenosti zaposlenika u županijskim tijelima i proračunskim korisnicima. Izravni rezultati provedbe mjere: • Izrađeni i provedeni godišnji planovi zapošljavanja • Izrađeni i provedeni godišnji planovi usavršavanja • Pripremljene i provedene edukacije za EU fondove	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	250.000,00 KN
	2012.	500.000,00 KN
	2013.	500.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	1.250.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	30%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	70%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem	
PRIORITET	4.1. Poboljšanje kvalitete upravljanja lokalne i regionalne samouprave	
MJERA	4.1.5. Pružanje financijske i stručne potpore za pripremu i provedbu razvojnih projekata od posebnog interesa za županiju	
CILJ MJERE	Cilj mjere je uspostaviti sustav financiranja i stručne potpore za pripremu i provedbu razvojnih projekata od posebnog interesa za županiju.	
SADRŽAJ	1. Pružanje financijske potpore za pripremu i provedbu razvojnih projekata od posebnog interesa za županiju • Uspostava Fonda za financiranje pripreme i provedbe (sufinanciranje) razvojnih projekata od posebnog interesa za županiju. 2. Pružanje stručne potpore (tehnička pomoć) • Jačanje administrativnih kapaciteta Županijske razvojne agencije za pripremu i provedbu razvojnih projekata od posebnog interesa za županiju. • Pružanje stručne potpore nositeljima razvojnih projekata od posebnog interesa za županije	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo za mjeru:</u> RERA S.D. - priprema i provedba razvojnih projekata od posebnog interesa za županiju, i pružanje stručne potpore nositeljima razvojnih projekata od posebnog interesa za županiju. <u>Ostali važni akteri:</u> Županijski upravni odjeli - priprema i provedba razvojnih projekata od posebnog interesa za županiju Prijavitelji projekata od posebnog interesa za županiju (JLS, razne institucije, civilno društvo)- priprema potrebne dokumentacije, suradnja sa upravnim tijelima Splitsko- dalmatinske županije te RERA-om S.D. u pripremi i provedbi projekata.	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Pripremljeni razvojni projekti od posebnog interesa za županiju – spremni za financiranje iz EU, te drugih izvora. • Provedeni razvojni projekti od posebnog interesa za županiju.	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	3.000.000,00 KN
	2012.	4.000.000,00 KN
	2013.	6.000.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	13.000.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	80%
	Državni proračun	20%
	Fondovi EU	/
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem	
PRIORITET	4.1. Poboljšanje kvalitete upravljanja lokalne i regionalne samouprave	
MJERA	4.1.6. Poboljšanje upravljanja pomorskim dobrom	
CILJ MJERE	Unaprijediti provođenje postojećih zakonskih propisa s ciljem daljnjeg razvoja sustava upravljanja pomorskim dobrom.	
SADRŽAJ	1. izrada planova za upravljanje pomorskim dobrom, 2. utvrđivanje granica pomorskog dobra, 3. rješavanje imovinsko-pravnih odnosa, provođenje postupka izvlaštenja, upis granica pomorskog dobra u zemljišne knjige, 4. provođenje postupaka dodjele koncesija na pomorskom dobru, 5. praćenje financijskog aspekta koncesija na pomorskom dobru. 6. kreiranje upisnika koncesija na pomorskom dobru.	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> Županija, UO za pomorstvo i turizam, <u>Ostali važni akteri:</u> Županijska lučka uprava, JLS	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Izrađeni planovi za upravljanje pomorskim dobrom • Provedeni postupci utvrđivanja granica pomorskog dobra i granica lučkog područja, • Uspostavljena informacijska baza • Provedeni postupci za dodjelu koncesija na pomorskom dobru • Naplata naknada za upotrebu pomorskog dobra	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	1.100.000,00 KN
	2012.	1.200.000,00 KN
	2013.	1.200.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	3.500.000,00 Kn
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	100%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	/
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem	
PRIORITET	4.2. Razvoj partnerstva među dionicima razvoja	
MJERA	4.2.1. Izrada i provedba programa suradnje civilnog društva i SDŽ-a	
CILJ MJERE	Izraditi i početi provedbu Programa suradnje organizacija civilnog društva (OCD-a) i SDŽ na inicijativu civilnog društva (udruge, forum udruge)	
SADRŽAJ	Izrada programa: - uspostavljanje radne skupine za izradu Programa - analiza stanja, dionika - definiranje ciljeva, prioriteta i mjera - izrada prijedloga dokumenta	

	- javni uvid, rasprava i finaliziranje dokumenta Provođenje programa: - izrada akcijskog plana provedbe Programa - provedba projekata - praćenje provedbe akcijskog plana i izvještavanje	
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: UO za zdravstvo i socijalnu skrb/ UO za prosvjetu, kulturi i šport/ Forum OCD-a SDŽ, UO za graditeljstvo, komunalne usluge, infrastrukturu i zaštitu okoliša Ostali važni akteri: udruge OCD, ostali UO-i.	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	Glavni očekivani rezultat jesu uspostavljeni mehanizmi suradnje OCD-a i Županije te unaprijeđeno djelovanje OCD-a u okviru suradnje s županijom. Izravni rezultati provedbe mjere: • Uspostavljeno radno tijelo za izradu Programa • Izrađen Program suradnje organizacija civilnog društva (OCD-a) i SDŽ. • Uspostavljen mehanizam praćenja provedbe Programa • Izrađen Akcijski plan • Provedba Programa • Praćenje i izvještavanje o provedbi Programa	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	50.000,00 KN
	2012.	10.000,00 KN
	2013.	10.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	70.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	100%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	/
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem
PRIORITET	4.2. Razvoj partnerstva među dionicima razvoja
MJERA	4.2.2. Učinkovito financiranje rada civilnog društva
CILJ MJERE	Poboljšati sustav mehanizma financiranja rada OCD-a na području Županije u skladu s Kodeksom pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima Udruga i drugim standardima transparentnog financiranja.
SADRŽAJ	1) Poboljšati proceduru za ostvarivanje financijske potpore za rad OCD-a od strane županije usklađenu s važećim standardima. 2) Osigurati provedbu i praćenje procedure za financiranje rada OCD-a: - uspostaviti mehanizam za praćenje i ocjenjivanje provedbe financiranih programa, projekata i usluga. - pratiti provedbu financiranih programa, projekata i usluga.

	- izvještavati o rezultatima praćenja financiranih programa, projekata i usluga nadležnim tijelima	
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: UO-i SDŽ ovisno o području financiranja Ostali važni akteri: udruge OCD-a, ostali UO-i.	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	Glavni očekivani rezultat jest <i>povećanje učinkovitosti dodijeljenih sredstava za provedbu programa, projekata i usluga OCD-a</i> Izravni rezultati provedbe mjere: • Unaprjeđen sustav financiranja rada OCD-a prema važećim standardima • Povećani kapaciteti tijela Županije i JLS za dodjelu sredstava za rad OCD-a • Povećani kapaciteti OCD-a za efikasno i odgovorno korištenje dodijeljenih sredstava • Povećana kvaliteta financiranih aktivnosti OCD-a • Povećan kapacitet OCD-a za privlačenje sredstava iz drugih izvora (financiranje i samofinanciranje)	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	50.000,00 KN
	2012.	10.000,00 KN
	2013.	10.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	70.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	100%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	/
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem
PRIORITET	4.2. Razvoj partnerstva među dionicima razvoja
MJERA	4.2.3. Promicanje sustavnog dijaloga i suradnje između javnog, civilnog i gospodarskog sektora
CILJ MJERE	Poticati rad Županijskog partnerskog vijeća kao krovnog tijela za promicanje suradnje između javnog, civilnog i gospodarskog sektora
SADRŽAJ	• Organizacija i vođenje Županijskog partnerskog vijeća te ostalih partnerskih tijela u županiji • Priprema i provedba zajedničkih projekata javnog, civilnog i gospodarskog sektora
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: RERA S.D. Ostali akteri: članovi ŽPV-a, udruge

OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	Glavni očekivani rezultat jest ostvarivanje sinergijskog učinka svih aktera u društvu u postizanju zajedničkih razvojnih ciljeva. Izravni rezultati provedbe mjere: • Omogućen djelotvoran rad ŽPV-a • Pripremljeni zajednički projekti javnog, civilnog i gospodarskog sektora	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	/
	2012.	/
	2013.	/
	Ukupno 2011-2013.	/
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	/
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	/
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	4.Unaprjeđenje upravljanja razvojem
PRIORITET	4.3. Jačanje međunarodne suradnje
MJERA	4.3.1. Unaprjeđenje prekogranične i međunarodne suradnje s drugim regijama (zajednički projekti i razvojne inicijative)
CILJ MJERE	Jačati prekograničnu i međunarodnu suradnju prvenstveno sa susjednim, ali i drugim regijama, direktno ili putem raznih međunarodnih regionalnih organizacija, udruga i sl.
SADRŽAJ	Jačanje prekogranične i međunarodne suradnje • Sklapanje Sporazuma o prijateljstvu sa regijama koja imaju slična obilježja ili interese sa Splitsko-dalmatinskom županijom. • Sklapanje partnerstava sa regijama u različitim projektima koji se financiraju iz EU programa. • Učlanjivanje u različite međunarodne regionalne organizacije, udruženja i sl. putem kojih Splitsko-dalmatinska županija može promovirati svoje razvojne programe i ostvariti zadane programske ciljeve. • Definiranje upravnog tijela za međunarodnu suradnju • Jačanje predstavništva SDŽ u sjedištu EU
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo za mjeru:</u> Splitsko- dalmatinska županija i RERA S.D. <u>Ostali važni akteri:</u> JLS, (razne) institucije na području SDŽ- Povezivanje u okviru svojih oblasti.

OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	Ojačana prekogranična i međunarodna suradnja temeljem koje su provedeni zajedničkih razvojni projekti koji doprinose poboljšanju gospodarskih, kulturnih, socijalnih i dr. prilika među regijama.	
	2011.	500.000,00
	2012.	700.000,00
	2013.	1.000.000,00
	Ukupno 2011-2013.	2.200.000,00
	Županijski proračun	80%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	20%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem	
PRIORITET	4.3. Jačanje međunarodne suradnje	
MJERA	4.3.2. Aktivno sudjelovanje u radu međunarodnih organizacija i tijela (s posebnim naglaskom na jačanje suradnje sa zemljama članicama Europske Unije i mediteranskim zemljama)	
CILJ MJERE	Pojačati aktivno sudjelovanje u radu međunarodnih organizacija i tijela radi ostvarivanja vlastitih ciljeva, te zajedničkih ciljeva međunarodnih organizacija i njihovih tijela.	
SADRŽAJ	1. Aktivno sudjelovanje u radu međunarodnih organizacija i tijela • Redovito sudjelovanje i sustavno praćenje na sastancima, sjednicama i sl. međunarodnih organizacija i tijela. • Redovito izvještavanje predstavnika u međunarodnim organizacijama i tijelima o aktivnostima međunarodnih organizacija i tijela. • Aktivno sudjelovanje u programima međunarodnih organizacija i tijela.	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo za mjeru:</u> Splitsko- dalmatinska županija i Županijska razvojna agencija. <u>Ostali važni akteri:</u> JLS, (razne) institucije na području SDŽ- povezivanje u okviru svojih oblasti.	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	Povećan broj (raznih) aktivnosti i projekata proizišlih iz aktivnog sudjelovanja u međunarodnim organizacijama i tijelima.	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	100.000,00 KN
	2012.	200.000,00 KN
	2013.	300.000,00 KN
	Ukupno 2011-2013.	600.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	100%
	Državni proračun	
	Fondovi EU	

	Ostalo	
--	--------	--

STRATEŠKI CILJ	5. Jačanje prepoznatljivosti županije	
PRIORITET	5.1. Jačanje regionalnog identiteta	
MJERA	5.1.1. Promicanje kulturnih i drugih sadržaja koji naglašavaju specifičnosti i vrijednosti s prostora županije	
CILJ MJERE	Promovirati i podržavati kulturne, športske i druge sadržaje koje naglašavaju specifičnosti i vrijednosti s prostora županije.	
SADRŽAJ	• Odrediti i podržati postojeća događanja koja naglašavaju prepoznatljivost prostora; • Poticati povećanje razine izvedbe događanja; • Promocija i potpora novim događanjima koje imaju dodirne točke sa budućim gospodarskim i sociološkim odrednicama SDŽ; • Promicati potrebu za gospodarskim korištenjem kulturnih i drugih sadržaja na domaćem i inozemnom tržištu; • Potpora izradi publikacija i drugim promidžbenim aktivnostima.	
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: RERA S.D. Ostali važni akteri: SDŽ, JLS, TZ SDŽ, udruge	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Povećan broj i kvaliteta događanja koji promiču identitet SDŽ i po kojima se prepoznaje SDŽ - Izrađeni kriteriji za odabir događanja - Povećana svijest o potrebi za gospodarskim korištenjem kulturnih i drugih sadržaja na domaćem i inozemnom tržištu; - Povećan broj posjetitelja događanja	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	100.000 KN
	2012.	400.000 KN
	2013.	1.000.000 KN
	Ukupno	1.500.000 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	10%
	Državni proračun	10%
	Fondovi EU	70%
	Ostalo	10%

STRATEŠKI CILJ	5. Jačanje prepoznatljivosti županije	
PRIORITET	5.1. Jačanje regionalnog identiteta	
MJERA	5.1.2. Provedba strategije brendiranja SDŽ	

CILJ MJERE	Provoditi i usklađivati sve mjere na jačanju prepoznatljivosti SDŽ kao regije i podizanju svijesti o značaju prepoznatljivosti .	
SADRŽAJ	• Ustanoviti Centar za upravljanje brandom (BIC); • Podrška razvojnim projektima na određivanju novih robnih marki; • Ustanoviti godišnje ocjenjivanje i proglašavanje dalmatinskih brandova; • Mjerenje uspješnosti brandiranja; • Osmisliti program pod nazivom „Volim Dalmaciju“ • Odrediti ambasadore branda.	
NOSITELJI	Odgovorno tijelo: RERA S.D. Ostali važni akteri: SDŽ, JLS, TZ SDŽ, BIC, poduzetnici	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Osnovan Centar za upravljanje brandom • Održane godišnje dodjele nagrade • Izmjerena uspješnost brandiranja • Osmišljen program pod nazivom „Volim Dalmaciju“ • Određeni ambasadori branda	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	100.000 KN
	2012.	400.000 KN
	2013.	1.500.000 KN
	Ukupno	2.000.000 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	25%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	25%
	JLS	10%
	Ostalo	25% TZ SDŽ i 15% Ostalo

STRATEŠKI CILJ	5. Jačanje prepoznatljivosti županije
PRIORITET	5.2. Promocija gospodarskih potencijala
MJERA	5.2.1. Promotivne aktivnosti u funkciji razvoja investicijskog okruženja
CILJ MJERE	Razviti investicijsko okruženje radi kvalitetne podrške investitorima.
SADRŽAJ	• Jačanje svijesti o potrebi za stvaranjem prijateljskog okruženja za investitore • Oblikovati i provoditi marketinšku strategiju za privlačenje stranih ulagača • Izraditi studiju o promociji razvojnih mogućnosti županije • Sudjelovati na međunarodnim sajmovima posebno FDI • Predstavljati mogućnosti gospodarstva u inozemstvu • Izrada promotivnih materijala
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> RERA S.D. <u>Ostali važni akteri:</u> SDŽ i dionici ugovora o partnerstvu
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Povećana svijest o potrebi stvaranja prijateljskog okruženja za investitore

	- Izrađena marketinška strategija - Izrađena studija o promociji razvojnih mogućnosti županije - Predstavljene mogućnosti ulaganja u SDŽ u inozemstvu.	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	100.000 KN
	2012.	200.000 KN
	2013.	700.000 KN
	Ukupno	1.000.000 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	60%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	40%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	5. Jačanje prepoznatljivosti županije	
PRIORITET	5.2. Promocija gospodarskih potencijala	
MJERA	5.2.2. Promocija Dalmacije kao turističke regije	
CILJ MJERE	Potaknuti inozemne i domaće turiste na boravak i odmor na području SDŽ.	
SADRŽAJ	- Provoditi marketinški program razvoja turizma u SDŽ; - Promicati mogućnosti boravka i odmora u SDŽ na stranim tržištima; - Promicati mogućnosti boravka i odmora u SDŽ na domaćem tržištu; - Podizati svijest o potrebi za novim oblicima ponude turistima; - Podizati svijest o kvalitetnijem odnosu prema gostima (turistima); - Promicati potrebu za cjelogodišnjom turističkom sezonom.	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> TZ SDŽ <u>Ostali važni akteri:</u> SDŽ, TZ JLS	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	- Povećan broj gostiju; - Povećana ukupna ponuda; - Povećan broj novih oblika ponuda; - Izrađen program za cjelogodišnju turističku sezonu.	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	5.000.000,00 KN
	2012.	6.000.000,00 KN
	2013.	7.000.000,00 KN
	Ukupno	18.000.000,00 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	15%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	/
	Ostalo	85% (TZ)

STRATEŠKI CILJ	5. Jačanje prepoznatljivosti županije	
PRIORITET	5.2. Promocija gospodarskih potencijala	
MJERA	5.2.3. Promocija održivog korištenja i očuvanja kulturne baštine	
CILJ MJERE	Promovirati održivo korištenje kulturne baštine u cilju razvoja gospodarstva.	
SADRŽAJ	• Jačanje svijesti o ulozi i značaju kulturnog i povijesnog naslijeđa i kulture općenito • Poticanje osnivanja, umrežavanja i suradnje svih dionika na području kulture (osnivanje Kulturne agencije i dr.) • Umrežavanje na međunarodnom nivou (suradnja kulturnih organizacija i priređivanje međunarodnih izložbi) • Promocija novomedijskih oblika predstavljanja kulture (interaktivni muzej, digitalizacija kulturne baštine ...) • Promocija potrebe zaštite i obnove nematerijalne kulturne baštine	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> RERA <u>Ostali važni akteri:</u> Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Splitu, SDŽ, JLS, TZ SDŽ, RERA, BIC,	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Pojačana svijest o ulozi i značaju kulturnog i povijesnog naslijeđa i kulture općenito • Izrađena analiza potrebe osnivanja kulturne agencije • Osmišljeni novi oblici promocije kulture • Povećan broj zaštićene nematerijalne kulturne baštine	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	100.000 KN
	2012.	150.000 KN
	2013.	500.000 KN
	Ukupno	750.000 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	50%
	Državni proračun	/
	Fondovi EU	50%
	Ostalo	/

STRATEŠKI CILJ	5. Jačanje prepoznatljivosti županije	
PRIORITET	5.2. Promocija gospodarskih potencijala	
MJERA	5.2.4. Promocija potrebe za očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti	

CILJ MJERE	Istražiti, odrediti, zaštititi i održivo koristiti bogatstvo biološke i krajobrazne raznolikosti	
SADRŽAJ	• Izraditi plan aktivnosti vezanih uz istraživanje i određivanje prepoznatljivih bioloških i krajobraznih vrijednosti • Sustavno zaštititi i kroz razvojne projekte razvijati prepoznate vrijednosti • Poticanje korištenja prirodnih resursa za razvoj gospodarstva.	
NOSITELJI	<u>Odgovorno tijelo:</u> RERA S.D. <u>Ostali važni akteri:</u> JU za zaštićene prirodne vrijednosti SDŽ, SDŽ, JLS, zadruge, TZ SDŽ, poduzetnici	
OČEKIVANI REZULTATI (DO KRAJA 2013.)	• Izrađen plan aktivnosti • Potaknuti razvojni projekti u cilju gospodarskog korištenja prepoznatljivih bioloških i krajobraznih vrijednosti	
FINANCIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA PROVEDBU MJERE	2011.	100.000 KN
	2012.	150.000 KN
	2013.	500.000 KN
	Ukupno	750.000 KN
STRUKTURA FINANCIRANJA PO IZVORIMA	Županijski proračun	50%
	Državni proračun	10%
	Fondovi EU	30%
	Ostalo	10%

DODATAK II: IZVJEŠTAJ O PRETHODNOM VREDNOVANJU ŽRS

1. Uvod

Uobičajeni način vrednovanja (recenziranja) razvojnih dokumenata podrazumijeva da evaluator (recenzent), koji nije sudjelovao u izradi, treba ocijeniti već izrađeni dokument. Međutim, prethodno vrednovanje (*ex ante*, dakle blagovremeno, unaprijed), primijenjeno u procesu izrade Županijske razvojne strategije Splitsko-dalmatinske županije (ŽRS SDŽ), podrazumijeva suradnju izrađivača i evaluatora od početka do kraja izrade te omogućuje da se primjedbe i naputci ugrađuju u dokument u svim fazama njegove izrade. Uspješna suradnja rezultira dokumentom koji se na usvajanje upućuje s prolaznom ocjenom evaluatora, s tim da konačno Izvješće o prethodnom vrednovanju sadrži primjedbe, nalaze i naputke koje je izrađivač uvažio u najvećoj mogućoj mjeri i prema njima već doradio tekst dokumenta.

ŽRS SDŽ izradila je Regionalna razvojna agencija Splitsko-dalmatinske županije (RERA), a prethodno vrednovanje proveo je tim s Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Splitu (prof. dr. sc. Maja Fredotović, prof. dr. sc. Petar Filipić, doc. dr. sc. Lena Malešević, dr. sc. Bruno Ćorić, Vinko Muštra, dipl. oec.).

Izvješće o prethodnom vrednovanju ŽRS SDŽ izrađeno je u skladu s Pravilnikom o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija. Poglavlja ŽRS SDŽ slijede logiku upravljanja projektnim ciklusom, pa je Izvješće strukturirano kao i sama ŽRS. Vrednovanje počinje s primjedbama i ocjenom analize stanja i uočenih razvojnih problema i potreba, nastavlja se primjedbama i ocjenom primjerenosti strateških ciljeva i prioriteta te mjera i učinaka koje bi mjere trebale postići. Na kraju su razmotreni svi elementi provedbenog okvira (financijski i institucionalni okvir, akcijski plan, sustav praćenja i izvještavanja). Kako je to i predviđeno metodološkim dokumentima, evaluator je u svojem radu uvažavao kriterije *opravdanosti* izrade strategije, *relevantnosti* i *potpunosti* prikupljenih informacija, *interne konzistentnosti* skupa navedenih ciljeva te *koherentnosti* (postojanje sinergije između ciljeva strategije i njezina usklađenosti s drugim razvojnim programima).

Osim samog Pravilnika, temelj vrednovanja bile su i najbolje prakse ex-ante evaluacije u Europskoj uniji, kao i prethodna iskustva evaluatora.

Nakon izvršenih dopuna i izmjena teksta Strategije od strane izrađivača, odnosno dostavljanja konačnog nacrtu ŽRS, evaluatori su sastavili konačno izvješće o procesu ex-ante evaluacije.

2. Vrednovanje analitičkog dijela Županijske razvojne strategije Splitsko-dalmatinske županije

Ocjenjujući danas konačan tekst Analize odnosno Ocjene stanja, može se konstatirati da je kvalitetno i konzistentno napisana. Sadržaj i metodologija analize u najvećoj mjeri slijede smjernice iz Pravilnika o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija. Uočena pozitivna i negativna obilježja, odnosno razvojne potrebe i problemi, uglavnom prate pojedine segmente analize i podatke koji su u tim tekstovima navedeni. Na taj način promatrano, Analiza/Ocjena stanja nudi potrebne informacije neophodne da se slijed Analiza/Ocjena stanja → SWOT analiza → Vizija, ciljevi, prioriteti, mjere → Akcijski plan → Komunikacijska strategija odvija logički, razumljivo i svrhovito.

Međutim, put do današnje prihvatljive razine Analize/Ocjene stanja bio je pun stop-go situacija. Ponegdje je bilo potrebno unijeti dodatne podatke, odnosno detaljnije opisati određenu pojavu (problem), primjerice prirodni resursi i okoliš, ili pak poglavlja o društvenim djelatnostima i civilnom društvu. Također, inzistiralo se na uvijek usporednom prikazivanju relevantnih podataka i odnosa kako na razini Županije, tako i na razini Jadranske regije i Republike Hrvatske. Nadalje, gdje god je to bilo moguće prikazala se i vremenska dinamika koja omogućuje identificiranje ključnih procesa u Županiji.

U određenom broju slučajeva nedostajali su izvori tablica, grafova i općenito podataka. Nedostajali su izvori podataka i popis podataka kao uvod u dio koji se tiče izgradnje elektroničke baze podataka za praćenje razvoja i razvojnih efekata (prema Pravilniku). Na brojnim mjestima izvori nisu bili pravilno ili potpuno navedeni. Terminologiju je trebalo standardizirati, posebno u slučajevima kada se u istom kontekstu koristilo različite izraze ili sinonime (karakterističan slučaj: strategija, plan, program, politika).

Čak i kada je postupljeno (od strane izrađivača) u skladu s primjedbama evaluatora, nije se uvijek u tom prvom koraku dostigla željena kvaliteta Analize/Ocjene stanja. Tek nakon izrađene SWOT analize bila je moguća fina dorada Analize/Ocjene stanja. Na taj je način smjer Analiza/Ocjena stanja → SWOT analiza postao obostran (↔), odnosno dobio je svoju povratnu vezu.

Konačni tekst osnovne analize je koherentan i pregledan. Dakako, potrebno je učiniti dodatan napor u smislu jezične lekture i korekcije tehničkih pogrešaka.

Definicija SWOT analize navedena u Pravilniku o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja ŽRS prema kojoj SWOT analiza sadrži ocjenu snaga i slabosti te prilika i prijetnji bitnih za razvoj svih važnih područja, te obrazlaže i tumači koji su i kakvi stvarni čimbenici razvoja i potencijali za razvoj, ali i ograničenja i prepreke razvoju, tek (manjim) dijelom objašnjava stvarnu ulogu SWOT analize u postupku izrade ŽRS SDŽ.

Prije bi se moglo reći da je u konkretnom slučaju SWOT analiza predstavljala svojevrsni most preko kojeg su, kao u nekoj tranziciji, aktivnosti navedene u analitičkom dijelu ŽRS iskristalizirale i onda u potpunoj jasnoći pretvarale u ciljeve, mjere i projekte. Potom bi uslijedio obratan proces: sve nejasnoće i neusklađenosti iskrsele pri definiranju ciljeva, mjera i projekata vraćale su se na provjeru u analizu/ocjenu stanja, tamo se testirali i usklađeni po cjelini razvojne strategije završavali u tablicama sa nositeljima i financijskim izračunima.

Shvaćena i realizirana na ovaj način, SWOT analiza bila je predmet stalne rasprave evaluacijskog tima i izrađivača razvojne strategije. Bez obzira o kojem se dijelu dokumenta raspravljalo, SWOT analiza je uvijek bila pri ruci, do zadnjeg dana osvježavana novim spoznajama.

U tom smislu već je kod izrade Analize/Ocjene stanja evaluacijski tim posebno inzistirao na obveznosti iskazivanja pozitivnih i negativnih nalaza u svakom od poglavlja, kasnije korištenih kao inputa za izradu SWOT analize, kao i opravdanosti definiranja pojedinih elemenata SWOT-a (primjerice, prirodni resursi kao snaga, a dio elemenata/obilježja resursa kao slabost, primjerice poroznost tla).

3. Vrednovanje ciljeva, prioriteta i mjera Županijske razvojne strategije Splitsko-dalmatinske županije

Vizija razvoja Splitsko-dalmatinske županije usklađena je nakon rasprave s izrađivačem i razmatranja nekoliko značajnih primjedbi dionika.

Pri utvrđivanju slijeda ciljeva, mjera i prioriteta nužnih za postepeno dostizanje razvojne vizije, izrađivač je potvrdio sposobnost povezivanja dijelova strategije u cjelinu i pokazao da je u stanju pripremiti razvojni dokument u skladu s logikom upravljanja projektnim ciklusom. Upozoreno je, međutim, da mjestimično nije jasan logički metodološki slijed analiza-SWOT-ciljevi-mjere, odnosno,

kako su iz problema i razvojnih potreba formulirani ciljevi. Trebalo je razjasniti da li je primijenjena neka određena metoda ili su ciljevi predloženi na participativnim radionicama, pa su se slijedom zahtjeva za participacijom svih dionika morali naći na popisu. Uz to, neki prioriteti su bili navedeni i bez obrazloženja, a razrađenost mjera je varirala – neke su bile opisane detaljno, a neke tek jednom rečenicom. Izrađivaču je preporučeno da u tom smislu uravnoteži tekst, što je i učinjeno u konačnom nacrtu ŽRS. Time je postignuta i interna konzistentnost skupa ciljeva. Također, inzistiralo se na razlikovanju nositelja aktivnosti i korisnika, što je izrađivač usvojio.

Ovdje posebno treba naglasiti da je izrađivač ŽRS SDŽ donekle odstupio od klasičnog identificiranja ciljeva, prioriteta i mjera. Naime, napušten je pristup temeljen na razradi ciljeva po područjima istraživanja definiranim u osnovnoj analizi, te se razradi strateškog okvira pristupilo uvažavajući procesni pristup. To je dalo novu dimenziju i kvalitetu strateškom okviru, ali će u implementaciji i praćenju ostvarenja ŽRS svakako tražiti dodatne napore u smislu koordinacije aktivnosti po različitim prioritetima i ciljevima s jedne strane, te razvoju sustava praćenja i ocjenjivanja razvojnih učinaka, s druge strane. Izrađivač je svjestan zahtjeva koje ovakav pristup postavlja u implementaciji Strategije, što pokazuje i razrada mjera u dijelu Cilja 4 (4.1.1.-4.1.3.).

Izrađivač je uskladio ciljeve ŽRS SDŽ s prioritetima Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske i s ciljevima Strateškog okvira za razvoj. Što se tiče konačne verzije ciljeva i prioriteta, mišljenje evaluacijskog tima je pozitivno.

S obzirom na potpunost, konzistentnost i snagu informacija, pozitivna završna procjena se može donijeti jer su se sve bitne opaske uzele u obzir kao i preporuke evaluacijskog tima, što je rezultiralo u:

- dobro odabranim i opisanim indikatorima;
- boljoj naglašenosti posebnih karakteristika SDŽ te jasnijoj vezi između nalaza ove faze i prve faze dokumenta, što doprinosi cjelokupnoj jasnoći i konzistentnosti informacija;
- značajnom poboljšanju strukture završne verzije, što doprinosi dosljednosti i jasnoći dokumenta.

S aspekta primjerenosti ciljeva, prioriteta i potreba, evaluacijski tim mišljenja je da je ovaj ključni dio dokumenta značajno popravljen, što je rezultiralo sljedećim:

- ciljevi i prioriteti su objašnjeni na način da pokrivaju cijelu Županiju, tj. fokusiraju se na ukupni rast i održivi razvoj;
- povezanost ciljeva i potreba sada je vidljivija;
- dano je više argumenata i bolja objašnjenja nekih pitanja koja su prije bila preopćenita, što je pridonijelo primjerenosti ciljeva i prioriteta.

S aspekta usklađenosti ciljeva i prioriteta, može se dati sljedeća konačna ocjena:

- ciljevi i prioriteti su sada koherentnije strukturirani te jasnije i konzistentnije elaborirani, kao i jasnije objašnjeni;
- zadovoljeni su kriteriji usklađenosti s obzirom da su glavni ciljevi utemeljeni na informacijama vezanim uz probleme i potrebe, kao što je prikazano u Analizi ove Strategije;
- sva objašnjenja koja unesena u segment "mjera" dodatno elaboriraju ciljeve i prioritete, što dodatno doprinosi koherentnosti i usklađenosti konačnog dokumenta.

4. Vrednovanje Provedbenog okvira

Provedbeni okvir sastoji se od financijskog okvira, institucionalnog okvira, akcijskog plana, kriterija i postupaka za vrednovanje projekata za sufinanciranje i davanje preporuke, kao i sustava praćenja i izvještavanja o rezultatima.

Financijski i institucionalni okviri provedbe ŽRS-a izuzetno su kvalitetno i konzistentno razvijeni, koliko je to bilo moguće s obzirom na dostupne podatke i informacije (posebno o planiranim ulaganjima javnih poduzeća u određene projekte i područja, kao i moguće nejasnoće i naknadna odstupanja od planiranih sredstava iz EU na razini države ili razvojnog prioriteta).

Naime, još u razradi pojedine mjere, navedeni su kako nositelji, tako i potrebna sredstva i izvori financiranja. Evaluatori su inzistirali na što preciznijem identificiranju mogućih izvora financiranja, kako bi se stakla realna predodžba o mogućnostima stvarne realizacije pojedinih mjera i ciljeva.

U pogledu financijskog okvira stoga je postignut priličan stupanj jasnoće i preciznosti. Međutim, ono što treba naglasiti, a što je i uočeno i u samom dokumentu, jest činjenica da Županija mora redefinirati svoj proračun kako bi mogla pratiti realizaciju Strategije.

Prema Metodologiji izrade županijskih razvojnih strategija svrha Akcijskog plana je osigurati transparentnost generiranja projekata kroz njihovu evaluaciju i rangiranje, a nakon toga i transparentnost procesa alokacije sredstava za projekte. Pored toga, Akcijski plan služi za operacionalizaciju ŽRS, a omogućuje cjelovit pregled i strukturu svih aktivnosti potrebnih za provedbu ŽRS SDŽ u razdoblju 2011.-2013.

Iz Pravilnika o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja Akcijski plan trebao bi sadržavati sljedeće glavne sastavnice: ciljeve, predviđene aktivnosti, razdoblje provedbe plana i pojedinih aktivnosti, izvršitelja aktivnosti, međusobnu povezanost aktivnosti, rangiranje aktivnosti po prioritetu, troškove provedbe pojedinih aktivnosti, izvore financiranja aktivnosti, načine i indikatore praćenja ostvarivanja plana i kontrolu provedbe plana. Analizirani Akcijski plan to i sadrži.

U pogledu kriterija i postupka vrednovanja projekata za sufinanciranje, evalutori smatraju da su kriteriji relevantni. Ipak, savjetuje se da se u daljnjoj provedbi strategije detaljnije definiraju odrednice pojedinog kriterija.

Sustav praćenja provedbe dobro je institucionalno i procesno definiran. Ipak, prijedlog je evalutora da se sustav u daljnjoj fazi unaprijedi, kako bi se mogla pratiti ne samo ostvarenja planiranih aktivnosti, mjera i prioriteta, nego i ustvrditi razvojni efekti polučeni njihovom realizacijom.

5. Zaključak

Na temelju cjelokupnog Prethodnog vrednovanja izrade Županijske razvojne strategije Splitsko-dalmatinske županije 2010-2013. u prilogu smo zaključiti:

1. Nacrt ŽRS izrađen je slijedom Pravilnika o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija koji je donesen na osnovi i prema odredbi Zakona o regionalnom razvoju.
2. Izrađivač je kompetentno slijedio odredbe Pravilnika i izradio razvojni dokument s podrobnom i dobro potkrijepljenom društveno-gospodarskom analizom Splitsko-dalmatinske županije.

3. SWOT analiza je dobro odmjerena, a strateški ciljevi slijede iz uočenih problema i potreba. Prioriteti i mjere slijede iz ciljeva i potpuno zaokružuju cjelinu strategije.
4. Provedbeni okvir dobro određuje prioritetne poslove i zadatke, kao i izvore financiranja, potrebna sredstva, kao i način praćenja provedbe.

Poseban problem je vremenski obuhvat ŽRS SDŽ (naravno, i svih drugih hrvatskih županija). Zadano vrijeme važenja i provedbe strategije (tri godine) svakako je prekratko za provedbu i praćenje bilo kakvog dugoročnog pa i srednjoročnog razvojnog dokumenta. Uz to, Pravilnik koji je ovdje morao biti prihvaćen kao projektni zadatak, ne nalaže razvojne projekcije koje bi bile dijelom osnove određivanja ciljeva, a ni međužupanijsku razvojnu suradnju (relevantna bi bila suradnja unutar Jadranske NUTS2 regije). Ne nalaže se ni institucionalna analiza koja bi ukazala na subsidijarnost strategije i bila osnovom predlaganja i zaduživanja odgovarajućih tijela za vođenje razvojne politike. Stoga, predlaže se izrada zadovoljavajuće obuhvatnog projektnog zadatka po kojem će se ova strategija kontinuirano inovirati, premostiti istaknuta vanjska ograničenja i u najvećoj mogućoj mjeri biti u funkciji ostvarenja dodane vrijednosti zajednici (European Added Value – EAV).

Preporuča se, dakle, usvojiti predloženi nacrt Županijske razvojne strategije Splitsko-dalmatinske županije, te početi provoditi Akcijski plan. Također, preporuča se izraditi odgovarajući projektni zadatak izrade Razvojne strategije Splitsko-dalmatinske županije za naredno razdoblje.

DODATAK III: AKCIJSKI PLAN PROVEDBE ŽRS ZA 2011. i 2012

STRATEŠKI CILJ I: <u>KONKURENTNO GOSPODARSTVO</u>				
Prioritet	Mjera	Vodeće odgovorno tijelo	Očekivani rezultati	Ukupno planirana sredstva
		UO ili druga organizacija	Sukladno planiranim rezultatima iz razrade mjera	
1.1. Stvaranje konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju	1.1.1. Poticanje inovacija i korištenja znanja u gospodarstvu	RERA S.D.	• Uspostavljena baza podataka o inovacijama županije; • Izrađen Županijski program za poticanje inovativnosti • Započeta provedba Programa • Pripremljeno najmanje pet prijava za EU fondove za područje poticanja inovativnosti	1.200.000,00kn
	1.1.2. Razvoj tehnološke infrastrukture	Projektni tim za izgradnju Znanstveno-tehnološkog parka Splitsko-dalmatinske županije	• Izgrada investicijsko-tehničke dokumentacije, pribavljenje dozvola za izgradnju Parka • izrađena prijava projekata za EU fondove za komunalno opremanje parka, izgradnju i opremanje kapitalnih objekata unutar Parka. • izrađen plan upravljanja Parkom	53.654161,00kn

	1.1.3. Stvaranje povoljnog financijskog okruženja za razvoj poduzetništva	SDŽ gospodarstvo, razvitak i integracije	UO	za EU	• Analiza kvalitete postojećih poticajnih mjera (Program mikrokreditiranja i regionalni jamstveni instrumenti) • Unaprjeđenje postojećeg financijskog okvira za poticanje poduzetništva temeljem rezultata analize • Uspostavljen sustav podrške poduzetnicima	65.000.000,00kn
	1.1.4. Razvoj klastera	SDŽ gospodarstvo, razvitak i integracije	UO	za EU	• Izrađena analiza rada postojećih klastera • Izrađena stručna podloga za osnivanje klastera s jasnom identifikacijom ciljanih korisnika, oblika međusobnog povezivanja i očekivanih koristi • Pokrenuto osnivanje barem jednog klastera u turizmu (potpisan sporazum o osnivanju), imenovane odgovorne osobe za rad na mjestu upravitelja klastera • Definiran plan aktivnosti rada klastera za prve tri godine • Izrađena pripremna dokumentacija potrebna za rad klastera • Definirana organizacija rada klastera i financijski okvir za prve tri godine • Imenovan i educiran upravitelj klastera • Imenovana odgovorna osoba na razini županije za koordinaciju rada klastera provedba planiranih aktivnosti iz plana rada	800.000,00kn
1.2. Jačanje poduzetničke infrastrukture i privlačenje ulaganja	1.2.1. Jačanje potpornih institucija za razvoj poduzetništva	SDŽ gospodarstvo, razvitak i integracije	UO	za EU	• Izrađena analiza stanja u području potpornih institucija na prostoru Županije • Izrađen program razvoja potpornih institucija • Izrađeni programi stručne potpore za poduzetnike • Provedene edukacije i savjetovanja za poduzetnike • Izrađene prijave projekata za EU fondove za izradu stručnih programa, izgradnju i opremanje objekata potpornih institucija	1.300.000,00kn
	1.2.2. Razvoj poduzetničkih zona	SDŽ gospodarstvo, razvitak i integracije	UO	za EU	• Ažurirana županijska strategija razvoja poduzetničkih zona • Pribavljene dozvole potrebne za izgradnju zona • Izrađene prijave projekata za EU fondove za komunalno opremanje prioritetnih poduzetničkih zona i jačanje kapaciteta za upravljanje • Izrađeni planovi upravljanja za poduzetničke zone	70.000.000,00kn

					• Provedeno osposobljavanje zaposlenika koji su zaduženi za upravljanje zonama	
					• Uspostavljen cjeloviti sustav poticanja novih investicija i praćenje realizacije istih temeljem analize učinaka	2.500.000,00kn
					• Uspostavljen „One stop service centre“ • Umrežene i iskoordinirane sve institucije relevantne za podršku investitorima • Definirane dostupnosti lokacija i objekata za poslovne korisnike • Kvalitetniji pristup pregovorima sa stranim ulaganjima • Uspostavljene veze i razmijenjena iskustva sa institucijama koje obavljaju sličnu aktivnost u zemlji i inozemstvu	5.500.000,00kn
1.3. Razvoj turizma	1.3.1. Razvoj turističkih programa i proizvoda	SDŽ	UO	za i	• Povećan broj revitaliziranih "etno eko" sela • Porast broja zaposlenih koji su prošli razne programe izobrazbe • Povećanje duljine uređenih rekreacijskih staza • Povećanje broja publikacija (vodiča i ostalih promotivnih materijala) • Veća uključenost lokalnog stanovništva u razvojne turističke programe • Porast broja ruralnih domaćinstava uključenih u turističku ponudu	7.100.000,00kn
	1.3.2. Poboljšanje turističke infrastrukture	SDŽ	UO	za i	• Izrađena studija o mogućnosti održivog razvoja turističkih kapaciteta • Izrađen Plan obrazovanja u turizmu • Dorada programa razvoja i pomorstva i turizma u dijelu koji se odnosi na turističku infrastrukturu • Porast broja posjeta turističkim destinacijama, posebno izvan sezone i u perifernim područjima, a napose onima s eco certifikatima	10.700.000,00kn
	1.3.3. Razvoj nautičkog turizma	SDŽ	UO	za i	• Povećanje broja vezova nautičkog turizma u privezištima i marinama • Povećan broj i poboljšanje strukture i kvalitete objekata suprastrukture (prihvrat otpadnih voda, ulja i zauljenih voda, svih vrsta otpada i sl. s brodova; skladišni sadržaji itd.)	15.000.000,00kn

1.4.Razvoj poljoprivrede, lovstva, ribarstva i marikulture	1.4.1.Konkurentan i održiv poljoprivredno prehrambeni i ribarski sektor	SDŽ gospodarstvo, razvitak i integracije	UO i	za EU	• Povećanje broja korisnika kreditnog fonda • Povećanje proizvodno tržišne konkurentnosti proizvođača • Povećani udio novo obrađenih poljoprivrednih površina i novoosnovanih stočnih farmi • Izrađena projektna dokumentacija i izgradnja poljoprivredne i ribarske infrastrukture i logistike • Povećanje broja informiranja javnosti putem publikacija i web stranica • Povećanje broja subjekata koji su uveli higijenske standarde • Povećanje broja proizvodnih područja za uzgoj u akvakulturi	60.000.000,00kn
	1.4.2. Vrednovanje i unaprjeđenje proizvodnje poljoprivrednih proizvoda s posebnim naglaskom na autohtonim sortama i eko-proizvodnji	SDŽ gospodarstvo, razvitak i integracije	UO i	za EU	• Smanjenje troškova stručnog nadzora i certifikacije u ekološkoj proizvodnji • Povećanje broja proizvođača i površina u ekološkoj proizvodnji • Poboljšana institucionalna suradnja u području očuvanja i promocije autohtonih poljoprivrednih proizvoda.	5.500.000,00kn
	1.4.3. Potpora udruživanju u poljoprivredi, lovstvu, ribarstvu, marikulturi i jačanje kapaciteta postojećih zadruga i	SDŽ gospodarstvo, razvitak i integracije	UO i	za EU	• Povećanje broja uključenih poljoprivrednih proizvođača i proizvođača u ribarstvu u interesna udruženja • Povećanje prodaje poljoprivrednih i drugih proizvoda kroz zadruge, uslijed lakšeg plasmana proizvoda i smanjenih troškova nabave i transporta • Poboljšana zajednička promocija poljoprivrednih i drugih proizvoda • Povećana educiranost članova interesnih udruženja vezano za teme od zajedničkog interesa (EU fondovi i dr.)	2.200.000,00kn

udruga					
1.5. Razvoj ruralnog područja	1.5.1. Jačanje lokalne zajednice	SDŽ gospodarstvo, razvitak i integracije	UO i EU za	• Priznata lokalna javno privatna partnerstava- lokalne akcijske grupe (LAG) • Jačanje i uključivanje lokalnih organizacija (udruge, zadruge, nevladine organizacije i drugi ekonomski i socijalni partneri) • Povećanje učinkovitosti djelovanja upravnih i stručnih službi, obrazovnih, znanstvenih i drugih institucija	1.160.000,00kn
	1.5.2.Održivi razvoj ruralnog područja kroz poboljšanje uvjeta života i rada	Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša, za Splitsko dalmatinske županije	za	• Poboljšana kvaliteta komunalne infrastrukture u ruralnim područjima • Poboljšana kvaliteta društvene infrastrukture u ruralnim područjima • Povećanje broja poljoprivrednih gospodarstva priključenih na komunalnu infrastrukturu odnosno s izgrađenim ekološki prihvatljivim jamama • Održani postojeći i novi sajmovi i manifestacije • Povećan broj obnovljenih objekata povijesnih, kulturnih i tradicijskih vrijednosti	62.000.000,00kn
STRATEŠKI CILJ II: <u>RAZVOJ INFRASTRUKTURE, ZAŠTITA PRIRODE I OKOLIŠA</u>					
2.1. Podizanje kvalitete prometne infrastrukture	2.1.1. Razvoj cestovnog sustava		Županijska uprava za ceste	• Ažurirana i usklađena Strategija prometnog razvitka SDŽ i Planovi razvoja • Pokrenute izmjene i dopune prostornih planova Županije i općina • Izrađene prijave projekata za financiranje iz EU fondova uz prateću dokumentaciju: investicijske studije, projekti, dozvole za građenje, riješeni imovinsko-pravni poslovi • Pripremljena tehnička dokumentacija i ishođene	710.000.000,00kn

		dozvole za većinu glavnih cestovnih pravaca - Izrađene stručne analize gospodarenja sustavom državnih, županijskih, lokalnih i nerazvrstanih cesta - Usklađen standard održavanja po kategorijama za mrežu postojećih cesta	
2.1.2. Razvoj lučke infrastrukture i poboljšanje kvaliteteorskog prijevoza	Lučka uprava	- Analizirane potrebe i mogućnosti razvoja morskih luka - Pripremljena tehnička dokumentacija za izgradnju i dogradnju luka - Oblikovan sustav poticanja razvoja malih luka - Otvorene nove linije te ostvarena bolja povezanost s otocima - Pripremljene barem 3 projektne prijave za EU fondove	69.850.000,00kn
2.1.3. Razvoj zračnog prometa	Zračne luke Split i Brač, UO za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša	- Povećana površina stajanke za zrakoplove za 34.805m² te uređeni razni sadržaji za potrebe zračne luke (uredi, garderobe i prostorije za boravak osoblja za posluživanje zrakoplova, prostor za parkiranje sredstava za posluživanje zrakoplova, servisne radionice i skladišta) - Izrađena projektna dokumentacija za rekonstrukciju i dogradnju putničkog terminala te započeti radovi slijedom kojih će se povećati površina postojećeg terminala za cca 35.000m² te će se izgraditi parking za automobile i autobuse sa pripadajućim objektima na površini od 43.000m²	70.000.000,00kn
2.1.4. Poboljšanje kvalitete željezničkog prijevoza	Hrvatske željeznice	- Moderniziran dio pruge Oštarije-Knin-Split - Izrađena tehnička dokumentacija za 4 stajališta	10.820.000,00kn
2.1.5. Razvoj multimodalnog transporta	UO za graditeljstvo, komunalne poslove, graditeljstvo i zaštitu okoliša	- Izrađena analiza mogućnosti razvoja multimodalnog transporta i logističkih centara na području Županije - Pokrenute izmjene prostorno-planske dokumentacije - Izrađene studije i projektna dokumentacija za gradnju	5.400.000,00kn

			prometnih terminala	
2.2. Podizanje kvalitete komunalne infrastrukture	2.2.1. Podizanje kvalitete vodoopskrbnog sustava	Hrvatske vode, UO za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša	- Izrađena Studija kapaciteta i mogućnosti korištenja vodnih resursa - Izrađen Program korištenja vodnih resursa - Ocjena i redefiniranje vodozaštitnih zona - Pripremljena projektna dokumentacija za razvoj vodoopskrbne mreže	120.000.000,00kn
	2.2.2. Podizanje kvalitete sustava odvodnje i pročišćavanja	UO za graditeljstvo, komunalne poslove, graditeljstvo i zaštitu okoliša	- Izrađena Analiza potreba i Program razvitka sustava odvodnje - Nastavak gradnje sustava odvodnje	130.000.000,00kn
	2.2.3. Izgradnja i unaprjeđenje sustava gospodarenja otpadom	Regionalni centar čistog okoliša za gospodarenje otpadom d.o.o.	- Izrađena dokumentacija za izgradnju Centra za gospodarenje otpadom - Izrađen i proveden Program sanacije postojećih odlagališta otpada - Započeta izgradnja pretovarnih stanica	20.000.000,00kn
2.3. Poboljšanje energetskog sustava, korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje energetske učinkovitosti	2.3.1. Poboljšanje kvalitete opskrbe električnom energijom	Hrvatska elektroprivreda d.d.	- Izgrađeno 5 TS 110/20(10) kV (TS zagvoz, TS Vrgorac, TS Dugopolje, TS Terminal, TS Imotski) - Rekonstruirane 3 TS 110/10 kV (TS Visoka, TS Dugi Rat, TS Makarska) - Izgradnja TS 110/20(10) kV, I etapa 35/20(10) kV (TS Hrvace) - Rekonstruirane 2 TS 35/10 kV (TS Divulje, TS Hvar) - Izgrađeno 150 TS 10-20/0,4 kV - Izgrađeno i rekonstruirano 60,00 km SN mreže - Izgrađeno i rekonstruirano 120,00 km NN mreže - stvoreni preduvjeti za prijelaz na 20 kV napon konzumna područja 3 TS 110/20(10) kV	210.000.000,00kn
	2.3.2. Potpora proizvodnji energije iz	SDŽ UO za gospodarstvo,	Osigurana kvalitetna podrška potencijalnim investitorima	24.050.000,00kn

	obnovljivih izvora	razvitak i EU integracije	• Uspješno organizirani info događaji • Izrađene projektne prijave za EU fondove	
	2.3.3. Razvoj plinifikacijskog sustava	Tvrtka „EVN-Croatia plin“/ SDŽ UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije	• Izgrađen visokotlačni i dio srednjetačnog plinovoda s pripadajućim regulacijskim stanicama Klis, Split 1 i Split 2 • Omogućen priključak dijelu stanovništva i gospodarstva (~30% ukupne potrošnje) • Informiranost stanovništva o uvjetima prelaska na plin i o korištenju-primjeni	103.600.000,00kn
	2.3.4. Poticanje energetske učinkovitosti u javnom i privatnom sektoru	SDŽ UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije	• Smanjenje troškova energije u javnom i privatnom sektoru • Povećana svijest o učinkovitom korištenju energije • Izrađen model sufinanciranja projekata energetske učinkovitosti • Prijavljeni projekti za EU fondove	55.500.000,00kn
	2.3.5. Jačanje kapaciteta za korištenje obnovljivih izvora energije i poticanje energetske učinkovitosti	SDŽ UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije	• Izrađena Strategija održivog korištenja energije u SDŽ • Uspostava energetskog ureda Županije • Izrađeni akcijski planovi na razini lokalnih samouprava • Provedene edukativne i informativne aktivnosti • Prijavljeni projekti za EU fondove	5.550.000,00kn
2.4. Zaštita prirode i okoliša	2.4.1. Vrednovanje, zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti	Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima SDŽ	• Izrađeni planovi za upravljanje zaštićenim područjima i ekološkom mrežom • Donesen Program zaštite prirode SDŽ • Prijavljeni projekti za EU fondove • Smanjen broj „crnih točaka“ u prostoru • Izrađen Program promicanja svijesti i edukacije javnosti • Provedene edukativne i informativne aktivnosti o potrebi zaštite i očuvanja prirode i okoliša • Odabrani i sufinancirani projekti udruga iz područja	5.940.000,00kn

zaštite okoliša i prirode				
2.4.2. Razvoj sustava praćenja stanja prirode i okoliša	UO za graditeljstvo, komunalne usluge, infrastrukturu i zaštitu okoliša	• Stvaranje preduvjeta za funkcioniranje sustava praćenja stanja u okolišu • Redovito praćenje stanja u okolišu s ciljem preventivnog djelovanja • Izgrađen i integriran informacijski sustav okoliša • Redovito izvještavanje javnosti o stanju u okolišu		1.500.000,00kn
2.4.3. Razvoj sustava zaštite i spašavanja	Nadležni Upravni odjeli u SDŽ	• Izgradnja učinkovitijeg sustava za zaštitu i spašavanje na području SDŽ, • Povećane svijesti građana, znanja i vještina svih sudionika zaštite i spašavanja, na ponašanje i odgovore u slučaju izvanrednih situacija, • Unaprijeđena suradnja i učinkovitija komunikacija između svih sudionika sustava zaštite i spašavanja, • Poticanje najbolje prakse, osposobljavanja i podizanja svijesti u prevenciji i reagiranju na katastrofe, • Procijenjena i provedena rješenja za konkretne potrebe i izazove civilne zaštite na regionalnoj i prekograničnoj razini.		30.000.000,00kn
STRATEŠKI CILJ III: <u>RAZVOJ LJUDSKIH REUSRSA I POVEĆANJE KVALITETE ŽIVOTA</u>				
3.1. Razvoj ljudskih resursa i povećanje zapošljivosti	3.1.1. Usklađivanje obrazovnih programa s potrebama gospodarstva	UO za prosvjetu, kulturu i šport,	• Izrađena studija kadrovskih potreba za razvoj Županije • Povećan broj potpisanih ugovora o suradnji obrazovnih institucija i gospodarstvenika • Povećan broj prekvalificiranih osoba sukladno potrebama tržišta rada • Razvijen model poticanja studenata na upisivanje prirodnih i tehničkih znanosti (županijske stipendije) • Razvijen model uvrštavanja informacija o tržištu	4.000.000,00kn

			- rada u obrazovne programe na svim razinama - Pripremljene projektne prijave za EU fondove	
	3.1.2. Razvoj programa cjeloživotnog učenja	UO za prosvjetu, kulturu i šport,	- Analiza dostupnosti i kvalitete postojećih programa - Povećan broj novih programa cjeloživotnog učenja za različite skupine - Povećana uključenost odraslih u programe usavršavanja, uključenost zaposlenih i nezaposlenih u neke oblike dodatnog obrazovanja i sl. - Povećana informiranost o programima cjeloživotnog učenja - Povećana svijest o potrebi kontinuiranog usavršavanja	4.000.000,00kn
	3.1.3. Razvoj tržišta rada	HZZ /SDŽ UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije	- Analiza stanja i mogućnosti primjene novih oblika rada i zapošljavanja - Izrađena Strategija razvoja ljudskih potencijala SDŽ - Razvijeno lokalno partnerstvo za zapošljavanje - Izrađeni i dodijeljeni poticaji za razvoj tržišta rada - Osmišljen sustav poticaja za nove investitore	6.000.000,00kn
3.2. Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije	3.2.1. Poboljšanje uvjeta i kvalitete rada u institucijama socijalne skrbi	UO za zdravstvo i socijalnu skrb SDŽ	- Izrađena studija o potrebama socijalne skrbi u Županiji - Pripremljeni projekti za poboljšanje prostornih uvjeta za rad ustanova socijalne skrbi - Povećan broj educiranih stručnjaka u institucijama socijalne skrbi - Povećan broj programa deinstitutionaliziranih oblika skrbi	2.000.000,00kn
	3.2.2. Briga za ranjive društvene skupine	UO za zdravstvo i socijalnu skrb SDŽ	- Izrađen program za unaprjeđenje brige o osobama iz ranjivih skupina temeljem istraživanja njihovih potreba - Povećana kvaliteta institucionalne i vaninstitucionalne skrbi o osobama treće životne dobi - Povećan broj dionika (udruga, ustanova, volontera i dr.) koji skrbe o osobama iz ranjivih društvenih	20.674.032,00kn

			skupina • Povećana osviještenost građana SDŽ za potrebe ranjivih skupina društva • Pripremljeni projektni prijedlozi za EU fondove	
	3.2.3. Poboljšanje uvjeta za razvoj športske kulture	UO za prosvjetu, kulturu i šport,	• Izrađen srednjoročni plan za razvoj športa u županiji • Provedeni županijski programi za šport i rekreaciju • Pripremljene projektne prijave za EU fondove	8.426.000,00kn
	3.2.4. Donošenje i provedba županijskog programa djelovanja za mlade	Savjet mladih SDŽ, UO za zdravstvo i socijalnu skrb i UO za prosvjetu, kulturu i šport	• Donesen Županijski program djelovanja za mlade • Proveden dio aktivnosti planiranih Županijskim programom djelovanja za mlade	2.000.000,00kn
	3.2.5. Poboljšanje skrbi za osobe treće životne dobi	UO za zdravstvo i socijalnu skrb SDŽ/Županijski domovi za stare i nemoćne	• Veći broj aktera (ustanova, udruga, volontera, obitelji, župnih zajednica) koji skrbe o osobama treće životne dobi • Povećana kvaliteta institucionalne i vaninstitucionalne skrbi o osobama treće životne dobi • Povećan broj programa deinstitutionalizirane skrbi o starim i nemoćnim	6.356.000,00kn
3.3. Razvoj sustava odgoja i obrazovanja	3.3.1. Poboljšanje uvjeta za učenje i kvalitete rada u obrazovnim institucijama	UO za prosvjetu, kulturu i šport, SDŽ	• Izgrađene dvije srednje i jedna osnovna škola • Povećana kvaliteta rada nastavnog i ostalog stručnog kadra • Povećana svijest o značaju znanja i obrazovanja • Poboljšano provođenje Državnog pedagoškog standarda u osnovnim i srednjim školama • Poboljšana kvaliteta i dostupnost nastavnih i izvannastavnih programa	67.484.000,00kn
	3.3.2. Poboljšanje uvjeta i kvalitete rada u predškolskim institucijama	JLS – vlasnici vrtića	• Povećan broj djece uključenih u različite vidove predškolskog obrazovanja • Poboljšana opremljenost vrtića • Pripremljeni projekti za izgradnju novih i dogradnju postojećih vrtića • Izgrađeni novi objekti	22.732.000,00kn

			• Povećan broj vrtićkih skupina • Povećan broj odgojitelja uključenih u programe usavršavanja • Povećan broj dodatnih programa	
3.4. Poboljšanje kvalitete zdravstvenog sustava	3.4.1. Poboljšanje uvjeta i kvalitete rada u zdravstvenim ustanovama	UO za zdravstvo i socijalnu skrb SDŽ	• Odgovarajući broj dodatno educiranih zdravstvenih djelatnika • Pripremljena projektna dokumentacija za obnovu, izgradnju i opremanje zdravstvenih objekata	57.000.000,00kn
	3.4.2. Unaprjeđenje zdravlja stanovništva	UO za zdravstvo i socijalnu skrb SDŽ	• Izrađena Studija o zdravlju stanovništva i potrebama za zdravstvenim uslugama u Županiji; • Provedene promotivne aktivnosti o zdravom načinu života i značenju zdrave prehrane; • Pripremljeni projekti za unaprjeđenje zdravlja i preventive • Povećana svijest o zdravom načinu života i značenju zdrave prehrane	3.500.000,00kn
3.5. Razvoj kulturnih sadržaja te očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine	3.5.1. Vrednovanje i poticanje kulturnog stvaralaštva	UO za prosvjetu, kulturu i šport, SDŽ	• Povećana dostupnost kulturne ponude i aktivnosti; • Stvoreni preduvjeti za razvoj novomedijskih kultura i suvremenih umjetnosti; • Pripremljeni projekti za EU fondove	13.425.000,00kn
	3.5.2. Poboljšanje uvjeta za rad kulturnih institucija i organizacija	UO za prosvjetu, kulturu i šport, SDŽ	• Poboljšani uvjeti za rad kulturnih institucija i organizacija • Povećana educiranost djelatnika u kulturi • Izrađeni projektni prijedlozi za EU fondove	4.825.000,00kn
	3.5.3. Očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine	Konzervatorski odjel Ministarstva kulture u Splitu/ Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i šport Splitsko-dalmatinske	• Definirane potrebe i prioriteti za obnovu kulturne i povijesne baštine • Veća dostupnost kulturno – povijesnih sadržaja • Učinkovitije promoviranje kulturno – povijesne baštine (IT) • Pripremljeni projekti za obnovu, zaštitu i turističku valorizaciju kulturne baštine.	40.000.000,00kn

županije					
STRATEŠKI CILJ IV: <u>UNAPREĐENJE UPRAVLJANJA RAZVOJA</u>					
4.1. Poboljšanje kvalitete upravljanja lokalne i regionalne samouprave	4.1.1. Razvoj sustava strateškog planiranja	RERA S.D.	• Definiran okvir za izradu strateških programa razvoja • Poboljšana usklađenost prostorno planskih dokumenata i strateških programa razvoja • Poboljšana usklađenost lokalnih, županijskih i nacionalnih strateških programa razvoja • Izrađeni strateški razvojni programi s definiranim sustavom financiranja, praćenja provedbe i evaluacije • Uspostavljena elektronička baza razvojnih pokazatelja, programa i projekata • Uspostavljen sustav selekcije razvojnih projekata utemeljen na prioritetima i mjerama ŽRS-a • Uspostavljeni učinkoviti kanali suradnje, informiranja i komunikacije prema JLS i institucijama nositeljima razvoja na lokalnoj, županijskoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini u pogledu strateškog planiranja	500.000,00kn	
	4.1.2. Uspostava sustava praćenja kvalitete rada upravnih tijela i proračunskih korisnika	UO za proračun i financije/ Županijska skupština	• Uvođenje cjelovitog sustava planiranja, praćenja i ocjenjivanja rezultata rada upravnih tijela i proračunskih korisnika • Uvođenje informatičkih rješenja na području planiranja i realizacije proračuna, praćenja naplate županijskih prihoda, te elektroničko upravljanje tijekom financijskih dokumenata.	500.000,00kn	
	4.1.3. Razvoj elektroničkog informacijsko-dokumentacijskog sustava lokalne i regionalne	Ured Župana, Služba za informatiku SDŽ	• Poboljšan informacijski i dokumentacijski sustav jedinica lokalne samouprave • Obrada i kolanje dokumenata u elektroničkom obliku • Educirani djelatnici javne uprave	1.200.000,00kn	

samouprave				
	4.1.4. Jačanje ljudskih potencijala u javnom sektoru	Ured Župana/ RERA S.D.	- Izrađeni i provedeni godišnji planovi zapošljavanja - Izrađeni i provedeni godišnji planovi usavršavanja - Pripremljene i provedene edukacije za EU fondove	750.000,00kn
	4.1.5. Pružanje financijske i stručne potpore za pripremu i provedbu razvojnih projekata od posebnog interesa za županiju	RERA S.D.	- Pripremljeni razvojni projekti od posebnog interesa za županiju – spremni za financiranje iz EU, te drugih izvora. - Provedeni razvojni projekti od posebnog interesa za županiju.	7.000.000,00kn
	4.1.6. Poboljšanje upravljanja pomorskim dobrom	Županija, UO za pomorstvo i turizam	- Izrađeni planovi za upravljanje pomorskim dobrom - Provedeni postupci utvrđivanja granica pomorskog dobra i granica lučkog područja, - Uspostavljena informacijska baza - Provedeni postupci za dodjelu koncesija na pomorskom dobru - Naplata naknada za upotrebu pomorskog dobra	2.300.000,00kn
	4.2. Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije	4.2.1. Izrada i provedba programa suradnje civilnog društva i SDŽ	UO za zdravstvo i socijalnu skrb/ UO za prosvjetu, kulturu i šport/ Forum OCD-a SDŽ, UO za graditeljstvo, komunalne usluge, infrastrukturu i zaštitu okoliša - Uspostavljeno radno tijelo za izradu Programa - Izrađen Program suradnje organizacija civilnog društva (OCD-a) i SDŽ. - Uspostavljen mehanizam praćenja provedbe Programa - Izrađen Akcijski plan	60.000,00kn
	4.2.2. Učinkovito financiranje rada civilnog društva	UO za proračun i	Unaprjeđen sustav financiranja rada OCD-a prema važećim standardima	60.000,00kn

		financije			
	4.2.3. Promicanje sustavnog dijaloga i suradnje između javnog, civilnog i gospodarskog sektora	RERA S.D.	• Omogućen djelotvoran rad ŽPV-a • Pripremljeni zajednički projekti javnog, civilnog i gospodarskog sektora	/	
4. 3. Jačanje međunarodne suradnje	4.3.1. Unaprjeđenje prekogranične i međunarodne suradnje s drugim regijama	SDŽ i RERA S.D.	• Ojačana prekogranična i međunarodna suradnja temeljem koje su provedeni zajedničkih razvojni projekti koji doprinose poboljšanju gospodarskih, kulturnih, socijalnih i dr. prilika među regijama.	1.200.000,00kn	
	4.3.2. Aktivno sudjelovanje u radu međunarodnih organizacija i tijela	SDŽ i RERA S.D.	• Povećan broj (raznih) aktivnosti i projekata proizišlih iz aktivnog sudjelovanja u međunarodnim organizacijama i tijelima.	300.000,00kn	
STRATEŠKI CILJ V. JAČANJE PREPOZNATLJIV OSTI ŽUPANIJE					
5.1. Jačanje regionalnog identiteta	5.1.1. Promicanje kulturnih i drugih sadržaja koji naglašavaju specifičnosti i vrijednosti s prostora županije	RERA S.D.	• Povećan broj i kvaliteta događanja koji promiču identitet SDŽ i po kojima se prepoznaje SDŽ • Izrađeni kriteriji za odabir događanja • Povećana svijest o potrebi za gospodarskim korištenjem kulturnih i drugih sadržaja na domaćem i inozemnom tržištu;	500.000,00kn	
	5.1.2. Provedba strategije brendiranja županije	RERA S.D.	• Osnovan Centar za upravljanje brandom • Osmišljen program pod nazivom „Volim Dalmaciju“ • Određeni ambasadori branda	500.000,00kn	
5.2. Promocija gospodarskih potencijala	5.2.1. Razvoj investicijskog okruženja i podrška investitorima	RERA S.D.	• Povećana svijest o potrebi stvaranja prijateljskog okruženja za investitore • Izrađena marketinška strategija • Izrađena studija o promociji razvojnih mogućnosti županije	300.000,00kn	

		• Predstavljene mogućnosti ulaganja u SDŽ u inozemstvu	
5.2.2. Promocija Dalmacije kao turističke regije	TZ SDŽ	• Povećan broj novih oblika ponuda; • Izrađen program za cjelogodišnju turističku sezonu	11.000.000,00kn
5.2.3. Promocija održivog korištenja i očuvanja kulturne baštine	RERA S.D.	• Pojačana svijest o ulozi i značaju kulturnog i povijesnog naslijeđa i kulture općenito • Izrađena analiza potrebe osnivanja kulturne agencije • Osmišljeni novi oblici promocije kulture • Povećan broj zaštićene nematerijalne kulturne baštine	250.000,00kn
5.2.4. Očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti	RERA S.D.	• Izrađen plan aktivnosti • Potaknuti razvojni projekti u cilju gospodarskog korištenja prepoznatljivih bioloških i krajobraznih vrijednosti	250.000,00kn

DODATAK IV: KOMUNIKACIJSKA STRATEGIJA

Komunikacijska strategija kao sastavni dio Razvojne strategije Splitsko-dalmatinske županije ima za cilj pridonijeti transparentnosti provedbe i mjerenja učinaka provođenja ciljeva, prioriteta i mjera navedenih u Strategiji. Komunikacijska će strategija pomoći svim dionicima i nositeljima razvoja, kao i krajnjim korisnicima, da postanu svjesni svoje uloge u razvoju županije. Njezina je svrha upravo podizanje svijesti i informiranje javnosti o ulozi i značaju ŽRS za razvoj županije i jedinica lokalne samouprave s područja županije.

Komunikacijska strategija posebno se bavi pojašnjavanjem cilja politike regionalnog razvoja RH: *'pridonijeti gospodarskom rastu i razvoju RH sukladno načelima održivog razvoja, stvaranjem uvjeta koji će u svim dijelovima zemlje omogućavati jačanje konkurentnosti i realizaciju vlastitih razvojnih potencijala'.*

Ciljevi komunikacijske strategije možemo podijeliti na opće i posebne ciljeve.

Opći ciljevi komunikacijske strategije su priopćavanje informacija o razvojnoj strategiji u smislu razumijevanja strategije, njezinih ciljeva, svrhe i aktivnosti. U opće ciljeve komunikacijske strategije spada i optimalno te učinkovito priopćavanje informacija o regionalnom razvoju, ciljevima i odrednicama regionalne razvojne politike definirane Strategijom regionalnog razvoja RH i strateških ciljeva definiranih u samoj strategiji.

Posebni ciljevi komunikacijske strategije su:

- informiranje javnosti o ulozi ŽRS u ostvarivanju ciljeva ravnomjernog regionalnog razvoja RH i podizanja konkurentnosti hrvatskih regija
- informiranje dionika i potencijalne korisnike na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini o dostupnim mogućnostima financiranja razvojnih projekata
- osiguravanje stalne transparentnosti provedbe ŽRS
- usklađivanje svih komunikacijske aktivnosti koje provode partnerske institucije obuhvaćene ŽRS

Načela komunikacijske strategije

Sve aktivnosti koje će se poduzimati u sklopu Komunikacijske strategije i njenog Akcijskog plana vodit će se sljedećim načelima:

- informacije će biti prezentirane u jasnom, pristupačnom i razumljivom obliku
- aktivnosti će se temeljiti na usmjeravanju svih relevantnih poruka ciljanim skupinama
- ciljane skupine bit će uzete u obzir već pri razvijanju i korištenju komunikacijskih alata
- sve će aktivnosti biti komplementarne i konzistentne i težit će uspostavljanju nadopunjujućih komunikacijskih alata i odašiljanju cjelovite poruke
- uspostaviti će se sistem praćenja i ažuriranja informacija kako bi bile u tijeku s vremenom i potencijalnim promjenama situacije.

Komunikacijska strategija osigurava održanje načela partnerstva uspostavljenog prilikom izrade Županijske razvojne strategije koje podrazumijeva korištenje svih potrebnih komunikacijskih kanala alata kako bi se osigurala potpuna informiranost uključenih strana o daljnjim aktivnostima i napretku što omogućava održavanje partnerskih odnosa.

Komunikacijska strategija ističe potrebu osiguranja jednakog pristupa informacijama za sve što uključuje korištenje različitih komunikacijskih modula . To podrazumijeva dostupnost materijala u različitim formatima čime se jamči pravo informacija za opću javnost.

Ciljane skupine i komunikacijski kanali

Kanali komunikacije koji su definirani ovom strategijom usmjereni su na različite interesne grupe unutar ciljane skupine. Ciljana skupina definirana je kao skup dionika koji imaju aktivnu ulogu u ostvarenju ciljeva, prioriteta i mjera razvoja Splitsko-dalmatinske županije, ali i regionalnog razvoja Republike Hrvatske.

U skladu s ciljevima, komunikacijska strategija namijenjena je sljedećim ciljanim javostima:

- partnerima koji su sudjelovali u izradi županijske razvojne strategije
- županijskim institucijama, ustanovama i trgovačkim društvima
- jedinicama lokalne samouprave;
- članovima Partnerskog vijeća;

- dionicima u razvoju (iz svih sektora: javnog, poslovnog, civilnog i akademskog) koji sudjeluju u izradi i provedbi ŽRS
- medijima

Razine komunikacije

Mjere informiranja, promidžbe i vidljivosti imaju stalnu ulogu od usvajanja ŽRS u podizanju svijesti i prepoznatljivosti lokalnog i regionalnog razvoja općenito i posebnih mogućnosti financiranja razvojnih projekata.

Komunikacijska strategija na razini Županije, a u svrhu ispunjavanja prethodno navedenih ciljeva, te usklađenosti sa Strategijom regionalnog razvoja dijelo se na tri razine:

1. Središnja - nacionalna razina - Ministarstvo i Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske te ostala resorna tijela državne uprave.

Ministarstvo je nositelj regionalnog razvoja u RH te je odgovorno za izradu i provođenje Strategije regionalnog razvoja RH. Ministarstvo je zaduženo za koordinaciju komunikacije i promidžbenih aktivnosti poduzetih od strane partnera. Ministarstvo usko surađuje s ostalim tijelima državne uprave koja pridonose regionalnom razvoju u RH, te s regionalnim i lokalnim inicijatorima i provoditeljima razvojnih projekata. ARR RH je u funkciji provedbenog tijela za sve programe koje financira EU na području prekogranične i transnacionalne suradnje i njezina je uloga ključna u osiguravanju djelotvornog prijenosa informacija na sve institucije izravno uključene u provedbu projekata usmjerenih prema postizanju ciljeva Strategije regionalnog razvoja.

2. Regionalna razina - Partnerska vijeća statističkih regija

Osnovni zadatak vijeća prema komunikacijskoj strategiji je informiranje javnosti o radu Partnerskih vijeća statističkih regija, a odnosi se na definiranje zajedničkih prioriteta jedinica lokalne i regionalne samouprave na području statističke regije i predlaganja razvojnih projekata na razini regija. Osim toga, prema načelima komunikacijske strategije, Partnersko vijeće dužno je podizati svijest o važnosti provođenja i značaja načela partnerstva temeljem kojeg su i osnovana Partnerska vijeća statističkih regija.

3. Županijska razina – Informiranje i promidžba zadaća su županije i ustrojstvene jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, agencije i druge pravne osobe osnovane s ciljem učinkovite koordinacije i poticanja regionalnog razvoja. RERA S.D. kao akreditiran koordinator regionalnog razvoja za Splitsko-dalmatinsku županiju ima ključnu ulogu u poticanju

koordiniranog informiranja i promotivnih aktivnosti, omogućava pristup i distribuciju informacija o provedbi Strategije važnih za partnere i ostale ciljane javnosti, te je dužna putem svoje matične web stranice, ali i drugim aktivnostima ažurirati informacije o napretku u provedbi strategije .

Javnost

Šira javnost mora biti upoznata sa županijskom razvojnom strategijom, njezinom vizijom, ciljevima i prioritetima te rezultatima koji se ostvaruju kroz provedbu planiranih mjera. Matične web stranice Županije biti će izvor svih relevantnih informacija o izradi i provedbi strategije. Ujedno, žitelji Županije moći će putem web stranica postavljati pitanja, komentare i prijedloge, koji će se prosljeđivati odgovornim osobama. Mediji će također imati važnu ulogu u prijenosu informacija ciljanoj skupini, osobito kroz objavu u regionalnom i lokalnom tisku te putem emisija i promidžbi na radiju i televiziji.

Mediji

Mediji će se također koristiti kao komunikacijski kanali za prijenos informacija ne samo široj javnosti, nego i potencijalnim korisnicima. Komunikacija s medijima bit će proaktivna i uključivat će priopćenja za novinare, brošure, letke i obavijesti za novinare.

Šira zajednica i potencijalni korisnici

O upravljanju i provedbi Strategije razvoja Splitsko-dalmatinske županije potrebno upoznati sve institucije koje su bile izravno uključene u njenu izradu, a što uključuje privatni sektor i poslovne organizacije; znanstveni i istraživački sektor; nevladin sektor i sindikate, jedinice lokalne samouprave, javne institucije, ali i širu zajednicu odnosno sve potencijalne dionike njezine provedbe kao i korisnike.

Za svaku podgrupu koja je uključena u ovaj segment ciljane skupine razvija se odgovarajuća metoda komunikacije.

Akcijski plan komunikacijske strategije

Akcija	Ciljana skupina	Aktivnosti	Vodeće odgovorno tijelo	P
1. Jasno postaviti komunikacijsku strukturu koja će pridonijeti širenju i dostupnosti informacija određenih ŽRS	Javnost, mediji, šira zajednica i potencijalni korisnici, partneri u provedbi Strategije	Definirati identitet Strategije, grafički dizajn, izraditi i podijeliti promidžbene materijale vezane uz Strategiju, imenovati osobu provedbu komunikacijske strategije, osigurati kanale komunikacije s partnerima u provedbi Strategije koji će osigurati protok svježih informacija vezanih za regionalni razvoj i postizanje ciljeva, prioriteta i mjera navedenih u Strategiji,	RERA S.D.	S
2. Pobuditi svijest o politici regionalnog razvoja	Javnost, mediji, šira zajednica i potencijalni korisnici, partneri u provedbi Strategije	U sklopu web stranice RERA S.D. i SDŽ izraditi i redovito ažurirati dio koji se odnosi na informacije o politici regionalnog razvoja RH te Kohezijske politike EU i drugih aktivnosti EU relevantnih za županiju	RERA S.D.	S
3. Predstavljanje ŽRS Splitsko-dalmatinske županije	Javnost, mediji, šira zajednica i potencijalni korisnici, partneri u provedbi Strategije	Jedna konferencija za novinare za predstavljanje ŽRS SDŽ; tehnička organizacija sastanaka Partnerskog vijeća – 2 sastanka godišnje; okrugli stol s aktualnim temama u okviru regionalnog razvoja; tiskanje promotivnog materijala	RERA S.D.	S
4. Praćenje i evaluacija implementacije i promidžbe Komunikacijske strategije i pripadajućeg Akcijskog plana	Partneri u provedbi Strategije	Redovita ocjena izvedbe promidžbenih i komunikacijskih mjera	RERA S.D.	S

DODATAK V: KONZULTACIJSKI PROCES PRI IZRADI ŽRS

1. Radna skupina za izradu ŽRS

S ciljem što brže i učinkovitije izrade ovog strateškog dokumenta, osnovana je operativna radna skupina za aktivnosti na izradi Županijske razvojne strategije 2011.-2013. Radna skupina broji 21 člana koji su aktivno sudjelovali u izradi strategije putem radnih sastanaka i komunikacije elektronskom poštom i telefonskim razgovorima. Članovi radne skupine su svojim stručnim znanjima operativno pratili izradu Županijske razvojne strategije i davali svoje prijedloge i komentare u svim koracima izrade dokumenta.

Članovi operativne radne skupine za aktivnosti na izradi Županijske razvojne strategije 2011.-2013. Splitsko-dalmatinske županije

1. Visko Haladić, dožupan Splitsko dalmatinske županije
2. Ivan Udovičić, UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije, pročelnik
3. Mario Radevenjić, UO za prostorno uređenje, pročelnik
4. Zdravko Omrčen, UO za prosvjetu, kulturu i šport, pročelnik
5. Helena Bandalović, UO za zdravstvo i socijalnu skrb, pročelnica
6. Mate Ivanković, UO za pomorstvo i turizam, pročelnik
7. Marija Vuković, UO za grad., komun., inf. i zašt. okoliša, pročelnica
8. Sanja Viculin, UO za proračun i financije, pročelnica
9. Niko Mrčić, Javna ustanova Zavod za prostorno uređenje, ravnatelj
10. Anđelka Vuković, Ured župana
11. Miroslav Delić, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba Split, pročelnik
12. Goranka Košta, HGK, Županijska komora Split, Odsjek za međunarodne odnose, voditelj odsjeka
13. Miljenko Kardum, HOK, Obrtnička komora SDŽ, predsjednik
14. Vesna Ivić-Šimetin, Hrvatska udruga poslodavaca, Regionalni ured Split, direktorica
15. Slobodan Škopelja, Forum organizacija civilnog društva Splitsko-dalmatinske županije, voditelj
16. Radoslav Bužančić, Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Splitu, pročelnik
17. Leonardo Ljubičić, Splitska razvojna agencija d.o.o., direktor
18. Srećko Radnić, RERA S.D.
19. Mihaela Tomašević, RERA S.D.
20. Marija Vučica, RERA S.D.
21. Ivana Grubišić, RERA S.D.

2. Sektorske podskupine za izradu ŽRS

S ciljem što kvalitetnije izrade strategije, radna skupina je podijeljena na četiri (4) šira tematska područja te su sukladno tome osnovane četiri (4) sektorske podskupine. Podskupine su sastavljene od članova Radne skupine proširene za članove za koje je ocijenjeno da bi svojim znanjem i iskustvom bitno doprinijeli izradi Strategije te su pokazali volju i interes za sudjelovanjem u cjelokupnom procesu.

I SKUPINA – GOSPODARSTVO I TRŽIŠTE RADA

1. Ivan Udovičić, UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije, pročelnik
2. Srećko Radnić, RERA S.D.
3. Mate Ivanković, UO za pomorstvo i turizam, pročelnik
4. Miljenko Kardum, HOK, Obrtnička komora SDŽ, predsjednik
5. Vesna Ivić-Šimetin, Hrvatska udruga poslodavaca, Regionalni ured Split, direktorica
6. Miroslav Delić, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba Split, pročelnik

7. Branko Ora, UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije
8. Joško Stella, UO za pomorstvo i turizam
9. Josip Matas, UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije
10. Katarina Šuta, UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije
11. Anton Malger, Sindikat pomoraca Hrvatske
12. Stjepan Kolovrat, Županijska skupština SDŽ
13. Ivica Veža, Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje
14. Miroslav Burazin, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba Split
15. Renato Jerončić, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba Split

II SKUPINA – PRIRODNI RESURSI, INFRASTRUKTURA, ZAŠTITA OKOLIŠA I OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE

1. Marija Vuković, UO za grad., komun., inf. i zašt. okoliša, pročelnica
2. Marija Vučica, RERA S.D.
3. Nino Vela, Županijska uprava za ceste
4. Neven Matijević, Hrvatske ceste
5. Ranko Vujčić, UO za gospodarstvo, razvitak i EU integracije
6. Stipe Mekinjić, Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području Splitsko-dalmatinske županije

III SKUPINA - DRUŠTVENE DJELATNOSTI, CIVILNO DRUŠTVO I KULTURNA BAŠTINA

1. Helena Bandalović, UO za zdravstvo i socijalnu skrb, pročelnica
2. Zdravko Omrčen, UO za prosvjetu, kulturu i šport, pročelnik
3. Slobodan Škopelja, Forum organizacija civilnog društva Splitsko-dalmatinske županije, voditelj
4. Radoslav Bužančić, Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Splitu, pročelnik
5. Zrinka Radunić, Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Splitu
6. Ivana Grubišić, RERA S.D.
7. Ante Radovčić, UO za prosvjetu, kulturu i šport
8. Meri Maretić, UO za prosvjetu, kulturu i šport
9. Ljubica Boban, UO za zdravstvo i socijalnu skrb
10. Diana Luetić, UO za zdravstvo i socijalnu skrb

IV SKUPINA - UPRAVLJANJE RAZVOJEM, UPRAVLJANJE LJUDSKIM RESURSIMA, MEĐUNARODNA SURADNJA I PROSTORNO PLANIRANJE

1. Visko Haladić, dožupan Splitsko dalmatinske županije
2. Niko Mrčić, Javna ustanova Zavod za prostorno uređenje, ravnatelj
3. Mario Radevenjić, UO za prostorno uređenje, pročelnik
4. Anđelka Vuković, Ured župana, pomoćnica pročelnika
5. Goranka Košta, HGK, Županijska komora Split, Odsjek za međunarodne odnose, voditelj odsjeka
6. Leonardo Ljubičić, Splitska razvojna agencija d.o.o., direktor
7. Mihaela Tomašević, RERA S.D.

3. Županijsko partnersko vijeće

Županijsko partnersko vijeće predstavlja savjetodavno tijelo na razini jedinica regionalne samouprave te je kontinuirano uključeno u proces izrade i provedbe Županijske razvojne strategije.

Članovi županijskog partnerskog vijeća:

Za Predsjednika Partnerskog vijeća imenovan je Visko Haladić, zamjenik župana

1. Anđelka Vuković, Ured župana
2. Ognjen Bačić, Hrvatska građanska stranka (HGS)
3. Srđan Gjurković, Hrvatska narodna stranka (HNS)
4. Joško Dvornik, Hrvatska demokratska zajednica (HDZ)
5. Veljan Radojković, Socijaldemokratska partija Hrvatske (SDP)
6. Dalibor Damjanović (Grad Vis), zamjenica Đurđica Plančić (Grad Stari Grad)
7. Ivica Škrpaca (Općina Selca), zamjenik Ante Ruić (Općina Šolta)
8. Josip Lešina (Općina Runovići), zamjenik Božo Čubić (Općina Cista Provo)
9. Ivica Glavan (Grad Sinj), zamjenik Ivica Perković (Općina Otok)
10. Ante Gašpar, zamjenik Mirko Vrcan (Grad Vrgorac)
11. Ljiljana Vučetić (Grad Split), zamjenik Leonardo Ljubičić (Razvojna agencija grada Splita)
12. Ante Bilić, zamjenik Pero Maravić (Grad Trogir)
13. Marko Ožić-Bebek, zamjenik Hrvoje Pejić (Grad Makarska)
14. Josip Berket, zamjenik Marinko Kovačev (Grad Kaštela)
15. Dijana Petković, zamjenik Miroslav Mišković (Grad Solin)
16. Mijo Mimica, zamjenik Đeki Stanić (Grad Omiš)
17. Tomislav Urlić, zamjenik Stjepan Vela (Općina Podgora)
18. Dalibor Ukić (Općina Primorski Dolac), zamjenik Stipe Rogošić (Općina Dugopolje)
19. Vesna Ivić-Šimetin, zamjenica Žana Plazibat (Hrvatska udruga poslodavaca, Regionalni ured Split)
20. Miljenko Kardum, zamjenik Ivan Gotovac (HOK, Obrtnička komora SDŽ)
21. Goranka Košta, zamjenica Ivona Lučić (HGK, Županijska komora Split)
22. Jozo Marić, zamjenik Zvonko Šegvić (Hrvatska udruga sindikata, Regionalni ured Split)
23. Mili Razović, zamjenica Jurana Batovanja (Turistička zajednica Splitsko dalmatinske županije)
24. Danica Tadin, zamjenik Žarko Kovačić (Hrvatska poljoprivredna komora)
25. Slavko Perica, zamjenik Lovre Bućan (Institut za jadranske kulture i melioraciju krša)
26. Renato Jerončić, zamjenik Ivica Radošević (Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba Split)
27. Miroslav Čarija, zamjenica Gordana Šokota (Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, Područni ured Split)
28. Anđelko Drnas, zamjenica Irina Putica (Hrvatske vode)
29. Dragica Žaja, zamjenica Ankica Komadina (Hrvatske šume)
30. Radoslav Bužančić, zamjenica Zrinka Radunić (Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Splitu)
31. Zlatko Jelić, zamjenik Damir Vučićić (Cemex d.d.)
32. Davor Karninčić, zamjenica Lada Karninčić (Trenton d.o.o)
33. Slobodan Škopelja, zamjenica Nives Ivelja (udruga Mi)
34. Maja Dvornik, zamjenica Mirjana Kučer (udruga Domine)
35. Zrinka Jakl, zamjenica Gabrijela Medunić-Orlić (udruga Sunce)

36. Alojzije Šupraha, zamjenik Goran Kursar (Zajednica športskih saveza i udruga Splitsko-dalmatinske županije)
37. Sven Gotovac, zamjenik Eugen Mudnić (Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje -FESB)
38. Maja Fredotović, zamjenica Lidija Petrić (Ekonomski fakultet Split -EFST)
39. Ivica Veža, zamjenik Ante Čagalj (Udruga brodograđevni klaster)
40. Stipe Čogelja, zamjenik Ivan Bogdan (Savjet mladih SDŽ).

4. Tijek rada radnih skupina i Županijskog partnerskog vijeća

4.1. Sastanci radne skupine

1.SASTANAK - 21. listopada 2010.g.:

- Upoznavanje radne skupine s temeljnim odrednicama nove regionalne politike i zakonskom regulativom koja propisuje metodologiju izrade ŽRS,

- Predstavljanje Analize stanja –RERA S.D.

- Zadatak radne

skupine -identifikacija razvojnih problema i potreba na temelju Analize stanja unutar svog područja djelovanja.

2.SASTANAK - 18. siječnja 2011.g.:

- Uvodno izlaganje metodologije izrade SWOT analize,

- Izrada SWOT analize u četiri tematske skupine,

- Predstavljanje zaključaka SWOT analize svakog od sektora,

- Komentari svih članova radne i sektorskih podskupina na sve dijelove SWOT-a

3. SASTANAK – 19. siječnja 2011. g.:

- Izrada prijedloga vizije, ciljeva i prioriteta,

- Svaka od četiri skupine iznosi svoj prijedlog te RERA-e kao koordinator objedinjuje rezultate svih skupina u jedinstveni prijedlog.

4. SASTANAK – 21. ožujka 2011. g.:

- Diskusija o razradi mjera čiji je prijedlog rezultat sastanaka sektorskih podskupina koje su intenzivno radile na razradi mjera unutar svog užeg područja djelovanja.

5. SASTANAK – 25. svibnja, 2011. g.

- Diskusija o financijskom okviru utemeljenom na razradi mjera, ali i o dijelovima analize stanja i SWOT analize.

4.2. Sastanci i komunikacija sa sektorskim podskupinama

Tijekom cijelog procesa izrade Županijske razvojne strategije RERA S.D. je komunicirala sa sektorskim podskupinama telefonski i putem elektroničke pošte. Komunikacija je pratila tijek izrade Strategije te su članovi sektorskih podskupina slali svoje komentare i prijedloge nakon sljedećih koraka u izradi:

- Analiza stanja
- Razvojni problemi i razvojne potrebe
- SWOT analiza
- Vizija, ciljevi i prioriteti
- Definiranje mjera
- Razrada mjera

Također, održani su individualni sastanci sa svakom od podskupina:

I. SKUPINA – Gospodarstvo i tržište rada:

- 1.sastanak u tijeku definiranja problema i potreba u poglavlju Gospodarstvo
- 2. sastanak s ciljem dovršetka analize stanja u poglavlju Gospodarstvo
- 3. sastanak tijekom razrade mjera za Gospodarstvo
- 4. sastanak tijekom razrade mjera za Tržište rada

II. SKUPINA - Prirodni resursi, infrastruktura, zaštita okoliša i obnovljivi izvori energije

- 1. sastanak u tijeku definiranja problema i potreba
- 2. sastanak tijekom razrade mjera
- 3. sastanak za konačno definiranje mjera

III. SKUPINA - Društvene djelatnosti, civilno društvo i kulturna baština

- 1. sastanak u tijeku definiranja problema i potreba
- 2. sastanak tijekom razrade mjera
- 3. posebni sastanak za mjere koje se tiču kulturne baštine

IV. SKUPINA - Upravljanje razvojem, upravljanje ljudskim resursima, međunarodna suradnja i

prostorno planiranje

- 1. sastanak u tijeku definiranja problema i potreba
- 2. sastanak tijekom razrade mjera

Prilikom izrade Financijskog okvira ŽRS-a u ožujku i svibnju održana su i dva sastanka s UO-om za proračun i financije SDŽ.

4.3. Sastanci i komunikacija s Županijskim partnerskim vijećem

Prvi sastanak Županijskog partnerskog vijeća Splitsko dalmatinske županije održan je 28. ožujka 2011. g. Na sastanku su predstavljeni do sada izrađeni dokumenti koji su članovima bili dostavljeni elektroničkom poštom dva tjedna prije sastanka: analiza stanja, SWOT analiza, vizija, ciljevi, prioriteti i mjere te su članovi bili pozvani iznijeti svoje komentare i sugestije.

Dan nakon sastanka, 29. ožujka 2011. g., svim članovima je poslan poziv da, ukoliko imaju dodatnih komentara na izrađene dokumente, iste dostave RERA-i u roku od 10 dana u svrhu što kvalitetnije izrade Strategije.

Sljedeći sastanak ŽPV-a održan je 6. srpnja, 2011. na kojem se raspravljao zadnji nacrt kompletne Županijske razvojne strategije 2011.-2013.

4.4. Individualni sastanci

Osim sastanaka s Radnom skupinom, ŽPV-om i sektorskim skupinama, RERA S.D. je inicirala i niz individualnih sastanaka s gradonačelnicima i načelnicima velikih gradova i općina, ali i čelnim ljudima ključnih institucija u županiji. RERA S.D. kao koordinator izrade ŽRS-a je na taj način htjela podignuti konzultativni proces na višu razinu kako bi se ŽRS donijela na što kvalitetniji način.

DODATAK VI: POLITIKA ŽUPANIJE PREMA POSEBNIM PODRUČJIMA

1. Potpomognuta područja prema starom modelu kategorizacije

A) Zakonom o područjima od posebne državne skrbi utvrđuju se područja o kojima Republika Hrvatska posebno skrbi i poticajne mjere za njihovu obnovu i razvoj.

U prvu skupinu područja posebne državne skrbi (PPDS), definiranu prema kriteriju okolnosti nastalih zbog stanja okupiranosti i posljedica agresije na RH svrstano je u cijelosti područje grada Vrlike, te općine Hrvace. Trećoj skupini PPDS-a temeljem ekonomskih, socijalnih i demografskih kriterija pripadaju općine Cista Provo, Proložac, Lećevica, Lokvičići, Otok, Runovići, Zagvozd i Prgomet.

B) Status brdsko-planinskog područja na području Splitsko-dalmatinske županije u smislu Zakona o brdsko-planinskim područjima ostvaruju gradovi: Imotski, Sinj, Trilj i Vrgorac te općine: Dicmo, Klis, Lovreč, Muć, Podbablje, Primorski Dolac, i Šestanovac.

C) Zakon o otocima temelji se na načelima "Nacionalnog programa razvitka otoka" i njime se uređuje upravljanje otočnim razvojem na državnoj i županijskoj razini te na razini gradova, odnosno općina. Otoci se glede demografskog stanja i gospodarske razvijenosti razvrstavaju u dvije skupine.

- U prvoj skupini su sljedeći nerazvijeni i nedovoljno razvijeni nastanjeni ili povremeno nastanjeni otoci u Splitsko-dalmatinskoj županiji: Veli i Mali Drvenik, Šćedro, Vis i Biševo.
- U drugoj su skupini su sljedeći nastanjeni otoci u Splitsko-dalmatinskoj županiji: Brač, Hvar, Šolta i Čiovo.

"Programi održivog razvitka" otoka su temeljni razvojni dokumenti otoka i otočnih skupina, koji se donose na razdoblje od pet godina. Programima se određuju razvojna opredjeljenja i ciljevi, te poslovi i zadaci koje provoditelji programa ostvaruju u svrhu ostvarenja tih opredjeljenja i ciljeva.

Temeljem Zakona o otocima, te temeljem Pravilnika o sastavu i zadaćama povjerenstva za otoke, Splitsko dalmatinska županija je 2006.g. osnovala Povjerenstvo za otoke. Povjerenstvo sudjeluje u izradi i provedbi "Državnih programa razvitka otoka", te prati provedbu "Programa održivog razvitka otoka". Povjerenstvo daje mišljenje o kreditnim zahtjevima otočnih ulagača uz povlaštene uvjete podnesenih Hrvatskoj banci za obnovu i razvitak.

Radi usklađivanja provedbe Nacionalnoga programa, pri Ministarstvu mora, turizma, prometa i razvitka osniva se 2004.g. Otočno vijeće koje daje mišljenje i prijedloge u postupku donošenja "Državnih programa razvitka otoka", razmatra i daje mišljenje na prijedlog Otočnog godišnjeg programa i o tome izvješćuje Vladu Republike Hrvatske najmanje jedanput godišnje. Predstavnici Splitsko-dalmatinske županije u Otočnom vijeću su tri člana sa otoka Brača, Hvara i Visa.

2. Novi model definiranja potpomognutih područja

Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva izradilo je novi model definiranja potpomognutih područja na razini Hrvatske koji se bazira na indeksu razvijenosti. **Prema Zakonu o regionalnom razvoju, status potpomognutih područja dodijelit će se onim županijama koje su svrstane u 1. skupinu, odnosno jedinicama lokalne samouprave koje spadaju u 1. i 2. skupinu.**

Sukladno Odluci o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti (NN 89/10) kriterije za stjecanje statusa potpomognutih područja ispunjava veći broj lokalnih jedinica s područja Županije:

- kriterije za I. skupinu jedinica lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti manja od 50% prosjeka RH ispunjava samo jedna općina: Cista Provo.

- kriterije za II. skupinu jedinica lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 50% i 75% prosjeka RH ispunjavaju: Zagvozd, Proložac, Runovići, Lokvičići, Lečevica, Podbablje, Šestanovac, Trilj, Zmijavci, Lovreć, Otok, Imotski, Prgomet, Vrlika i Vrgorac.

Ostale jedinice koje nisu ispunile kriterije za status potpomognutog područja su razvrstane u III., IV. i V. skupinu, ovisno o vrijednosti indeksa razvijenosti.

- u III. skupinu jedinica lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 75% i 100% prosjeka Republike Hrvatske, spadaju sljedeće JLS: Hrvace, Marina, Komiža, Muć, Primorski Dolac, Sinj, Selca, Sućuraj, Seget, Dugi Rat, Gradac, Klis, Dicmo, Omiš, Pučišća, Kaštela, Podgora, Podstrana, Vis, Jelsa, Postira, Baška Voda i Nerežišća.

- u IV. skupinu jedinica lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 100% i 125% prosjeka Republike Hrvatske, među kojima su sljedeće JLS SD županije: Stari Grad, Trogir, Tučepi, Milna, Brela, Šolta, Okrug, Makarska, Solin, Split, Supetar i Hvar.

- V. skupinu jedinica lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti veća od 125% prosjeka Republike Hrvatske, u koju upadaju sljedeće JLS SD županije: Zadvarje, Bol, Sutivan i Dugopolje.

Prema članku 29. Zakona o regionalnom razvoju jedinica lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave koja sukladno članku 23. stavku 2. Zakona ne ispunjava uvjete za zadržavanje statusa potpomognutog područja zadržava taj status najdalje do isteka godine od dana donošenja odluke o razvrstavanju iz čl. 22. ovog Zakona (dakle do 15. srpnja 2011.g.). Sukladno gore navedenom članku, jedinice lokalne samouprave koje gube status potpomognutog područja u SDŽ su: općine Hrvace, Dicmo, Klis, Muć, Primorski Dolac te grad Sinj.

Na NUTS2 razini Jadranska Hrvatska, Splitsko dalmatinska županija zajedno sa Zadarskom županijom spada u II. skupinu (indeks razvijenosti između 75% i 100% RH prosjeka), dok Primorsko goranska i Istarska županija spadaju u IV. skupinu najrazvijenijih županija (indeks razvijenosti iznad 125% prosjeka RH), Dubrovačko neretvanska u III. skupinu (indeks između 100 i 125% prosjeka RH), a Šibensko kninska i Ličko senjska županija pripadaju u potpomognuta područja budući da upadaju u I. skupinu prema indeksu razvijenosti (manje od 75% prosjeka RH).

Međutim, budući da novi zakon o potpomognutim područjima još uvijek nije usvojen, ostaje nejasno s kojim će se točno mjerama poticati razvitak „novih“ potpomognutih područja. Dok novi zakon ne bude donesen, i dalje na snazi ostaju postojeća zakonska rješenja.

Prema Strategiji regionalnog razvoja RH, planiraju se i promjene u sustavu financiranja proračuna lokalnih jedinica na potpomognutim područjima, pri čemu se navodi primjena novog modela fiskalnog poravnanja. Novi model primjenjivat će se na sve jedinice lokalne i regionalne (područne) samouprave, bez obzira pripadaju li potpomognutim područjima ili ne. Temeljni kriterij za dodjelu pomoći bi trebalo biti odstupanje lokalnog odnosno županijskog proračuna od ciljane razine izvornih prihoda po stanovniku. Sve jedinice ispod ciljane razine imale bi pravo na okvirni iznos pomoći iz državnog proračuna, i to u iznosu koji će im omogućiti dostizanje ciljane razine izvornih proračunskih prihoda po stanovniku, neovisno o tome radi

li se o potpomognutim područjima ili ne⁴⁹. Međutim, dok se predloženi model na usvoji i dalje vrijedi postojeći sustav dotacija i ostalih povoljnosti za lokalne jedinice na sadašnjim potpomognutim područjima.

3. Politika SD županije prema posebnim područjima

Splitsko dalmatinska županija do sad je razvila i provodila nekoliko programa kojima se direktno ili indirektno potiče razvoj područja od posebnog značaja za županiju. To su:

- **Brzo povezivanje otoka s kopnom** unutar Programa razvoja gospodarstva. Temeljni cilj pomorskog povezivanja otoka i kopna je u zaustavljanju demografske erozije otoka, omogućavanju otočkom pučanstvu školovanje i rad u gravitirajućem centru uz stanovanje na otoku, povećanju gospodarske osnove i vrijednosti nekretnina na otoku, uz minimalna ulaganja u poboljšanje prometne infrastrukture. Uspostavom brzih katamaranskih pruga i izvan sezone otpočeo je proces uspostave brzog i kvalitetnog povezivanja otoka s kopnom.
- **Sufinanciranje Programa razvitka seoskog prostora** unutar Programa razvoja ribarstva i ruralnog područja. SD županija sufinancira do 20% utrošenih bespovratnih sredstava Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja od 2006.g., s tim da Ministarstvo pa tako ni Županija nisu osigurali sredstva za 2011.g.
- **Razvoj Etno-eko sela** unutar Programa razvoja turizma i pomorstva na području SDŽ. Županija je ovim programom potaknula obnovu raseljenih i zapuštenih sela i na taj način pokušala zaustaviti nekontroliranu rasprodaju nekretnina na otocima i u dalmatinskoj Zagori strancima.

Osim ovih programa, treba spomenuti i projekte prekogranične suradnje koji su se provodili ili počeli provoditi u SD županiji, a kojima je jedan od ciljeva poticanje razvoja ruralnog i/ili otočnog područja.

U srpnju 2008.g. SD županija je završila provedbu projekta **AMAMO** u okviru Programa Novog jadranskog susjedstva INTERREG/CARDS-PHARE, Ekonomska integracija prekograničnih proizvodnih sustava. Projekt AMAMO u kojem je sudjelovalo devet (9) talijanskih i pet (5) hrvatskih partnera imao je kao cilj valorizaciju, na europskom tržištu, endogenih resursa teritorija partnera u ruralnim primorskim i brdskim područjima.

RERA S.D. početkom 2011.g. započela je provedbu projekta **ADRISTORICAL LANDS** u okviru IPA prekogranične suradnje s Italijom. Svrha projekta je stvaranje zajedničke strategije valorizacije lokalne povijesne kulturne baštine, razvoj kulturnog turizma, poticanje razvoja ruralnih područja temeljem valorizacije prirodne i kulturne baštine kroz model etno-eko sela. RERA S.D. također je nositelj projekta MedPaths (Slika raskoši mediteranskog zaleđa) u okviru IPA prekogranične suradnje s Italijom čija je svrha zaštita i revitalizacija kulturne i prirodne baštine u prostorima zaleđa na Jadranskoj obali.

⁴⁹Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske, 2011. – 2013., Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva, svibanj 2010., verzija 1.0., str. 78.

DODATAK VII: FINANCIJSKI OKVIR ŽRS NA RAZINI MJERA

Mjera	Vrijednost	Županijski proračun	Državni proračun	Fondovi EU	JLS	Javna poduzeća i ustanove	Ostalo
1.1.1. Poticanje inovacija i korištenja znanja u gospodarstvu	8.700.000,00	5%	5%	60%	0%	0%	30%
1.1.2. Razvoj tehnološke infrastrukture	91.087.504,00	18%	13%	0%	0%	0%	69%
1.1.3. Stvaranje povoljnog financijskog okruženja za razvoj poduzetništva	110.000.000,00	15%	40%	10%	5%	30%	0%
1.1.4. Razvoj klastera	1.800.000,00	33%	11%	56%	0%	0%	0%
1.1. Stvaranje konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju	211.587.504,00	16%	27%	8%	2%	16%	31%
1.2.1. Jačanje potpornih institucija za razvoj poduzetništva	7.300.000,00	15%	0%	65%	20%	0%	0%
1.2.2. Razvoj poduzetničkih zona	120.000.000,00	10%	30%	10%	5%	35%	10%
1.2.3. Poticaji za privlačenje ulaganja	4.500.000,00	75%	0%	0%	25%	0%	0%
1.2.4. Jačanje kapaciteta za privlačenje ulaganja	8.500.000,00	40%	25%	35%	0%	0%	0%
1.2. Jačanje poduzetničke infrastrukture i privlačenje ulaganja	140.300.000,00	14%	27%	14%	6%	30%	9%
1.3.1. Unaprjeđenje turističkih programa i proizvoda	17.900.000,00	30%	10%	50%	0%	10%	0%
1.3.2. Poboljšanje turističke	19.300.000,00	30%	15%	45%	0%	10%	0%

infrastrukture							
1.3.3. Unaprjeđenje nautičkog turizma	45.000.000,00	5%	20%	10%	0%	25%	40%
1.3. Razvoj turizma	82.200.000,00	16%	17%	27%	0%	18%	22%
1.4.1. Konkurentan i održiv poljoprivredno prehrambeni i ribarski sektor	155.000.000,00	15%	30%	45%	5%	0%	5%
1.4.2. Vrednovanje i unaprjeđenje proizvodnje poljoprivrednih proizvoda s posebnim naglaskom na autohtonim sortama, pasminama i eko-proizvodnji	13.000.000,00	30%	10%	45%	10%	0%	5%
1.4.3. Potpora udruživanju u poljoprivredi, lovstvu, ribarstvu, marikulturi i jačanje kapaciteta postojećih zadruga i udruga	3.800.000,00	15%	75%	10%	0%	0%	0%
1.4. Razvoj poljoprivrede, lovstva, ribarstva i marikulture	171.800.000,00	16%	30%	44%	5%	0%	5%
1.5.1. Jačanje lokalne zajednice	1.760.000,00	11%	0%	60%	0%	0%	29%
1.5.2. Održivi razvoj ruralnog područja kroz poboljšanje uvjeta života i rada	113.000.000,00	5%	15%	50%	30%	0%	0%
1.5. Razvoj ruralnog područja	114.760.000,00	5%	15%	50%	30%	0%	0%
2.1.1. Razvoj cestovnog sustava	1.190.000.000,00	0%	42%	7%	18%	33%	0%
2.1.2. Razvoj lučke infrastrukture i poboljšanje kvalitete morskog prijevoza	129.850.000,00	10%	10%	25%	25%	30%	0%
2.1.3. Razvoj zračnog prometa	90.000.000,00	0%	10%	0%	0%	90%	0%
2.1.4. Poboljšanje kvalitete željezničkog	10.820.000,00	0%	0%	0%	0%	100%	0%

prijevoza							
2.1.5. Razvoj multimodalnog transporta	10.400.000,00	25%	30%	15%	0%	30%	0%
2.1. Podizanje kvalitete prometne infrastrukture	1.431.070.000,00	1%	37%	8%	17%	37%	0%
2.2.1. Podizanje kvalitete vodoopskrbnog sustava	220.000.000,00	10%	15%	50%	5%	20%	0%
2.2.2. Podizanje kvalitete sustava odvodnje	300.000.000,00	10%	10%	40%	10%	30%	0%
2.2.3. Izgradnja i unaprjeđenje sustava gospodarenja otpadom	80.000.000,00	15%	0%	65%	0%	20%	0%
2.2. Podizanje kvalitete komunalne infrastrukture	600.000.000,00	11%	10%	47%	7%	25%	0%
2.3.1. Pобољшanje kvalitete opskrbe električnom energijom	333.000.000,00	0%	0%	0%	0%	100%	0%
2.3.2. Potpora proizvodnji energije iz obnovljivih izvora	138.750.000,00	4%	4%	15%	1%	18%	58%
2.3.3. Razvoj plinifikacijskog sustava	185.000.000,00	0,22%	0%	0%	0%	0%	99,78%
2.3.4. Poticanje energetske učinkovitosti u javnom i privatnom sektoru	166.500.000,00	11%	22%	24%	13%	12%	18%
2.3.5. Jačanje kapaciteta za korištenje obnovljivih izvora energije i poticanje energetske učinkovitosti	11.100.000,00	20%	13%	67%	0%	0%	0%
2.3. Pобољшanje energetskog sustava, korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje	834.350.000,00	3%	5%	8%	3%	45%	36%

energetske učinkovitosti							
2.4.1. Vrednovanje, zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti	13.730.000,00	35%	0%	55%	0%	5%	5%
2.4.2. Razvoj sustava praćenja stanja prirode i okoliša	3.000.000,00	50%	0%	50%	0%	0%	0%
2.4.3. Razvoj sustava zaštite i spašavanja	50.000.000,00	4%	4%	85%	3,6%	3,2%	0,2%
2.4. Zaštita prirode i okoliša	66.730.000,00	13%	3%	77%	3%	3%	1%
3.1.1. Usklađivanje obrazovnih programa s potrebama gospodarstva	6.000.000,00	5%	0%	85%	0%	10%	0%
3.1.2. Razvoj programa cjeloživotnog učenja	6.000.000,00	5%	0%	85%	0%	10%	0%
3.1.3. Razvoj tržišta rada	9.000.000,00	30%	50%	0%	20%	0%	0%
3.1. Razvoj ljudskih resursa i povećanje zapošljivosti	21.000.000,00	16%	22%	49%	9%	6%	0%
3.2.1. Poboljšanje uvjeta i kvalitete rada u institucijama socijalne skrbi	3.600.000,00	17%	28%	55%	0%	0%	0%
3.2.2. Briga za ranjive društvene skupine	32.511.048,00	39,0%	39,0%	20,5%	0%	0%	1,5%
3.2.3. Poboljšanje uvjeta za razvoj športske kulture	16.581.000,00	65%	0%	35%	0%	0%	0%
3.2.4. Provedba županijskog programa djelovanja za mlade	4.000.000,00	15%	30%	50%	5%	0%	0%
3.2.5. Poboljšanje skrbi za osobe treće životne dobi	11.298.000,00	30%	35%	35%	0%	0%	0%
3.2. Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije	67.990.048,00	41%	28%	30%	0%	0%	1%

3.3.1. Poboljšanje uvjeta za učenje i kvalitete rada u obrazovnim institucijama	112.451.000,00	19%	38%	14%	29%	0%	0%
3.3.2. Poboljšanje uvjeta i kvalitete rada u predškolskim institucijama	32.118.000,00	3%	0%	0%	97%	0%	0%
3.3. Razvoj sustava odgoja i obrazovanja	144.569.000,00	15%	30%	11%	44%	0%	0%
3.4.1. Poboljšanje uvjeta i kvalitete rada u zdravstvenim ustanovama	118.000.000,00	16%	49%	20%	15%	0%	0%
3.4.2. Unaprjeđenje zdravlja stanovništva	8.000.000,00	75%	0%	25%	0%	0%	0%
3.4. Poboljšanje kvalitete zdravstvenog sustava	126.000.000,00	19%	46%	21%	14%	0%	0%
3.5.1. Vrednovanje i poticanje kulturnog stvaralaštva	22.843.000,00	22%	60%	18%	0%	0%	0%
3.5.2. Poboljšanje uvjeta za rad kulturnih institucija i organizacija	9.287.500,00	38%	40%	22%	0%	0%	0%
3.5.3. Očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine	75.300.000,00	8%	52%	40%	0%	0%	0%
3.5. Razvoj kulturnih sadržaja te očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine	107.430.500,00	13%	53%	34%	0%	0%	0%
4.1.1. Razvoj sustava strateškog planiranja	1.000.000,00	100%	0%	0%	0%	0%	0%
4.1.2. Uspostava sustava praćenja kvalitete rada upravnih tijela i proračunskih korisnika	1.000.000,00	100%	0%	0%	0%	0%	0%
4.1.3. Razvoj elektroničkog informacijsko-	2.000.000,00	50%	0%	50%	0%	0%	0%

dokumentacijskog sustava lokalne i regionalne samouprave							
4.1.4. Jačanje ljudskih potencijala u javnom sektoru	1.250.000,00	30%	0%	70%	0%	0%	0%
4.1.5. Pružanje financijske i stručne potpore za pripremu i provedbu razvojnih projekata od posebnog interesa za županiju	13.000.000,00	80%	20%	0%	0%	0%	0%
4.1.6. Poboljšanje upravljanja pomorskim dobrom	3.500.000,00	100%	0%	0%	0%	0%	0%
4.1. Poboljšanje kvalitete upravljanja lokalne i regionalne samouprave	21.750.000,00	79%	12%	9%	0%	0%	0%
4.2.1. Izrada i provedba programa suradnje civilnog društva i SDŽ-	70.000,00	100%	0%	0%	0%	0%	0%
4.2.2. Učinkovito financiranje rada civilnog društva	70.000,00	100%	0%	0%	0%	0%	0%
4.2.3. Promicanje sustavnog dijaloga i suradnje između javnog, civilnog i gospodarskog sektora							
4.2. Razvoj partnerstva među dionicima razvoja	140.000,00	100%	0%	0%	0%	0%	0%
4.3.1. Unaprjeđenje prekogranične i međunarodne suradnje s drugim regijama	2.200.000,00	80%	0%	20%	0%	0%	0%
4.3.2. Aktivno sudjelovanje u radu međunarodnih organizacija i tijela	600.000,00	100%	0%	0%	0%	0%	0%
4. 3. Jačanje	2.800.000,00	84%	0%	16%	0%	0%	0%

međunarodne suradnje							
5.1.1. Promicanje kulturnih i drugih sadržaja koji naglašavaju specifičnosti i vrijednosti s prostora županije	1.500.000,00	10%	10%	70%	0%	0%	10%
5.1.2. Provedba strategije brendiranja županije	2.000.000,00	25%	0%	25%	10%	25%	15%
5.1. Jačanje regionalnog identiteta	3.500.000,00	19%	4%	44%	6%	14%	13%
5.2.1. Razvoj investicijskog okruženja	1.000.000,00	60%	0%	40%	0%	0%	0%
5.2.2. Promocija Dalmacije kao turističke regije	18.000.000,00	15%	0%	0%	0%	85%	0%
5.2.3. Promocija održivog korištenja i očuvanja kulturne baštine	750.000,00	50%	0%	50%	0%	0%	0%
5.2.4. Promocija potrebe za očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti	750.000,00	50%	10%	30%	0%	0%	10%
5.2. Promocija gospodarskih potencijala	20.500.000,00	20%	0%	5%	75%	0%	0%
Ukupno:	4.168.477.052,00	8%	24%	20%	10%	28%	10%

DODATAK VIII: REZULTATI PROVOĐENJA REGIONALNOG OPERATIVNOG PROGRAMA

Županijska skupština Splitsko-dalmatinske županije (SDŽ) na svojoj 7. sjednici održanoj dana 5. lipnja 2006. godine donijela je Odluku o donošenju Regionalnog operativnog programa Splitsko-dalmatinske županije (Službeni glasnik Splitsko-dalmatinske županije br. 7./06.). Donošenjem Regionalnog operativnog programa (ROP) Splitsko-dalmatinska županija dobila je važan razvojni dokument koji je, istodobno, preduvjet za korištenje sredstava iz pretpristupnih, a nakon što Hrvatska postane punopravni član Europske unije, i iz strukturnih fondova EU. Regionalni operativni program je integralni društveni i gospodarski okvir za razvoj Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2006.-2013. godina, te predstavlja osnovu za uspostavu dinamičnog, uravnoteženog i konkurentnog, na znanju utemeljenog gospodarstva.

Sukladno poglavlju VI. ROP-a: SUDIONICI ROP-a, METODOLOGIJA I PROVEDBA propisano je utemeljenje provedbenih tijela: *Zbog učinkovite provedbe ROP-a Županija će formirati Regionalni partnerski odbor (RPO) u koji će imenovati predstavnike svih zainteresiranih strana. Osim RPO-a Županija će imenovati i Jedinicu za upravljanje programom koja će biti sastavljena od stručnjaka iz struktura Županije.*

Županijsko poglavarstvo Splitsko-dalmatinske županije na 40. sjednici, održanoj 16. svibnja 2007. godine, donijelo je Rješenje o imenovanju Jedinice za upravljanje ROP-om, a za predsjednika je imenovan župan g. Ante Sanader. Glavne zadaće JUP-a su:

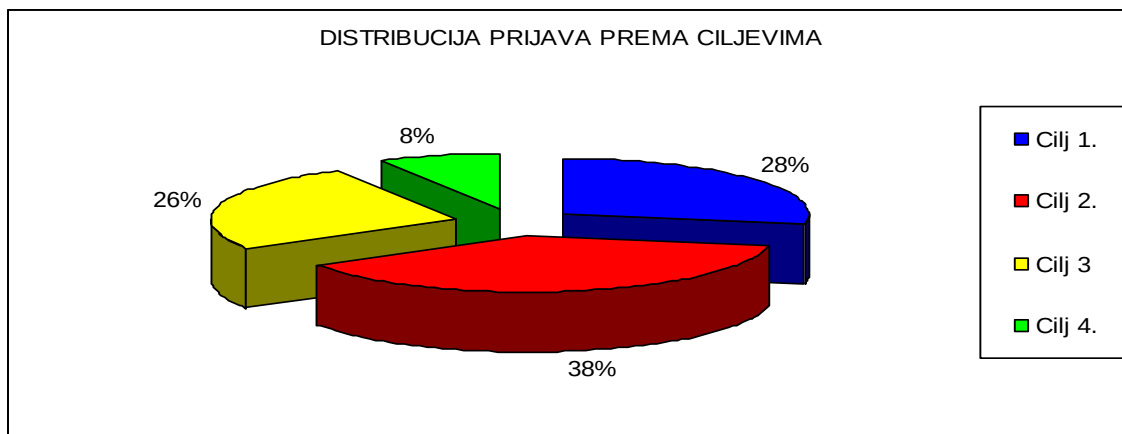
- opća koordinacija provedbe programa i pojedinih projekata;
- nadziranje provedbe programa;
- revizija i ažuriranje ROP-a;
- koordinacija i njega partnerstva za regionalni razvoj te
- privlačenje dodatnih financijskih sredstava za provedbu ROP-a.

Županijska skupština na 19. sjednici, održanoj dana 03. travnja 2007. godine, donijela je Rješenje o imenovanju članova Regionalnog partnerskog odbora iz redova Županijske skupštine, dužnosnici i stručnjaci zaposleni u Županiji, predstavnici JLS te članovi izabrani po javnom pozivu (ukupno 42 člana). Regionalni partnerski odbor ima savjetodavnu ulogu. Njegove se preporuke trebaju uvažavati tijekom svih aktivnosti vezanih za provedbu ROP-a. Revizija ili ažuriranje ROP-a treba biti ostvareno kroz savjetovanje s RPO.

U sklopu provedbenih mjera ROP-a Poglavarstvo Splitsko-dalmatinske županije i RERA S.D., dana 26. lipnja 2007. godine u dnevniku Slobodna Dalmacija, objavili su prvi Javni poziv za iskazivanje interesa za prijavljivanje razvojnih projekata za mrežu projekta ROP-a. Kao rok za dostavu prijedloga određen je 15. listopada 2007. godine. Uz sam tekst Javnog poziva priložen je i Obrazac za prijavu. Korišten je standardni obrazac za prijavu, koji se usklađen sa ostalim županijama odnosno nadležnim Ministarstvom.

Javni poziv je izazvao golemi interes potencijalnih investitora, a u propisanom roku RERA S.D. zaprimila je 170 projekata i projektnih ideja. Prijavljeni prijedlozi projekata razvrstani su po ciljevima ROP-a, kao na slici.

Slika 25: Distribucija prijava prema ciljevima ROP-a

Na temelju obrađenih prijava može se uočiti da među predloženim projektima ili projektnim idejama dominiraju oni koji su razvrstani prema Cilju 2. (Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura). Na drugom mjestu su projekti i projektne ideje Cilja 1. (Konkurentno, diversificirano, tehnološki napredno). Na trećem mjestu su projekti i projektne ideje Cilja 3. (Razvoj ljudskih resursa). Na posljednjem mjestu su projekti i projektne ideje Cilja 4. (Kvalitetna institucionalna infrastruktura).

Prvi cilj, "Konkurentno, diversificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu društvenog standarda lokalnog stanovništva" prijavljena su 49 projektna prijedloga. Od toga je evaluirano, nakon prve eliminacije, ukupno 17 prijedloga.

Drugi cilj, "Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša", prijavljeno je 65 projektna prijedloga, od kojih je evaluirano 27.

Treći cilj, "Razvoj ljudskih resursa, podizanje razine zaposlenosti i socijalne kohezije uz opći rast društvenog standarda", privukao je 41 projektnih prijedloga, od kojih je evaluirano 18.

Četvrti cilj, "Kvalitetna institucionalna infrastruktura, aktivno civilno društvo i jačanje partnerstva svih sudionika razvojnog procesa u regiji", prijavljeno je 14 projektnih ideja, od kojih je evaluirano 10.

Analiza pristiglih prijava ukazala je na sljedeće:

1. Prijave u većini slučajeva nisu bile kompletne (nisu jasno identificirane razvojne strategije i programi u koje se projekt uklapa; izvori financiranja nisu definirani; nedostaju partnerske institucije i sl.)
2. Subjektima koji su se odazvali Javnom pozivu, u većini slučajeva, nije bila sasvim jasna svrha poziva; stoga su prijavljeni projekti koji ne mogu, iz raznih razloga, aplicirati na europske i/ili

druge fondove. S druge strane, prijavljeni su projekti koji su daleko od faze realizacije, pa se traže sredstva za razradu dokumentacije, planova i sl. Nadalje, prijavljeni su projekti koji su već u fazi realizacije koji ne mogu biti predmetom financiranja. Iz navedenih razloga, većina pristiglih prijava morala je biti odbačena kao nepotpuna ili neodgovarajuća.

3. Javni poziv je nedvojbeno ukazao na relativno nisku razinu educiranosti gospodarskih subjekata, ali i lokalnih samouprava o ciljevima i načinima financiranja od strane EU. *Ovo se može smatrati i jednom od osnovnih prepreka za uspjeh daljnjih javnih poziva.*
4. Indikativno je da su najbolje pripremljene prijave stigle su iz neprofitnog sektora.

Evaluacija projekata bazirala se na nekoliko osnovnih kriterija:

1. Uklapanje projekta u ciljeve i prioritete ROP-a, kao i ostalih relevantnih razvojnih strategija i programa na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini;
2. Transparentnosti projekta u smislu financiranja, menadžmenta i rezultata, te
3. Održivosti projekta nakon prestanka sufinanciranja.

Projekti koji nisu zadovoljili ove kriterije eliminirani su iz postupka evaluacije. Kriteriji evaluacije sadržani su u samom dokumentu ROP-a.

Na temelju provedenog javnog poziva i evaluacije pristiglih projekata Županijsko poglavarstvo Splitsko-dalmatinske županije na 68 sjedini održanoj 5. prosinca 2008. godine donijelo je odluku o sufinanciranju izrade projektne dokumentacije za šest projekata u ukupnom iznosu od 500.000,00 kuna. Sredstva su raspoređena za sljedeće projekte:

1. Programski sustav za određivanje elektromagnetskih polja u ljudskom okolišu. Korisnik sredstava: FESB Split. Visina sredstava: 80.000,00 kuna.
2. AdriaGis – More u Mreži. Korisnik sredstava: FESB Split. Visina sredstava: 55.000,00 kuna.
3. Plan upravljanja i održivog razvoja povijesne jezgre Grda Trogira. Korisnik sredstava: Grad Trogir. Visina sredstava: 100.000,00 kuna.
4. Osnivanje Međunarodne hidrografske akademije. Korisnik sredstava: Hrvatski hidrografski institut. Visina sredstava: 120.000,00 kuna.
5. Zavičajna baština – komparativna prednost održivog razvoja Zabiokovlja. Korisnik sredstava: Udruga za očuvanje zavičajne baštine Slivno. Visina sredstava: 70.000,00 kuna.
6. Optimizacijski model uređaja za konverziju energije valova. Korisnik sredstava: FESB Split. Iznos sredstava: 75.000,00 kuna.

Od ukupno raspoređenih sredstava jedino Grad Trogir nije iskoristio alocirana sredstva, a svi ostali korisnici su iskoristili raspoređena sredstva i prijavili svoje projekte na natječaje za EU pretpristupne fondove, koji su raspisani tijekom četvrtog tromjesečja 2009. godine (u dosadašnjem tijeku projekt br. 6. je rangiran među 10 projekata prihvatljivih za realizaciju u okviru FP7 projekta, a temeljem završne evaluacije i raspoloživih sredstava financirano je samo prvih 5 projekata unutar kojih nije naš projekt).

Aktualni programi sastoje se od subvencioniranja kamata na poduzetničke kredite (Program lokalni projekti razvitka – Poduzetnik), jamstva (Regionalni jamstveni instrumenti), poticanja izgradnje

poduzetničke infrastrukture (Program poticanja poduzetničkih zona u SDŽ), kreditiranja poljoprivrednih obiteljskih gospodarstava i agroturizma (Fond za razvitak poljoprivrede i agroturizma) i druge programe.

Svi programi realiziraju se u suradnji s nadležnim ministarstvima, Fondom za regionalni razvoj RH, jedinicama lokalne samouprave, poslovnim bankama, javnim i komunalnim poduzećima, obrtnicima, malim i srednjim poduzetnicima te obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima.

DODATAK IX: USKLAĐENOST STRATEŠKIH CILJEVA SD ŽUPANIJE S CILJEVIMA EU I NACIONALNIM STRATEŠKIM CILJEVIMA

1) Strateški ciljevi EU-a za programsko razdoblje 2007.-2013.

Županijska razvojna strategija je razvojni dokument koji se priprema dijelom i kao podloga za korištenje fondova Europske unije. Pri pripremi ŽRS posebna pozornost je posvećena usklađenosti s ciljevima EU iznesenima u ratificiranom Lisabonskom ugovoru. Strateški ciljevi razvoja Splitsko dalmatinske županije u skladu su s ciljevima Europske unije, a treba naglasiti i da su ujedno usklađeni s prioritetima i ciljevima definiranim novom gospodarskom strategijom EU, pod nazivom „EUROPA 2020 – strategija za pametan, održiv i uključiv rast“. Iako zamišljena kao nastavak Lisabonske strategije, Europa 2020 uvela je i neke nove elemente. Povećan je broj glavnih ciljeva strategije s dva na pet. Prvi od glavnih ciljeva govori da bi 75% stanovništva u dobi od 20-64 godine trebalo biti zaposleno. Slijedi izdvajanje 3% BNP-a EU-a za znanost i istraživanje. Nakon toga navodi se ispunjavanje tzv. 20/20/20 klimatskih i energetske ciljeva koji se odnose na smanjenje stakleničkih plinova u atmosferi za 20% u odnosu na 1990.g., korištenje 20% energije iz obnovljivih izvora te na povećanje energetske efikasnosti za 20%. U sklopu četvrtog glavnog cilja govori se o smanjenju broja učenika koji prekidaju školovanje na 10%, te o barem 40% mladih sa sveučilišnom diplomom. Konačno, peti glavni cilj ističe smanjenje broja osoba u riziku od siromaštva za 20 milijuna. Kvantitativan porast glavnih ciljeva s dva na pet ukazuje na povećanu orijentiranost strategije na obrazovanje, klimatsku promjenu i smanjenje siromaštva. Europa 2020 naglašava kako se ovih pet targeta dalje trebaju razbiti na različite mjerljive nacionalne ciljeve. Prema Komisiji, na ovaj bi način svaka država članica mogla sama krojiti Europu 2020 prema svojoj specifičnoj situaciji, čime bi se konačno prekinuo unificirani pristup svim državama budući da bi se uveli različiti prioriteti za strukturno vrlo različite države članice.

2) Strateški ciljevi na razini Republike Hrvatske

- Strateški okvir za razvoj predstavlja krovni strateški razvojni dokument koji definira okvir za razvoj sektorskih strategija i javnih politika Republike Hrvatske. Dokument definira glavni strateški cilj za razdoblje 2012. - 2013., kao rast i zapošljavanje u konkurentnom tržišnom gospodarstvu koje djeluje u Europskoj socijalnoj državi XXI. stoljeća.
- Strateški ciljevi Nacionalnog strateškog referentnog okvira 2012. – 2013.:
 1. Brži gospodarski rast zasnovan na integraciji tržišta i institucionalnim reformama
 2. Veća zaposlenost – brže otvaranje radnih mjesta
 3. Promicanje održivog razvoja
- Strateški ciljevi Strategije regionalnog razvoja RH 2011. – 2013.:

1. Razvoj županija i statističkih regija
 2. Razvoj potpomognutih područja
 3. Razvoj pograničnih područja
- Unutar Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do 31. prosinca 2013. godine utvrđeni su razvojni prioriteti na razini NUTS 2 regija. Za Jadransku Hrvatsku utvrđeni su sljedeći razvojni prioriteti:
 1. Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije;
 2. Razvoj regionalne infrastrukture;
 3. Jačanje konkurentnosti poslovnog sektora;
 4. Zaštita okoliša.
 - Strateški ciljevi razvoja SD županije su u skladu s ciljevima i prioritetima Strategije regionalnog razvoja RH te s ciljevima i prioritetima na razini NUTS 2 regije Jadranska Hrvatska i s Operativnim programima Nacionalnog strateškog referentnog okvira 2012. – 2013. kako je prikazano u tablici.

Tablica 33: Odnos ciljeva i prioriteta ŽRS SDŽ, SRRRH i NSRO

Ciljevi i prioriteti ŽRS SDŽ		Prioriteti SRRH 2011.-2013. za Jadransku Hrvatsku	Ciljevi i prioriteti NSRO 2012.-2013. (Operativni programi) i IPARD programa 2007.-2013.
Cilj 1: Konkurentno gospodarstvo		Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture; Prioritet 3: Jačanje konkurentnosti poslovnog sektora	
Prioritet 1.1.	Stvaranje konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju	Prioritet 3: Jačanje konkurentnosti poslovnog sektora	Operativni program Regionalna konkurentnost, prioritetna os 1: Poboljšanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva, prioritetna os 2: jačanje razvojnog potencijala hrvatskih regija
Prioritet 1.2.	Jačanje poduzetničke infrastrukture i privlačenje ulaganja	Prioritet 3: Jačanje konkurentnosti poslovnog sektora	Operativni program Regionalna konkurentnost, prioritetna os 1: Poboljšanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva, prioritetna os 2: jačanje razvojnog potencijala hrvatskih regija
Prioritet 1.3.	Razvoj turizma	Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture; Prioritet 3: Jačanje konkurentnosti poslovnog sektora	Operativni program Regionalna konkurentnost, prioritetna os 1: Prioritetna os 2: jačanje razvojnog potencijala hrvatskih regija
Prioritet 1.4.	Razvoj poljoprivrede, lovstva, ribarstva i marikulture	Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture;	IPARD program, prioritet 1: Poboljšanje tržišne učinkovitosti i provedbe standarda Zajednice
Prioritet 1.5.	Razvoj ruralnog područja	Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture;	IPARD program, prioritet 3: Razvoj ruralne ekonomije
Cilj 2: Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša		Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 2: Razvoj	

		regionalne infrastrukture; Prioritet 4: Zaštita okoliša	
Prioritet 2.1.	Podizanje kvalitete prometne infrastrukture	Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture	Operativni program Promet, prioritetna os 2: Razvoj i modernizacija regionalne prometne infrastrukture
Prioritet 2.2.	Podizanje kvalitete komunalne infrastrukture	Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture; Prioritet 4: Zaštita okoliša	Operativni program Okoliš i energetika, prioritetna os 1: Intervencije u gospodarenju otpadom, kakvoći zraka, zaštiti prirode i sektoru energetike; Prioritetna os 2: Intervencije u sektoru gospodarenja vodama
Prioritet 2.3.	Poboljšanje energetskog sustava, korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje energetske učinkovitosti	Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture; Prioritet 4: Zaštita okoliša	Operativni program Okoliš i energetika, prioritetna os 1: Intervencije u gospodarenju otpadom, kakvoći zraka, zaštiti prirode i sektoru energetike
Prioritet 2.4.	Zaštita prirode i okoliša	Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 4: Zaštita okoliša	Operativni program Okoliš i energetika, prioritetna os 1: Intervencije u gospodarenju otpadom, kakvoći zraka, zaštiti prirode i sektoru energetike
Cilj 3: Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života		Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture; Prioritet 3: Jačanje konkurentnosti poslovnog sektora	
Prioritet 3.1.	Razvoj ljudskih resursa i povećanje zapošljivosti	Prioritet 3: Jačanje konkurentnosti poslovnog sektora	Operativni program Razvoj ljudskih potencijala, Prioritetna os 1: Potpora pristupu održivom zapošljavanju i prilagodljivosti radne snage; Prioritetna os 3: Poboljšanje ljudskog kapitala u obrazovanju, istraživanju i razvoju;
Prioritet 3.2.	Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije	Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture	Operativni program Razvoj ljudskih potencijala, Prioritetna os 2: Jačanje socijalne uključenosti ranjivih skupina i osoba s posebnim potrebama
Prioritet 3.3.	Razvoj sustava odgoja i obrazovanja	Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture	Operativni program Razvoj ljudskih potencijala, Prioritetna os 3: Poboljšanje

			ljudskog kapitala u obrazovanju, istraživanju i razvoju;
Prioritet 3.4.	Poboljšanje kvalitete zdravstvenog sustava	Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture	Operativni program Regionalna konkurentnost, prioritetna 2: jačanje razvojnog potencijala hrvatskih regija (zdravstvena infrastruktura)
Prioritet 3.5.	Razvoj kulturnih sadržaja te očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine	Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije	Operativni program Regionalna konkurentnost, prioritetna 2: jačanje razvojnog potencijala hrvatskih regija (javna turistička infrastruktura)
Cilj 4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem		Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture; Prioritet 3: Jačanje konkurentnosti poslovnog sektora; Prioritet 4: Zaštita okoliša	
Prioritet 4.1.	Poboljšanje kvalitete upravljanja lokalne i regionalne samouprave	Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 3: Jačanje konkurentnosti poslovnog sektora	Operativni program Razvoj ljudskih potencijala, Prioritetna os 4: Jačanje uloge civilnog društva za bolje upravljanje
Prioritet 4.2.	Jačanje kvalitete života i socijalne kohezije	Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 3: Jačanje konkurentnosti poslovnog sektora	Operativni program Razvoj ljudskih potencijala, Prioritetna os 2: Pojačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama
Prioritet 4.3.	Jačanje međunarodne suradnje	Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture; Prioritet 3: Jačanje konkurentnosti poslovnog sektora; Prioritet 4: Zaštita okoliša	
Cilj 5: Jačanje prepoznatljivosti županije		Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 3: Jačanje konkurentnosti poslovnog sektora; Prioritet 4: Zaštita okoliša	

Prioritet 5.1.	Jačanje regionalnog identiteta	Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije
Prioritet 5.2.	Promocija gospodarskih potencijala	Prioritet 3: Jačanje konkurentnosti poslovnog sektora

DODATAK X: POPIS IZVORA PODATAKA

1) Institucije

- Agencija za obrazovanje odraslih
- Državna uprava za zaštitu i spašavanje, Područni ured Split
- Državni zavod za statistiku RH
- Državni zavod za zaštitu prirode RH
- Eurostat
- Financijska agencija -FINA
- Hrvatska agencija za poštu i elektroničke komunikacije - HAKOM
- Hrvatska gospodarska komora – Županijska komora Split
- Hrvatska narodna banka - HNB
- Hrvatska obrtnička komora - Obrtnička komora Splitsko dalmatinske županije
- Hrvatska turistička zajednica, Turistička zajednica Splitsko dalmatinske županije
- Hrvatske vode d.o.o.
- Hrvatski telekom
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
- Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba Split
- Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje - HZZO

- Institut za javne financije
- Institut za međunarodne odnose
- JU Zavod za prostorno uređenje SDŽ
- Lučka uprava SDŽ
- Ministarstvo financija
- Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Splitu
- Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja
- Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture
- Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva
- Ministarstvo turizma
- Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva
- Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko dalmatinske županije
- Splitsko dalmatinska županija
- Ured državne uprave u Splitsko-dalmatinskoj županiji
- Županijska uprava za ceste SDŽ

2) Publikacije i dokumenti

- Glavni plan razvoja turizma SDŽ, 2006.
- Gospodarska kretanja u SDŽ u 2010., HGK

- Izmjene i dopune Prostornog plana SDŽ, JU Zavod za prostorno uređenje, 2007.
- Izvješće o stanju okoliša za 2009. godinu za SDŽ, Zagreb, 2010.
- Nacionalni Program protuminskog djelovanja RH, Zagreb, lipanj 2009.
- Obrtništvo u brojkama, 2008., 2009., 2010., Hrvatska obrtnička komora
- Plan gospodarenja otpadom u SDŽ za razdoblje 2007.-2015, 2008.
- Plan razvoja kulturnog turizma SDŽ, 2009.
- Program zaštite okoliša SDŽ, 2008.
- Strategija razvoja nautičkog turizma RH, 2008.
- Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske, 2010.
- Prostorni plan SDŽ, 2003.
- Regionalni indeks konkurentnosti 2010., 2011.
- Regionalni operativni program SDŽ, 2005.
- Strategija gospodarskog razvitka SDŽ do 2015.g., 2004.
- Strategija razvoja ruralnog turizma SDŽ, 2009.
- Turistička kretanja u SDŽ, I-XII 2010.
- Zdravstvena djelatnost, zdravstvena zaštita i zdravstveno stanje stanovništva Splitsko dalmatinske županije 2007.g., Nastavni zavod za javno zdravstvo SDŽ, Split, 2009.